פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים
זה השער לה' צדיקים יבואו בו
ספר עזרא
זה הספר דרושים ורמזים אשר חדשתי בעוניי בחמלת ה' עלי לפי דעתי הקלושה קלה כ"ש ודרשתי אותם בם"ד בקה"ר פה העיר הזאת נעמי דמשק יע"א ועם שידעתי ערכי עלי שאינם ראויים לעלות על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן עכ"ז דחקתי את עצמי והזלתי זהו"כ מכיסי וממוני והעליתים על מזבח הדפוס וקראתי שם הספר ספר עזרא למען יהיה לי לזכר עולם.
ואחת שאלתי מאת ה' שברוב רחמיו וחסדיו יעזרני ע"ד בבור שמו להדפים עוד חידושים אחרים ג"כ ש"ש לי על פסוקי תנ"ך ושיעלו לרצון לפניו יתברך שמו לעד ויקויים בי מקרא שכתוב לא ימושו מפיך ומפי זרעי וקרא דכתיב כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים אכי"ר.
הכ"ד קטון הערך המקוה לחסדי האל מושיע ורב
הצעיר עזרא הכהן טראב ס"ט
בן לא"א ה"ה כמוהר"ר אליהו הכהן טראב ס"ט
נדפס
פעה"ק ירושלם תובב"א
שנת תער"ג לפ"ק
דפוס לעווי ושותפיו הי"ו
כי בי ירבו ימיך
ויוספו לך שנות חיים
חיים אצם אצם כי
דרך חיים תוכחת מוסר

מהמה על החפץ דלית לחד מינייהו לא כמה פנים הילה"ר וכחזיק הוא בה הילה"ר עכשיו וגכנס בהמומו. יען שהוא חכם ולריכין למורתו להתנהגתו ליכא קפידא כזה משום הפנת גבול כלל. והכי איתא לעזרא וכו' למען תהיה תורת ה' בפיך:

דרוש לכבוד אב ואם.

איתא בפ"ר וז"ל ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. ברוך אתה בבואך לעולם וברוך אתה בצאתך מן העולם. אשר רבי ברכיה בתיב את ללדת ועת למות וכי אין אנו יודעין שעת היא שאדם נולד ועת הוא שאדם מת. אלא אשרי אדם שעת מיתתו בעת לידתו מה בשעת לידתו נקי אף בשעת מיתתו נקי הוי ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. ע"כ:

ויהי כהרימי קולי ותקרא חלה הדברים מגיד מילריס. לאכי תדבר תדברה בלר רומי על הרחבות לתתנו מלטערים. למן היום אשר ברא תלדים חדש על התרן רחם היולרים. חדש קדמאה הוא היה נרמא בגוקן חבילן ומעיקן על מלום ומרוכים. דין היא גרמ"ו נזירה עומדת לעומתו וערפל תפולתו יסתר לים במסתרים. לו יהיה נבר תלפין בנין עידין ועידנין סוף חדש למות ים עליו עוברין. קמון ונדול אם הוא זקנים עם נערים. בכלל שוו בל"עוריהם. המה מלכיהם שריהם בסקירה לחת הם נסקרים. כל יושבי תבל ושוכני תרן יבואו בתמתיות התרן לא ירדו לל"שרים. נדר מזה יגדר מזה ויכסוהו בעפר והלהן בעוכה על לוח לבי על כרעיו ועל קרבו תרן מלפילים לעמות ולא סדרים. לך בשרו עליו יכתב ונפשו עליו תחבל נמה נם נדה לומקת: **אבי**:

וידי כי המל החדש לרוב חזיל כתר רוכת תפ"ת רוב"ל רוב"ל כי ירבה בכוד ביתו. זילך שובב בדרך לבו לים לבלע"ז מקליהו מיעב כרמו ומיעב שדהו יולי לחדש לפעולו ולעבודתו. ויפן כה וכה מעניו לעמוד לקוות לו מקנה וקנין ויכן לו בית הבית בהבמותו. ביקש ליעב בשלוה הרוב בקר ושמוע לקן כל היום בהאזה מהיה לאכול ולשבוע ולמשתה עמיק דבר בעתו. ונפשו תיהה ויעש בלים מכלים שונים כלי חמודות עשר יהוה ויכי בשלם סוכו ומעונתו. ולא ידע כי חס"ר יבואינו המעיק עיניך בו ואינגו מיתה שכיחת העופר מרחו. היום כאן ומחר בקבר יעוף בלי תבר ימיו כלל עובר כלל בלמומו. פתאום יבוא לידו חדש בין חדש מת וחלי תאוותו אין בידו אלא רוחו יסוב לאדמתו. יאבד על עפר הכל היה אין העפר והכל שב אל העפר אם ההא מיהתו אם תהא קבורתו. בפיסוח ידים ורגלים ממתנים ועד ירכים יולי נקי מנכסיו נקי יהיה מביתו. הן אלה קלות דרכי בני חדש החוכלים למעדנים ומשתה שמנים התומרים לעץ: **אבי**:

וידי לחרי מית והוא מוסלך מפתח לתרן בעוד קבר"ת תרן וקלי בדומהת לניפת, ויבוא חלין רב החובל ויאמר לה הקול מדבר אלין קול לי קול אלין קול לווחת בתקל ורלופה. ותה ן' תנום דאתי מציפה סרוחה הלולעה והניחה מבני בריע"ה. על מי בפתח כי מרדת טול לך מה שבחרת כי הוספת על בשמועה לעשות הופה. לכן לפי הידבון כך היא מיתתן שיוכד על פי מידותי"ו כך מטיבה כך מריעה. מרפה אל רעה יולי ז' עידנין יתלפון עלוהי חידי וחידי חדת מידה היא יפלם ה' לעושי הרשה. והוא סובל עוכשים מרים וקשים ע"ב פניע"ה ופניע"ה. אין חמלה ואין מכיפה אוי להם לברוות מעלוגה כל שהמילתו בפניהה. ולא עוד אלא שהפכה שלייהו על פניו ונבעו מלפוניו ונם אה הלרעה. וירוש תולפים ויכתם יורדות אל מדרי בטן ויאכלו וישבעו ון' אדם מולעה. וקשה רמה למת בחתם בשבר המי והוא מלעק אבי: **אבי**:

וידי לים לחד מן הרמתי"ם הוא לים הבירים מתהלך בהומו. אשר לא הלך חשבים ולא פנה אל הרהבים ושטי קרח הרכה ושנה הרכה לכל אשר יבטא דברים העומדים בדומו. גרים בתוכייתה הבירה ליבע"ת קרח ליבע"ת שברת קול וסובר"ו עמו. ואשר לו טוב עשה בעמיו כל ימי עלומיו דבר יום ביומו. כל ימי לבתו הולך מיברים ויפה לו הדברים מילתי ה' ואוהבי עמו. ודרך עטים יפה זה מקנה קנייו ומוחל על מלבוט המביר לת מקומו. מזכה לחיבייה דמוכח לבו במילי ומתקן לה קלקולו מוכיח לרשע מוסו. רוהף לדקה וחסד בנפשו ומחודו עוסה חסד לאלפים כפי אשר תשיג ידו דורש טוב לעמו. אוהב את הבריות ומקרבן להורה ליאודים הוא אוהב לאים אשר אלה לו אומנה לברכו ברוך שבכה לו בשולמו. בדין הוא שיסול שברו מלמד שמשלין פנים לדור בשבודו ות"ח המלך מלכו ס"ע שיהל בשלומו. הגה כי יכוך נבר מעם ה' אלהי: **אבי**:

וידי לחרי כן בנות יום הפקודה כי כך המידה לך לא רחה הלא היא כהובה. ואין מידי מלינ לאמר רחמנא לחד חכם ולחד רשע ולחד הם הרי זה טעון ליבה כך עלה במחשבה. הכל נסקרין בסקירה לחת ובאו במערות לורים לל התרן מתחת לל תוך רחובה. ההומנם בזאת תדע לך שוו בשיוריהם כי הגה הרשעים בחשך ידמו שבע תלוד' עליהם דביילין לבו בקצת רבה. ניזונין ביסורין קשים ומרים מי המרים המתרים ניהנם פחוחה לבם מתחתם לכן הרתיבה. לך לדיקים ים בהם דין חלוק"ה מיהתם בשיקה דמשחל ביניתה מחלבה. ויסעו מתחת סעו המה למעהה יובילנה בממתות לעלות במרכבה. לחזות בניעם ה' ולבקר בהיכלו כי יקחנו לל נבולי זקן ויושב ביסיבה. ניזון בזרוע לא בהיח לתיסתכולי דשבת ליה עבדי ליה מרובה מידה טובה. והיה בלתקו ג' כתות של מלע"ם יולתין לקרהתו חומרים לפניו קדוש תשרי יולדתו מזומן הוא לחיי העולם הבא. לרשע מסכנות ל"ו לו בין ההדסים המהקדשים והמטהרים ניל יניל: **אבי**:

וידי לחרי הדברים בחלה לניהה ותדברה בקול מר ולב חומרמר תדברה בלר רומי. הדור תתם רלו חזו מלי דקמן רשעו תשר שמן יפרוף כמעט לקחי. תה בל"ד במדבר על דברי הבלרות

תשכלות מרוחות אשר תמרו לנפש שמי. כי נפקד ממנו חיים בניים חיים תלד"ים קדום הוא שקדשוהו שמים ויתן התזכרו. שפחותיו שנוי"ם דברים מפוקים מדבש בד קדם ילבש בלד"ד השומי. הוא תבינו רועצו עשרה רחשנו תשכיל הכופר חיים שהכל בו וה' להיכו רים ניחוחי. לא פסיק גירסת מפומת פה מפיק מרגליות מרגלא בפומיה אשר בהן מי רוחי. תהוה למעלה ונתמד למטה אשר יעשה מוב ולא יחמא ועד מפיק יומין מטא ולי יעלה במעלות על מזבחי. מה תענה ומה תומר תין בלשוני מלה מה שתין הפה יכולה לדבר דבר ואלי דבר וההעמק עלי רוחי. במוכי יפתומם לבי תם לבבי בקרבי האם תין עזרתי כי ותור עיני נס הם תין תמי ועזבני כוחי יבש כחרס כוחי. תסיר המלמפת ותריס העשרה על הלקח תרון התלד"ים תשר לקח **אבי**:

וידי לתשוכח השנה תכבי תדבר בקל קרינת מסרוקיהה תפתח פי פתחת להתי פרעת"ל פתחי"ם על הקיני"ן. במוכד תלמת כחדת קינים והנ"ה וה' תידי ותידי מדת מידה היה תלו דברים הקנקי"ן. לתנו"ה מדבר כי בת השמש בלהרים התנין הגדול לת יום ולת יומים כ"ת עידן ועידנין. על התי פסידת תולך בלוש כל כלי חמדה תסלדה בחילה חיל כיולדה מחולת תכי"ן. בהנח"ל עליון בחל"ה מבוהלת ותימה תשיכה נופלת מחבקין ומעשנין. בחס"ד תוהל מה יופיו ומה טובו מציירי כנפ"ג קדי"ן עליונין. הם יגיה מאת ה' ונחכה כתם ממנו ביום מנוחה סם היתה תנחה שבת ודיני"ן. תשר תלף הלך לו ויש תהלו להשמיע במרום קולו תחד המיוחד מרכבן תקיפי כ"ב סגניו"ן על זה היה דוה לבבו תם כל החלחה תשר מלחמו ובתר כנוף לת פלם מחספך לכמה נוונין. הכל מייבים בר מיח"ם מיוכח ונפש דחבת נדולים וקטנים דחים ליה לוגני"ן. תני ותתי וכל בית **אבי**:

וידי בשכבו ותהום כל העיר מהומה נדולה ותלחולי מחלחלת על התי פסידת דלת הדרת. נעו כל העם בבכיה זקנים עם נערים יחרופעו תף יניר"ו ני"ר הלד"ים לר"ה כמבכירה. ויאמרו לאמר מה זאת עשה תלד"ים למו כי לקח תוהו מעלינו תשר היה למנן ונינה בעדנו למחסה ולמסהור ביום לרה. לדיק אחד לדורו תשר סי חסיד סי שניו ותבדה תכמה תכמיו ובינת נבוניו פנה זיוה פנה סוכה יללה בשמהו בתרה. ויקנו תת קולם בבכי וקול לוחות והס מעלים רחימות לנקוח ותנחות משוש עשה דכבוד תורה. וכבוד עשו לו במותו ויספדו ס"ס מספד נדול למקטון ועד נדול מהספידו ס"ת ניכר זוה מדות ברורה. מ"ת שמת הכל תוכנין עליו כל העם מקלה תנפי זוטרי ותנפי רברבי דספרי מרזחי וחת חקת התורה. מה נדבר ומה נלעדק וה' תלד"יו הדימו והפניע בו תת טון כילו בקשוטו ולת מלחוטו ויעל תליו בכעורה. לעלות ולרחוה מרחוה תלד"ים עם ההרים הנבוהים ויחזו תת התלד"ים תספקלריית המאירה. ברם דת עקת תבל תשמים תנחו כי סר ניל מעליהו חב"ר מינן ויולד תת חסרון בדעת בחכמה ובבינה חסרו מכל טוב כי ייטיב תל **אבי**:

וידי בשוש בתרון בחומה שעה נזדעזעו שמיח ותרעת מלחכי שלם מר יבכיון כי ילת

בחצה הכ' וכנ' כולנה כל חיסורין מהדרין מן המהדרין היה לחסקר הבורך מנכים. מלכות ופילנסים כלי שבחמם בו קדר זו היה בית גרמו. וכל שהות עיקר בעד הבנים בניו חכי. וחתי וכל בית חבי חכמים ונכים הם ולחלחיהם וחתנים מן המנין בהחבים והנעימים והמה חכמים חוכם רנוף להבה חוהבה נדבה יחד כולם ימים יחריבו בנים יחריבו עוד כל ימי עולם לה יהה לחרן מנלם עד עת בוח הגואל מהיח ליסרחל פדות שלם לעמו. וחתייל מכללה בעד לחחותו היח החבה רבת המעלות והתהלות מסידה ברחב"ם קדם קדמים מרת תמ"ח למען תחיה ותגדל היח וכניה ובנותיה יל"ו בקרב כל יסרחל כולם קדושים יהבו במבכנות מבחחים מה טוב ומה נעים שבת לחים חים חים על מקומו. ובעד כל הקרב הקרב והיו הקרובים יחדיו יהיו תמים חיים וקיימים יבלו בטוב ימיהם ושנותיהם בנעימים בטובר וכבוד ובכבים מיטב שדיהו ומיטב כרמו. ובעד קהלה קדישה הדין חבר בחו לנמול חסד מנורת זהב כולה לבם טוב ולהחלה יבלם ה' פעלם בחיי חריכי ומזוני רויחי ובני חמיכי גם כל העם הזה יבוח בשלום על מקומו. וכהר תורה עולה מע' החכמים השלמים הדיינים המלויינים הרבנים המובהקים מלחים זיו ומפיקים בריך שבכה לו בעולמו. יהי על העליונה בברבות השובה דכיילין להו בקבה רבה לחם ה' השמרה וכליה רעון מעשרה זרעם נכון לפניהם יהי ה' ומובחי שמו. יתן ה' לכם ומלחן מנוחה חים חבר כברכתו הנה כי כן יבורך נבר מעם חלחי **אבי**:

וידוי חנעים חבר היו חמה"ם מי שמך לחים ל"ר ובופר לנעת בחרבת במקום נדולים. נברת דלח ידע מהי קלחתי רבנן כחול שורוחו רבנן מנבב דברים ב"חת דקלים. בחתר די זקוקין דנורת חלן מעייל בר נפחת הנולעה והניחתה הבל הבלים. פוק חזי חתי לברת דחייסין ליהברת ע"כ יחמרו המובלים. מי זה היה לבן קים יפה שביקה ולח תהיה זחת לך לפוקה לח יחילבו הולנים. התומנים זחת חשיב הפוחת בחשובה ידענת בנפשתי דעת ממני נשנבה כבו פני תרולים. פחות שבערכין כך וחים חככים קל שבקלים. ומה מני יהלוך לעמוד בקבל קדושים לחן קדשים מרשיעים ותחלחים. ברם זחת היתה לי כי הכתוב קבעו עלי חובה לכבוד רבי חבת קודם הילולים. למיעבד ליה נ"ח נפשת כחשר חביח בתחילת מילי דרשת ע"כ לחביבה עליכם כמילים בן הומר וכן דברים חמורים וקלים. ותנכי הלעיר מכל בית חתי שחלתי מחת ה' כי הוח יעזור לי ויעלו דברי לרצון יעמ **אבי**:

וזה ההלי בעזר צורי וגואלי.

דרוש לכבוד אב ואם.

שדרשתי בהשלום השנה לפעירת עמ"ר וצ"ת אדוני אבא מארי הכ"ם זיל.

אומא בנ' קידושין דל"ח וז"ל בזמן שהדם מכבד חת חו"ח חומר הקב"ה מעלה חני עליכם כחלו דרתי ביניהם וכבדוני ע"כ:

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה גדלה חיוב הספרן ס"ן כ"ם וק"ו על פעירתו ס"ן על החדון עט"ר

במרה כיון דבכלל מלחים מנה ובקיום מלות שמירת שבת לבד מקיים מלוה כתו"ה ע"כ:

דבזה יל"פ נפ"ד דכך כמו משו"ל דהם חמ"ל תבין שיחלל שבת אל ישמע לו. יען דעיקר מלות כתו"ה הוא ע"י שמירת שבת נוסף ורוחני. וכיון שחומ"ל שיחלל השבת לעיקרה הו ליכא מלוה כתו"ה כדי שישמע לו ע"ד מ"ם אם המקור מוחסח מהין ימלה מיס במוצ כן ג"כ כהן כשמחלל שבת לזר"ל מלוה כתו"ה ולכן לה ישמע לו. וזהו ג"כ משה"פ כבד את אביך ואת אמך כתשר ניוך ס"ה ואז"ל כתשר ניוך במרה דבתו לרמוז דלמה נלמוו שבת וכתו"ה שהיסס יחד במרה דמתי שיתעייהו לחברי חלה כ"ע הוא כדי לומר דעיקר מלוה כתו"ה הוא ע"י שמירת שבת נוסף ורוחני דבזה הוא מקיים מלוה כתו"ה. דממילה הוה נשמע דכשמחלל שבת הינו מקיים מלוה כתו"ה ולכן אם ח"ל תבין לחלל את השבת דלה ישמע לו:

ועפי"ד יובן מהמז"ל כשאמר הקב"ה תנכי ולה יהיה לך אמרו הוס"ע לכבוד עלמו הוא דוקא כיון שאמר כבד את אמ"א חזרו והודו לדברות הרחשונות וזהו משה"פ כבד את דרך אמת דרך אמת דרך זלה סוף דרך חלה מסוף דרך ניכר שרחש דרך אמת ע"כ. היינו לומר דבאמי' כשאמר תנכי ול"ל אמרו תוה"ע דלעולם ג' רשויות יש ולכבוד עלמו הוא דוקא לקחת הגדולה לעלמו ולכן כשאמר את"כ מלות כתו"ה והיא תלויה בשמירת שבת כנ"ל. וידוע משז"ל בש"ס קידושין ושבתו דבריהם כאומר הינך פחח השער דבזמן שאדם מכבד את תו"ת תומר הקב"ה משלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני. וכ' נפ' דונר מישרים שם דהכו' היא שמ"ם באמ' דשאל מורנוסרופוס הרשע אם הקב"ה מכבד את השבת אל יניח בה ריחות ואל יוריד בה נשמים וכו' אמ"ל אפ"ר דהחוא גבירא תשבול לך מצל לשנים שהיו דרים בתלר אחד זה נותן עירוב וזה נותן עירוב שמה מוהרים לשלטל בתלר אבל היה דר בתלר אחד הרי הוא מותר לשלטל בכל התלר כולו לף הקב"ה כן לפי שאין רשות אחרת עמו וכ"ש דיליה היא. ונודע דכל המקיים שבת כהלכתו מניא נשלוה לעולם וזה כו' המאמר השבת כשאדם מכבד את תו"ת דהיינו ע"י שמשמר השבת כהלכתו כמ"ש הרי נשלים ומשרה שכינתו על ישר'. וז"ש תומר הקב"ה מת"ש כאילו דרתי ביניהם כיון שעומרים יום"ם כהלכתו ומשרה שכי' עליהם. וזה ועוד בשמירת שבת היא הורחה שאין זולתו כמ"ש שמוריד נשמים בשבת ג"כ דכ"ש דיליה היא. וזהו וכיבדוני ג"כ כיון שעוברים שאין רשות אחרת אתו ושומרין ומכבדין השבת ע"י עסק התו' ומה שמוריד נשמים משום דכ"ש דיליה היא ע"כ. דבז"ו כיון דמלות כתו"ה תליה בשמירת שבת ובזה הוי כאילו דר ביניהם. דמזה הוא הוכחה זהודלה דאין זולתו דמ"ש הוא משיב הרוח ומוריד הגשם בשבת כיון דכ"ש דיליה. לזי חזרו והודו לדברות דחשונות דלתו לכבוד עלמו הוא דוקא ואין תלוה מבלעדו:

ורא"ן ז"ל בס"ה חיים מיכוח' דקי"ג פי' כה"כ חיים אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה'. בסק' מ"ם הע"ד ז"ל דק"ן שאקר דלמה לאמרה הו' מצליה מות יומת והלא שמירת שבת היינו חלא מגדר הגדת עדות ואת מ"ו מחלל שבת הוי כמובדם עדותו והקב"ה ניוה המלות ע"י מרע"ה שהות שלית ומשנה שלימה שניהו שבועה שאין מאמינו יודעים לך עדות מיניהם ואם אמר ע"י שלית פעורים וכו'. והשיב זה שבשבועתו ע"י מרע"ה לא מיקרי ע"י שלית דדיבורו של הקב"ה היה נכנס תוך גרונו של מרע"ה ולא חשיב דיבורו של הקב"ה היה נכנס תוך גרונו של מרע"ה ולא היה מרע"ה נקרא שלית ומוכרחים אנו לומר כמו' האמר דלנבי קיב"ה ליכא כל שאין דנאמן הוא בעל מלאכתך שיעשה לך שכר פעולתך. ופי' כ' פרח לבנון ז"ל כמ"ש בפ' המקבל הני שוקלי דסוכה לה עבדי משה ב"ת מידע ידעי דעל יומא דשוקל סמיך. ומעתה ל"ם שמיטת כפ' חיים אמו ואביו תיראו והנה דממלות כתו"ה מוכח דשכר מלוה בהע"ל ובאנו למקרא המפ' דאיכא ב"ח דליכא למימר הכי' דע"י שלית שהות מרע"ה דמשמירת שבת מוכח דלא חשיב מרע"ה שלית. וא"כ הכהו הרי מלות שמרתי ניהו ואין ליכא ס"ד שלא נשמור את שהיסס דהפקיות הס. לזה שמכס הכתוב לומר דשהיסס חייב לקיים לוקס ואי משה ב"ח ליכא הי' אחר דאתן הוא ים' לשלם לך שכר. וזהו שסיום שכתוב בתומרו אני ה' ודרז"ל אני ה' נאתן לשלם שכר וז"ב עכ"ד. דשפי"ד ז"ל לפשר דש"ת דשבת ומלות כתו"ת יחד נלמוו במרה היינו משום דשהיסס שתרמי' ניהו דממלות כתו"ת מוכח דשכר מלות בהע"ל וממלות שמירת שבת מוכח ליכא, והיה ס"ד שלא נשמור דלא נשמור את שהיסס דהפקיות הס לזה סולך בשפת אחה לנוות על שהיסס יחד לומר דשהיסס חייב לקיימס אפי' משום ב"ח ליכא משמת אחריות וכנ"ל. וזהו שפשט נ"כ דשעברם הדברות שמכס יחד אהבדי לומר דאע"ג דשם הפקיים ז"ח חייב לקיים את שהיסס. וזהו נ"כ מה שדרשו רז"ל ע"פ כבד תו"ת כתשר ניוך ה"ת כתשר ניוך במרה. דבתו לרמוז דהנה דשמי מלות אלו הס הפקיות ז"ח אל יעלה ע"ד לומר מאחר שהם שתרמי' ניהו שלא תשמור את שהיסס לד"ת כתשר ניוך ה"ת ודרשו כתשר ניוך במרה. לומר דמהיזה שעם סולך לנוות על שהיסס יחד במרה אלא דה"ע לומר דאע"ג דהס הפקיים ז"ח חייב לקיים שהיסס. לזה רמז כתשר ניוך ה"ת היינו במרה דנלמוו על שהיסס יחד לקיים תוסס הנה שהם הפקיים ז"ח:

ובזין כו' מ"ם בפנה דש"ת פכ"ו מתי דכתיב זכור את יוכ"ם לקדשו לכתו"ת לומר כל המקיים את כתו"ת אין סוס לסיסור מילול שבת בא ע"י ע"כ. והקושי בו מבואר דאיך הוה ס"ד דאיסור מ"ם בא ע"י עד שסמך תוסס להדדי להכעיסו שאין איסור מ"ם בא ע"י. ועם האמור מ"ם יען דכשמקיים מלות כתו"ת אינה מוכח דשכר מלות בהע"ל וליכא משום ב"ה וה"ם משום דילפינן ע"י מרע"ה וכשהות הציווי ע"י ליכא משום ב"ה. אבל מזה שולה לנבי שמירת שבת שהיא מסורה עדות אם מ"ו מחלל שבת ליכא חיובא דהוי כ"י שלית וכופס עדותו ע"י שלית פסוק וא"ו אתי ליה מיסור מ"ם. עו"א זכור את יוכ"ם לקדשו ושמ"ל כתו"ת דבא להכעיסו נדולה הכעסה לומר כל המקיים כתו"ת אין שם איסור מ"ם בא

ע"י. וכיון דמאי דמוכח ממנה כחו"ל דשכר מצוה בהמ"ל וליכא לימר מסוס ב"ה לית ליה מעשים דגלגוליה ס"י שליח מרע"ה חלה מעשים אחר ולזה מכבדיהו דלא יכול לידי ליסור חיב וכ"ל :

נמשך אל תאמר יוכן לע"ד כה"פ אם תמיד מצבת רגלך וכו' אז המעגל על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והתלמיך נחלת יע"ה כי פי ה' דבר. וכ"ל דאמרו דכשמצר לה בשבת בדין הוא שיטול שכרו הב"ל דפריסת ה' חכמה ומוסר ד' ונריכים לתו לידע טעם לזה. כרס ע"ה יוכן דהנה כשבאדם מצער את השבת ואינו מתלגו זהו הורלה דהמורה לגלגולים כה שלח ע"י שליח מרע"ה ואיכא ליסורא דב"ה ושכר מצוה בה"ע ליכא ומן הדין שיהיו שכרו ליטול שכרו. וזהו אם תמיד מצבת רגלך שתצמוד את השבת ע"י אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והתלמיך נחלת יע"ה ל"ל שיהן לו שכרו בעוה"ז. וע"ע לזה יען כי פי ה' דבר דמצמירת שבת מוכח דשכר' היתה מדברה מתוך גרונו של מרע"ה ואיכא מצוה ב"ה ולכן כדין הוא שיטול שכרו בעוה"ז :

ומיש לעיל דממנה כחו"ל מוכח דשכר מצות בהמ"ל יכון מוכח בב"ה קידושין זהו דוקא לה' ר' יעקב משח"כ לשחט מתני' ס"ל שכ"מ בה"ע איכא. אבן שם בדמ"ל במשנה קאמרה כל המוסה מצוה אחת מתיבין לו ומאריכין לו ימיו ושומל את כארץ וכל מי שאינו עוסה מצוה אחת אין מתיבין לו זכו'. וכן' הקשו ורמינהי אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב אלו הן כיבוד אב ואם וגמ"ח והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחבירו ות"ת כנגד כולם. אמר ר"י ה"ק כל העוסה מצוה אחת ימיכ על זכיותיו מתיבין לו ודומה כמי שקיים כל התו' כולה. מכלל דאיכא אחי' אחרת אמי אח"ל אמעית לומר שאם איתה שקולה מכרעת. וכל העוסה מצוה אחת ימיכ ע"ז מתיבין לו ורמינהי כל זכיותיו מרובין ממוניו מריעין לו ודומה כמי שעוקף כל התו' כולה ולא ס"ל ממנה אחי' אלא אחת וכל שמוניו מרובין וכו' אמר אביי מתני' דעבדין ליה יום סב ויום בים. רבא אמר הא מני ר' יעקב היא דאמר שכ"מ בה"ע דתניא וכו'. מו"ם ד"מ ע"א אמרו אמי ליה רבא לר"ן תנן אלו דברים שאדם עוסה אוכל פי' בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב ואלו הן כיבוד אב וכו' בכיו"ח כתיב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בנ"א כתיב רודף צדקה ואסר ימצא חיים לדקה וכבוד בהבאת שלום כתיב בקש שלום וזרפהו ואמר ר"ש אחיה רדיפה רדיפה כתיב הכא בקש שלום ורדפהו וכתיב התם רודף לדקה ואסר. בת"ת כתיב כי היא חייך ואורך ימיך. בשילוח הקן אמי כתיב למען ייטב לך והארכת ימים ליהני אמי הא תנא ושייר. הני תנא אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר. אמר רבא ר' אידי אסברה לי אמרו לדיק כי"ם כי פרי מעלליהם יאכלו וכי ים לדיק טוב ויש לדיק שאינו טוב אלא טול"ם ולבריות זהו לדיק טוב טול"ם ורע לבריות זהו לדיק שאינו טוב. ועיין במוהרם"ח ז"ל בח"ת דכתב דמתי דכתיב בפל לשון בשילוח הקן הוא לומר שיהיה לו מן הקרן שכר טוב בעוה"ז וגם בהאריכות ימים בעוה"ב. ולכך שיהא הלשון דבכולהו כתיב למען יאריכון ימיך ואחי"כ למען ייטב לך והכא כתיב למען ייטב לך ואחי"כ והארכת ימים דלשון טוב נאמר על הקרן ובהנהו שמוכל מפי' בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב כתיב למען ייטב בסוף. ובכל שאר מצוה דמוכל גם הקרן בעוה"ז כתיב למען ייטב כריש"ת וכו' ע"ש. דלפי דבריו לע"ד יש לרמוז זה בפ' טוב תחרית דבר מרחשיתו. היינו דהיכא טוב מוסבת עלמה ואחרת עמה ור"ל טוב אחרית דבר דבשהיכא שוב שהיא רמז על הקרן היא בחובה בסוף אלו היה טוב יותר מאילו בשתבה ברחם דבשהיא בחובה בסוף היא מורה על דבריס שמוכל מפי' בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. משא"כ בשהיא בחובה בתחילה ברחם היא מורה דגם מהקרן תוכל בעוה"ז ואז יחסר חלק מהקרן בעוה"ב :

וראיתי בם' יד המלך בדרשות ס' גת שהק' על מוהרם"ח ז"ל דח"כ לחלוי לעיל דפריך על מתני' דקתני כל העוסה מצוה אחת מתיכין לו מהא דתנן אלו דברים שאדם עוסה אוהם תוכל פי' בעוה"ז וכו' ומתני' ביתידה על זכיותיו וכו' ופריך מכלל דהך אפי' בחדא נמי ומתני' דהם היתה שקולה מכרעת וכו'. למה לן לפלוגי בהכי ולומר הם היתה שקולה מכרעת. לעולם לא אז מכרעת ולא אז מכרעת ואז ביתידה על זכיותיו ואז ביתידה ס"ז וההבדל ביניהם הוא דאז מתכילין אוהו בעוה"ז מהקרן ואז מפיקוח. ודיקא נמי דהלן קאמי אלו דברים אוכל פי' וכו' ובמתני' קאמי מתיכין לו ומשמע בהאי מצמא כפיקוחו דלעולם טוב נאמר על הקרן ול"ק ממתני' מאידך מתני' דפיאה ע"ש :

ואנכי הפסוק היובהח לא קא מיירא דכיון דלא הקשו בם"ם כ"ת ממנה שיה"ק דאית ליה כפל לשון ולא קא מני אוהם בפדייהו נר' מזה דליכא מצוה אחרת ג"כ דאית בה כפל לשון דאי איכא ג"כ הו"ל לם"ם לאקשויי ממנה כמו שהין' ממנה שיה"ק. וכיון שכן מלבד שהיא נופה קשה לאוקמי מתני' דקתני כל העוסה מצוה אחת מתיכין לו וכו' שהיא מדברת על מצות שיה"ק דוקא דאית בה כפל לשון וכתיב בה לשון טוב בתמי' ופשמע דלישנא דמתני' דקאמרה כל העוסה מצוה אחת היא כולה מצוות התו' בכללות כל ת' ות' מהם. ומאחר שכן עדיין קשה דמתני' קתני כל העוסה מצוה אחת וכלל זה ג"כ מצות כאו"ח וג"ת והכנסת אורחים וכו' והיינו דר"ל דאוכל מהקרן על המצוה בעוה"ז דייקו לישנא דמתיכין לו. ואילו במתני' דפאה קאמרה אלו דברים שאוכל פי' בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. עיד בה קשה דמסוגיא הל"ל מוכח דשאמת דמתני' ס"ל דשכ"מ בה"ם אינה נגד ס' ר' יעקב והיינו לכל מצוות התו'. וכיון שכן כך לפשר לשוקמי מתני' שהיא מדברת על מצות שיה"ק בדוקא משא"כ בשאר המצות. והיינה ק' מסיפא דמתני' דקאמרה וכל שאינו עוסה מצוה אחת אין מתיכין לו ואין מאריכין לו ימיו וכו' דאם נאמר דהמשנה היא מדברת על המצוה שאוכל בעבודה מהקרן בעוה"ז דזהו לשון טוב מתיכין לו וכו' דהוה נאמר על הקרן ג"כ איך היאך מיוסב מ"ם בסיפא דמתני' וכל שאינו עוסה מצוה אין מתיכין לו ואין מאריכין לו ימיו וכו'. דהמיגם מאי דקאמרה אין מתיכין לו דהוה רומז ורמוז על הקרן דאינו אוכל מהקרן בעוה"ז. אבל מ"ם ואין מאריכין לו ימיו וכו' איך יהיה מיוסב דהכי במתני' דפאה קאמרה שם דאוכל פי' בעוה"ז והיינו האריכות ימים בפי דברי מוהרם"ח ז"ל. ואילו הכא קאמרה דאין מאריכין לו ימיו. לכן לע"ד לקול"מ על מוהרם"ח ז"ל מאחי דלא הירגו בם"ם כן וכדור :

ובדרך חגב לומר מאי דכוק"ל תנכי הלל ע"ד מוהרם"ח ז"ל בלשון הקודש לזה בדי"ם

בנ"ח כתיב רודף צדקה וחסד וכו' דכתב וז"ל כיצמות פכ"ם פירש"י מיים בעוה"ב וכבוד בעוה"ז ע"כ יוקי פירושו נר' להקדים העוה"ז והיינו מיים בעוה"ז וכבוד בעוה"ב כדאמרי' שהצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם וכן נבי תורה כי היא חייך בעוה"ז ואורך ימיך בעוה"ב ע"ש. דקשה והלא גם כאן פירש"י כן וז"ל ימלא חיים לעוה"ב צדקה וכבוד בעוה"ז ע"כ. ומדוע מוהרש"ל ז"ל הוצרך לילך מרחוק להכיא ממה שפי' כיצמות פכ"ם ולא ממ"ש דפי' בכאן ולי נ"י. ובעיקר דברי רש"י ז"ל דכפכ"ם דק"ם כתב ימלא חיים לצדקה בעוה"ב וכבוד בעוה"ז. ולילו בכאן קאמר ימלא חיים לעוה"ב צדקה וכבוד בעוה"ז. לע"ד י"ל דל"ק דעיקר הדרשה היא מחיים וכבוד ומצדקה לא איכפת לן דסיגה בדיוק. ועיין בס' סם חיי בדרשות דכ"ז דהוק"ל מ"ם דכמוה כתו"ח ולצדקה נקט שכר עוה"ב כתחי' והדר שכר עוה"ז ובחורה בתחי' כי היא חייך בעוה"ז ואורך ימיך לעוה"ב ויכב לזה ולבאר הקושיות שתק נ"כ והבי"ד המוהרש"ל ז"ל ולא העיר עליו בהל"ל יעו"ש:

ודריו"ק ז"ל בחי' על ע"י דקדק בלשון המשנה דקאמרה הלו דברים שהאדם עושה לחוסם חוכל פי' דמשי שהאדם עושה לחוסם דקאמר דמשפיק לומר הלו דברים שאוכל פי' וכו'. ופי' דהדברים הללו אעפ"י שלא היתה כתו' מלוה בהם האדם היה עושה לחוסם מדעתו. כי כתו"ח האדם עושה בדרך תמשום וכן נ"ם כי הוי יתן לל לבו שתשבר שנם הוא יבוא לל מידה זו וכן הכנסת אורחים והבחת שלום. ואפי' שבדרך מבע האדם עושה לחוסם מ"מ היה שכרו תלו מלוה ה' שיאכל פי' בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. ועם פי' כל תיבי דאשכרה דאחרי' ליבי בדברים שהם טול"ם ולכריות שהבריות נהנים ממנו ול"ם שהאדם עושה לחוסם לבריות נהנים ממנו כנ"ח שבמותו. לאפ שיה"ק שאין נהנים ממנו כנ"ח לא כל האדם עושה לחוסם ולהכי לא נקט לה מהני' בכלל לחוסם דברים דלאו כי האדי ניהו. ות"מ העושה רצון בוראו אוכל פי' בעוה"ז וכו' עה"ב. ועם שהדקדוק שדקדק בלשון המשנה והפי' שפי' הוא נכון מ"מ לי תני העבד תחתה"ר ק"ל ממאי דשנו במשנה ה"מ דקאמרה ותלמוד תורה כנגד כולם. ותילו לפי פירושו לא ק"ל למיתני ה"מ דאין האדם עושה מדעתו שילמוד בתורה מדאיתו חס לא שהוא מלוה ובא וק"ל כמו שילוה הקן וכמו דלא מצה שיה"ק שמשם לא הו"ל למנות ה"מ ממשם:

וראיתי לה' מרפה הגדול מ"ח דק"ב דהביא בשם פיה"ב ז"ל דעפ"ם בחד' ס' בשלא פכ"ח סי' ע"ז וז"ל אמר הקב"ה ליעקב אם תזכו לשמור שבת מעלה אני עליכם כאילו שמרתם כל המלוות שבתו', ואם תלמדו תורה מעלה"ע כאלו תלמדו כל המלות וכ"ה שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כ"ר בעה שהאדם שומר אם השבת נוזר נזירה והקב"ה מקיימה שנא' אם תשיב משבת רגלך מה כתיב אחריו אז תתענג על ה' ויכון לך משאלות לבך. ולא עוד אלא כל מה שהאדם חוכל בעוה"ז אינו אלא מן הפירות אבל הקרן קיימת לך לעוה"ב שנא' והתלכלתיך נחלה יע"ה כי פי ה' דיבר ע"כ. דכתב היפ"ה ז"ל וז"ל ותע"נ דלא אני לה בבריתא דפילה בהדי דברים שהאדם עושה לחוסם חוכל פי' בעוה"ז והקרן ק"ל לעוה"ב י"ל תנא ושייר ע"כ. והמרח"ה ז"ל שם תמה עליו במה שתירץ כן דהא כלל הוא בידינו דכל היכא דתני תנא אלו לא לאחרי תנא ושייר והוא הלמוד ערוך בפ"ק דקידושין דע"ז. והיותר תימה דבקידושין ד"מ עלה דסקיל מהני' דפתה נופה דקתני אלו דברים שהאדם חוכל פי' וכו' הקשו בפ"ם ממלות סי"ק דליתני נמי הא וקא בעי הלמודא לומר תנא ושייר ופריך ליה בפשיטות הני תנא אלו ואת לחודם תנא ושייר ות"ל לוך בתב דמאי דלא תני הא דשבת בהדי הנהו דברים משום תנא ושייר דברים קהני ע"כ:

וכבר תנכי הדל עלה בדעתי ליישב דברי היפ"ה ז"ל ע"פ מ"ם כ' הליכות עולם דכ"ת מס' יבין שמועה דאיכא דוכתי האומר תנא ושייר תע"ג דקתני אלו בסופה פ' ואלו נאמרין בכ"ל שייר שבופה דדיינים ושבועת ביטוי וכן במקומות אחרים. והתום' העלו שלוך לחלק בכל היכא דתני עניינים רבים לחדי' תנא ושייר תע"ג דקתני אלו כגון ההיא דסיפה. אבל כי לא תני עניינים רבים וקתני אלו לא לחדי' תנא ושייר. וכם' עין זוכר מע' הי"ו אות כ"כ בשם התום' והרא"ם ז"ל יעו"ש. דבזה יתיישבו דברי היפ"ה ז"ל דכיון דבתחי' דפילה תנא עניינים רבים איכא למימר תנא ושייר וכנ"ל. ושוב הדרי בי מאחר דבשם אם על ההיא מהני' דפילה נופה דקתני אלו דברים וכו' דבעו למימר תנא ושייר ופריך עלה תני תנא אלו ואת לחדי תנא ושייר. ל"ב מעתה לא שייך לתרוצי על הסיא דבשם דחאי דלא תנא לה בהדייהו משום דתנא ושייר:

והמרא"ה ז"ל חי' לקושיית היפ"ה ז"ל דחאי דלא תני בהדייהו הא דשבת הוא משום דהני כולהו דחאי החם אין בעשייתם שום הנאה לגופו כלל. אבל הא דשבת מלבד דלריך ליזהר בחדי שבת ככל הלכותיו עוד בה לריך לעסוק בתלילה ושמייה וכבוד וקיי הנאת גופו ושיח מ"ם כנודע. ות"ב כיון דלא חדייה הא דשבת לבולהו הני דקתני החם משו"ה לא תני בהדייהו הא דשבת ג"כ. דומיא חחי דשני בחם בב' נדי ס"ק דחחי דלא תני ליה בחתני' משום דלא חחי לבולהו בהך דס"ק טול"ם ולהכי טוב לבריות ע"כ. ולע"ד הפשוט יש לחרץ כפי מה שהבאתו לעיל בשם תנא דב"ח ז"ל דכל המקיים מלות כתו"ח אין שום חיסור חילול שבת בא ע"י. ות"ב כיון דע"י קיום מלות כתו"ח הוא מובטח שחשמר חת השבת ואין חיסור ח"ם בא ע"י וכבר בחתני' דפילה תני לבא דכתו"ח דאוכל חפי' בעוה"ז וכו' חשר ככלל בזה גם ענין שחרית שבת לכן לא תני ג"כ להא דשבת בפני עלמה וע"ד מ"ש הני בבני שייכי וכו':

וראיתי להחנ"ן בספר ז"ל בס"ה חיים מירוש' דרוש ח' לספפד שפי' כו' מחמז"ל כל המכבד הו"ח אין חי"ם בא ע"י שמ"ם בש"ם חולין ד"ח מכלן דאזלינן בת"ר ולפיכך ממכה לבין ודילמא לאו אכיו הוא אלא דאמרי' רוב בעילות אחר הבעל וכו'. וכתבו התום' שם דאמתי לא יליף בג' דאזלינן בת"ר מהקרבנות דדמו שבת אלא חיישי' דילמא טריפה הוחי וגמלא מחלל שבת. ותי' דאיכא למימר דמספק אמר רחמנא דלידחי שבת ע"כ. נמלא דודחי למילף מינה הש"ס לא יליף משום דאיכא למידחי כמ"ש התום'. אבל לפי מחי דמסיק למילף מכאו"א דאזלינן בת"ר ודחי ס"ם דקרבנות דדמו שבת גם ידוע שחלת המן כתיב בתורתכם לחדי דברים וכו' והש"ב לו ב"ח אחת עובדים לאלהות אחרת אבל לחכמו שים לב

לחדות גמור דלל לחד ברלהו ולחנחו כולנו עובדים לו לבדו ס"כ ודלי לנחנו נחשבים רבים נגד לאומות. וזהו כו' במאמר כל המכבד תו"ל וכו' ודלי דהמכבד תו"ל הכי ס"ל דלולי בה"כ ס"כ ודלי דלין חי"ם בה ע"י בענין קרבנות לספוקי דילמא סריפה הוה וגמלא מחלל שבת דודלי דלולי בה"כ דהם כשירות. וזהו סמיכות הפסוק לים לחו ולבני תירלו ולם שבחותי תשמורו וכו' לל תעבו לל הלילים וכו' דגר' דקשה לזוונס. ברם עפי"ם ניחל דכיון דמזכיר המילה על מורת תו"ל ובודלי דה"ם דלחזלין בה"ר ול"כ ספיר לחם יכולים לקיים מלות שמירת שבת בענין בקרבנות כלחמור. וכי כיכי דלל מיקשי כשלמת המין דגמלא דהגוים שבם עוע"ז רבים ולחזלי' בה"ר. לזה סמך ובח בלזכרה לל תפנו לל כלילים וכו' דגר' דקשה ס' ר"ל שלחם עובדים לגלל לחד לכן לחם מעובדים רבים נגד כל לומה ולומה שבם עובדים לגלוהות ברבה. משל"כ לחם בם בכלי לכי ה' לגל"כם לבד לכי ולח לחר ע"כ:

ובדרך ז"ו לולך לפרש לע"ד כפ"ם שמע בני מוסר לדיך ולל המום תורת לחמך. ולכלורה יל"ד למה לח כללם בדבור לחד דהול"ל שמע בני מוסר לדיך ולחמך לו הול"ל ולל חטום תורת לדיך ולחמך. גם סיגוי זה למה דבלבינו קלמר מוסר לדיך ובלמו קלמר תורת לחמך. ולון מדרכנו יל"פ בדרך פשוטה עמ"ם כמפ' ז"ל בכו' משרז"ל למ"ל כקב"ה ליסר' בני ברלתי יסי"ר ברלתי לו חו' מבלין. גם לחמרו חס פגע בך וכו' משכחו לביהמ"ד חס לבן הוח נימות חס ברזל הוח מהפולן. דפי' על לימוד המוסר דבל סרוב מי שלינו מתמיד ללמוד לו לשמוע דברי מוסר בלבבו יבין חשר הוח יהודי כשר ודרכו יסר בעיניו והוח עובר על כמה עבירות קלות ותמורות ולינו חס על לבו לשוב מעבירות שבידו להיות ניחס על רעתו ולתקן לת מעשיהו לחומנס כלשר יהמיד ללמוד לו לשמוע בדברי מוסר לזי רלתה יהלה כי טוליו. מלינים עושה קו"ם ושב ורפה לו ועז"ל המזק במוסר בל תרף נלריה כי היא לייך ועיין כפ' פלא יועץ חו"מ שהלריך בזה. וגודע מ"ם מוכר"ם לוזדת ז"ל טעם למה קרלו לתמ' חבות בשם זה משום דהם דברי מוכחות ומוסרים וכל המדריך חבירו בדרך ישרה נחשב לו כללו עשלו בענין שנל' בלברהם ושרה ולה הנפש חשר עשו בחרן והלי הוא לדיו. וכן לתר שהמע"ם בני שמור לתרי וכו' וכיוה פעמים לתר בלשון זה בני בני דכיון שכל דבריו הם דברי מוסר והוא מוכיח ומדריך לחדם בדרך ישרה כרי השומע לעלמו הוא בני כבן השומע לקול לביו. נמלל שכל המלים שנזכרו בזלת המכתלת שהם בני לחדם הם לחבות בל העולם וכל השומעים לת דבריהם בניס הסה להם ת"ד ז"ל. וז"ם שמע בני מוסר לדיך ר"ל שתהמיד בליתיד הו בשמיעת דברי ספרי המוסר שהם נקרלים לדיך. הו מובטח לחה נדולה בבטחה ולל חטום תורת לחמך שתקיים התו' ולין לחה בת לידי עבירה. ולפי דרכנו בל"ל יובן דהנה כשהחדם מקיים מלוה שבוד לחביו והייט מטעם דחזלי' בה"ר דרוד בעילוה לחר הבעל. כדי שלל יבוה החדם גומר בשחלת לוזהו המין דבל רבים שהה עם כחרן ע"ז בת בחזרה גומר דלין כן בחמת לבשחדוק שפיר השבת דחדרבה ישרלל הם הרבים דלוה"ע הם עובדים לגלוהות שרובם לבל יבי' הם עובדים לגל לחד דוקל וגמלא דיבר' הם הרבים. וזהו ג"כ כה"פ בשלי ו' גלור בני מלות לביך ולל הטם תורת לחמך:

או יל"פ כה"פ גלור בני וכו' טפ"י מ"ם בגלון החק"ל ז"ל בס' מפר"ל ת"ב דקס"ה בכו' הפסו' ורבקה לחמרה לל יעקב הנה לחמר הנה שמעתי לת לביך מדבר לל עשו לחיך לחמר הביחה לי לייד וכו' ועתה בני שמע בקולי לחשר לני מלוה לוסך לך נח לל הגלן וכו'. ב"ם בקידושין דל"ה חבת לומר השקיני מים ולימת לומרת השקיני מים לזה מהם קודם ולחר ר"ל הגדול דהלד קודם שחמה ולחך חייבים בכבודו. ונשפפק הל"ל בזה היכת דרוחה מחוך דברי לביו שלין רלוני שיעשה לוהו דבר לחבל לת ליוה לו בפי' לת תעשה דבר פ'. לך לחו ליוהר לו שיעשה לוהו דבר בלמו. מי יימת להם קודם שליוהה לו בפירוש כיון דהלד לת לחר לו בפי'. והביח רלוה ממוהריק"ו ומוהרח"ן ז"ל בענין ניבולי הסה דים חילוק בין ליוה הל"ד בפי' שלת יקח חסה פ' דהו חייב לשמוע לכיהה דלת ליוה בפי' כ"ת דמבין ריבי עיניו ניכר והבין דלת ניח"ל דהו לת יסמב לו. וגם סביח רלוה מהריב"ם ומוהרח"ם ז"ל בענין מלקדה"מ דהיכת דלת ליוה בפי' חלת דהבינו מהוך דבריו דלין מקיימין מה שהבינו. וזהו דהבקה לחמו פיה פהחה בחכמה לך נח לל הגלן ובפי' ליוהה לו והנה יעקב לל כרחו חייב לשמוע לחמו וכה היחה דבריה לו הנה שמעתי לה לביך מדבר לל עשו לחיך ולת לך והנה הבנתי דמה שלחה מוטב מלעשות חינו חלת מפני שלביך דבר לל עשו לחיך ולת לך דגר' מהוך דבריו שלין רלוני לך כ"ת בעשו כת מיבת לת ליוה לך בפי' חלת בעשו ג"כ חשר לומר לך בפי' ולל"ת שתה בני שמע בקולי חלת מלד שלחה בני חייב לחבה לשמוע בקולי דלת יסמור לם דבריו. וכ"ת דהלד קודם לחם לזה לחמרה לשחר לני מלוה לוסך מפל"ב לביך לך לוה לך חלת שמוך דבריו לת לוה לך בשלו בקולי דלת יסמור לם דבריו. וכ"ת דהלד קודם לחם לזה לחמרה שמהוך דבריו גר' כן וכל כה"ג הלם קודם כע"ב לך נח לל הגלן וכו' ע"ם. ובפ' לברהם חנכי ס"ו הביל"ד וסיים ג"כ בזה ע"ם. ובזי"ו כה"פ גלור בני מלות לביך דבח דלל למדנו מ"ם בג' לבח לומר השק"מ ולחת לומרת השק"מ דהלד קודם וינית. דבדי הלם יבן שהוח ולחי חייבים בכבודו. וז"ל גלור בני מלות לביך וז"ל חס לוה הלד בפי' לל"ת מלוה לביך. לבל כשלל לוה הלד בפי' לל"ת דגר' מהוך דבריו שלין רלוני בלוהו דבר ולחך ליוהה לוהך בפי' שהעשה לוהו דבר חו בזה בני לומר לך ולל הטם תורת לחמך יבן שהיח ליוהה לוהך בפי' ולביך לת לוה לוהך בפי':

ועפי"ה ומדו"ל יובן כה"פ מ"ם רבקה לחמנו ליעקב בנה ועתה בני שמע בקולי לחשר לני מלוה לוהך לך נח לל הגלן וקח לי משם שני גד"ם וכו' והבלה לחביך וכו'. דלכלו' יל"ד דלמה לחמרה לחשר לני מלוה לוהך דגר' כשפת יסר דהיה די לומר ועתה בני שמע בקולי לך נח לל הגלן וכו' כמ"ש בסוף הפ' ועתה בני שמע בקולי וקום ברח לך וכו'. גם מ"ם והבלה לחביך יהר דבמ"ם ועשה לוהה מעשים לחביך ד'. ברם ע"ה יובן דהלדם שמקיים מלות כיבוד לחביו כ"ט דחזלי' בת"ר דרוד בעילוה לחר הבעל. וזה הטעם ג"כ להקדמת הקרבנות דלת תיבי' דלמת טריפה הוה וכ"ל. ומה"ט נמי הוסר לנו לחכול בשר ולת תיבי' דילמת במקום נקב קל שמיע וקריפה הוה וכ"ט דחזלי' בת"ר. ובזה נודע דהלם היח ודלים ולים נבה הפיקח

משא"כ הכא הוה בספק אי לאו משום דחזלי' בפ"ב. וזהו דרבקה אמנו פיה פתחה בחכמה. ואמ"ל ליעקב ועתה בני שמע בקולי וגו' עלה על דעתך לומר שמה שהכני חומ"ל בני שמע בקולי ס"ת דחכני ודחיק לבל תדיך לגבי דידך הוה בספק לכן אני חומ"ל שמע בקולי. לא כן הוה העסה אלא ס"ת יען שהכני מלוה לוקך בפי' ולא שמעת מחבירך גבד זה הלישון וזה שסיימה ואמרה לאשר אני מצוה לוקך. ולעולם לא מייסי' להאי עסשה כלל וס"ת דחזלי' בפ"ב. ורחיב לזה לך נא אל הלאן וכו' ואעשה לוסם מעשים לאחיך ואי מייסי' למיעוטא היאך הוסר לנו בחכילת בשר ולא מייסי' דילמא במקום נקב קא שחים ח"ו דחזלי' בפ"ב. דמסס הקא רחים ג"כ לאחיך דחזלי' בפ"ב ולא מייסי' למיעוטא כלל. וז"ם והכאם לאחיך ר"ל הקא רחים מהלאן לעניו אחיך דחזלי' בפ"ב ולא מייסי' למיעוטא דשקילים סם ויבואו שניסם:

והרב דרכי היס בדקן הביא בשם ה' מים חיים שפ' כה"פ הל"ל במ"ם בכריתות דכ"ח דס"ח בבשים קודמין לעזים בכ"מ יכול מפני שהם מובחרים ח"ל ואס מז קרבנו מלמד שסניהס שקולין. האב קודס לאס בכ"מ יכול מפני שכבוד האב קודס ה"ל תיס לאמו ואביו תירחו מלמד שסניהס שקולין. וזהו שבאה לרמוז לו שלא יכרב ויאמין בשלימותה יען האב קודס לאס בכ"מ והואיל שרצון אביו יאחק הוא לזכות לה עשו במלוה זו ולא אס יאקב לוך יעבור רצונו בשביל רצון אמו כיון שהאב קודס לאס בכ"מ לזה רמזה לו שתיהו קן שלא שניהס שקולין. ורחיב לזה מהבבים ועזים דחע"ג דבכ"מ הבבים קודמין לעזים לא מפני שהם מובחרים מני וקודמין שלא שניהס שקולין. ולכן לך נא אל הלאן וקח לי משם שני גד"י טובים כלו' הבא הבבים וקח העזים דשניהס שקולין. כמו כן בענין כלו"ם שניהס שקולין ושוין וכבן שמע בקולי זמ"ד ז"ל ס"ב:

ובמ"ש יעקב חולי מושני חבי וכו' והבחתי עלי קללה ולא"כ. כתב הזל"ל שם בדקמ"ז דיל"ד דהיל"ל ויקללני ולא יכרכני דמה הלשון חומרת והבחתי עלי קללה משמע כאלו היה הקללה על אחר והוא יביאה עליו. גם בתשו' רבקה שאמרה עלי קללתך בני יל"ד דהבר זה אין לו שחר דאס יקללנו אביו אין תבוא עליו הקללה אמו מוביא תשה וזינוד מעבר. ופי' במ"ם הכנה"ג מיו"ד סי' ר"מ הגה"ט חות לי"ו בשם ס' החסידים וז"ל מי שנלטוה מאמו לעשות הבר והאב כעס עליו ואמ"ל מי אמר לך לעשות כך לא יאמר לו אמי למדתני כן פן יבעוט אביו על אמו ויקללנה ונמלא הוא נותן לקללתה ע"כ. וידוע האב וזאס שנאמרו ע"כ בשדים מחול. ואפשר שלזה כיון יעקב באומרו והבחתי עלי קללה כלו' שאף אס יאמלני אבי מי למדך לעשות כן תיני יכול ליאמר לו שאת לימדתני פן יבעוט ויקלל אותך וע"כ לריך לשמוק ולהביא הקללה עלי. לזה השיבה לו אמו עלי קללתך בני כלו' מעתה הרשות נאותה לך שתאמר לו שאני למדתיך ושלו הביא קללתך בני ע"כ:

ולעי"ד יובן בס"פ במשלי יו"ד וז"ם מבשה שאשה שפתי שקר ומוציא דבה הוא בסיל. ברוב דבריס לא יחדל פשע והוסך שפתיו משכיל. דלכאורה מ"ם מבשה שאשה שפתי שקר הוא משולל הבנה. גם מהו קשר הדבריס למ"ם תחכ. ברש ע"ה יובן דבאו הרמז למי שנלטוה מאמו לעשות תיזה דבר והאב בעס עליו לא יאמר לו אמי למדתני לעשות כן פן יבעוט עליה ויבאה תיתה ויקללה ונמלא הוא הגורס תלא מוסב לו לבשות ולדבר לחלות הדבר בעלמו ומוליא דיבה הוא בסיל שאם אמ"ל שאמי לימדתני הוא בסיל שהוא יהיה הגורס לקללת אמו. ועוד אמר דעוב הדבר דבשילרם כן דאביו בעס בתוקה מעשה שאמ"ל לעשותה אלא ידבר בלל. דלא יהלה בתמו כדי שלא יהיה נמלא הוא הגורס לקללתה וגס שלא יהלה בעלמו הדבר בפי' דנמלא דמדבר שקר. וז"ם ברוב דבריס לא יחדל פשע אלא יהיה נידון בשמיקה מכל וכל זוהו ותוסך שפתיו משכיל:

והרשב"א ז"ל בתשו' ח"ח סי"ם כ"ע לשבת למאי דלא תקנו ברכה במלוה זו דכתו"ת כמו שאר מלוס שבמו'. הוא משום דבין שאין מלוה זו בלויה ביד העושה תוקה אלא ביד אחר היא הלויה ואפשר שלא יהרהה מיכה ובלו מלוה דאפשר למשקריה אע"ג דהשהה מיהא עביד לה כמאן דמישקריה דמיית. ובהיות דפ' הע"ג דמ' דאמהני' דאלא בה עדות דבר אי שאינה רחויה לבוא בקהל ליבו רשאי לקיימה. בני פריך וליהי עשה ולידחי ל"ת ומשני ס"מ כגון מילה בלרעה דלא אפשר לקיומה לעשה אבל בבה אי אמרה לה בשעת מי ליהיה לעשה כלל ע"כ. הרי דאע"ג דאכאי לה מישקרא כמאן דמישקרא דמיית. ואמרי' מיבה למרי' וכאו"ת כותיל ואפשר למשקריבו דאב שמחל ע"כ כ"מ ע"כ. וכמוהר"ית ז"ל בס' עשי תמה ע"ז דמה דמות יפרוך עשה דכאו"ת עם עשה דאוסם דקשה מהסיא דאמרו בפ' אלו מליאות מבין דאס אמ"ל אביו היעשה לו שאמ"ל אל תחזיר יבול יאמר לו ס"ל אני ס"ת בולכס חייבים בבודי טעמא דבתב רחמנא אני ס' אלאיה ליים ליה ואמאי האי עשה ול"ת ולא אאי עשה. ודמי ליה ועשה. ולדעת הרבב"ח ז"ל קשה דאמאי בולך בס"ם לומר מסוס דאיבא עשה ול"ת דאפי' לאו גרידא לא דמי דהא אס אמ"ל אביו לא בעי' להאי בבוד לימים להאי עשה בלל אס איהא בדברי הרשב"א ז"ל אלא מיבדת דלא דמי לאוסם בלל וכו' זה"ד ז"ל. והאבן ז"ל בס' חיים מירושלים דקס"ז סי' לזה בס"ם הנו' בפ' ח"מ ד"ל ד"ה אין עשה וכו' דהקשו על הא דאמרי' דאין עשה דוחה ל"ת ועשה והלא בשאיכ שוה דוחה וגבי בהנים לא שוה בלל הוא. ומי דעדיף מינה מבני דהוה דמי הבא אי לאו קרא אפי' לאו ועשה אפי' אי בעלמא לא דמי יעו"ש. אך אין נימא לדעת הרשב"א ז"ל דלא להשמיענו שאמת דהבי"ם דהגם דעשה זה לאו אלים הוא למידחי אפי' לאו דעלמא יבן אי אמר לו בשעת ליהיה לעשה בלל. אפי"ה אי לאו קרא דאתי ה' הוי"ת דדחי אפי' לאו ועשה מעשה דהשוה הבתוב בבודם לבבוד ה' וכדמוכי הבי"ם זמ"ד ז"ל יעו"ש:

ואנכי הדל חזיתי דאחבמ"ר אין מירולו מספיק דבעלמא בהשיא דאוסם דאמרי דעדיפא מינה קא מבני וכו' היינו דאיבא עשה בעולם וכו"ת בבאן דדחי ל"ה ועשה מעשה דהוקם בבודם וכו' וקמ"ל דלא. וכפי הבי"ד בין אס נאמר דעשה דבבוד דחי ל"ה ועשה משום דלא שוו בבל. ובין אס נאמר משום דהשוה בבודם לבבוד המקום. להבני לדדים איבא עשה בעולם והו"ת דדחי לעשה ול"ת לבן סולרך קרא להשמיענו דלא דחי. וב' אאוס' ז"ל דמ"ם בס"ם דדחי משום דהשוה בבודם וכו' דעדיפא מינה מבני. אבל קושיא מוהרי"ח ז"ל על הרשב"א ז"ל דאמאי הולרך המקשה אס בס"ם וכו' היינו מאחר דים לד לומר דליבא עשה בלל. אינו סולה על הדעת לומר דידחה אפי' לאו גרידא מד שיולרך קרא להשמיענו דלא

דמי כן כו"ל להמקשה להקשות ויתרץ דהו"ל וכו' דכזה הדרך הוי רבותא עפי שם תיהא לדברי הרשב"ם ז"ל אלא מוכרח דלא דמי לתוס וכו'. התומים עיניך הרואים דכאן קושיה מוסרי"ה ז"ל על הרשב"ם ז"ל הקשו התוס' יבמים ז"ל בד"ה מי אמרה ל"ב וכו' וז"ל הק' מוהר"ר עזרא ז"ל אמאי לימעריך קרא בפ"ק דיבמות דאין עשה דכבוד דומה שבת שהרי ליכא עשה דאי אמר ל"ב מי איתיה לעשה כלל. וי"ל דמ"מ התם מיד כשיוצה שאב הוי עשה לעשות מלוה ע"כ. דכפי דבריהם ז"ל בעמוד הכ"ל ומו"מ :

וחזי הוית כם' דרכי היס דפ"ה שבבית שלומתא היכא דקיום העשה תלוי בשני בני אדם דפ"ה לבאחד לקיימה אם לא באחרת תביהו והמלוה עליה הוא האחד ולא השני וכשבא לדמות הלאו מלוים שניהם שלא לעבור הלאו. דכפי מאי דתירלו התוס' בפ' השולח דמ"ה באחד מן התירולים דכיון דבדידיה ליכא עשה דפ"ו ואיכא עלה לאו דלא יהיה קדש לא תאי עשה דידיה ודאי ל"ת כיון דאיכי דחייה לאו בלאי קיום עשה וכשין ק' ה' המוסמך כמוכר"י הב"ח ז"ל נכי הסיא הגדולה תבוי וכו'. התומים מוכרמב"ם וה' וזע תבהם ז"ל ס"ל כל שקיום העשה שלא באחד הלוי בשות עם אחר תעפי שלוחו אחר היהו מלוה בקיומה כיון דמיסך שיך ביה הו"ל כאלו הוא מלוה ואמרי' אאי עשה ודאי ל"ה. והכריחו זה מהיא דאמרי' ביבמות ד"ב דכ"ע יכול ליבם אשת אחיו מן התירוסין משום דאמי עשה דיבום ודומה ל"ה דאלמנה אלא דחכמים גזרו ביאה דאשה אאו ביאה שניה. הרי דאפ"ע דבדידה ליכא עשה דיבמה כ"ע דלדידיה הוא דמוהר ר"ת וכמ"ש התיוך ועיין בס"ה בהרי מיו"ד סי' שמ"ח ס"ו. ואיכא עלה ל"ת דאלמנה לכ"ע דכל היכא דאיכו מוהר אינו נמי מוהרה ואפי"ה אמרי' דאמי קיום עשה דידיה ודאי ל"ה הוא והיא וה"ע ודאי דאיכי נמי מיסך שיכה בשאה עשה דאמי הוא לקיימו אלא עמה הו"ל כאלו היא מלוה ואמרי' אאי עשה ודאי ל"ה ע"כ :

ואנכי לא ידעתי מה יענו התוס' דפ' השולח באאי הכ' להסיא דיבמות דכ"ע יכול ליבם וכו' כל"ל דמוכח מיכה דאאי עשה דידיה ודאי ל"ת הוא והיא וכל"ל. וגם התוס' יבמים הכ"ל באאי השני לקושיית מוהרר"ם ז"ל בשאו וז"ל ולי"ל דהכא נכי דוקא ליכא עשה דהא אי בעיית אמרה ל"ב ליה טילכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידיה דאיכי נמי מוזהרת בשאו ובשוה בכמוב תשא לאיש עכ"ל. דגם שם אזלי בשיטתייהו דהתוס' פ' השולח מה יענו להסיא דס"ם דיבמות. ויש לעיין גם בירך ילמק פ' גיטין הסיא שם דברי מוהרמב"ם מה שכת' על הי' כ' המוסמך ז"ל הביא התוס"י ובכאב דאו ל"ק קושיית מוהרמב"ם ז"ל ע"ש. ובכאבי מ"ד במוהר"י ענתיבי ז"ל דאאי דכתב בזה והביא"ר כ' קרבן תשא מ"ם ע"ד בירך ילמק והאריך בדבריהם בדקל"מ. וגם אאי הדל בשקו"ת התכתבי בזה ע"ש :

עוד הוק"ל על אי' הג' דתוס' פ' השולח ובפי' מאי דפי' ה' דדרכי היס בשונת דבריהם כנז"ל. ל"ב ביבמות ד"ו בתוס' ד"ה ננמר וכו' דכתבו וז"ל וא"ת מכ"ל דלא דמי עשה דכיבוד אפי' לאו גרידא דהא שבת ושומתה ושבת תביהה כולהו עשה וא"ת כיעהו. וי"ל כיון דגלי לן קרא דלא תלימא לן שעמא דהוקש כבוד לכבוד המקום דליאמי ת"כ אפי' לאו גרידא לא דמי דמלאיים לא מכי גמר מצום דכבוד הוי ככשר מלוה ע"כ. דמאי הא מקשו ומתרלו מאחר דהסס ס"ל היכא דקיום ו העשה מלוי בשניהם דא"א לקיימו כ"א בשבת שניהם ובשבת לעבור שלאו שניהם מלוים שלא לעבור שלאו דלא דמי ובכו"ל. ת"כ מה מקשו כאן מכ"ל דלא דמי עשה דכיבוד אפי' לאו גרידא. מאחר דקיום העשה תלוי בשניהם ע"י האב והבן אא"א לקיים העשה כ"א בשבת שניהם ובשבת לעבור הבן על שלאו מלוים שניהם שאב והבן שלא לעבור שלאו ודאי דלא דמי כמ"ש הס בפ' השולח בדי שבת. ותפ"ש דהאב אינו מוכר שלאו בידים כ"א שמלוה לבן לעבור שלאו שב"ו מאחר שהאב כ"ב הוא מוזהר שלא לעבור על שלאו לא אאי עשה דהבן דכבוד דהלוי קיומה פ"י שניהם. ודאי שלאו שמוזהרים בו שניהם וכמ"ש התוס' בשמות בד"ה כולכם תייבים בכבודי וא"א למה לי קרא בשלו"ת דלא דמי שבת שלאו קרא כמי לא דמי שהות ואכיו מוזהרין על השבת כדאמר' בפ"ק דקי' אביו אומר השקיני מים וכו' שאאה ואתה תייבים בכבוד אביך ו"ל דמהכא ילוף התם ע"ש. וכיון שכן אאי קא מקשו מכ"ל דלא דמי עשה דכיבוד אפי' לאו גרידא מאחר דקיום העשה תלוי בשניהם ושניהם הס מוזהרים על שלאו ודאי דלא דמי. גם בתירוצם שאי' כיון דגלי לן קרא וכו' דכיבוד הוי ככשר מלוה. וכ"ב שם בד"ה ע"ב ד"ה משאת דהשו"ת הכ"ל דכר' מדברים דזוקא בכיבוד דלא תלימא וכו' וכיבוד הוי ככ"ת לא דמי שלאו. הא אילו הכיבוד מלוה גמורה וכן נמי כשלאת במלוה גמורה הכא שקיומה הוא תלוי בשברת תאיים אאי עשה ודאי שלאו. וזה נגד הכריתם דכתבו בהשולח דהיכא דקיום העשה תלוי בשני בכ"ת לא דמי שלאו דכר' דאפי' הוא עשה גמור לא אאי העשה ודאי שלאו מאחר דשניהם הס מוזהרים שלא לעבור שלאו לא אאי עשה דידיה ודאי שלאו כיון דהשתי דאי שלאו שלאי קיום עשה וכנ"ל :

ועיין כם' אחד המתלים ד"ב דהק' ע"ד ה' מביל שמואל ז"ל דאוקי לדברי הרמב"ם בפי"ח מה' גזו"ה דמשמע מדבריו דאם אמ"ל לעבור ל"ת בלבד שישמע לו היינו דכיון שהוא עסוק בכבוד אביו ובשע שעקיים מלותו אאי עשה ודאי ל"ת לאוד. וזקק' עליו מדברי התוס' יבמות ד"ו דכתבו אפי' לאו גרידא ואיכא עשה דהוא עסוק בכבודו לא דמי. ובדף י"ח אם שניהם דברי התוס' ד"ה כולכם תייבים בכבודי וכו' ע"ש. ואינכ לא ידעתי מדוע לא הוק"ל ע"ד התוס' בשלמת דכפי דבריהם בפ' השולח ובשמות בד"ה כולכם תייבים וכו' מאי מקשו התוס' ומתרלי דדבריהם בקושיא ובתי' הם קשים לע"ד וכנז"ל. ושוו"ל שם בד"ב בוש"ת משה"ק על המע"ם ז"ל בס"ם ואינו יכול לומר כאן בפי' ממרים דלא אאי עשה ודאי ל"ה ועשה דכיון דהוא בכדי ליכא מלוה כלל כמ"ש הריטב"א ז"ל. דאיך היה יכול לומר טעמא דאין עשה דאי ל"ה ועשה דהרמב"ם חו לו קאבי וכו' יעו"ש. ואמנכי פרושה דליכא המיכה מלינו כלל דכוחו היא לאחר דמאחר שהוא בכדי ליכא עשה כלל לשניהם מכל

לימר

לומר לא תהי עשה ודמי ל"ת ועשה דגר' דתכל דמי ל"ת. כיון דליכא עשה שהוא בכדי וליכא מלוה ליתו נאמר זה הטעם כלל דלא שייך כלל. ולעולם דהמע"ם ז"ל ג"כ יודיעה היתה לו דהרמב"ם הו הו קבני מלא דכוותו הוא דזה הטעם לא שייך ליאמר כלל מאחר שהוא בכדי וליכא מלוה כלל:

אשובה לדברי הרשב"ה ז"ל דס"ט למאי דלא הי קשו ברכה למלוה כתו"ה דמליית ביד אחר וכו' וכנ"ל. דהנם דלכתורה יש לעמוד דהא מינת אם בא לקיים מלוה כתו"ה כשהאב בחיים שפיר י"ל דלא מיקשו ברכה מאחר דמליית ביד אחר ג"כ ואי אמר ל"ב ליתיה לעשה לכן לא מיקשו ברכה למלוה כתו"ה. אבל בנוח הבן לעשות מלוה כתו"ה לאחר מיתתם דאז כולה מלויה ביד הבן מדוע לא יברך. ברם לפי האמת זה לא הוי מהקושי כלל דהנם שאמרו מכבדו בחייו מכבדו במותו מ"מ עיקר מלוה כתו"ה חיובא הוא בחייהם והכבוד שעושה הבן לאחר מיתתם דאו

לעוה"ב ע"כ. וזהו הרמז שמור מצותי וחיה שע"י מצות כלו"ת תחה תי לעוה"ב :

ובעניין תחיית המתים כתב הרה"ק הפל"ה ז"ל בפס מוהר"ח מגרמיזא ז"ל דבשעת תחיה טוען מ"מ שקלפי בשינוי דמתחי' היו בשר ותח"כ נעשו עפר. וה' דרכי תים מ' לזה בהק' מ"ם בזוה"ק דהמדיקים תינם בלים בעפר וכמ"ש עפרה עפרת לח תקנאי דשב"י לח יהבלי בך. גמלה דלמדיקים ליכא למיתם להכי דליכא שינוי בידו והוי בגזילה בשיניה. ולאחר שעם כיון דכל יפר' קדושים פס בחייהם ומקדישים נופש להקב"ה ובפטירתם מיכאל שב"ג מקריב נשמתם לקרבן במזבח שמ"ש הוי דייהו כגול קרבן דתקריב דכל היכא דליתיה בי גיזת דרחמנא ליתיה לקרבן ליתה בגזלה וליכא שינוי. ועוד תי' דלעיקרא דמילתא ליכא שינוי בידו דה"ד דקב בשנוי ליכא שהוליכו לביתו וגשהגה בביתו. לא כן התדם דקוברים לתוכו ברשותו של הקב"ה מ"ם הבדה מקום שפקר מהיכן בא לו בשינוי. ועוד תי' במפ' ז"ל דמאחר דהקב"ה ממיל בו נשמה וקמים כמו שהיו החולים הנרים כומים וכו' ולא הוי פנים חדשות בתו לכאן כדמוכח בנ' קמח דל"ו ת"ל ליכא שינוי דכי שינוי החוזר לבריותו ולא הוי שינוי עיין שם' דרכי תים בתוכך מזה וזמ"ד ז"ל :

אשר לפי תי' זה של במפ' הנ"ל יל"פ לע"ד בה"פ כ' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. דלכאו' קשה דגר' הדברים כפולים דהייט ממית ומחיה הייט מוריד שאול ויעל. ברם מ"ה יובן דשנה בתת החתים ס"ם בא מעו"ן דקנה התדם בשינוי דמתחילה היה בשר ותח"כ נעשה עפר ולכאו' גר' דטענה לעיתתא היא מאחר דכל בתי עולם הס מתים על ידו שכן אמ"ל הקב"ה כשקברב של אדה"ר בשעה שהכל מעך הדעת שיתן לו נשמתו ואמ"ל הקב"ה הנח לנשמתו לאלף שנים ואני תתן לך נשמות העתידים לבוא שיהיו מתים ע"י. אבל האמת הוא דטענה זו במילה היא מאחר דהקב"ה ממיל בו נשמה ומחיה אותו כמו שהיה הוי שינוי החוזר לבריותו דלא הוי שינוי. וז"ס מכח דה' ממית ומחיה דעתן בו נשמה ודבר תי. מה"ט מוריד שאול ויעל דמילתו מתח"י ס"מ ברשע דליתו קושה אותו בשינוי מכיון דחוזר לבריותו ולא הוי שינוי :

ועתה ול"ה תבח מתני שכ"מ זוק"ל דקדק בפסוק הנ"ל דהול"ל בתחי' ה' מוריש ומעשיר דזהו שייך בעושרו בחיים ותח"כ בשיעות ה' ממית ומחיה. ופי' במשנ"ל ד' תשובים כמה עני ומטרע וכו' דבזה פי' המפ' כו' מ"ם במד"ר הרולה לידע תח"ה מן התורה יסתכל בלערתה של מרים. כלו' דכשרחינו דלעטרעה מרים ותשובה כמה ותח"כ נתרפאת מלעטרעה הו"ל כתח"ה. וזהו הרולה לידע תח"ה מה"מ יסתכל בלערעת מרים שאחר שלעטרעה והו"ל כמתה ותח"כ נתרפאת מזה רחייה לתח"ה. וזהו דהכתוב בא לאמת לנו ענין תח"ה שאפי' אחר שמת בתדם ונעשה עפר הקב"ה חוזר ומחיהו. ורחיה לזה מן העני שהוא תשוב כמת וחוזר הקב"ה ומעשירו והו"ל בתח"ה. ולכן בתחילה אמר ה' ממית ומחיה וכו' שלא כדעת הכופ' בתח"ה ואומרים שאחר שמת ונעשה עפר אין לאל יכולת ומחיה לך אבל רחיה לזה שאחה רואה בעיניך ה' מוריש לתדם

ועני תשוב כמה ותח"כ מעשירו והו"ל כתח"ה עכד"ק :

ודא דרכי תים ז"ל שם פי' כה"פ דבקה לעפר נפשי חייני כדברך. עפ"י תתי' דכיון שכחייו תושב עלמו כעפר הו לא הני שינוי דמתחי' היה עפר ועכשיו עפר. וזהו דבקה לעפר נפשי כלו' שכחיים נתשב אני לעפר ונעפר ליכא שינוי דמתחי' עפר ועכשיו עפר לכן חייני נתח"ה כדברך דליכא שינוי כלל ס"ם בדי"ב. דלפי"ד יש להם טעם למשנ"ל כל מי שיש בו נשום הרוח אין עפרו נעער בתח"ה שאל' הקילו ורננו שוכני עפר. שוכני עפר לא נאמר אלא שוכני מי שנעשה שכן לעפר בחייו. היינו דתדם שיש לו נסה"כ בחייו יש לו טענה לס"מ לומר דמתחי' היה בשר ועכשיו עפר וקנלו בשינוי. משא"כ אם בחייו נתשב לעפר אזי ליכא שינוי ובטלה טענת ס"מ ויקס בתח"ה : והרב מוהרי"ח ז"ל בס"ס שא"י ה' דע"י התורה והמלוה שבתדם מקיים בחייו הו"ל הקדם והקדם מפק"ע מידי שעבוד :

ועפי"ה ומדוכר לעיל יובן לפ"ד כה"פ כי בדף תויב נפשי דיכא לאתרן חייתי הוסיבני במחשבים כמתי עולם. והתעטף עלי רוחי בהזכי שהומם לבי זכרתי ימים מקדם הגיתי בכל פעלך במעשי ידיך תשותת. פרשתי ידי אליך נפשי כארץ עיפה לך סלה. הכוו' כי הוא שטן הוא ס"מ דדף תומי ושחטיתני עד שדיכא לאתרן חייתי ר"ל שהגיעני עד טפר שהמית לה נופי וזהו הושיבני במחשבים כמתי עולם דזה היא רוצה לקנות תומי בטענה שקונה תומי בשינוי דמתחי' בשר ועכשיו עפר. והתעטף עלי רוחי בתוכי שהומם לבי דטענתו של ס"מ בבחלה דטענה חזקה היא. אתן שוב רחיתי דטענה בטילה היא ישן דזכרתי ימים מקדם לזמן שהייתי בחיים הגיתי בכל פעלך במעשה ידיך תגותת שהייתי עוסק בתו' ובמלות בחיי והו"ל הקדם והקדם מפק"ע מידי שעבוד, ועוד פירשתי ידי אליך נפשי כארץ עיפה שם רמז דבחיי בחשבתי לעפר בארץ ותו ליכא שינוי כלל. גם נפשי כארץ עיפה לך סלה דאתי תמיד מייחל ומצפה להחזיר לי נשמתי וכיון שכן לא הוי שינוי דשינוי בחוזר לבריותו לא הוי שינוי. גם גרמז במ"ם בארץ עיפה לך סלה דהארץ של הקב"ה והו"ל התדם בקבר ברשותו של הקב"ה וליכא שינוי בין שם"ם. גם גרמז דמאחר דמיכאל שב"ג מקריב נשמות כל' לקרבן במזבח שמ"ש ח"כ כל היכא דליתיה בי גזה דרחמנא ליתיה וליכא שינוי בידו וזהו נפשי לך סלה : **ובזיו** כה"פ תרוממך ס' כי דליתני ולא שמחם תויבי לי וכו' דסכוכה הוא תרוממך ס' כי דליתני כ"ל דרוממתני ולא שמחת תויבי לי כיוני ס"ם וגודדת דיליה והעליה מן שאול נפשי דל"ק תומי בשינוי כטענתו. וה"ט מייתי מידי כור דהחזקה בי נשמתי והחייתני. ועוד גה טעם אחר זכרו לה' חסידיו דתינה בלים בעפר ולא הוי שינוי. גם ובידו לזכך קדשו דהוו קדם והקדם מפק"ע מידי שעבוד :

ועתה ול"ה תבח מתני הכ"מ זוק"ל פי' עפי"ה כו' הפ' נעניתי עד מאוד חייני כדברך. נהבות פי כלה נא ה' ומשפטיך למדני. בהק' עוד מ"ם מוהרח"ו ז"ל בכה"פ ותה כל תלה ידי עשתה ויהיו כל תלה נאום ה' ואל זה תביט אל עני ונכה רוח ותרד על דברי במשנ"ל ומאחר דאלו ואלו דברי אלהי"ם חיים מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה

הלכה כמותם מפני שנותים ועלובים הם. וז"ל ותת כל חלב ידי עשתה ויהיו כל חלב נתוש ה' דחלו וחלו דברי חלדים מיס. וח"ת אחר שכולם נתוש ה' למן היכי נעביר כדברי האוסר או כדברי המתיר. ל"ל זחל זה אביט אל עני וכבה רוח דהלכה כב"ה מפני שנותים ועלובים הם. הביא"ד ה' אחר הכחלים ד"ז ופי' הוא ז"ל כזה משרז"ל ע"פ מכתם לדוד שמרני אל כי חסיתי בך שלח אכשל בדבר הלכה ע"כ. היינו דבפ"ה דסוטה אמרי' לדוד מכתם שמך ותם ופירש"י מך שניו. כ"כ כאן מכתם לדוד ר"ל על דוד שהיה מכהיג עצמו כמך חם ס"ם. ולכן אחרי שאומרו מכתם לדוד שהיה עניו מך ותם הוצרך לתפלה שלא יכשל בדבר הלכה. שאם לא היה כן מדת הענוה לא היה צריך לתפלה זו דפשיטא שלא היו פוסקים כהורחותיו. אמנם כיון שהיה עניו ולית ספק שפוסקין הלכה כמותו כגון דת בעי"ת לילוח"ת שלא יכשל בדבר הלכה ע"כ. עו"ש בפ"ק דסוטה ת"ל חזקיהו לית הפלתו ז"ל נשמעה ת"ל מעשי ידי תדכאוני לפני אחר כל בשר שנא' והיה מדי חדש בחדשו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אחר ה' ופירש"י ז"ל להשתחוות להתפלל אומר שהם כשאר יבואו ויתפללו כי הם נשמעים לפני אחר כל נסי הרוח לא יבואו ע"כ. וזהו דאחר דהצ"ה כיון שאני עניתי עד מאוד שאחזתני במדת הענוה לכן תיכף כדברינו בתחי"ה. וגם נדחוק פי שהיה התפלה רצה זת ה'. וגם

ומשפטיך למדני שלא אכשל כדבר הלכה ע"כ:

וירדי כשלש אבשמים עיני כל שראל עליך מילחא דתמיהא דכירי אינשי הנמלא בזה ימים אשר המלך מפץ ביקרו. כי הוא רחשים חוטו כתב עליו הנפק החולה לחים זר דמוי מעיקרו. דעבדין מתמלכין ושפחה כי מירם נבירתה וינרשוני מביה

אבי:

אבי זוות עד מה זמחתו פרלמנו חשכח מעייו ולחלנו הנדילו הלרות מהברות דהברות זה מודה וזה מכבה נשלו אם דרידי שלה מפה ואלה מפה עדי ואחודי הלם תשמיד אם שמי מביה

אבי:

אבי השמו"ם מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעיך לימא לן מר מאי משמע נגה לקה למר לאימתי אחי מר משלי מר אהבת הקדמונים כי הוינא כי מר במטוחה מיהא דמר השתא ליחיה מר כישקלן לנבי דמר בחתריה דמר מעון

אבי:

אבי דבר נדול כרוזא קרי במיל ן' דוד בא הא משיחון דידכון אחי שמשא אחי שמשא קומו השרים ונעלה אל הר ה' מהרו ועלו אל

אבי:

אבי עד שר שלום ניסדר מר שלמא ליאמא תיילא אהביס דביתהו דמר ושבו בניס לנבולם ומלכם ברחשם ן' יסי ברחם יוסב על כסא דוד

אבי:

כענגא ובז"ק אביר. והבע"א:

דרוש א' להספד

איתא בסדר"ר פ' ואת הברכה וז"ל באותה שעה נשקו הקב"ה ונשל נשמתו בנישוקה פה והיה הקב"ה בוכה ואומר מי יקום לי עם מרעים. ורה"ק אומרת ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. שמים בוכים ואומרים אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין. מלהיש היו אומרים צדקת ה' עשה. וישראל היו אומרים ומשפטיו עם ישראל. אלו ואלו היו אומרים יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו וצ"ל ונשמתו לחיי העוה"ב עכ:

אשרי חדס מלח חכמה ודעה וחכיוה כו. יתן בלבו על קורסי מקנהו. כי קדס מפעליו מאז הן החדס היה יליד כפיו של הקב"ה וה' חלבו. וזה חלדיו על רחשו הזוך והטמרה לנס שבו. ויניחהו בגן"ע לעובדה תוכו וזכ מרכבו. זקן ויושב בישיבה שים עמה סחיכה כמלך בכסיבו. והכה חנה לקרחתו זו היא בית חעגונו שמחה לבו. מלחכי שלום מסנגין לו יין ושולין לו בשר ותה כל מלבו. מחהלך בגן לרוח היום לדרומו חו למערבו. לו חוחר ולו הדר עקבו מכהה גלגל חמה מה יופיו ומה טובו. והנחש היה ערום חון יחשוב על מסכבו. הוא שבן הוא יל"ד מנוחל הוא וניבו. כל היום לחולי מרוכם פהנים בקרבו. המסיח והמדיח הסח כפול לעוית חדס בריבו. כי החליק חליו בעיניו למנות מוחו ובקרבו יסיס חורבו. היל החחילה בעבירה סחילה והוח הולך לחריה פחחוס שכח מה לחמר לו רבו. וילחכל גם חכול מעה"ד סו"ד כל חשר נשחו לבו.

עירב טוב בכם בדין עירובא נעמא הוטו בטמא נבו. דין נרמא דעלירחה וינרשהו מגיש מחין למהנה מוסבו. סוכו ממא קרחו למו ומרפה ל'ו כשא על קריבו. וינרם לה

האדם:

אשרי חים ולא לחברי חשה כי היא היסה בעוכריו ושפקדנו לבקריס. יהא ליחד פשלחנה העיזה פניה ותחמר לו למרים המחרריס. קוס נא שבה ותוכלה כי החוה הוא למיים פוקח עוריס. לחכי בחשה הגילבת עמך בזה חשת נעוריס. לחכלהי יעבי עם דבש שחיקי ייני פממתי ממנו ותורו מיני לח החורי"ס. נס לי גם לך יהיה בחלו למרו מקדימין ולח מחמריס. המתו בדוב לקחה ויחכל גם למול מחיל לסוריס. ולח ידע כי בנפשו הוח ים עליו עוריס. ויממעו לח קול ה' חלד"ים קול דודי הנה זה בח מדלג על ההריס. מס המעשה הזה לחבר עשיתם-הלח ידעתם לח יסחר לים במסהריס. ולחי לח ברחתו הכל גלוי ונפוי בימו בוערים. והנה דבר ה' מפולן כלעיס ומשבר הריס. המו חזיכם לחמרי פי שמעו נח המוריס. קומו ללו מן המקום הזה ברו לכס היערה על לחר ההריס. ומהיום ההוח והלחה הוקבעה מיהה לדורות לדורי דוריס. חלופי כופרת כיבח זימן לבניס ומלח שחוריס. מיהה שכיחת דכתיבח ומנחח לקרקפתח דנבלי לכו נח הגבריס. לחד חכס ולחד רשע ולחד חס והנה כולס פגרים. יבואו בתחתיות החרן ובלו במערות לוריס. הכל שב חל העפר לחנוב לכס בורות בורות נשבריס. כי רבה רעה

האדם:

אשרי תדם שומע יכין לחדיו דבר מלמעיהו.
כן בעודנו מי בכוחו ואונו בימי בחרותו.
זכור יוכור שם בח יום פקודתו. כי רוח היא בחנום רוח קימעת עוכרתו. ואפסו כוחותיו וכל מעשה תוקפו ונבורתו. היה כלא היה ויסבב על מטתו. והוא מחולל חולים רבים תה השחפה וחם הקדחת נכוה בגחלתו. ניגע והוא נעגה מכף רגל ועד ראש אין בו מקום פלע ובהורה ומכה מריה ולי ימיר כל חמתו. ולשונו בלמת נעשה טעמו בו ל׳ נמר ומתר ליולדתו. נוהן שמם לפנם מומם כל מחוק מר שנוי שתין חוזר לבריותו. ויוצק זעקה נדולה ומרה סבובי כדבורים יסורין קשים ומרים כי לח לוכל שחתו. ויחל עיניו וירח תסוביו ומידעיו ובני ביתו ומשפחתו. יחד חוספו עומדים סביב סביב למטתו. והוח בעי ומתחנן חנוי תנוי תדם רעי כל אחד כחכבתו וכחמלתו. ואין תונן ואין מרחם ואין מקים לוהו. תם יתן חיש תת כל הון ביתו. בוז יבוזו לו ונזירה עומדת לעומתו. והמום כן וכח לחריו כי לח ידע כחדש תת עתו. פחלום יבוח חיזו ההעיף עיניך בו ואינו העובר ושוח. ושוח לקבורת יובל בשטוח ידים ורגלים נקי יהיה לביתו. זה חלקו מכל עמלו זה חלק **האדם**:

אשרי תיש שלח יבחך כי יעביר על לבו יום המר והגמהר יום נחלה וכחבה. יום עברה כיום ההוח כ״ן יולחת וכ״ן לווחה. עבר לווחות בזוחה לווחה. מפני היד שנשחלחה. ולך לו בלי חמדה נמר קיחה קיחה. ביינו עווכה ביינו שכוחה. יבוח בכלח חלי קבל כרו לפניו שוחה. נחרן ליה ולללות בחרן ערבה ושוחה. במחים מפני כיון שהחדם מת נעשה חפני מן המלוות והוטיף נידחה. שם ימלח מנודה מלעיס מצגבו וכלוח להוגה של לוח לבו שם שכבו למיחה. לך שם יום חו יומים יעמוד לח יוקש נחשל בבהמות בכילה. סכוחה. לין להדם יכול לעמוד מפני ריחה. וירוס חולעים ויבחם מיים ממיים חוים משפחה ומשפחה. החוכלים למעדנים הנדול לפי נודלו והקטן לפי קומתו זבח משפחה. זה דרכם כשל למו עד שתכלה הליחה. קשה רמה לחת כמחט בבשר חי כלחן שבחה. ושמע תת הקול מדבר חליו קול לווחה. עליו יחתו כפירים ומחו לח לחומחת. לחה ן׳ חנש דלחי מטיפה סרוחה. מדוע לח זכרת כי עפר חתה ואל עפר השוב דבתי עקידה ושבחה. כי זה כל **האדם**:

אשרי תדם מפחד תמיד מן הדינים המטוהדין לבח עליו מרים וקשים. ז׳ מידנין יתלפין עלוי ערפים נחשים. יחד כולם תשר חוקחוקיהם עקשים. ל׳ מכס ול׳ רשע ול׳ שם שף ונשים. זו לחד מן הדרכים שבוו ניסי נשים לשיטרי כחנשים. ילכו מדמי לל דמי דינח רבה ודינח זועח ובני ד׳ן חשים. שם לוחנין ושמע דברי כיבושים. לשר חכמים הגידו כולם נבורים כולם קדושים. כי לחר פטירה החדם ערם לל כל בני מיבבח מחכנשים. לעיין בדיניה לחה לחמוח למוח חשבון בכחבח ד׳ רשים. שם חכם הוח מיניהם יסיבו בחורה שלמד ובחוחס החידושים. נם הם ברוכים ולמיהים וכליל לילים. חזי מחיר בשור בסיר ומטפרין ליה עפרח הפחרח רוס חנשים. ושם ללמו להתנדל ולהחייהר נעשה מפיל מוס בקדשיה. ויקו לעשות עגבים ויעם בחוטים. ווי על ההוח כיסופח דהו״ל על החידושים לחי בוטים. ובקף ומיד נמסר לממונים בידי חדונים קשים. וישליכו חותו שכורה לחחסיות שם ינהוגם ויהי כשבול סובל שם מוגשים קשים. מוכחו נעשים לו פלספר פח יוקשים. זו מורה וזו שכבה בעל הוח בשטים. וחלם הורה **האדם**:

אשרי תיש חשר לח הלך בעלם רשעים ובדרך חטחים לח עמד דשף מדוכחיה. חכיל שבחת ופיהו שבחת דמיולח קח להי. כי חם נפשה לבו על לחבה החוטם וסמפחה. חבירות פלם המנוך ברע ליסטיותיה. החוכלים למעדנים ומשחה שמנים כל החוכל. ושוחה. טורף נפשו בלחו לחייה נזירה שוה ותפיקיה. על שלוח יודני על ירדתי. לחחר דמחבתי תתן מוכילין יהיה. וכעינו. ירהה החשבון ערוך והספר פחוח ויהיה בדתי. ויד כל חדם יחתום עדיו בחיותיו לחסחתן מעלתיה. לחת דין וחשבון חרשים נם יעניש הל בעהיקה הל בחדתי. והמונשים חלים לחמר קום נח שבה ואוכלה ודש מעכיש השהה. מול לך מה שכחרה דעבדון ליה לעוסיה. וממו ליה מומח חריסיה ומחן פחתי. לשת לחיש כדרכיו חת קובעת כוס כחרעלה הלח זה לחבר יעשה. בחימה שפוכה טוקמת נקם ברית עברה וזעם ולרה מטלחת מלחכי רעים סיינו רביתיה. ולחרון הכביד ויול׳לוהו ויניחהו בניא בן בַּמוס נביים פחוזה לו מהחתיו כי נחלים לחה חוזה. כי ערוך מחשמול הפחה. על דברת בני **האדם**:

אשרי נשויו פשע כסוי חטחה. בשודו בחיים חייהו יחן חל לבו ולבבו יכין שם כל ההלחה. כי המלחכה לוהו לרוח רבות ורעות ויסחומם על כחרחה. ושבר עליו רוח קנחה. לשוד חל ה׳ משביהם שבידו פרוש מירחה. והשודד מחשר חטח. על הפש הטהן הודחה. על כל דבר פשע חל כשומחה. לחשר פעל ועשה. כמרד ובחשל למען ספות הכוה לת הלמחה. יבבה יהום בכייה לחר בכייה רב״ה חוספת״ה. כחים מלחמות יפיל קנחה. לעשוה בלוש נפשו ויבש נרוחו מלחחה. והביט לת הנזילה. חשר נזל סחוד והשלך מכלחה. יפיד וחפ׳ סודין חוה. בחזרת מחזיר לוחלה. שחלולי כן. לין תפלחו נשחטת. ותפלחו הביט לחטחה. ומחכילין לוהו נחלי. רחמים חבוחתו. שוחה. כחשר חכמים הגידו לך נח רחה עין רוחה. ושם הליוך לך בנדולות. ובנפלחות ממנו כי נחה נפה. ורם לבבו פימו דיברו. בנחות ומילין לנד. מילחה. עיניו חמזינה. מילרי״ם לחריהו כמה. והולבה. לחת נכנסת ולחת יולחה. ולחיים חשר חלה לו ימשר יחיסה מעשהו יכנע כחימה ובירחה. ערם יהיה. בחרן כי לח ידע **האדם**:

אשרי תיש ירח חת ה׳ בחלוופיו חפן מחוד דבר יום ביומו. מעיש לילות כימים חף סיום לילו עמו. עסיק בחורייתה הדינת קיל וסיבר״ו עמו. כח למינמר הח למיסבר מסית לפי הומו. כל שלומרים דבר כלבה משמו. ודרך עניוים יפה. מעים מלמו כסיריים. בשחריה. שמ״ו. סייף. עייל סייף נפיק המכיר חה חקומו. כל ימי בבח והולך מיבריים מחבלך. בתומו. מירחי. ה׳ ומוסבי שמו. קבה שם טוב קנה למלמו. מוכה. למייבייה ומיכית

לחכם מומו. רוחף לדקה וחסד מיטב שדיהו ומיטב כרמו. כפי חסר תסיג ידו בין כך למעט לה יחת״ר לשלמו. לוהב שלום ורודף שלום דובר שלום לכל זרעו דורש טוב לעמו. לוהב התירה יגומדיה שבח שהשבית לעלמו. שמו פידע בשערים ביסראל גדול שמו. יעידון וינידון כולם כאחד לים כפחרון חלומו. ברוך שככה לו בעולמו. לפי׳ המלך מלכו ס״ע שוחל בשלומו. ויהי לכל דרכיו משכיל וה׳ עמו.

זוהי דרך ישרה שינור לו **האדם** :

אשרי מי שעמלו בתורה ועושה גמ״ח ליולדו. גדל בס״ע וגפמר בס״ע מן הטעלם

מלמד שפטפם בילדו. ת׳ המרכה ות׳ המתעים כל חדם חיגו חייב חלת בשיעורו. יפחח בדורו כשמואל בדורו. הגמלת כזה חים חשר רוח חלד״ים בו המקום יהיה בעזרו. מלמד שהקב״ה חבע ביקרו הקב״ה עוזר ותיהו מקיים שהכל נהייה בדברו. והוח יהיה למען ולנה שעשח פנים לדור בשבורו. חל חלד״ים דיבר חזו מחי בריה עבדיה בעולמי להגיד לחדם יושרו. לחו ורחו מה הבריות חומרות עליו כל בחי שפר עיבו. יחבו עידיהם וילדקו ובו יתהללו שלום עושה דברו. חיכו השחח חליכם חיטים חקרא חזקו ויחמץ לבבכם להבין דבר לחשורו. להיות כל חים כיף ליבייב כל בושה ליולדו. ליראה חת ה׳ הנכבד והנורא לדורשו ולחוקרו. והוח מרומים יכון ניזון בזרוע יבין עליו חורו. מחהלך בחומו לדיק הולך ביושרו. לעשות רצון קונו קדוש ישראל ויולדו. לח בטיח לחיסחכולי בחפיה מחריב בדין הוח שימול שכרו. יושב ונהנה מזיו השכינה בגלה הבחה **לאדם** :

אשרי הגבר חשר תיסרנו יה חזו מחי דקמה כי זה החים חליינו הוח נשח ומכחוביגו.

מזה ימים ושנים השחרנו עלו על נוחרו חוליים רעים וגחמנים והוח מחולל מפשיעינו. חלה לה חוליו חולי רע ומר ההפך עליו בלהות חרבעים יכנו. ויהי כי חרכו לו שם הימים נפל למשכב ואין מקימו כי יפול הנופל ממנו. מעמו בו ל׳ נמר נגוף מוכה חלד״ים ומעוגה מדוכה מעוגותיגו. מלממק ורע לו שבשחה כיון דעל על חציריו בדילי פימגו. ויחחזוהו חבלים וחבלות לעבות דנופף מרחשו ועד רגליו ברשה זו ממנו. הזרוע והלחיים והקיבה כחיב ניפ כחיבת יחד חסירים שחנגו. נידון ביסורין קשים ומרים וסיב כל הדבר הקשה יביחון חל משה וכבל זחת לח שב חפי ממנו. דיבר לחו קשות קשיח רים״ח קשיח סיפ״ח קשיח מלישחח וה׳ הפניע בו חת עין כולנו. ויעמע חת הקול קיל לו קול חליו מה לך פה קוס עלה ההרה ושב שם לנפש חדרשנו. ולחקה נפשו בחברה ויחת משה עבד ה׳ ויעבור והנה חינגו. והקול נשמע קול סופרין מה זחת עשה חלד״ים לגו. בנקור לגו מין ימין משה רעייח מהימנח נפלה עמרת רחשיגו. ו׳ של הפי׳ שופרח דבלי בעפרח על זחת מחבל החרן והרדנה מיגיגו דמעה ומפעפיגו. לן יהות למספר לן יהות למבכי חת כל החלחה חשר מלחהגו. חלה ה״ח הכרע הכרעתגו ומי רוש ולעגה השקיתגו. חשר חמרגו בלילו נחיב ולח ידעגו כי חס״ר יבוחגו. מה נעגה ומה נחמר ובלב חומרמר שבח משום לבגו נהפך לחבל מחולינו. ובכל זחת חיוחה רמייח עלן להלדיק דיגו י׳ לדיק הוח ולדיק דיגו כך נזרה חכמתו י׳ כי הוח חמר ויהי למן היום חשר כרח חלד״ים **אדם** :

אשרי חדם עוז לו כך חשר נשחו לבו לקרבה. למעלות ולרחות חל פקדם פנימה לפני ה׳

כי בח. הדור חדם רחו הח׳ נברח משבחת ירח חת ה׳ מרכיס כולל כל ל׳סודים כללה רבה. דן. הוח הדר בק׳נהדר הר׳ פ׳ חעלב״ה בעדן גן חלד״ים להלחח רבה. והיה חדי שבח בשבחו יסור שמה בסוד קדוש״ם רבה. ולשוגו ההגה בהתימה ובחפלה הפלה למשה במדב״ר בערב״ה. בעד הכגיס בגיו לוהבם נדבה. חלה בני הילהי הח׳ נברשתח דדהבח כוכס רלוף חהבה. ידם של בעליונה ברבוע בעוגה עד זקנה ושיבה. ובעד וכו׳ וכו׳ הלד משוה שבחם חור נוגה להס ולח יוסיפו לדחבה. ולח ימזו חו כהחי סימנח לח מקלחה ולח מנה בח דיגח בשל דיגח ונסו יגון ואנחה והיתה הרוחה ההלל ושמחה מרובה מידה טובה. ובעד כל הקדב וכו׳ כל חשר נשחו לבו לקרבה. לחהב ה׳ חשמרם וכלינה רלון חטעטרם וכבבם שמרם שמירה מעילה דבר שחין לו קלבה. ברכות יחולו של ראשם ברכות שמים מעל מברכותיו של **אדם** :

אשרי חמימי דרך ההולכים בחורה ה׳ בטופיל״ת קד״ש הדין קודם הלולים. מורה זהב כולה מר וחהליס. חשר בחו לגמול־חסד רב חסדה להחיות רוח שפלים. ישלם ה׳ פעולם הקטנים עם גדולים. ומחוכם כעין החשמל הגבירים הרמים מבחר עלמים וסמה חכמים מחוכמים ישמרם טורם שמירה בבעלים. ולעילא מכל ברכתח בחר תורה עולה והלה מלחכי חלד״ים עולים. רבבן דפקיע שמייהו ולהם שם כשם הגדולים. הח׳ הם׳ הדיינים המלויינים הרבנים המוב׳ מלחים זיו ומפיקים המאורות הגדולים. עוד יובון בשיבה לשנים ורעננים כנעות שלי נהר כחהלים. בגנים וב״ב נמבי נעמני כעמיעים מגודלים. וכי ישחל חים מעם רעהו שחלה בבעלים. ויהי חנשים חשר היו חמכ״ם מי שמך לחים לר וסופר לנשח בחרשם במקום גדולים. נשרח דלח ידע מחי קחמרי רבבן כחול שוויהו רבבן מנשב דברים שיחת דקלים. זחת חשיב גם חנכי ידעתי מדכי שלי פחות שבעדכין קל שבקלים. רם ותים מכבים חכין ורקין הכל הבלים. החמנם ההכרח לח יבוכח ולח יגוחה כי הם קבעוה שלי חוכה ומלבם יוליחו מלים. ע״כ חמרתי לקומה לח ואסובבה חלקמה לח בחומרי״ם לחביחה עליכם במלים. הן חומר וכן דברים חמורים וקלים. למעבד ניח נפשח במלי דדרשח להתחוכר כזה ול׳ יעלה במעלות החלו טולים. ע״כ ברשות קל נחיתנת וחמת שחלתי מחת היח עושה חורים גדולים. כי היח יעזור לי וזה החלי בעזר טורי וגוחלי. הכל לפי מה שהוח **אדם** :

איתא בס׳ חדב״ח וז״ל ולח קם נביח עוד כישר׳ כמשה חשר ידעו ה׳ פנים חל פנים מה חוב פניס שמ״ע קיים לעולם ולעו״ע כך מחור פניו של משה נכנס עמו לביח טולמו שנח׳ ומשה בן ק״ך שנה לח כהחה עינו ולח נס לחה. ולח משה בלבד חלח ח״ח שיוסב ושוסק בהו׳ מקטנוחו ועד זקנוחו ומה בחמה לח מח חלק מדין חי וקיים הוח לעולם ולעו״ע שנחמר והיחה נפש חדוני לרורה בלה״ח חת ה״ח. מקים ה״ח ומדיק חת החלד״ים מה חלד״ך יהי שמו מבורך חי וקיים לעולם ולעו״ע כך ח״ח שעוסק בתו׳ כל ימיו ומת הרי הוח כחי ומדיין לח מת והוח חי וקיים לעולם ולעו״ע

וסיכן היח נשמחו תחת כסה״כ ע״כ :

יבנו השומעים וינדילו הכפר בסילוקו ס"ן
הי' נגרת מזבחת. מפני העדה רו"ס
עניים דמו"ת רוחת. סר לילו מעליהו נמר קיחה
קיחה. לן יהוה למכבי לן יהוה למספר עד שהכלה
כליתה. ול"ו יקריבו קרחה. כי היה לנו למנן ולינה.
ליסור כולל כל מילתא דלמרה רחמנא. עוכה בתורייתה
הדירת מקטנותו ועד זקניהו גם עד זקנה. וזכותו וזכות
הורתו עליהו היתה מגינה. ועל ידו היתה הצרעת
שכיחה. וכמו שכ"כ המפ' כי כתיב ה"ת וזקן ויושב
ביניהם הוא בחייהם והיתה הצרעת שכיחתו ית' עליהו
על ידו תהיה הצרעת שכיחה נ"כ על תכסיס תחריה
הגם שהיה רחויים כ"כ כי בחול הספיק על המוכן
יחול לקח על בלתי מוכן, דהנה בס"ם מדרים לחמרו
תר"י לין הקב"ה מצרה שכי' תלת על תכס נבור
עשיר ועניו וכולן ממשה. נבור דכתיב ולהפוך בב' הלזותם
ולהליכם מעל שתי ידי ולהצרים לפניכם והיה
הלזותה הורכן ו' והוחבן ו' יעודין ג'. עשיר שכל
לך פסולתן יכא שלך. תכס רו"ס דלמרי הרוויהו
כס"ב נברתו בעולם וכולם ניתנו למשה תכר תד
שנת' ותחסרהו מעט מחלד"ס. עניו שנת' והחיים
משה עניו מהוד. ופי' הרח"ם ז"ל לין הקב"ה מצרה
שכי' בקביעות ע"כ. וניינו משום דתי לפי' שלת
בקביעות בעין שיהיה שלם בחוברים תלו קשה מק"ם
ומעמד ה"ם דצרתה שכי' ע"כ יפר' ולין יוויר
שם"ר כולם היו בחוברים תלו תם לת שנתמר דלת
תמרה כ"י זולתי בקביעות. והיתה דקי"ם וה"ם
לת היתה תלת בכוחה לעשותה וכין שלת היה
בקביעות ת"ל לכל החוברים בללו זהו ס' הרח"ם
ז"ל. לתכס שתר המפ' לין מהלקין בבכי ויבנו
לקי"ם וה"ם דלת לתמרה כ"י תלת בבת להצרות
שכי' על החים הלזה בפרטות ככה"נ ליתו מצרה
שכי' עליו לת"ל כמלתו בו כל החוברים בללו. וחולם
תם יסיר החופן דכלין כמלתו סימה של כ"ת מהם
מחוברים בחוברים תלו ומהם שהיכם מחוברים
ככה"נ בחול הספיק על המוכן יחול לקח על בלתי
מוכן ויניתו בהיות דקי"ם וה"ם :

אשר בזה פי' כ' בשמת מ"ם ז"ל דס"ד כפ"פ
פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך התם
תכני עומד בין ה' ובינכם בעת ההיא להגיד לכם
תת דבר ה' וכו'. דילד במ"ם בעת ההיא דהוה
כני לימת תכני עומד להגיד לכם וכו'. דמפי"ה ת"ם
וז"ת פנים בפנים דבר ה' עמכם וכו' וכ"ם דלין
בבחוה תלה ר"ל דלין הקב"ה מצרה שכי' תלת על
תכס נבור עשיר ועניו. ולת יוויר שיהיו ס"ר
מחוברים בחוברים תלו מז"ת דלין זה מהתימה יתן
כי תכני עומד וכו' ובחול על המוכן יחול על
שלתו מוכן. ושתם שהיה דבשרעת שכי' לת היתה
תלת בעת ההיא ולת בקביעות. וכל כה"נ תינן
לריכים כל החוברים בללו. וזהו נ"כ תבוחה מרע"ה
ליהושוע המקנא לתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים
כי יתן ה' תת רוחו עליהם. דדברים ככתבן נרתים
כפולים. וע"ה יובן דהיק לת זו בלבד דלין כלין קלתה
תם הם מתנבאים כי ידעתי דהכל הוא מהספעתי
דבחול הספק על המוכן יחול על שלתו מוכן נ"כ
וכל כה"נ לי"ל קלתה כלל. תלת לקח תם יוויר שיתן
ה' תת רוחו עליהם ולת מהתת הספעתי תפי"ה לין
לי קלתה עליהם זת"ד הז"ל :

ולעיד דזכה"פ בפ' בהעלותך ויתמר ה' תל תמה
תספה לי ע' לים מוקני ישר' וכו' והתילבו
שם עמך. וירדתי ודברתי ממך שם ואצלתי מן הרוח

תשר עליך ושמתי עליהם. כלו' דלקח שלת יהיו
מחוברים בחוברים הללו ולין הבחוה תלה דלין
הקב"ה מצרה שכי' תלת על תכס נבור עשיר
ועניו. לינו מהתימה יתן ויבדתי ודברתי עמך שם
ואצלתי מן הרוח תשר עליך ושמתי עליהם דמהספעה
שלך יספיקו הם דבחול הספק על המוכן יחול ג"כ
על שלתו מוכן :

ועפי"ה לי"פ מצרע"ל לתמר"י לתמר רב כל
המתעלל בהספדו של תכס רחוי לקוברו בחייו
שנת' ויקברו לותו בתמנת סרח תשר מלפון לבר
נעם וכו' מלמד שנעם עליהם ההר להורנן. וכל
כמפ' דשו ניב דלין הוי מידה כל"מ. ועפי"ה
יובן בהק' עוד מ"ם במד' זוה"ק ע"פ כל הנשמה
תהלל י"ה וז"ל הנשמה בתדם טילה ויוכדת והיא
מבקשת ללתה ממנו. ובילך היא עומדת בגופו תלת
שהקב"ה כבודו מלת שולם ובשהיא בתה ללתה היתה
תה יולדה ומוזנה להתוריה. ובז"פ מוסרמ"ת ז"ל
כה"פ ונתתי משכני בתוככם ולת תגעל נפשי תתכם
דמעיד הוא ית' שע"י שבתוקותיו ללך כי נהיה
הולכים ומתקדשים עד שזדכך שנהיה דתויס להיות
בגוף ונפש מרכבה תל הבכי' ולת תלטרך הנפש תשר
היא המרכבה לנעול בחומר וללתה כיא תדרבה
לא תהיה מבקשת ללתה. וז"ת ונתתי משכני בתוככם
בתוך גופכם בנפשותיכם שבקרבכם ולת תגעל נפשי
תתכם כי תם שהיא מבקשת ללתה בכל נשמה
הוא לשוב תל מקורה הוא תלדים תשר נתנה. תך
בהיות משכני בתוככם דבקה בשורשה ולת תגעל
נפשי תתכם ס"ם. וכבר נודע מצרע"ל דכל ס"ת
ים גו ניתן ממרע"ה וז"ם משה ספיר קתמרת.
ומלויה תללו הצרעת שכי' ובחול הספק היא הצרעת
הבכי' עליו החול נ"כ על תחריס דבחול על המוכן
החול על שלתו מוכן ומ"כ שוב תינה יולדה בנשמה
מהנוף ומתריכים ימים. וז"ם כל המתעלל בהספדו
ס"ת וכו' רייטו דכ"ז דהל' ס"ת מי מי"ז תהיה הצרעת
שכי' ותינה יולדת הנשמה מהנוף משל"כ בשמת ים
תשם ליליתה הנשמה. ולכן זה המתעלל בספדו
מורה שלתו מוקם לתיו לזה רחוי לקוברו בחייו :

וזכה"פ נפלא מס"ר הוא כל' כה"ת חוי לת למו
כי תמלתו מלטון תסרון ס"ד והייתי
תלי וכבי שלמה תעלים שנתסר ממנו הצרעת הבכי'
שכיהה בעבודו וגם תסרון תחיים ע"י סילוק הצרעת
הבכי'. וחזר ותמר ופ"ז היה דוה לבנו דתילו לת היה
כ"ת סלוק כה"ת לבד שלת. היה נמשך ממנה ריעותות
תחרות היה דוה לבנו דמלמעלים עליו לעל מועם.
תבל על תלה ריעותות תתחרות שנמשכים במיהתו
תרתי לריעותה תסרון תחיים שנמשכה ג"כ ע"י סילוק
הצרעת הבכי' על תלה תשבו מיניו :

ובדרך זו תלך לפרש כה"פ בשמואל במיהת
תבנר ויצת המלך תה קולו ויבך ויבכו
כל העם ויקונן המלך תל תבנר ויתמר הכמות נבל וכו'
ידך לת תסורות וכו' ויוסיפו כל העם לבכות תליו.
דילד דמה נתחדד להם בדבני דהמ"ה במה שתמר
ידיך לת תסורות וכו' עד שהוסיפו לבכות וכז"ל
דרבו לת תסורות בתורה שהיה מוסק כתו' תמיד
ועדיין קשה דמה רתה דהמ"ה לומר בעת ובמוקה
הזתת שהיה מוסק בתו' תמיד. גם מ"ם ויוסיפו כל
העם לבכות תליו יתור נפיש מיבה תליו. גם מ"ם
תלת מדעו כי סר וגדול נפל היום בישרתל מי לת
ידע בכל תלה כי הוא היה סר וגדול. גם פיבת

ביהרמ"ל יתירה. ולדקדוק תיבת פליו ויתירה מון מדרכינו ל"פ בדרך הלני במשי"ל מתן דיקבר יקברוניה מתן דיספד יספדוניה וכו'. ות"כ היה פולה עה"ד לומר דמתחר שהם לת נתעוררו לבכות כ"ת עד שבכה דהע"ה כמ"ש ויכך המלך את קבר תבנר ויהדר ויבכו כל העם ויש לתלות ולומר דמה שבכו הם לת היה בכל לבם כשביל כבודו של תבנר כ"ת לכבוד מלמם הם דוכשים דמתן דיספד יספדוניה. לז"ת זיוסיפו כל העם לבכות פליו פל"ו דייקת שלת היתה בכייתם כשביל פניה תחרת כ"ת פליו כשביל כבודו דוקת. ולדרכינו. יובן כי בתחילה כשבכה דהע"ה נם בכו כדרך שבוכים פל המת בכייה קלה וכשקוק המלך ואמר הכמות נבל ימות תנבר יריך לת ספורות שהיה מוסק בתורה תמיד ויוסיפו כל העם לבכות פליו פל חסרון מבטולה ולת פלה פל לבם בחסרון המנית נ"כ לעם במיתתו. ע"ז נת דהע"ה לעוררם עוד ואמר הלת תדעו כי שר וגדול נפל היום בישראל לומר דנפילתו זתם לת לפלמו בלבד היתה הנפילה שנחסר מן העולם תלת בנפילה נם היתה בישראל דהשרחת השכי' שהיתה ע"י בישר' היתה מחברה ונם שע"כ יש חסם נ"כ חסרון התיים. ושמת תאמרו דהנם דתבנר תת תוכי תלוי ומחלת מקומו ע"ז ותוכי היום רך כמ"ש המתרנם ורש"י ז"ל ותלת יומת דין הדיוט. ותיני רתוי למלות מקומו בחסרון המנית :

ולרמון להב"ל פל מ"ם בנ' כל המתפלל בהספדו ס"ת רתוי לקוברו בתייו שנת' מלפון להר נפם מלמד שנפם פליהם ההר להורנם. פירש"י ז"ל מלפון להר נפם ביהושפט כתיב. וכל המפ' תשו ליפר דמה בת רש"י ללמדנו דהלת היה מפורש בקרת דכתיב נבי יהושפט וכ"ת לדרכו פנה. ותפש"ל דבת לרמון דהנה יהושפט היה תלמידו של מרע"ה דידם כתר תלכותו והשכי' היתה פמו כמו שהיתה פם מרע"ה וכן מפורש בקרת כתפר רייתי פם משה כן תהיה פמך ופל ידו היתה השרחת שכי' ס"ב יפר' זפ"ב היה לפם תריכות ימים ושנים ובמיתתו תלבד תסרונו נם נפשה חסרון תתר דנסתלקה השרחת השכי' תפם ונם נפשה חסרון החיים תפם וכמ"ם נב' שבת דק"ם כל המתפלל בהספדו ס"ת תינו תתריך ימים ופריך והכפיב ויעבדו תת ה' כל ימי יהושפ' והזקנים תשר תתריכו ימים תתרי יהושפ' ומשני ימים התריכו שנים לת התריכו. והסיבה היתה לזה פל כי נתפללו בהספדו נפשה לפם תסרונות תלו ורנש פליהם ההר להורנן שלת נכו פליו כרתוי כמו שבכו פל מרע"ה דכתיב ויש ויבכו תותו לי"י. נ"כ לכל ס"ת התתפלל בהספדו רתוי לקוברו בתייו פל התסרון שנוגע במיתתו שלוק השרחת השכי' ותת תסרון החיים ולרמון לזה בת רש"י ז"ל ותמר ביהושפט כתיב תייתו לומר דרתה נם רתה ביהושפט דכמו שהיה פם שילוק השרחת השכי' וצ"ב נפשה חסרון החיים ובשביל זה שנתפללו בהספדו רנש פליהם ההר להורנם כן נ"כ התתפלל בהספדו פל ת"ח ותינו תושם לחסרונות הללו רתוי לקוברו בתייו :

עוד לי"פ תשרש"ל כל המתפלל וכו' רתוי לקוברו בתייו דהוי תכ"מ. כמה שרתיתי לה' תשר תהלים ד"ל ובשתפך בהת דתרז"ל בנ' יומת דפ"ו שהיה ר"ש דורש ד' חלוקי כפרה יש ותלו הן תבר פל פשה ושב תינו זו תשם עד שתוחלין לו שנת' שוכו בניס שוכבים תבר פל ל"ת שתין בו כרה ולת תיתת כ"ד ופשה תשו' תולה ויוה"כ תכפר שנת' כי ביום הזה יכפר וכו' תבר פל כריתות ותיתות כ"ד ופשה תשו' תשו' ויוה"כ תולין ויסורין תתרקין שנת'. ופקדתי בשבט פשתם ובנגעים פונם. תבל תי שיש בידו ח"ת תין כח בתשו' לתלות ולת ביוה"כ לכפר ולת ביסורין למרק תלת כולן תולין ותיתה תתרקת שנת' תם יכופר הטון הזה לכם תד תמותון. תם תיתת לדיק שתכפרת פל הדור היה תכפרת תף פל ח"ת דכולן תולין ותיתה תתרקת ות"כ הנת פלתך שתדם שהיה בידו פון ח"ת ופשה תשו' וכתו פליו יסורין ותבר פליו יוה"כ דכולן תולין תלת דתדיין תסירה לו תיתה תם תת לדיק ת' לי' תתרי' דתיתת הל' תכניית ליה וכויה כפרה פל תה שתדיין תסרה ליה כפרה דהייתו תיתה תו לת. וכתב דתכנית ליה תיתת הל' לכפר והכיה. רתייה לזה תדברי התוס' בתם בתריכן דיו"ט ע"ת בת"ם בשם ר"י פל ההיה שתתרו שם פל ז' דברים נפשים בהיש וכו' עש"כ. וידוע דתתי דתכני פתידת הל' לכפר ה"ד כשבוכה ותלטער ותהתבל פליו וחשיב ליה כתלו חלק תפשו וכשתלק תפלתו תזי תכני לכפר. ות"כ כיון דבשון ח"ה ההוי' ויוה"כ ויסורין חיכן תועילין לכפר כפרה נתורה כ"ת תד שיהיה תת בלת זתי וכת"ם בשם תוהרימ"ט ז"ל בדרשותיו. ותם תירש שתת הל' שתיתתו הויה כפרה לכל ישר' ופל הרוב פתידת הל' היו תהיה בשביל שון ח"ה שתיינו תכפר כ"ת בתיתה דבשלמת שתר תיטות יש כפרה פ"י תשו' תו יוה"כ תו יסורין ותלו תקריימים בשחופת פלמו זהוי כשתר תי תשל"כ שון ח"ה שלריך תיתה לכפר לכן בשתת הל' והוי בוכה ומכפיד פלי כרתוי הנה ותם היה בידו שון ח"ה דלריך תיתה לכפר נחש"ל כתלו הוי תת כפלמו והויה ליה כפרה בזה והו ל"ל למיתה של"כ. ברש המתפלל בהספדו ס"ת תתחר דלת הי"ל כפרה פל ח"ה דהוה בידיה הנה שהיה בע"ה ועבר פליו יוה"כ ובתו פליו יסורין שדיין לריך תיתה למרק שיתום של"ד לכן רתוי לקוברו בתייו כ"ל בתוך ימיו דהיינו של"כ :

והרב יד משה ז"ל בדקכ"ת פי' תתי דהוי תדה כל"מ ס"ם כל המתפלל וכו' רתוי לקוברו בתייו. ותס"ם כתד' תגתומת פ' נח דתשרש"ל שכפה הקב"ה פליהם תת הבר כניניות וכו' לת היתה פל תושב"כ דהסיבה ככר תמרו הם תו"ל שתין בה לשר ויהיה תפש תלת בכפייה פל. תושבע"פ שיש בה דקדוקי תלות ותתורות וכו' ס"ם. נם תמרו שם שלת כרת הקב"ה בניה ליפרתל שנת' כי פ"פ תדברים התלה כרתי תתך בריה וכו' תלת פל תושבע"פ וכו' ותותו תתור שבכרת ביום הת' שנתו הקב"ה לטוה"ב הוה לתתלי תושבע"פ שבזוכות העולם יעתד שנת' תי לת בריתי וכו' ע"ם. וז"ם כל המתפלל בהספ"ח היינו תכם הלתד תושבע"פ שבעבורם העולם יעתד רתוי לקוברו בתייו דהיינו לכסות פליו בהר כניניות כתו שעשה הקב"ה בסיני פל תה שלת היו רוצים לקבל תושבע"פ. וזה שתתפלל בהספדו שיהי"ל בתכמים הלותרים תושבע"פ לכן רתוי לעשות לו תה שעשה הקב"ה ליפר' בסיני. ולזה במיתת יהושע שהוה היה הבעל תושבע"פ שקבלה תתרע"ה כמ"ם תשה קבל תו' תסיני ותסרה ליהושע לפי שנתפללו יפר' במיתתו רגם הבר פליהן להורנן. וזהו הרתייה דתייתי שם בנ' נבי המתפלל בהס"ח שנת' ויקברו תותו וכו' תנפון להר נפם מלמד שרגם

עליהן הכר להורגן. ולפי״ז פי׳ כו׳ רש״י ז״ל מ״ם ביהושע כתיב היינו דבעי לרמוז דמ״ם כל המתפלל בהם״ח מכם שלומד תושבע״פ כמו שהיה ביהושע שהיו הכל תושבע״פ ושל שנתפללו בהספרו רגש עליהן הכר להורגן כן יהיה רצוי להמתפלל בהם״ח הלומד תושבע״פ ע״ש :

וכפי התמוד דהל׳ מ״ת הסכי׳ שורה עמו בקביעות וממנו מחיה נ״ב לשאר עמו״ת רחימי לה׳ יסיר מכה ז״ל דנתן טעם למשז״ל דהלדיקים מחיים בשמיקה ע״י הקב״ה ולא ע״י מלאך. ומן דהקב״ה נתן לאדם הנשמה בהורה פקדון לזמן קטוב עד מלאת ימי שנותיו וכשאר יתמו ימי שנותיו מרציהו למ״ה לקבל הנשמה שהיה חלקו בתורה פקדון. וקי״ל בדין דאם החובע והנתבע הם במקום אחד אינו יכול לעשות שלית חלה לריך שיהיה נשל הפקדון בעלמו לקבל פקדונו. ולפי״ז הלדיקים שהסכי׳ שורה עמהם מ״ה הוי החובע והנתבע במקום אחד ואינו יכול הקב״ה לעשות שלית להרשות מלה״ה שיקבל הפקדון שיהיה לו פקדונו ולכך הלדיקים מחיים בשמיקה ע״י הקב״ה בעלמו. וז״ש ישקני מנשיקות פיהו שהחי מיהו בשמיקה ע״י הקב״ה והיינו כי מוסים דודך מיין חלו דבכי הוי וכיון שהני פוסק בתו׳ ושכי׳ שורה עלי הוי החובע והנתבע במקו״ח ולא חלי למיעבד שלית לקבל הפקדון. וזהו משז״ל מ״פ חרוח על הלומות מ״ה חרוח חלה חירוח ממלה״מ ולכאורה ק׳ דאיך תפשר שע״י החו׳ ניעול ממלה״מ ואפי׳ שכחוב תוכך ימים כימינה מ״מ סוף סוף לחוה לחוה זמי נבר יהיה ולא ירחה מיה. אלן שפ״ה מ״ם דכיון דע״י פסק החו׳ שורה עליו הסכי׳ מ״ב הוי החובע והנתבע במקו״ח ולא חלי הקב״ה עביד שלית למ״ה ליעול בשמו חלה חם בשמיקה ע״י הקב״ה בעלמו. וז״ר כפי והלך לפניך לדקך כבוד ה׳ יאספך ד״ל שאם תהה לדיק ומעשיך מוכיח שאז הסכי׳ שורה עליך הוי החובע והנתבע במקו״ח ולא כבוד ה׳ יאספך ולא ע״י שלית עביד. ולפי״ד יובן לע״ד כפ״פ פי לדיק יהגה חכמה ולשונו חדבר משפט חורת אלהיו בלבו לא תמעד אשוריו פירש ע״י רהל׳ טוסק בתו׳ לא תמעד אשוריו מסכי׳ דחמיד הסכי׳ היא שורה עליו וע״כ הוי החובע והנתבע במקו״ח ולא חלי הקב״ה למיעבד שלית לקבל פקדונו שיעלה מלה״ה ליטול נשמתו חלה חם בשמיקה ע״י הקב״ה בעלמו. וזהו ניפה רשע שהות מ״ה לדיק ומבקש להמיתו כ׳ לא יעזבנו בידו מאחר דהחובע והנתבע הוו במקו״ח ולא חלי עביד שלית. ח״ר כבוד חכמים יגחלו וכסילים מרים קלן נט והדר זקנים כבוד זקן זה שקנה חכמה יהיה לו הדר כבוד שפ״ה עסק החו׳ שורה עמו הסכי׳ והוי החובע והנתבע במקו״ח ואינו מ״ש מ״ם חלה חם בשמיקה ע״י הקב״ה בעלמו דמתקיים בו קרא דכתיב כבוד ה׳ יאספך. גם ז״ל הפסוק נאום חרם מסגילנו ושפל רוח יחמוך כבוד דאמה מידע דמי שהות נאה חומר הקב״ה אין לחי והוא יכולים לדור בעולם דליכא נביה השרחת שכי׳. משל״ה הענין ליכא נביה השרחת שכי׳ כדכתיב לחי חם דכא. וא״ל הנאה הויית מיהתו ע״י מ״ה מבל הענין מיהתו הויית בשמיקה ע״י הקב״ה בעלמו, וזהו נאום חרם מסגילנו שהיה מיהתו ע״י מ״ה ע״י שלית ושפל רוח הוא הענין ע״י דליכא נביה השרחת שכי׳ לא חלי עביד שלית למ״ה ליטול נשמתו דהחובע והנתבע הוו במקו״ח והויית מיהתו בשמיקה ע״י הקב״ה בעלמו יחמוך כבוד היינו ע״י שנתפללו בהם״ח הלומד תושבע״פ ע״ש :

שנת׳ כבוד ה׳ יאספך. ויובן ג״כ בה״פ שם הוה שנת׳ ה׳ ושבע מיעבת נפשו דהרב ב״ל ז״ל הוב״ד בס׳ ליקוטים מפרדס פי׳ זה״פ שם הוה שנת׳ ה׳ כל אחד מדה מנוגה לך יש מדה רעה ונקראת תועבת ה״מ עם היותה לחת היא יש בה קיבון שבע מצירות גם יחד וו׳ תועבה נפשו היא בעלמה ז׳ לפי שנאים השם על ידה וזה שפ׳ הפ׳ מה היא לחת שיש בה שבע היא עיכים רמות וממנה יצולו הלו השם לשון שקר וידים שופכות לב חורש רגלים ממהרות מד שקר משלח מדנים ע״כ. ולדרכינו הכ״ל יל״פ חון מהפשט דבא לרמוז דמי שיש בו מדה הו׳ עיכים רמות שהיא הגאוה מלבד שכוללת עמה השבע החברים שהם נתים על ידה והויית היא שבע הלו שג״כ היא תועבת נפשו דמיתתו היו ההיפ עי״ מ״ה מחחר דליכא נביה השרחת שכי׳ ולא הויית ע״י הקב״ה. חו״ם פי׳ כו׳ מסרה וירם ג׳ וירם לבם וירם כבוד חלד׳ יסר׳ וירם חולעים. עפ״י מ״ש דהגאה גורם שחסלק השכי׳ מעל יסר׳ וגורם לגופו שחחלנו החולעה יו״ם מחד מחד הוי שפל רוח שהקוה חעם למה. וזהו וירם לבם וגו״ו וירם כבוד חלד׳ יסר׳ מעליהם ועוד וירם הולעים ע״י הגאוה ס״ם. ולדרכינו יובן דכשוירם לבם חז נורמים שהיה מיחסר ע״י מ״ה ולא בשמיקה ע״י הקב״ה שנת׳ כה כבוד ה׳ יאספך וזהו וירם כבוד חלד׳ יסר׳ ופי״ שהיה מיחסר ע״י מ״ה נורמים לגוף שחחלנו החולעת וירם חולעים. וזהו הטעם שחז״ל כל הממייבר לא חכם הוא חכמתו מסחלקת ממנו. יען דע״י מסק החו׳ הסכי׳ שורה עליו ופי״ הגאוה הסכי׳ מסחלקת והוו מרתי דסברן שיהיו יחדיו לא יכוה לבן הגאוה שלו נורמת דחכמתו מסחלקת ממנו משכח חלמודו וליכא שוב נביה השרחת שכי׳ דאין חני והוא וכו׳ ושוב הויית מיתתו ע״י מ״ה :

גם התדם הוזכה לזקנה לגבורות הוא מה בשמיקה כמ״ם בג׳ מ״ק דכ״ח ה״ר מה פתחום יוסי מיתה חמופה. חלה יו״ח ומה יוסי מיתה דחופה דחנג״ח יוסי מיתת חמופה שנת׳ כ״ח הנני לוקח חת ממחד עיניך במנפה וכתיב ותחבר חל העם בבוקר ומתת חשתי בערב. ג׳ ימים ומת יוסי מיתה דחויים ג׳ נשרה ד׳ נזיפה ה׳ יוסי מיתה כל העם ה״ר חכין חלי קרחה כן קרבו ימיך למות כן חד קרבו חרי ימיך חרי הת חמנה כן חד שכן בלשון יוני קורין לחחר כן. וכ׳ כחיב׳ כן קרבו וכו׳ לחו דוקא ולא חשכחת שהיה מנה חולה ויוסי מיתו כחב הרבה ופשט כמנ׳ פסיעות בבה חחת כרחיתת בפי׳ החומש ע״ש. עו״ם בס״ם מה בחמשים שנה יוסי מיתת כרת כיב שנה יוסי מיתתו ס״ם הרחתי שהיה שנה יוסי מיתה בידי שמים חשר מר יוערת חלי קרחה דכתיב חבות בכלח חלי קבר בכל״ח בגמט׳ ס׳ סוו שבעים שיבה שמוסים גבורות דכתיב ימי שנותינו בהם ע״ם ואם בגבורות פ״ם. דב הוזה נח נפשים פתחום הוו קח דייני דבנן חנח לחו וזנח דמהדייב ל״ם חלא שלח הניע לגבורות חבל הניע לגבורות יוסי מיתת נשיקה. ורחיתי בס׳ יסדם יעקב ז״ל דהביח בשם ח״ל דהקשה דמנ״ה שהניע לגבורות יוסר טוב שימות פתחום זקו׳ ב׳ ה׳ למה שהולרך שיחלה ה׳ ימים עש״ב וגם בח״ל חחריך בזה ע״ם. ומהשימה מפשני מחוכות הגדולים הקחולי בחר פשטיוה הג׳ ולא זכרו מדברי המוס׳ הנ״ל ודחחבו שלה דלחו דוקא ולא משכחת למשה ה״ם חולה וכו׳ ולי״ :

ודברים הנקיים בתנ״ך עו״ל לפ״י דבכ״מ לדברי תורה״ק ז״ל בדר״ם סו״פ לו שהק׳ על רש״י ז״ל במ״ש דכ״ה תהא דכי נח נפשיה דר״ה תסקו להסס שכתב שכל הנקבר בח״י נקבר בלא חטא שגת בעש ביושב בה נשוא עון כדחימא בכתובות דקי״ח ע״כ. שדבריו הם היפך הס״ם שם שדרשו זכ״פ על דרש ח״י לבל לענין קבורה בביתו וכפר אדמתו עמו. ומי׳ דרש״י מפרש מ״ש שם בכתובות תנן נסובלי תולתים מתני לה שר״ל בלא יסיבת ח״י. וכ״ה היו לן יסורין שנסתפקו אם שלדו קיים או לא ויאכל חני בשרו ותים כזה תין ספק דקבורת ח״י הוסיף תם כותה כמו שנלמד מפסוק וכל יתמר שכן תלוי העש ביושב בה נש״ע ולכן בביתו פסו״ע ע״ש. ותתמה״ר הם תני ע״ד דשם במ״ק דכ״ת תמרו דר״ה תם פתחום דמשמע מזה דלא כ״ל יסורין ויאכל הני בשרו כמ״ש הז״ל לא יולדך שיתמרו תם פתחום וידאגו רבנן עליה ולטרך הבות וזע דמהדיר למלק ל״ם תלת שלא הניע לנבורות תבל הניע לנבורות זוה מיתם כשיקה. גם שם בנ׳ בדכ״ה תינו מוכח שה״ל יסורין דשם תמרו דכי תסקו לר״ה להסס ר׳ תמי ור׳ תסי נפוק ר׳ תילא ור׳ תניח לא נפוק והקשו בריימות מהדדי ומי׳ כתן שלדו קיימת כתן בשתין שלדו קיימת וכ״ה שלדו קיימת הוה ודלא נפיק לא סיימו קמיה. ופירש״י שלדו נופו קיימת יוללין. לא סיימוה קמיה דשלדו הוה קיימה ע״כ. הרי בר׳ מדברי הנ׳ שם דר״ה לא ה״ל יסורין דפשיט״ל דלא ה״ל יסורין ושלדו הוה קיימת תלת דהוה דלא נפיק לא סיימוה קמיה דשלדו הוה קיימת. ותיך נתמר בדעת רש״י ז״ל דשכר דר״ה ה״ל יסורין וכו׳ ולי הדל דברי הז״ל לי׳ :

וכפי כתמו״ל דכל שתכם ע״י עסק התו׳ בשכי׳ מתיחדת תליו ושורה עמו והויא מיתתו בנשיקה לא כן הרשעים וכו׳. יתפרש כפ״פ בקהלת ורתיתי תני יהרון לתכמה מן הכסלות כיהרון התור מן התשך. ולכתורה ק׳ דמה נא שלמה הע״ה ללמדנו בתכמתו דבר שהוא פשוט וגודע לכל. ומוך מדרכינו פי׳ תוכו כמה שתניח עוד מה שפי׳ בכפ״פ מי יתן טהור ממתא לא תמר. דיל״פ במ״ק המפ׳ דלמה נ׳ דוקרא זעירא דהקב״ה נגלה בכ״י לנביאי ח״ם בלשון ויקר וכתו שמלינו בגלעם הרשע דכתיב ויקר תלד״ם אל בלעם ודרז״ל מלשון קר׳ לא כן תלל נביאי ישראל כדי הוא לכל תסידיו. ומרע״ה מדוב עלותתו רלה לכתוב על עלמו ויקר מלשון מקרה כי לא נגלה אליו אלא בדרך מקרה עד שתמ״ל ה׳ ויכתוב ויקרא והוא מדוב עלותתו כתב תוהה נ׳ זעירא. נתלת דהשפרש בין נביאים ישר׳ לנביאי ח״ם הוא הא׳ שתספרה תמר. וז״ר מי יתן טהור ממתא לא תמר שתות תתם שביא הא׳ שתספרה תמר היא תוכיח בין שביאם. עוד יל״פ במז״ל תשריו למי שעושה קטיגורו סניגורו הוי לו למי שעושה להיפך. דר״ל דים הפרש בתספר בין תיבת קטיגור לתיבת סניגור אלא דסניגור יתר בתספר על הקטיגור אמת. וזהו תשרי למי שעושה מלות ומע״ם ומוסיף על הקטיגור אלא ואלי יהיה קטיגורו סניגורו. וזהו כפ״פ אלא שאלתי מאת ה׳ אותה אבקש שבתי בבית ה׳ וכו׳ דמי״ל אלפך הקטיגור לסניגור. וזהו מי יתן טהור ממתא לא תמר. עוד יל״פ במ״ם בנ׳ סנהדרין ד״ק היכי דמי אפיקורוס אמ״ר אפפ כגון דאמר לבי רבנן. ורש״י ז״ל בתב וז״ל כגון דאמר לבי רבנן בשהוא מספר שום דבר מדרבנן אומר הבי ולשון בגלי הוא בבי. אבל הבהו רבנן אינו בגלי ע״כ. ונודע דבלשון הס״ם תיבת הב״י עולה בתמ״ס ס״ה ותיבת הבהו עולה בתמ׳ ס״ו יתר בתספר אמר. וז״ר מי יתן טהור ממתא דהספרם שים בין לשון הטהור לבין לשון הטמא הוא אחד מספר אמר דוקא. וכפי פי״ז יתפרש כה״פ ורתיתי אני יתרון לתכמה וכו׳ דהנה קטיגור הוא מבחי׳ תשך כי כן עולה מספר תיבת קטיגור״ב כמנין תשך. משל״ב סניגור הוא מבחי׳ אור. וזהו ורתיתי אני שים יתרון וכו׳ ר״ל שים הספרם בדברים הנלמדים על התפס בשתם נדברים תן הסכל בין טוב לרע שים ביניתם הספרם מספר אמר בין תיבת הב״י להיבת הנה״ו וכנ״ל כיתרון האור תן התושך היינו כמו שים בין תיבת סניגור בחיבת אור לתיבת קטיגור שהיא בחיבת תשך שים ביניתם מספר אמר וכנ״ל. ולדרכינו יובן דהנה נודע דאין הקב״ה מיחד שמו על הרשע כמו על השובה שנא׳ ויקרא אלהי״ם לאור יום ולחשך קרא לילה. וזהו ורתיתי אני יתרון לתכמה תן הסכלות ר״ל דבל׳ התכם ע״י עסק התו׳ השכי׳ היא מתייחדת אליו ושורה עמו וממילא פי״ב הויא מיהתו בנשיקה משל״ב הרשע אין השכי׳ שורה עמו וממילא הויא מיהתו ע״י מ״ב. והספרם הזה שים ביניתם דבזה השכי׳ שורה עמו ובזה אין השכי׳ שורה עמו כי כיהרון התור תן התושך דבאור נתייחד שמו עליו ובחשך לא יתייחד שמו עליו :

עוד יל״פ בה״פ מי יתן טהור וכו׳ במה שידוע מבחני התר״י ז״ל דשם פור״ה דמ״ה שהוא רתמים עולה מספרו בחשבון המרובע כזה י׳ י״ה י״ו יהו״ה במילוי שם מ״ה כוה יו״ד יו״ד ה״ה יו״ד ה״ה ואין יו״ד ה״ה ו״ו ה״ה ק״ל. ושם סמא״ל הוא קל״ת. וז״ר מי יתן טהור ממתא לא תמר שמספר התמר שים ביניתם הספרם הוא לבין שניהם. וז״ר הנה עין כ׳ הל יראוי למיתלים לחסדו להליל ממות נפשם היינו דעי״ן שמספרה קל בחשבון המרובע הל שם סו״ה דמ״ה שהוא רתמים הל יראוי. להליל מסמא״ל שהוא במ׳ מות נפשם וגם ולחיותם בדעב שיניה להם השפעה משם מ״ה עומ״ם מ״ה תיינו :

ובענין מיתה נשיקה כתב ה׳ עדבי נהל נסי׳ בדתשים דהנה בהיב כי לא יהיו התדש ותי תבל קודש ביותו הל׳ עגלה ית״ם עליו ומרוב התשק נשמתו יולאה ונשאר הגוף תת. תבל הוא תיות התמיתי כי הנה העולמות ומדות העליונות יש מהם שקדושתם ובחיבתם מתוחיות י״ה ויש מהם שהם יותר למטה והם מתוחיות ו״ה. והמדות העליונות שקדושתם מבחי׳ י״ה שמשם בחי׳ השכל ובינה בשמ״ה לאדם שם אין רע בלל אפי׳ בביניו כי שם מקום התייש אין שם בחי׳ מות. משל״ב בהותם שקדושתם מתוחיות ו״ה שהם מהתסר ולמטה אזי ע״ז נאמר סביב רשעים יתהלכון ואין להם נגיעה שם רק סביבם מרחוק כי זה לעומת זה עשה התל״ם. והמדות אשר קדושתם אותיות י״ה כשתעלים למקור תיונן שהוא השכל אותיות י״ה כי כך תשקש ורלונם זהו נקרא תיתה שבקדושה ונקרא מיתה אשר בתיבה זו ים אותיות י״ה וים אותיות תם תורה על התמור שעניו תיתה זו היא השתלקותו לי״ה תקור החיים. משל״ב הס״ת נקרא תות ים בו אותיות תם ואות ו׳ כי יניקתם ו׳ שבשם בסוד ואתה תחיה אתם כולם. ואין להט יניקה סביבות אותיות י״ה בלל כי במקום השכל והבינה אין רע בלל. ולכן זה שבקדושה נקרא תיתה וזה שבס״ת נקרא תות. כי אתם זה לעומת זה עשה

התל״ם

סחל"ס יש בגד מה קלה דמיון בקוף בפני לדם. וכך הוא גם בענין זה כי כמות כרשע יומת הלדיק ודומה מיתתן בגד מה שהבטלו הרגש הנוף ותוסיו. לכל רמוק זה מזה הרחק מאד כי זה נקרא מיתה וזה החיות התמידי כמשרז"ל לדיקים במיתתם קרויים חיים כי מיתתן הוא שנתבטלו למקור החיים. וזה נקרא מות שמיתתו מלד הס"ח וזהו כי מזה כמות תהבה קשה כשאול קנאה. ישוב"ב ד"ן. וכ"ש שם במשרז"ל תלמלח לח תכל תדר"ב משב"ד עו"ר לח היה מיתה בעולם. דלל"ד שחף שהנוף היה חו רוחני בבחי' כחמות חור מ"מ הגשמה ידחי מדרגתה ושרכה יותר ויותר ממדרגת הנוף ות"ב חס לח היה מיתה היה היזק לגשמה. וי"ל עם החמור גם מיתה דקדושה שהוח הסחלקות כמדות למקור החיים וים מות מלד הס"ח. ת"כ י"ל שחלוקי החטח לח היה מות רק מיתה שמלד הקדושה ות"כ היזק לגשמה. ושף שבודחי מודע שהיה חי החדם לעולם חלולי החטח י"ל לפי שהנוף היה נ"כ רוחני לכן שף בהסחלק הגשמה מלד מיתה שבקדושה מ"מ הנוף לח כלה כיון שהוח רוחני. והיה יכולה בהחזיר בו גשמתו בכל פעם וכענין הלדיקים בע"ע בהתחיון בידוע. ולכן בחשר בח ה' להזכיר לחדב"ר לנלחי יחכל מעה"ד שן ימות ולכל יחשוב שכוונה מיתה שמלד הקדושה ולח יקפיד. לכן הוקרך לנאר לו שכוונה על מיתה שהיה מלד הס"ח הנקרח מות ולכן חמ"ל כי ביום חכלך ממנו מות תמות דיקח. וחמנס מות לח שמעה הליווי מחת ה' רק שחדם חמ"ל הליווי מחת ה'. ולנד שחכרו רז"ל ללמד חו' כחלו מלמדה תפלות לכן לח הסכיר לה חדב"ר ענין החילוק בין מיתה למות רק בזכיר לה פנס שחם לח תחכל חמיה וחם החכל תמות. ולכן חמרה החשב חל הנחש כלי הליווי שן תמותון כי כך שמעה מחדב"ר ולח חמרה מות תמותון. וזה היה ערמת הנחש כשהשיג שלח נחמר להיה כלי מות תמיתון רק לשון שן תמותון חו הסכיר להחשב שים חילוק בין מות למיתה וחמ"ל לח מות תמותון ר"ל חף שכי חמר שן תמותון חין הכוונה על מות. רק על מיתה שמלד הקדושה כי יודע חלהים כי ביום חכלכם ממנו ונפקחו עיניכם ר"ל שהשלו למדרגה גדולה עד שחובלו לבוח לידי ביטול מציחות וזוח מיתה שמלד הקדושה ויהיה חיים ללחיים וחין בזה כוונת ה' לחזכרה חלח עלה בשלמח ופיתה חוהה שהחכל לנסס שמים וח"ו לוח קרח והנחש היה ערום עכ"ד:

ועפ"ד חפשל"ס כה"פ לח חמות כי חחיה יחסכר מעשה יש יסור יסרני יה ולמות לח נתנני פתחו לי שערי נדק חבוח בם חודה יה זה השער לה' נדיקים יבואו בו. חודך כי עניתני ותהי לי לישועה. דהנה יודע כי חין נדיק בחרן חשר יעשה טוב ולח יחטח ובדי שיהיה בל' נקי ובר מלכלוכי העיזות שבידו וילך למנוחת שלימות נ"ע שולח לו הקב"ה בעוה"ז יסורין לחר יסורין לנפר לו מחשר חטח של הגפש כדי שבעת חשר יניע עתו להסתלק מן העולם יזכה למיתה נשיקה שהיה בחי' מיתה שמלד הקדושה היה הסתלקותו לי"ה מקור החיים לח לבחי' מות שהיה מלד הס"ח. וז"ש לח חמות בחי' מות שהיה מלד הס"ח כי חחיה י"ל שחזכה לבחי' מיתה שבקדושה שהתעלה נשמתי למקור החיים. וחפשר לך מעשה ר' שעשה עמדי שחם יש בידי חיזה שיעור יסורי יה שולח לי יסורין כדי שיכפרו עוונותי וע"כ ולמות לח נתנני שלח

(נג)

ימיתני כמו"ש שהיה מלד הס"ח חלח בחיתה בשיקה בחי' מיתה שבקדושה שהתעלה נשמתי לנפש י"ה וזהו פתחו לי שערי נדק חבוח בם חודה י"ה זה השער לה' נדיקים יבואו בו. ועל היסורין שעלחם לי כדי שחהיה נקי ובר יחזכה לכל זה כתוי נהודים לשמך ו"ש חודך כי עניתני לשון עינוי כיסורין דע"כ ותהי לי לישועה. ו"ר חשרי הנבר חשר תיסרנו שע"כ זוכה לעלות נשמתו למקור החיים שבוח י"ה. גם זהו משב"פ ולדקה כלילי ממו"ת כ"ימו מכתי' מו"ת שהיה מלד הס"ח. וכ"ז לחמרו וחפי' ממיתה עלמה. ול"ד מתי כתו בזה דלכתורה נר' דכ"ימו כך. ול"פ במ"ם החב"פ ז"ל בם' נפש החיים מער' מ' חופ"ה דבזוה"ק בס"ח פ' וילח חמרו דמיתה הלדיקים היח ע"י נבריח"ל וברבעים ע"י מ"ה. ובר"מ פ' פינחס חמרו שהיח ע"י חוריח"ל. וכתב דיתכן דים לחלק בין עיקר יליחת נשמה לעליתה למעלה דיליחתה ע"י נבריח"ל ועליתה ע"י חוריח"ל ע"ש. והנה חוריח"ל ונבריח"ל הס בנוע"ן עם הכולל הל"ה נמע' ממיה"ה. וכבר נודע דיפה בעה לחה בחסו' ומע"ם בעוה"ז מכל חי הטוה"כ. וזהו דל"ה דמחי דיליחל החדם ע"י הלדקה ה"ד דחיכו מה ע"י מ"ה בסכין פנומה דהיח נקרחת כמו מיתה מסוכה מצח"כ המיתה שהיח בחיתה כל' שהיח ע"י המלחכים הקדושים חוריח"ל ונבריח"ל חיכו ניזול ממנה. וז"ח דחפי' המיתה שהיח ע"י המלחכים הנ"ל שהם בנחש' חיבח ממיה"ה ניזול ממנה ע"י הלדקה וזהו שדייקו וחפי' ממיתה עלמה. ולדרכינו יומתק יותר היינו דהלדקה לח מבטיח דהיח חליל ממו"ת כיימו בחי' מו"ת שהיח מלד הס"ח. חלח חפי' ממיתה שהיח מלד מיתה שבקדושה שנקרחת מיתה דר"ל שהתעלה הגשמה לי"ה מקור החיים שהיח מיתה נשיקה הלדקה מלמ חוסו ממנה. וז"ר משב"פ כל מצחי לחכמו מו"ת היינו בחי' מו"ת שהיח מלד הס"ח. וזהו ג"כ מ"ש במד' סו"פ כבוכה וז"ל ח"ר יצחק נפשו של משה היתה מתקשה לצחת והיה משה מסית עם נפשו ואומ"ל נפשי החמרי שבקש מלח"ה לעלות עלינ חמ"ל לח יעשה הקב"ה כן כי חלמה נפשי ממו"ת חח ניכי מן הטעה חה רעלי מדמי לחתלך לפני כ' בחרעות החיים. וה"ה כמבוחר:

ובמדרש בפ' ויחת הבדבה חמרו וז"ל בשעה שמיתתו של משה קרח הקב"ה לגשמה מהוך נופו של משה חמ"ל בחי קו"ך שה קלבתיך להיות בנופו של משה עכשיו הגיע קלך לנחת לתי תחתיו. חמרה לפניו רבש"ע יודעת חני שהוה חלוה כל הרוחות וכל הנפשות נפש החיים והמתים מסורין בידך ואתה נרחתני ואתה יצרתני בנופו ש"מ קו"ך שה ומכשיו ים ניף טהור בשלם יוהר מנופו ש"מ שלח נרחה בו רוח סרוחה מעולם ולח רמה וחולעה לכן חני חוהבה חוהו ואיני רולה לנחת ממנו. חמ"ל הקב"ה נשמה לתי ולח תחתיו ואני מעלה חוהך לשמי שמים העליונים ואני מושיבך חחה כסח כבודי חלל כרובים וסרפים ונהודים. חמרה לפניו רבש"ע מחלל שכינתך ממריס יהיו חני מלחכים פו"פ ותחזו בנות חרלית והשחיתו דרכם על החרן עד שהלית חוהם בין החרן לרקיע. חבל בן עמרם מיום שנגלית עליו בסנה לח בח לנחתו שנת' והדבר מריס ואהרן במשה וכו' בשעה ממך הגישני בנופו ש"מ בחוהה שעה נטלו הקב"ה ונמל נשמתו בנשיקת פה ע"כ. והדקדוקים מבוחרים דלחה הקב"ה בלית בהלשה הזחת שק"ך שה קלב לה להנשמה להיות בנופו ש"מ והנית קלה ולכן

ת״ל נתי ואל תאחרי היה די תיתי״ל נתי ואל תאחרי כלתי הסלעה הזאת. גם בהסוכה שהיכה ר׳יהודה סך הקלבה תכל כלום ים נוף עהור בעולם יותר מנופו ס״מ ולכן תיכה רולה לנחת ממנו גר׳ דמסוס דלת ים נוף מהור יותר כ״ח לכל המרכה בשוה לו לכן מסרכת לנחת׳ מדינת ולמרה תיני רולה לנחת ממנו עד שהולך הקב״ה לומר לה שהות מעלה לוחה לשמי שמים העליונים דע׳ דגם הקב״ה הסכים בטעמה זו שהיה לפוס דינת וים למו לדעת מכיות מעמה שהיה מוסכמת לפי הדין דלכחורה בטעמה לין בה סוס ממשות מלחמה שבידו גפס כ״מ וכידו לחמה לכל מי שילה. שוק״ל דבחילה מעמה גר׳ דמלך הדין לין רלוה לנחת מנופו ס״מ דקחמרה ים נוף מהור יותר לכן תיני רולה לנחת. וכשחמ״ל תני מעלה לוחך לשמי שמים וכו׳ חד חמרה לו כהוכת בקשה והחניים בבקשה ממך מניחני בנופו ס״מ ולמו לדעת דמה נחהדם לה על מה שהיתה סבורה מקודם תד שבחה עבשיו לומר בחורת בקשה והתנוחים. החומנים ילים עפ״י מ״ם בטיום״מ סי׳ קע״ה ו״ל שכירות כהב הרמב״ם שלין בו דדב״מ ות״ל כתב בהשו׳ סיב בו דדב״מ דשכירות ליומיה ממכר הוח. וכ׳ מב״י ז״ל דמדברי הטור משמע דמפרש דנרי הרמב״ם שלם רלוכן השכיר מלר לחחד לה יחמר המלרן תני רולה לשוכרו ממך ואני קודם בו וכ״ם שמי שים לו מלר בשכירות ואלר שחללו נמכר תיכו יכול לסולילו מדדב״מ והרח״ם פליג בזה תבל הס״מ ז״ל גר׳ מדבריו שהות מפרש בדברי הרמב״ם בתו״ת וכו׳ וכבילת בשם הר״י ן׳ שושלן ז״ל שהות מפרש בטטור וסיים דלם השלים דלוכן זמן שכירותו והות תפק בי והמלרן תפק בו לם כבר הסכים בשב״ב להה לו ובמלרן בה לסולילו היינו דין רלשון. לחמנם כ״ז שמדין לה הסכים בשב״ב להשכירו לו ובלין שניהן בחחד גר׳ שבבל תלוי בדעת בשב״ב ולה ליחמר בלן כמו במשנתה דשכוכה גביה תלה יכול להולילו בין דהשלים זמנו ולהשכירו לכל מי שילה. ולם ישכירנו לשוכר הרחשון מזרה ממלוקה למקומה וכו׳. וה׳ לוכל יעקב כהן ז״ל בחמ״ם סי״ג כהב דכ״ז הות בשהות כמ״ז בשכירות ומעשה דשכירות ליומיה ממכר סור כמ״ם הטור דמה שי״ל לשוכר דדב״מ הות מביע לבל לחמ״ז דכבר נשלם שכירותו חי״ל דדב״מ מ״ם. זכונתו מבוחרת דגם הרמ״ם דס״ל דיש דדב״מ בשכירות ה״ד בהו״ז השכירות משמ״כ לחמ״ז השכירות גם הרמ״ם מודה דליכת בה דדב״מ. והמ״ז ז״ל בשמי׳ ני״מ הביח דברי מב״י ז״ל בכ״ל ושקיל ומרי לפי דבריו ופי׳ תיהו בתו״ח ומסיק לדיוק דלמנין שכירות תוהו הבית עלמו ודתי בשוכר הרחשון מלוק השוכר שישכור לחבריו בבת לדמותו לחבר שבלה זמן שכירות הרחשון וגר׳ שבזה גם הרמב״ם מודה ע״ם. וכ׳ ע״ז הקלב״ח ז״ל דה״ד שם לין בני בית של הרחשון מרוכין מן השני לבל שם בני ביתו מרוכין מבל השני לה שייך בזה דין מנין כיון דלפי׳ השוכר תיהו רשאי להשכיר למי שבני ביתו מרוכין ולה הי בזה שלילתו וגם לה שייך בה ועשית הטוב והישר כיון דהבעלים תומרים לין לנתנו זמן להשכיר לזה שבני ביתו מרוכין וקפידת גדולה בדב״ז עכ״ל. טול״ק דים מהמפ׳ שכתבו דגשמת הלדם כשניהם בנופו הוי כדמיון שכירות כלילו הנוף שוכרה לכל הימים תשר קוח מ׳ של הלדמה ופרעון דמי השכירות הן המה בעמל שעמל הנוף בזה העולם עד שיסגל מלוח ומע״ם. תשר

נמלח לפי״ז שבגשמה היח כדמיון בים שהות שכיר ביד הלדם לדור בו כן הגשמה היח שכורה לנוף הלדם. ועודע מ״ם כ׳ לחי בפ״ם דלין מיהה בלח חבעל ולין יסורין בל״ע ושלף מסה ולהרן בחבלם מהו. וקרלי כהיב לין לדם לדיק בלרך לשכר יפסה טוב ולח יחבעל. גם יעוש דלם הלדם בחיים חייהו לח הקן לה לשכר פגם בגלגול זה מוכרח הוח לבוח בגלגול בנוף לחר כדי לתקן מה שפגם וחבל בגלגול הרחשון. וע״ז הלריך הלריב״ל דבעת שמהודה הלדם על עוונותיו סיקן בדעתו ויכון להחידות נ״כ על מה שחבל בגלגולים הקודמים כדי להקן נ״כ גלגולים הקודמים. ושזהו כוונת מה שלמו חומרים בנוסח כידוי לבל חבלתו תגמתו וחבזותיו כלו׳ על הגלגולים הרחשונים כי בגלגול הקודם יקרה לב והבני בן. ושזהו נ״כ מסב״כ הבזותיו חבלתו וחיגם וחגמתו עוונותיהם שבלמו :

ובזי״ן דהנה הנוף של הלדם תין לו בח הדיבור

בלתי הכח של הגשמה וע״כ בכלן בח הדיבור של הקב״ה עם הגשמה ס״מ והיח טבעה מעניות של הנוף והוח דבשבח פטירה מרע״ה קרח הקב״ה לגשמה מהוך גופו ס״מ דכוח רולה להוליחה ממנו והגם שחבל מסה חיו והוח לריך תיקון למה שחבל ופגם מביח בשמתו עוד בנוף לחר להקן מה שפגם בגלגול הקודם. ויען דהגשמה כשביח ניהנת בנוף היח כמו שכירות שהנוף שוכרה וכמ״ל וכיון שכן יש לו לפנוף טבעה זה הנוף היח קודם לזכות בזה בשכירות מדינת דב״מ כמו שכן הוח הדין בשכירות בית דלף המלרן לחוהו בית המוסכר תיהו יכול להוליחו מיד בשוכר. לכן לבטל טבעה זו כולריך הקב״ה לומר ולהניע הלטה זו ותמ״ל בתי ק״ך שגם קלבתך להיות בנופו ס״מ כ״ישו דמחחר דתיכת קלבה לדבר וכבר נשלם זמן הו ליכת טבעת דדב״מ בת״ם מב״י ז״ל בשם מוהר״י ן׳ שושלן ז״ל וכמ״ם הלבל יגחק ז״ל דלם בלה זמן השכירות לחי תלוי ביד בשב״ב להוליחו להשוכר ולהשכירו לבל מי שילה. וזהו שחמ״ל בתי ק״ך שגם קלבתך להיות בנופו ס״מ כ״ל דלולו לה ים קלבה לחי בבל מת וזמן יכול לבטון הנוף דהות קודם מדדב״מ. חבל מחחר דתיכת קלבה לשנים וכבר הוסלמו מטהה ליכת דדב״מ והרשות בידי לשהה לבל מי שחרלה. ח״ם טכשיו הגיע קלך לנחת נחי ולל תחתרי כלו׳ דהגם שהות רולה לשהה בנוף החר תין טכבת בדבר. והגשמה היח תין רלונה לנחת מהנוף הקדום והטהור של מרע״ה וע״כ בחה לבטון במקום הנוף מעבה לפי הדין והות דהן לחת דמחחר דתיכת קלבה לשנים וגשלם הזמן ס״ל למרן ז״ל ודעי׳ דשוב ליכת דדב״מ והבחירה ביד המשכיר לשהה לבל מי שילה וכמ״ל. מ״מ הה תיכת ס׳ הט״ז ז״ל דס״ל דגם הרמב״ם מודה לשנין שכירות תוהו שבית עלמו ודתי השוכר הרחשון מסלק להשוכר השני שרולה לדמותו שוכר הת׳ תחר שבלה זמן שכירותו. וים מהפוס׳ דחזלי בס׳ הפ״ז תין בס׳ פחתי הטו׳ שם וח״ב יוכל המוחזק לומר ק״ל כהט״ז ז״ל ודעי׳ וגם בהן הנוף ס״מ יוכל לטעון ק״ל דהנוף הזה שהות שוכר הרחשון מסלק לנוף השני הבא תחריו והות קודם מדינת דב״מ. בדס ים סתירה לטעמה זו דוקא מלד מה שחלק הקלב״ח ז״ל בדברי הט״ז ז״ל דה״ד תם תין בני בית של הרחשון מרוכין מן השני. דתם בני ביתו מרוכין משני לת שייך בזה דדב״מ דהבעלים תומרים תין תמנו זמן להשכיר לזה שב״ב מרוכין. וגם בהן לנבי הגשמה והנוף ס״מ תי תיכת נוף קדום וטהור יותר מהנוף הרחשון הו״ל גח״ר להמשכיר

שהות

שהוא הס"מ יותר בשורר השני במקום הליכת קפידת בדבר ויוכל להוליכה מהגוף הזה שהוא השורר הא' ולתחה בגוף אחר הב' וליכת דבר"מ. משל"כ אי ליכת גוף קדום ומהור יותר מזה דמשמה ליכת רוחות למשכיר ומדרכת ים משם שהספד הזי זה הגוף הוא קודם מדבר"מ דיוכל לעשות קי"ל כהס"ז ז"ל ודעי'. וז"ם רבים"ע יודעת אני שאתה תלוד' כל הרוחות והנשמות וכו' ואתה נתתני בגופו ס"מ ק"ך שאה ושכשיו ים גוף שהור בעולם יותר מגופו ס"מ שלא גרמה בו רוח סרוחה מעולם וכו' וכיון שכן דליכת גוף יותר שהור וקדום מגופו ס"מ עד שיהיה בדבר רוחות למשכיר יותר ומדרכת ים רבותא בגוף זה מגוף אחר שלא נרמה וכו' לכן אני חושבת חומו ומדינת אני רוצה לנאת ממנו דקי"ל כהס"ז ודעי' דגם שבעלם הזמן שוכר הא' קודם מדינת דבר"מ. ופ"ז השיבה הקב"ה דהוה רוצה להעלותה לשמי שמים וכו' ר"ל דמלבד דהוה רוצה להעלות חומה למקום משולה יותר עוד שה דהוה רוצה להכניסה תללו ואינו חפץ לאתה בגוף אחר. וככנו"ד דהמשכיר הוה רוצה ליקח הבית המושכר לעלמו ולא לאתו לאחר ובבר נשלם הזמן אין דינא ואין דיינת דס"ל דיכול השוכר לעכב. וז"ם הקב"ה נשמה לי' ואל תאחרי ואני מעלה חומך לשמי שמים העליונים ואני מושיבך תחה כסא כבודי אצל כרובים ושרפים וגדודים. אז כיון שראתה דמלד הדין נשתדו שעומדים אוי ודברה בדרך תחינה ובקשה ואמרה לפניו רבש"ע מאצל שכינתך ממרום ירדו שני מלאכים פו"פ וכו' אבל בן אמרם מיום שנגלית עליו בסנה לא נא לאשתו וכו' בבקשה ממך תניחני בגופו ס"מ בחומה שעה נשקו הקב"ה וכו' :

אשרי המחכה ויגיע לעת קץ הימין כי רבת שעה לה נפשנו. אלה ס"ת הכתב בכרעתנו. עד מתי אלד"ם זשחתנו פרלמנו. עד אנה תסתיר את פניך ממנו. כלה קליר מבר קין ואחנו לא נושענו. הביטה עניינו ואלנו. היינו תרפה לשבינו לעג וקלס לסביבותינו. יונקך במלודה בין אדום וישמעאל ובנוים זריתנו. במטותא מינך דמר שלח תשלח מיד. לפי תומו זה ינחמנו. יימי ונחמיניה מלך ביופיו תחזינה עיניו. ואסף בדמי יסראל כולנו כני איש אחד נהנו. אל המטהה ואל הנחלה ליון היה דומם כן לה בעיר אלד'יו. ואם יעיר יסראל את הסיכה כי הושעתנו מלריט ומשנאינו. יסראל נושע בה' תשועת עולמים זה ד' קוינו לו ויושיענו. שובה ה' את שביתנו לביתך נאוה קודם יהלו מיניך ויעתם לבנו. שמחו כימות עניתנו ושנות נשלה לפניך את קרבנות תוכותינו. ובלע המות לנצח ומחה ה"ת דמעה מיניה לכל יסעני. תירמון על משפטו יסב בית בנו ומשוללל תוהל עיקן ב אדם :

דרוש ב' להספד

איתא בילקום ואל מצינו שמילקן שרצ קשה לפני מ"ש והיה העולם יותר מק' תוכחות חסר שתים ומחורבן ביהמ"ק. דאילו בתוכחות כתיב והשלא ה' את מכותיו ובתיב"ה כתיב והודד סלאים אבל במילקן ש"ן כתיב לכן הנני ליוסיף להשליא את העם הזה השלא ופלא וכ"ב למה ואברה חכמת חכמיו עכ"ל :

יבנו הקוביס ויספדו הרמוקים כל חיס יסראל נפיל בחיובא עשות ספוד מר כחנים

ואכל בכעות יענה ולהלטער ולהתעלם בכל עוז בסילוקן ס"ן וכמ"ם בג' שבה דק"ה אמ"ר יאודה אמר רב כל המתעלל בהספדו ס"ח רואי לקוברו בחייו. עוד אמרו אם כל המתעלל בהספדו על אדם בבר אינו מתרך ימים. וים נוהסין רואי לקוברו בחייו. וים לדקדק בלשון הזה דקאמר רואי לקוברו בחייו וכי תפשר להאדם להקבר והוא עודנו בחייס והול"ל רואי שימית. והומנם יל"פ כמ"ם ה' ס"ם ז"ל בדרוש כ"ז שכל מי שמתיר לבוא בגלגול בעוה"ז נשחרים גילולי נשמתו עם הגוף בקבר. דבזה פי' המפ' הוב"ד בשם אפרים דרוש ו' כו' מבר"ל כ"ז שאדם בחיים נפשו פקודה ביד קונו. אם נפשו נתונה בתולה שנת' והיתה נפש אדוני לרוזה בלרוה"ת. דהכו' הוא כ"ז שאדם בחיים פי' שאפשי שבבר אם אלת שעדין הוא בין החיים כלו' שגילולי נשמתו נשחרו בקבר אז נפשו פקודה ביד קונו להחזירה עוד בגלגול. אם אלו' אם שאינו עתיד עוד לבוא בגלגול נשמתו בעוה"ז אז היא נתונה בתולר שנת' והיתה נפש אדוני לרוזה בלה"ת:

ועדו"א יעקב אבינו לא את. פי' לא אם שעתיד לבוא עוד בשמתו בגלגול והמקשה שבר דהוי כמשמעו שלא אם כלל ולכן הק' וכי בבדי תנטוע תנטיע וכו'. והשיב דמ"ם לא אם היינו שעדין גילולי נשמתו אינם לרוזים בלה"ת שעתיד לבוא בגלגול בר"ע ורה"ק והוא לומרו מקים הוא לזרעו אם זרעו במיים זרעו שבמי יש דעדיין שם בחיים לבוא בסוד הגלגול ביו"ד הרוני מלוכה וגילוי נשמתם שם בקבר. לף הוא במיים שנשחרו גילולי נשמתו בקבר אין המיים לבוא בר"ע ורה"ק. וזהו דבמש"ב כתיב ויבכו בני אם משה בערבות מואב ל' ויתמו ימי בכי אבל משה. וביע"ל כתיב ויבכו אותו מלרים ל' ויעברו ימי בכיו. דהימי זה למה דס"ל בשניים ויפמו או בשניים ויעברו. לומנם אפי"ם יובן דבמש"ב לומרו ויבכו בני אם משה ל' היינו דשפידותו כראוי ובעבור זה ויפמו ימי בכי אבל משה דע"י הבכי והשפד שהיו עתיד לבוא בגלגול עוד דין גרמת שנתו מכל וכל הבכי והאבל ולא נשאר בכי לבתים אח"כ מאחר שנפשו לרוזה בלה"ת ואינו בא בגלגול. ומצו"ם לא לאמר ויבכו ויאבלו כיון דלא בא בכתוב לאשמעינן על עיקר הבכי אלא על התועלת הנמשך ממנו. ברם נבי יע"ל דעתיד לבוא בסוד הגלגול לאמר"ל לעיל כזאת בימים ההם אבל הא מיהא לא אמרו ימי הבכי דעתיד לבוא בר"ע ורה"ק עכ"ד :

ובזיין מ"ם כל המתעלל וכו' רואי לקוברו בחייו.

הכו' הוא דבאו לרמוז על ענין מוזר בשמתו בגלגול ומי"ו ש"שאלרו גילו' בשמתו בקבר כדי לחזור עוד בגלגול נקרא כאילו הוא מי מדיין בקבר. וז"ל שכל המתעלל בהספדו ס"ח או ח"כ אפי' שהיו בידו מון אחר שילמדך לחזור בשבילו בגלגול כדי לחקנו דבבר הוא מושלם התיקון. עכ"ז מחמת מה שנתעלל דוקא בהספד ח"ח או ח"כ תלמדך לחזור עוד בשמתו בגלגול ומי"כ ישאלרו גילוי בשמתו בקבר עם הגוף ואתפי' שבבר מה הוא נקרא עדיין מי וז"ם רואי לקוברו בחייו דבשביל זו דוקא רואי הוא לבוא בגלגול:

וז"ל שאל"ל יע"ל לא אם. היינו דהוא שעתיד לבוא בגלגול ר"ע ורה"ק וגשאלרו גילוי בשמתו בקבר. וגם זהו שרמז יע"ל בתומרו ליוסף לא נא תקברני במל' ובשבתי עם אבותי היינו שבשבה ולא מיתה ודתים. וזהו שרמז רז"ל במד"ר שאמ"ל הקב"ה ליעקב מיך אתה עובר ואין אתה אם מ"ב. היינו לרמוז אל הבל

דעהיד לבוא בגלגול ר״ע ורפ״ק ויבואהו בגו׳ בשמחו בקבר והו״ל כחלו שוכב שכיבה בעלמא. וה׳ עיר בניימין ז״ל פי׳ כו׳ המד׳ הכ״ל במ״ם מרן ז״ל בש״ע יו״ד סי׳ שס״ב אין קוברין לדיק וכשר ובימוי אלא מפיד מופלג ע״כ. דכל מי שמעולה מחבירו אין לקוברו אלא מבירו. וידוע דיעהא״ם היה בתיר שבאהות והו״כ אין ראוי לקוברו יחד עם האהות הם לא שתאמר דגדולים לדיקים כמיתתם יהיר מבחייהם ואפי׳ שתאמר שיע״ה בחייו היה גדול מהם מ״מ לאחר מותם הגיעו למעלה אחת. ומכ״ז אם יע״ה היה מת בדר הוא להיות הוא עדיף מהם. אבל בחתת יע״ה לא מת והוא נשאר במעלתו והם אחרי מותם הגיעו למעלתו. וזהו כו׳ המד״ר שהו״ל לוא לאחר יעקב ושכבתי עם אבותי ע״ז מהרן שתא״ל הקב״ה חייך אתה שוכב ואין אתה מת ומעלת יעקב עם האהות היו שוים ע״כ. ועכ״ר מר אבי ז״ל פי׳ בזה כו׳ הפ׳ בעלמו שתאמר אל נא תקברני במל׳ ושכבתי עם אבותי ואשאתני ממל׳ וקברתני בקבורתם. והיינו שתשם יע״ה שיסבור יוסף בדעתו דמלאחר שהות בחיר שבאהות אין ראוי לקוברו עם אבותיו לפי״ד מרן ז״ל ויקברהו בחי׳ תמ״ל לזה הודיעו מקודם דאחי אחי אתה אלא שוכב וז״ל ושכבתי עם אבותי וכיון שכן ואשאתני ממל׳ וקברתני בקבורתם דוקא ע״כ:

ורה״ן פדה עור ז״ל פי׳ בכש״פ הכ״ל בהק׳ מ״ם הדמב״ם ז״ל מה׳ אבל פי״ב הם לוה אלא יקברוהו אין אומרין לו אחי׳ כי קבור תקברהו. וכיל בעיא בסנהדרין דמ״ו ולא אפשיטא ופסק לחומרא. עו״ש מ״ם בשושה ד״ה ע״פ ישמח לדיק כי חזה נקם זה יעקב בשמלוהו ממל׳ והגיעו למעהמ״ל אחת עשו וקל מעברר אמ״ל ממרת קרית החרבע היא מכרון ואמר ר״י קרית ארבע ד׳ זוגות היו וכו׳ אי׳ קברם ללאה בדידיה והאי קברת דפיים דידי הוא. אמ״ל זכהיה אמ״ל מי דזכית בכרותא פשיטא מי זכית אמ״ל אין דכתיב בקברי אשר כריתי לי ואמר ר״י משום ר״ע ן׳ יהילדק אין כיוצא אלא מכיוצא בהן בכרכי היס קיהן למכילה כיוצא. אמ״ל הבו לי לגרמת בהאמ״ל היא ומאן גיזל גיזל נפשלי דקלילי כתביה וכו׳. מושים בן דן המן הוה ויקירן ליה חודיה אמ״ל מאי האי ואמ״ל קא משבח האי עד דאתי נפשלי מאחמ״ל אמ״ל ועד האתי נפשלי מאחי״ם יפה אתי אתא מושל בגדוין שכל קולפא מחיים אדישים וקטלים נאתן עיניה וגפלו אכרעיה דיעקב פאתיוהו יעקב לעיניה ואתיך והיינו דכתיב ישמח לדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. בחוהה שעה נאתקיימה נבואתה של רבקה שתאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד ע״כ. וז״ל אל נא תקברני במל׳ ושמא תאמר הא קי״ל אם לוה אלא יקברוהו אין אומרין לו. לז״ל אל אחום מזה והו״ם שאני אומר לך דלא תקברני במל׳ ואין לומר הוא משום שלא שתאה רואה שאני שוכב במל׳ אין שכיבתי במל׳ אלא ושכבתי עם אבותי בארץ כנען שמוך לקבורה כמ״ש דבחוהה שעה פתח עיניו וראה נקמה בעשו. ולכן אני אומ״ל ושאתני ממל׳ וקברתני בקבורתם דהוי קבורים קרקע דדוקא קבורים קרקע נשיון ולא קבורים אהרין עכ״ד ז״ל:

והרב ביכי יאחק נרוה ז״ל בפ׳ מי שרה הוק״ל בדברי הנ׳ דלכאורה עשו דיעא קא חשב כ״ז אלא כראה השטר מכר וביאך מהיה וקטליה והלא יע״ה הוא אחיהו הקן אחת ליעקב ואיך יעשו לו מילתא דבחייו לא כיא״ל שנר׳ שול בעיני בעמים שביו שם. ואי׳ שפ״י מ״ם המבי״ם ז״ל בח״ב סי׳ כ״ח בק״ק

אחד ספרדים שמכרו לבני משפחה אחה מסתערבים מקום בביה״ק שלהם שיוכלו לקבור שם מתיהם הם ובניהם ובני בניהם וכתבו שטר מכר בידיהם בכל תוקף. ועכשו אחר כ׳ שבה רוצים לחזור בהם מהמכירה הנו׳ בטענה דמכירה זו של בית״ק דמיא למכירת בית״כ של כרכים שחפצי׳ שמכרוהו ו׳ט העיר במעמד אנשי העיר אינה מכירה. ודחה הז״ל שם שפ״ז בשהי ידים. ועו״כ שם ונם אין להם טענה לק״ק ספרדים לומר שילכו אלו דור רביעי לשטר נקברו בבר בענד החיים הנשאלים מדור שלישי ולא יקברו עוד משלוש הדור שלישי לפי שהמכירה היתה עד בני בניהם שהם דור שלישי בלבד. ואפשה ילכו הנקברים מדור רביעי שאין להם זכות בקניה בנגד הנשאלים מדור ג׳. הא נמי ליתא שאלו שנקברו מדור ד׳ נחשבים הם כנרים שבאו ממרחק וקברום בבית״ק שלהם שזכו במקומם וקנו לוחו לאחר שכבר נקברו ולא מיחו אז ואלו לא זכו מכח קניה הזקן לבניהם הקונה אלא שזכו מן ההפקר עכ״ל. דלפי״ד של הו״ל ח״ם ה״ל הדין דאף בלא השטר של המכירה לא היו״ל לעשו זכות עוד במקום הנשאר דהא עשו ויעקב היו שותפין בשני המקומות של קבורת אלו של יעקב ולאה. ובשקבר יעקב ללאה במקום ההוא הו״ל לעשו אז לערער עליו דכיון דליכא הכא אלא ג׳ קבורות בלבד לי ולך למה קברת ללאה. ומדלא מיחה ושתק מחל ולאה שכבר נקברה זכתה במקומה מההפקר ואין לנו לומר דהאי דקברה ללאה בדידיה. ודמי ממש לאחותו נדון דהמבי״ם ז״ל שאין להם טענה לק״ק ספרדים לומר שלא יקברו עוד אחים הנשאלים מדור ג׳ מפני שבבר קברו במקומם מדור ד׳ שאין להם זכות עמהם בקניה. לפי שאלו שנקברו מדור ד׳ חשובים כנרים שבאו ממרחק וקברום בבית״ק של יהודים שזכו במקומם לאחר שנקברו בלא מיחו בדור ג׳ כשנקברו לדור ד׳. וכ״כ דכוותה וכיון שכן מצרים כמל דינו של עשו וכמלו טענותיו ע״כ שכל קולפא וקטליה דלאו דינא קאבע עכ״ל:

והר״ן בש״ם דוכר מפרים הק׳ עליו דאין דמיונו מולה ופה וכ״כ המרחק ביניהם דשאני ההיא דהמבי״ם ז״ל דמכרו בית״ק שלהם מכירה נמורה כדי שיקברו מתיהם עד דור ג׳ ולכן לאה דנקברו שם מדור ד׳ לא מפני זה נאמר דאבדו זכותם הדור ג׳ דהדור הד׳ הו״ל כגרים וזכו בקבורתם מההפקר אחר שבבר נקברו ולא מיחו בהוחה שעה. משא״כ בכאן דאף דיהיבנא ליה כל דליה וגימא דמלא מיחו עשו בהוחה שעה שנקברה לאה מסתמא מחל ו״ל לאה שנקברה שם זכתה מההפקר ואין מקום עוד לומר דאיהו קברה ללאה בדידיה. מ״מ אחתי אחי קברת דפיים להו שותפים הם בו ואחי מקום קבר זה הוא של עשו. וכיון שכן עשו דינא קאבע שרוצה לרחוק שטר המכירה אם כדבריהם כן הוא שמכר ליעקב אחיו אלקו המוצע לו וכ״ז אלא הרואו לו לה השטר שפיר קא משכח. ומי זה אמר שיקבר שם יעקב מאחר דאתתי אף לדבריהם יל עדיין שבבה ושותפות בשני קברת דפיים. ואין שברת לומר דכיון דשתק אז בחוהה שעה שנקברה לאה ולא מיחה דמחל בכולה ונקברה לאה בחלקו של עשו ואחי דפיים הוא דיעקב דודאי הא ליתא דכיון דשות היו בשלו ג׳ המקומות של קבריהם מהיכא תיתי לומר דממה שמחק עשו ולא מרער מחל לכולה חלקו. ויעקב דהכיא ללאה ונקברה שם לא יהיב כלום מהלקו הא ודאי לא אמרה אוסף מטולם. ומסתיין דינמא דכיון דשתק אז בחוהה שעה דמחל לחלקו המוצע לו דהיינו אחי הקבר. אבל אחי

דפיים לכאי בשום' עם יעקב ואכאי מאי לעכב בחלק דידיה והדרת קושיית לדוכתה דאמאי מחייה וקטליה דמ' שהוא שלא כדין דעשו דינא קבאי שרולה לרחום עפר על המכירה. והולרך הוי"ל לתרן לקושיית הכ"ל בדרך תרוכה עפ"י מ"ם בס"ם תמ"ר תאי בכור שנפל חלק בפשוט ויתר וכו' עש"ב :

ואני תומר לע"ד דליכא קושיית דמאחר דנאמר דקבורה לאה במקום ההוא היא זכתה מספקר ואין מקום עוד לומר דיעקב ליכו קברה ללאה בדידיה. ת"כ הא קברת דפיים לפי' תמ"ל דשום' הוו היא יעקב ועשו ושפיר תוכם עשו חלקו בו דדינא הוי דים לו חאי הא קברת דפיים. מ"מ עכ"פ הקבר זה לא חזי לבי תרי כ"ש לאחד דוקא או לזה או ומי שנקבר שם הוא לריך ליתן דמי שיוי חלק השייך לשאי. ואם יעקב נקבר שם אינו לריך ליתן לעשו כ"א שיוי דמי שליש הקבר דלו מספט שכרוכה מאחר בקנה הכבורה ממנו. וכיון שעשיו קדמה מיתת יעקב וים לאחלקו הרוב בקבר ההוא הוא זוכה ליקבר שם ודמי השליש הוא שחייב ליתן לאחיו לפי' שלא מכר חלק הפשיטות ואינו מן הדין לעכב ולומר כאי דפיים דידי הוא. ומכ"ש היכא דאיכא סענה דזביה. וא"כ נמלא דהויא פלוגתייהו על הדמים לי חייבים או לא ואינו מן הדין לעכב קבורתו עד שילא שטר המכירה ולכן שפיר מחייה וקטליה שלא יהיה מוסל בדבין :

נחזור לדברינו למשרי"ל כל המתעלל וכו' רחוי לקוברו בחייו. דמה שהפסו בזה הלשון רחוי לקוברו בחייו ולא תמרו רחוי הוא שימות. יל"פ דאיכות אלו שם עוליס ר"ח שלשם ל"ב וס"ח נשמ' כ"ב. דבאו לרמוז למ"ם חכמי האמת דכל האו' כולה יש בה כמה לירופים ואיבורים לשמותיו של הקב"ה בכ"ב אותיות האו' כנודע. ודז"ל תמרו כאר' דבאיבות הלשות היו האותיות פורחות ונפרדות מהן. וא"כ מה שהיה מקודם ע"י כ"ב אותיות האו' לירוף ואיבור לשמותיו ית', הן עתה בשבירה הלשות שנפרדו האותיות מהן נעשה פירוד בכ"ב בשמותיו ית', וידוע דשיקר שם בעלם שלו הוא שם הוי"ה ב"ה ויש לו ד' לירופים ואילוחים שהם עסמ"ב שעולים בנשמ' כל"ב. ודז"ל תמרו קשה מיהשם ס"ן בשבירת הלשות איך יש בשי' אלהי יהודה בפ' במוקובי שבאי"ה. דיל"פ הדמיון שדימו פסוקים הל' וחכם בשבירת הלשות היינו לומר דכמו דבלשות ע"י כ"ב אותיות האו' שבהן היה לירוף ואיבור בשמותיו ית' וע"י שבירתן ופרטו האותיות מהן נעשה פירוד בכ"ב בשמותיו ית'. כן הל' וחכם בשכוח אי ע"י עסק האו' שלומד בה ובפרט בשכוח עוסק באורה שבע"פ ע"ז נעשה לירוף ואיבור בשמותיו ית' ע"י כ"ב אותיות האו' שלומד בה. וכשנפסר מהעולם מתבטלים הלירופים ואיבורים שאין נעשים עוד על ידו ואז נעשה פירוד בכ"ב בשמותיו. ולזה בא הרמז במ"ם בזה הלשון רחוי לקוברו בחייו ר"ח ל"ב וס"ח נשמ' כ"ב דכאי שלא תאמר מה בל המדרה הזאת דהמתעלל בהספדו ס"ח רחוי לקוברו בחייו. לזה רמזו חלו בלשונם לומר דמאחר דבהיום הל' וחכם בחייס ועוסק באורה בכ"ב אותיותיה היה עושה בזה לירוף ואיבור בשמותיו ית'. וכן בעוסי"ר בחייתו נתבטל שוב מלהיות כזה ע"י ונעשה פירוד בכ"ב. וזה המתעלל בהספדו מורה ובא שלחו חושש לכבוד שמותיו ית'. לכן רחוי הוא לעושם הגדול הזה לקוברו בחייו ותפסו בלשונם זה הלשון לרמוז לר"ח ל"ב וס"ח נשמ' כ"ב שהוא חילו חושש לתיבור שמותיו ית' לכן נפסם בשום שכדול הזה :

עוד יל"פ הדמיון שדימו מיתתם ס"ן לשבירת

הלשות, עפ"י מה שתקרו המפ' ז"ל דמאחר שהל' בהיותו בחיים חייתו הוא עושה פירות ע"י עסק התו' ועשיית המלוה ומע"ט לית הקב"ה גיזר עליו מיתה ומסלקו קו"ז דת"ו בפי' קשבר חלחו דבל חשתית ובפ' החובל דל"ם אמרו אמר רבא דקלא דשטין קבא תכור למקלייה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מזה' מלכים. וה' לת"ם ז"ל בדרשות בדק"מ ה' במ"ם שם בס"ם אמר רבינא שם היה מעולה בדמים מוהר ופירש"י ז"ל דשם דמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו. וכ' ה' נחלת עזריאל דעודע מהרז"ל דגדולים לדיקים במיתתם יותר מבחייהם וכיון דמעולה בדמים דגדולים לדיקים וכו' לכן מוהר לקוברו. והלמ"ם ז"ל קאמר דהל' הוי מעולה בדמים בסילוקו בחופ"ו ע"ד ת"ם בסהדרין שהוו בכריתי דהוו בשבילותיה דר"ז דהוה מקרב להו כי היכי דליהדרו בתשו' וכו' כי נח נפשיה דר"ז אמרו עד שלידת היה שלידתו הוה קטינא תריך שקי בעי רחמי עלן. השתח אלן בעי עלן רחמי הדרו תשו' בלביהו והדור בתשו', נמלא דע"י מיתת הל' נורם לרשעים שיחזרו בתשו' אלי דלא הוה אלי עביד בחייהם חייהו וזה הוי הל' בסילוקו מעולה בדמים יותר מחייו ע"ש. דבזו"ל לע"ד כו' המברה ד' הלוך הלוך ונסוע הלוך ותסור הלוך ושוב הלוך וגדל. הכוונה הוא הלוך והלוך ונסוע היינו לרך הקב"ה מסלק הל' שלא"כ דכ"ז שהל' מסגל מלוה ומע"ט ומוסק בתו' מיקרי שלא"כ מאחר שעושה פירות נדין לילן מאכל וכו' ואין מסלקו ומחסרו מסלוה ומע"ט ועסק התו' ושובר חלחו דל"ח וזכו הלוך ותסור. ע"ז מתרן דמאחר דבסילוקו הם שניים בחשו' אלי דלא הוה אלי עביד בחייהם חייהו וזכו הלוך ושוב פי"ז הוי הלוך וגדל דבסילוקו הוי בל' מעולה בדמים יותר מחייו ומותר. בדם הגם דגימת דכיון דמ"י מיהתו ס"ן וכוכים ומספידים עליו ומבהדים בתו' ואומרים הם בחדים נפלה שלהבת וכו' וכל בה"ג הוי מעולה בדמים מפני הריוח שנמשך בסיבת מיתתו וכבנו"ז לית ביה לישורת דב"ה ומותר לקוברו. תבאי קשה דהיאך הקב"ה בב"י עושה חלחו דס"ה כדי שיקיימו יאר' עשה דשטו' הא קי"ל אין אומרים לאדם תחות כדי שיזכה תבירך. ואלי דקי"ל לדינא דכל שהוא מעולה בדמים מוהר לשקלייה ולית ביה לישורא דב"ח. ה"ר היכא שהקונן הילון ושובר הב"ח ליהו גופיה לית ליה הנאה ומפי ליה ריוח בקלילתו. משא"כ הם אדם אחד קונן הילון ואדם אחר הוא דמפי ליה הנאה ממנו לא הסירו בזה. וה"ג בנ"ד סיבי בוחר לו בב"י לעבוד לחישור ב"ח כדי שיזכו יאר' בקיום עשה דשטו'. וב' קו"י שחול ז"ל בדב"ח ה' לזה במאי דקי"ל בשנין שבח החמורה דכל דהיכא פיקו"ג מחללין הם השבח ומלוה בגדול להטפל בזה ואפי' בספק פיקו"ג. וא"ב בס נבי הסו' משא"ז עלמו הוהר לו בב"י לעבור חלחו דלי"ב הל' כדי שיקיימו יאר' עשה דשטו'. שהבי הם לא יקבל הקב"ה תשו' השבים הוא דשם בעוטו יומא חיו לא יחיה. לא בן בשוב דשם מרשעתו חיו יחיה ולא יומא. וכיון דהיכא פיקו"ג בדבר הוחר לו בב"י לעבור חלחו דבמקום פיקו"ג לא תמרו אחל"ח בס"ם בתו"ם נבי שבח יצו"ם. וא"ב בס נבי מיתת הל' כיון דפ"י סילוק הל' יחזרו העם בחשו' ויהיה להם בפרה לדור ויתקיימו בעולם בעבורו והו"ל פיקו"ג בדבר וכל היכא דהיכא פיקו"ג מוחר לעבור חלחו ולא תמרי' בזה אחל"ח

כ״ת. וה״נ מלינו כה״נ בענין שבירת הלוחות דאמרת ח״ו מרע״ה בשבירתם כדי שיזכו ישר׳ שיהיה להם קיום ושמרה שיהיו נדונים כפנייה ולא כח״ש וכמ״ש במד׳. ולכאו׳ יש להק׳ מלינו דאמשב מלינו עון אשר אמעט בזה דקי״ל לחלו״מ כנ״ת. והילוך עשב זה ומלינו שגם הקב״ה הסכים ע״י ותמ״ל ישר כחך שנשברת. חלח מאחר דחיכח פיקו״נ בדבר הוסר לו לעבור חלחו דלח חעשון כן להי״ח ולח חמרי׳ בזה חלחו״ת כנ״ת. וח״כ גם לענ׳ מיחם הל׳ שלי״ב הוסר לו כנ״י לעבור חלחו דנ״ח כיון דחיכח פיקו״נ בדבר שעי״ז יהיה הלמ גפשות ישר׳ לח חמרי׳ בזה חלחו״ת כנ״ת. ולזה דימו דז״ל מיחתם ג״ן כשבירת הלוחות דכמו דכשבירת הלוחות הוסר מאחר דחיכח פיקו״נ בדבר. כן נ״כ במיחם הל׳ הוסרה מאחר דחיכח פיקו״נ בדבר ומסלקו קו״ח לח שהוח עדיין מושם פירוח מטח ומע״ש:

ובזה נבר פירשתי במ״ח כו׳ דברי מרע״ה במ״ש ועתה חס תשח חטחתם ואם חין מחני נח.

דיינו דבח משון מרע״ה לפני ה׳ דהן חני שברתי הלוחות כדי שיהיו ישר׳ נידונים כפנייה ולח כח״ש וכזה יהיה להם הלמ ליבר׳. והנס דכשבירת הלוחות ים עון חשר אמעט דל״ה כן להי״ח דכו׳ ח״ו כעונ״ז ואין חלי״ת כנ״ת מ״מ במקום פיקו״נ מוהר ואומרים לאחד חמוח כנ״ת. וגם ישר׳ חע״ג שחטחו בעגל ביון שעשו הש׳ כאשר רמוז בחיבח ושהה ואין ועשה חטו׳ לריך לקבל הש׳ ולמחול להם הנס דחיכח השברת הלחו דלי״ב הל׳ וכו׳ ואין חלי״ת כנ״ת מ״מ מאחר דחיכח פיקו״נ הוסר לעבור חלחו דלי״ב דזה לח חמרי׳ הח׳ דיכח דחלי״ת כנ״ת. וז״ל חלח חטח כעס הזה מ״נ וכו׳ ושהה ר״ל דעבו חטו׳ חס חטח חטאתם כגם דחיכח השברת הלחו דלי״ב דכמקום פיקו״נ חומרים לחכ״ח ומוכל לקבלם בחטו׳ מוטב. ושם תין דס״ל דהנס דחיכח פיקו״נבדבר שכ״ז חחלי״ת כנ״ת מחני נח דחני נלכדחי בפח מוקם זה כמה שנשברתי הה הלוחות:

ועם כחמור לעיל דסילוק הל׳ קו״ז הנס דחיה בית חיסורת דנ״ח עכ״ז כדי לכפר על הדור וישחרו במיים שפיר דמי. וכחבו המפ׳ וזהו מחסרו ים׳ ומרחמיו המרובים עם עמו ישר׳ שמחנהג ממהם במדה זו שלוקח לדיק ל׳ ומכפר על הדור מטח״כ כאוה״ע תינו מחנהג עמהם במדה זו. וכמ״ש במד׳ ע״פ חל תירח חברם חלכי מגן לך דממך חני מעמיד מגיעים חבל בבני גח חין חני מעמיד מגיעים דבאוה״ע הוח דן לכל ל׳ ול׳ בפ״ע. וזשה״כ ידין בנוים מלח גויות מתן רחש על חרן רבה. ושליהו לשנח ולהלל לשמו ים׳ ע״ו. דבוי״ו חלל כו׳ ברכה נפשוה. היינו שהוח ים״ם כורח נפשות רבות בעולם. ותסרונן ר״ל שמה שמחסר מהם לפעמים חיזה לדיק שבו דוקח יכוה בשם מסרון ולח ברשע. הפ׳ הוח כדי לכפר ע״כ מה שברחם להמיות בהם נפש כל מי שיחלו חגבי הדור חיים וקיימים. וע״ז ים לנו לברך חה שם כעודו כי הפליח מסדו להועיל עמנו. ולכן ברוך חי העולמים:

והא דחז״ל דכשיהיו הדור הם חייבים כליה ח״ו טועל ג״ח ומכפר על הדור כחבו המפ׳ ז״ל דהוח מחורח ערבות שהלדיקים הם ערבים בעד הרשעים כנודע. ברם ים מקירה גדולה ע״ז והוח ידוע דהרמב״ם ז״ל ס״ל שחין חדם מחחייב בדבר שחינו קלוב. והנס דשחר הפוס׳ ז״ל פליגי עליו וס״ל דחדם מחחייב בדבר שחיק״ל עכ״ז כחבו הפוס׳ ז״ל דיוכל המוחזק לומר קי״ל כהרמב״ם ורבותיו ע״ש. וח״כ גם כחן בערבות הלדיקים בעד הרשעים הוי דבר שחיק״ל עד כמה טובות הרשעים. ויוכלו הל׳ שהם מוחזקים בנפשיהם לומר קי״ל כהרמב״ם ורבותיו שחח״מ בדשחיק״ל. ובפרם למה שכחבו הפוס׳ דהנס דהרחב״ד ז״ל פליג על הרמב״ם וס״ל דחדם מחחייב בדשחיק״ל. עכ״ז מודה הרחב״ד להרמב״ם בערב לדשחיק״ל שחינו מחחייב בערבות ההיח עיין נם׳ מזבח לחדמה על חח״מ ס״ם דמ״ב ע״ב. ח״כ חין יחחייבו הל׳ בערבות שלהם בעד הרשעים מחחר שהוח דשחיק״ל. ברם לפשר לחרן לזה דנגס לנבי החדם הלדיק הוח דשחיק״ל מ״מ מחחר דיודע הוח דלנבי החל ים׳ לפניו נגלו כל חשלומות וידוע כמה חיוב הלדיקים בערבות שלהם בעד חטות הרשעים ולדמחת דידיה הם נכנסו בערבות כול ממש כדבר ז״ל קלבה לנבי דידהו ומחחייבים הל׳ בערבות היח לף לדעת הרמב״ם ז״ל. חשר בזו״ן לפ״ד כה״פ שחמר שהעי״ה הלל לקומים למות ומעים להרג חס החסוך כי מחמר הן לח ידעתו זה הלח הוכן לבוח הוח יבין ועולר נפשך הוח ידע ומשיב לחדם כפשוטו. ויל״ד בחומרו הלל לקומים למות דבמחי חייבי חה נחחייבו כדין חיך חפשר להלילם ואם לח נחחייבו כדין פשיטח דבעמוד והלל קח׳. גם חומרו ומעים להרג חס החסוך בהוכ״ד הוי סומר הקודם. גם מהו ז״ש כ״ם הן לח ידעתו זה מהו מסר לידיעה. גם מהו זה שמשיב הלח חוכן וכו׳ ועולר נפשך הוח ידע. ועוד מ״ש ומשיב לחדם כפשוטו הול״ל פשוטו כדכתיב וגמולו ישלם לו. חבן מ״ש ח״ם דהכו׳ הוח במ״ם הלל לקומים למות דייקו חס הדור מוסחים ונחחייבו כלייה. ח״ו ולקומים למות הלל לחומס ע״י שנומל ל״ח ומכפר על הדור מהורח ערבות שהל׳ הם יולחו מרבים על הרשעים. ומעים להרוג חס החסוך מלהליל לחומס בגמילה הל׳ בחעמה שחחמר הן לח. ידעתו זה דים חקירה נדולה מ״ז דמחחר דהוי דשחיק״ל ולס׳ הרמב״ם חח״מ בדשחיק״ל ומלי הל׳ שהוח המוחזק לומר קי״ל ובפרם דהוי מידי דערבות דגם הרחב״ד מידה להרמב״ם וכל״ל וח״כ חין הקב״ה נוטל הל׳ בחורח ערבות ומכפר על הדור. לזיח חל יקשה לך כזה דים חי׳ ע״ז הלח חוכן לבוח הוח יבין ועולר נפשך הוח ידע היינו דלפניו נגלו כל השלומות ויודע עד כמה מגיע חיוב ערבות הל׳ בעד הרשעים ולדעתח דידיה נכנסו בערבות והול״ל כדבר קלוב ושפיר מחחייב הל׳. וזהו ומשיב לחדם החעלה שהוח הל׳ טועת הרשע כפשוטו כלומו הוח בעלמו הל׳ פעל ועשה לחומס דשפיר הוח מחחייב בערבות זו ולכן נוטלו ומכפר על הדור:

שוך דה׳ דרכי לים ד׳ יו״ד חקר מקירה הל״ל ומי׳ ואזיל לחידך ניסף דהקב״ה הוח מוחזק ובידו נפש כל חי ולהמיות ולהמיות מל״ל קי״ל כהסוברים דמחחעבד בדשחיק״ל. ולע״ד דחין חי׳ זה מספיק. ועוד הי׳ סם דלפי החמת נכח לח דמי חלח לערב דשוקפות דנודע מ״ם החריו״ל דהח דכל יש׳ ערבים ה״ם דכל הנשמות היו בחדה״ר ונחשבים לנוף חחד ובכה״נ חף הרמב״ם ודעי׳ מודו דמחחעבד כמ״ש מוהר״ב חנני״ל ז״ל סי׳ ל״ג והבי״ד המט״ם סם חוכ״ב. ורחייה דבדין הוח קיימי מדחז״ל בילקוט כ׳ נילבים כולכם ערבים זל״ז ופפי׳ ל״ח בניכם כולכם עומדים בזכותו ולח חסם בלבד חלח כל העולם דכתיב ולדיק יסוד עולם ע״כ. ושם מדין ערב דוקח בלי שום שותפות נמי דחייב כמה שנחחייב חבל חי רווח מידי הערב מה לו לזה לחלוק עמו. חלח ודחי דדין הוח׳ ממש ובעלם כולנו נחשבים לנוף חחד עכ״ד ז״ל. דלפי״ד ז״ל ילפ״ם כו׳ המסרה נחנו ס׳. ונחנו מה. נחנו

פסעמו ומריעו. נחמו נעבור חלוצים. ונחנו מה כי תלינו עלינו לא עלינו תלונותיכם. כולנו כאי חים אחד נחנו. וה"ה כמכותר הלדיקים מחרעמים כסילוקם בעוות הרשעים ואומרים ונחנו מה דלמה נחנחנו מסחלקים בעוות אחרים מאחר דהוי דשחיק"ל לא הוי חיוב וכי נחנו פסעמו ומריעו כדי להסחלק מהעולם ומהרחוי הוא נחנו נעבור חלוצים. ע"ז בחה הכתובה משכנגדם לומר ונחנו מה כי תלינו עלינו לא עלינו תלונותיכם כ"א על ה'. וכפי הלחמת מפשטי ה' לדקי מאחר דכולנו כאי חים אחד נחנו דכל הכתובות הן הנה היו בחדש"ר וכולנו נחכוים לנוף אחד והוי ערב דשותפות ושפיר הוי חיוב דערבות:

והרב קרי שמול ז"ל חקר עמ"ש רז"ל דעובל ל"ד ומכפר על הדור דכח קל חזיק כמה לדיקים גדולים ועלומים עוד יעיון בסיכה מיכה ואין נחפשים בעון הדור. ואי' דכשהלדיק הוא לבו לעמים ומחחסד עם קיבו בין לבין קיבו אבל אין נהנים ממנו אנשי דורו ללמד את העם דעת ושוכה ומחת ועוסק בלרכי צבור וכיולא לדיק כה"ג נאפשי בעון הדור. אך למנם לדיק דים ממנו הנאה והועלה לבני דורו יהיו עולי"ם ויולי"ד אינו נחפש בעון הדור שהקב"ה מניחו בעולם לטיב לעמו ואין מרעיהו. דבזה פי' מיכר"ם הי"ו ז"ל היב"ד בס' דבר יוסף שבס' מרחה הנוגה ד"ה להספר כי' מ"ם בברכות לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני ר"ל ור"ל מ"ה אך למר דוד לפי הקב"ה רבש"ע לא חביד אני שבל מלכי מזרח ומערב הם יושבים עד ג"ם ביום ואני חמים לילה לקום להודות לך. ומ"ה אך למר דוד לא חסיד אני שבל מלכי מזוע"ם יושבים לנודות לנודות בבוידם ואני ידי מלוכלכות בדם שפיר ושליית כדי לעשר לפה לבעלה. דים לדעת במאי חלייח פלוגחייהו ובשלמח לחד מ"ד שהוא לומד בקו' ריחח דבזכות שהו' קלמר שמרה נפשי וכדחניח בדולה הו' שנותנת חיים לעוונים. ברש לחידך מ"ד שפיו ידיו מלוכלכות בדם וכו' מאי ר"ת בזה לשמור לה נפשו. אך עפ"ה מ"ם דדוד הוא רועה לחיות ע' שנה ימי שנחייו ולא למות בחלי ימיו להיות כלי כפרה לדור ולכן למר שמרה נפשי שלא למות בעון הדור יען כי חסיד אני שחלית לילה לקום להודות לך כלו' כיון שים בידי לימוד הקו' אפי' בלילה רחוי לשמור מ"ב וכמ"ם גדולה הו' שנותנת חיים לעוונים. לכן בח לחידך מ"ד ולקמר חדרבח לם אתה חומר כן שלימד ומחחסד הוקח ביו לבין קונו הקב"ה נועלו לכפרה על הדור. ול"ח כך למר דוד לא חסיד אני שבל מלכי מזרח"ם וכו' ואני ידי מלוכלכות וכו' כדי לעשר לפה לבעלה כלו' דבזה מ"ל להיות כלי כפרה על הדור יען שאני מלמד לחדם דעת וים מועלה והנאה לעולם ממני וכבה"נ אין אני נחפש בעון הדור ולכן שמרה נפשי כי חסיד אני ולמ"ד זה פיבם חסיד היינו לומר שמחחסד עם קונו אלא מ"ד חורם חסד על לשונה שדרז"ל וכי ים חורה שאינה ג"ח אלא חו' שמלמדה לאחרים ולזה היא חו' ג"ח. דכוותח נמי הכח דקאמר כי חסיד אני היינו שים לו חורה חסד שמלמדה לאחרים ולזה אינו נחפש בעון הדור מ"ד ז"ל. ובזה פי' הוא ז"ל כה"פ הלל לקומים למות וכו' ע"ש:

וכתבו המפ' ז"ל דהנם דלדיק שהוא בסוג שיקרא חסיד שים ממנו הנאה והועלה לבני דורו אינו מסחלק לכפר על הדור החומנם אם רוצה הקב"ה להביא אינה רעה ב"מ לעולם הוא מסלקו מקודם כדי שלא ירחה ברעה העתידה לבוא. דבזה מירנו לרומייח דקרחי דבמקום אחד מצמע דסילוק הל' הוא כדי שלא ירחה ברעה העתידה לבוא. ובמקום אחר מצמע דסילוקו הוא כדי לכפר ואי' דים שני מיני סוגי לדיקים וכנ"ל. ועיין בס' ערבי נחל פ' חבוא בפסוק גם כל חולי וכל מכה אשר לא כחוב בס' החוב יעלם ה' ובשחרטם במאי מעט וכי'. דפי' אינור שני פסוקים אלו במשרז"ל גם כל חולי וכו' זו מיקח לדיקים. והנה אוי"ל שאין לדיק נפטר עד שעולד לדיק אחר דוגמחו כמשה"כ וזרח השמש ובא השמש ביום שמת רבא נולד ר' חני. וא"כ לכאורה אין כ"כ רעה במיתה הל' אל הנשחרים כיון דבאותו היום בא דוגמחו לעולם. אבן מסחברא דבא דאמרי' וזרח השמש וכו' הא אם נפטר הל' לכפר על הדור כדי שלא ישאר אבוד הפורענות. ול"ב יש בזה הנאה כפולה שזה שמת מיהתו מכפרת ומנין מהלרה וזה שנולד הוא מנין ג"כ. משא"כ כשנפטר הל' כדי שלא ירחה הרעה משחברא דלא בא לדיק אחר לעולם דכבי על הרחשונים אנו מלטערים לבלתי ירחה ברעה והולרך להסחלק ואין יוסיפו עליהם חדשים. ולזה באומרו גם כל חולי וכו' שהוא מיתת לדיקים אמר אח"כ ובשחרטם במאי מעט ר"ל שאל יחשר שאל יסחר המנ שיוולד לדיק אחר במקומו אלא זה שנאסר לא ימולא. וזה כה"פ במלכים יום לרה ותוכחה וכו' כי באו בנים עד משבר ואת אין לילדה. שהוא רומז לעניין מיתת לדיקים דכמו שיולדת שים לה נשר ואבלי יולדה. אך שאין זה נר לה כ"ב כי ים לה ולד וילא הפסדה בשכרה. אך מיתת לדיקים רעה גדולה היא רק עד זה נולד לדיק אחר לז"א כי באו בנים עד משבר שהחבלים בחו והלדיק נסחלק ואת אין לילדה לזכות לדיק אחר כי כרחתון נפשר כדי שלא ירחה ברעה ב"ב:

דעפי"ה יחפרש חלוי כה"פ הלדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הלדיק. ול"ל להחריך בדקדוקים שהם מבוחרים. ועפי"ה מ"ש דקאמר הלדיק אבד היינו לדיק שאין ממנו הנאה והועלה לבני דורו כ"א לבו לעמים מחחסד היינו לבין קונו לדיק כזה בשמסחלק מן העולם אין איש שם על לב מאחר דים להם מעשה דסילוקו הוא לכפר על הדור ומו ליכא רעה בזה לעולם. אבל דא עקא כשאנשי חסד נאספים דהיינו כשהלדיק שהוא ים ממנו הנאה ומועלה לבני דורו שהוא מבוזה בעם חביד וכנ"ל דסילוקו הוא כדי שלא ירחה ברעה העתידה לבוא מ"ו דבכגון"ד אינו נולד לדיק אחר במקומו נ"ב. ומהרחוי הוא דבמיתתו יחלהב לב העם להרהר ולשוב בחשו' שלימה כדי למנוע הרעה מלבוא ובס אינם מסניחים בכל זה. וזהו דקאי מחמה הכתיב ואומר ואנשי חסד נאספים ואינם שמים על לב להחמיה. אבן מבין כי מפני הרעה העתידה לבוא אז נאסף הלדיק כזה דלריכים הם ליהן אל לבם ע"ז ולשוב בחשו' שלימה למניע הרעה מלבוא:

ואפשי"ל דעל סילוק לדיק בה"נ דים ממנו הנאה ומועלה לבני דורו דסילוקו אינו לכפר על הדור אלא שהוא מורה סילוקו כדי שלא ירחה ברעה העתידה לבוא כ"מ דבכגון"ד אינו נולד נ"ב לדיק אחר במקומו. הוא שהרי"ל בילקוט דקאי סילוקו ש"ן לפני הקב"ה יופר מק' הוכחות חסר שהים ומחורב"ה וכו' וכמו שהבחנו במחמרנו הנילב פחח הספר. יען דבסילוק הל' שהוא כדי לכפר על הדור גנם דסילוקו הוא קאי מ"מ ים נחמה בכפלים. כן מלד שהוא מכפר על הדור ומונע הרעה מלבוא.

והן מלד דכסילוקו נולד לדיק לחר במקומו וזרע השמם וכח השמם. והיח הנפה כפולה דכמיתתי הוח מנין מהלרה וזה שנולד הוח מנין ג"כ. משל"כ נסילוק כל' דים ממנו הנאה ותועלת לבני דורו הס לוקים בכפלים הן מלד סילוקו שחינו לכפר על הדור ותדרכת היח מורה על הרעה העתידה לבוח ב"מ וכדי שלח ירחה הרעה נסחלק. והן מלד דכסילוק לדיק זה חינו נולד לדיק לחר במקומו שיהיה מנין דעל הרחשונים חנו מלטערים. ות"ם כמד' קנה סילוקן ס"ן וכו' דחילו בהוכחות וכמורכ"ם כתיב בהו הפלחה לחתם לכל נסילוקן ס"ן כתיב בהו שתי הפלחות. וע"ז מקשה וכ"כ למה כלו' דמהו השתי הפלחות שיש בסילוק הל' חד דכתיב בהו שתי הפלחות. ע"ז מחרץ יתן ותחדה חכמת חכמיו וביחת נבוניו מסתתר לשון רבים לרמוז לשתי הרעות שנעשה בסילוקו ס"ן כזה שחינו לכפר וכדי שלח ירחה הרעה נסחלק ונעלם מן העין ונחסר ממנו הוח והנחתו והועלתו. ונס רעה לחרים שחינו נולד לדיק לחר במקומו להגן עליהם ולהנות ממנו. וזהו ותחדה חכמת חכמיו וביחת נבוניו לשון רבים רמז למה שהיה ולמה שהיה רלוי שיהיה דבריהם נמנעו ממנו לכן קנה לפניו יותר מל"ח קללות ומהורכ"ם וכתיב בהו שתי הפלחות:

ועפי"ה יוכן כה"פ על זחת יהפלל כל חסיד חלין לעת מלוח רק לעתך מיס רבים חלין לח יניעו. וכפ"ק דברכות חמרו לעת מלוח זו מיתה שנח' למות מולחות. ול"ד דחיזה תפלה לריך החדם בשעת מיתה דקחמר על זחת יהפלל. נס מ"ם רק לעתך מ"ר חלין לח יניעו דחיזה שתיפת מיס שיך במיתה דעל זה יהפלל שחלין לח יניעו. ברס עפי"ה ת"ם דכבר חמרנו דחסיד נקרח מי שיש לו תורה חסד ומלחדה לחחרים שיש הנחה ותועלת ממנו לבני דורו הוח מכונה בשם חסיד. ותיש כזה חינו נתפס ומולך לכפר על הדור חלח בהגיע קיצו עם מיתתו הוח מולך לכ"ע למנותיה שתנוח. חבל בשעת הרוגז שרולה הקב"ה להביח חיזה רעה בעולם כ"מ הוח מכלקו מקודם בלח מיתה כדי שלח ירחה ברעה. ות"ח על זחת יהפלל כל חסיד חלין לעת מלוח זו מיתה שהיה מיתתו בפידן דליכח רוגז בעולם חלח הרים מיתתו במיתה וזהו לעת מלוח זו מיתה ומחמר דחיכח ממנו הנחה לבני דורו חינו מה ש"ב כדי לכפר על הדור. חבל ים חשתח בפידן דחיכח רוגז בעולם שיסתלק כדי שלח ירחה ברעה העתידה לבוח. מ"ח רק לעתך מיס רבים כ"ל בפידן דחתח חלין לח יניעו דהיינו שלח יבוח ולח יהיה בזמנו פידן דיתהח שילמדך להסתלק קו"ח. שחז יהיה שתיש רעות חסרונו ונס חינו נולד חחר במקומו להגן. ומכ"ם חס יהיה הל' שתה הוח ת"ח כלפר מרובה ביותר כמשנ"ל ת"ח שתם חין לנו תמורתו וכו':

ומוהרמ"א ז"ל הוכ"ד בס' כסח שלמה דרוש יו"ד ממש"ל ת"ח שתם חיל המורתו וכו' הק' ע"ז דהלח נחמר ווזרח השמש ובח השמש וכו'. ולפי דרכנו הכ"ל יחורך שפיר. והוח ז"ל פי' דהכו' ממש"ל דחפי' מה שהלמיד ותיק עתיד לחדש קבלו מה"ם. והענין כי יש"ם חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו תורה. ומשום שחין כח לקבל כל פרטי הו' שבע"פ שלח יכתבו ומה גם שלח כל הדורות שוים כי יש דבר חו סייג חל לורך דור חחד מבזולתו. וגם כי רחה כי הדורות הולכים ומתפשטים ולח יעלה כח להבין דבר מתוך דבר מתוך לרוח הגלות וחפי' בדור יחושע נשהכחו ס' הלכות. מה עשה הוח יח"ם קבץ כל הנשמות העתידות לבוח בכל דור ודור בס"ם והשמיעם כל פרטי תורה שבע"פ וכל החידושים העתידים להתחדש בכל דור ודור וכו' וכל הסיינים הרחויים לכל דור ודור וכו' וכבן בבוח כל נפש בעוב"ז מחדש מה שקבלה בבר לחר שינע בפיהו ומניח בחומר שבו וחז זוכה להוליח לחור חת כל חלקו שקבל מסיני. והנס שירחה לעיני כל שמ"י פיהו ויניעו שהוח השינו. חינמו כן חלח שמ"י הינישה הוליח מה שקבלה בבר. ובכן הוח יח"ם מניח בכל דור ודור הנשמות הרחויות לכל דור ודור שקבלו עניו הלריך לדור ההוח. נמלח כי בהסתלקות ת"ח לחד חין חכם לחר ממלח חסרונו כי מה שבח לחדש זה לח בח זה כ"ל למניחים לחרים. ולכן הניחו לחר דבריו בחומרה ס"ח שחם חין לנו תמורתו. דבזה פי' הכפ"ם ז"ל כו' מלמדינו קנה סילוקן ס"ן יותר מל"ח הוכחות ומהורכן כ"ה"ת וכו' ודקדק בהחי' דמה הנה הכ' פלחים שים בהורכ"ם דכתיב ותרד פלחים ולין במיתתם ס"ן ים לחת נוספת. ומהו חומרו וכ"כ למה. ולין מלחו טעם מספיק בסוף הפ' להיות ג'. ובעפי"ה יובן דהנה כביהמ"ק ע"י בפרח החטחות ב' הנה הועלתו הל' סילוק הגזק שהיו החטחות גורמות. ב' הבחת הועלה ע"י הקרבנות כלם. לך הלדיק ג' הס תופליחיו. ל' סילוק הנחה מהדול כי מנן הוח ומה גם חס הוח בעל יסורין כי תולינו הוח נוסח. כ' הבחת הועלה שבזכותו מוכה בחה לעולם. נ' מה שמחדש הוח מן התורה דזולתו לח יכין חלק המיוחד לזה. ות"ח קנה סילוקן ס"ל מהורכ"ם דבזה נחמר ותרד פלחים שים שהוח על שני הפסדים כנ"ל. חבל בשדיקים ג' להפליח הפלח ופלח. ולפרש הנ' חמר וכ"כ למה שיהיה חחד עודף על כעדר סילוק היזק והבחת הועלה. וחמר ותבדה חכמת חכמיו שח"ל חמורתו כי בינת נבוניו הספסר כ"ל להבין מה שחלו מחדשים הספסרי מהנבוחים שחינו חלקם והוח פלח ג' עכ"ד ז"ל:

עוד יל"פ כו' במחמר הנ"ל קנה סילוקן ס"ל יותר מהורכ"ם וכו'. כמ"ש הנחון ממדינת פלונית"א הוכ"ד נס' רות חיים בכופו בבו' פסוק נחמו נחמו עמי יחמר חלהיכם. דיל"ד הכפל נחמו נחמו ותיך יחמר חלהיכם ולח הנביח. ופי' דבכל נחמות שבעולם שבחים לנחם על לרה שלח תבוח הוח דמספרים לפני בעל הלרה דרבים שמו חין כל חדם וכך חירע כמחה הרחשונים ומביחים מלרות יותר קשות שחירע בעולם כיולח בה לחפ"ן כדי שינחמם וכהניח דריו"ח דהיה הולך לנחם חבלים והיה מרחה ותומר דין נרמח דמבירהה בים וכיולח בזה. ולפי בחמת זו לח יקרח נחמה נמורה כ"ח תנחומין של בבל. והנחמה דחקרח נחמה הוח דממש הנזק שחירע לו דיחזור לחקונו כדחמר ה' ותני מעיד לבנותה ותהיה לה חומת חש סביב. ונחמה כזחת חינו יולח מפי ביו כי חין בידו לחקן הנזק שחירע. ות"ם נחמו נחמו נחמה שחני מנחם חינו ע"י לרה שחירע בעולם חלח בנחמה היח נחמו ממש דיחקן הלרה לנמרי ויבוח לחיתנו הרחשון כמו שיהיה וזה הענין חינו בח מיד ב"ו חלח יחמר חלהיכם חין כחלה"ינו חין כחדונינו ע"כ. וזה פי' מוהרח"פ ז"ל כה"פ כי רחק ממני מנחם משיב נפשי כיו בני שוממים כי נבר חויב פרשה ליון בידיה חין מנחם לה. ר"ל דבח הנביח לקונן ולומר כי רחק ממני שיהיה משיב נפשי הנס שחחה רוחה מנחמים חינן משיבין נפשי לומר דמם ויחיה חוחו כמו שעשה

תליהו ותליעב ומסיבת נפש, חלף הנחתה שנתנון הוא דמזכירין לרוב רבות ודעות דאינש בעולם קשים מוו והיינו שאומרים היו כי שוממים כעניין ריו״ח דין גרמת דעבירתה כיר תם הוא על מיתת חדם. ואם הוא על כי כתו׳ שוללים לומדים כי נגבר תויב זאת לפנים כיסר׳ כשנים קדמוניות יותר נכרו מזה שעשו עמה כך לומרים לנחמה. ויהי כשמעה כה ליון סדר נחמה כזאת פרשה ליון בידיה מנוד הלעבר כמ״ם ר״ת להלמידיו בתחם תלי להזכיר לדות מחרות יען לין לין מנחם לה ע״כ. דבזי״ו כו׳ כמ״ד קשה סילוקן ס״ן יותר ממורכ״ה דהתם בחורכ״ה יש לד נחמה שהוא י׳ עתיד לבעותו הוא בעלמו כבהחילה ולהחזירו להקומו כברחשונה משח״כ פעירת הל׳ לין לד נחמה שיהוב לחזר עוד רוח הולך ולה יהוב ולה יתולה מקומו כמ״ם ר״ת שמה לין לנו המורתו ולכן קשה סילוקן ס״ן יותר ממורכ״ה שאבדה תכמה תכמיו ובינה נבוניו הסתתר׃

והנה שמשכח״ל נוטל לדיק לחד ומכפר על הדור. י״ם לעמוד דהת כנ׳ פ׳ השולל לחרו כל מי שחבירו נעשם ע״י לין מכעיסין לוהו במחילתו של הקב״ה דכתיב גם עשם לגדיק לת טוב ומדלת טוב ר״ת דהוי רע וכתיב לת יגורך רע לת יגור במגיפך רע. ועיין גם׳ פרשה דרכים שפי׳ בזה מ״ם תבניל לדוד ורעה לת המלת כך מימיך ע״ה. וכנ׳ הכילהו רחייה לזה מלדקיהו שנעשה בשביל נבוכדנלר. ותח״כ ס״ג הכת דנעשה הנ׳ ונסתלק בשביל הדור הוי רעה לדור דלין מכעיסין וכו׳. התומנם ז״ל לזה דהכת הל׳ הוא מרושם וניח״ל ויש לו נח״ר בזה שיהיה לדור כפרה ויהיו הימים בעולם והוא יסתלק מבעולם ע״ד מ״ם מרע״ה ועשה חם תשת משחתם ותח לין מחני לת. ובכנו״ד שהוא רולה וגוזר ע״ה מיתה בעבורם כדי שיהיה להם כפרה ויהיו קיימים לת נאמר בזה כל מי שחבירו נעשה ע״י וכו׳. דבזי״ו משכח״ל לחר הקב״ה קשה עלי לגזור על הלדיקים שימותו תלמלת שהם גוזרים ע״ה וכו׳. דלכאורה יליד במ״ם לגזור מה״ל שימותו דהת כבר גזרה עליהם המיתה מיום שנולדו כמה שנים האדם הוא מי וקלובים ימי שני חייו מיום שנולד כדכתיב מה נלדה ומה לתות ויהי נזרה יעומרת וכתיב ולין מידי מלל ומלי תיבת לגזור וכו׳ דקאמר. כרם מוכח״ל הם על הל׳. שהם מהים שלי״ב ומיתתם הוא כדי לכפר על הדור שעז״ה קשה עלי לגזור עליהם שימותו כלו׳ לגזור עליהם גזירה מחודשה שימותו שלי״ב לכפרת הדור תלמלת שהם גוזרים ע״ה דניח״ל בזה קם מעליהם כדי שיהיה כפרה לדור בעבורם ויעשרו בעבורם דבכנו״ד לת נאמר כל מי שחבירו נעשה ע״י לין מכעיסין לוהו במחילתו של הקב״ה הם ניח״ל בזה כדי שהעם יתו לבם לבוב בתחו לל כ׳ ויאמרו הם בחרזים וכו׳ ומ״כ לין נקרת הם רעה על הדור כלל. תשר בזי״ו כה״פ הלדיק תחד ולין לים הם על לב ולחבי תחד נלחפים בלין מבין כי מפני הרעה נלחפ הל׳. ר״ל הלדיק תחד היינו כלחידה שמה שלי״ב כדי לכפר על הדור ולין לים הם על לב לבוב בהחו׳. ומ״ז קל מקמה הנניח ולומר ולחבי תחד נלחפים שמתים שלי״ב הם לחבי תחד שעושים תחד עם הדור לכפר עליהם ולבוב בהחו׳ והם הל׳ גוזרים ע״ע במיתה ולחפים כדי שלת יהיה נקרת הם רעה על הדור מדמ״ם ורעה לת יתלת בך. וזהו ההימה בלין מבין כי מפני הרעה שלת יהיה הם רעה נקרת עליהם נלחפ הל׳ מעלמו ובכלומו והוא גוזר ע״ע המיתה בעבורם ולריכים

הם ליתן לבם ע״ז ולהתעורר ולבוב בתחו׳ כדי שלת יהיו נענשים בכלל מ״ם כל מי שחבירו נעשה ע״י לין מכעיסין בחחילתו של הקב״ה׃

ובדרך זו תלך לפרש כו׳ מ״ם בנוסח תלד׳ נוסר לבוני מרע ובו׳ ולמקללי נפשי הדום ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך וכו׳ וכל הקמים עלי לרעה מהרה הפר עלתם וכו׳ יהיו כמוץ לפני רוח ומלתך ס׳ דוחה עלי״ם עלי״ע ל״ל הורתך. ולין להתריך בקדושים לחנם זהו שקשה יותר דבתחי׳ קאמר ולמקללי נפשי תדום וכו׳ דתיני רולה שיהיה נקמה לתחרים בשבילו. ובתכ״ד חוזר בו ואומר וכל הקמים עלי לרעה מהרה הפר עלתם וכו׳ יהיו כמוץ לפני רוח וכו׳. ברם עפי״ה יובן ובהק׳ עוד מ״ם ה׳ פעי״ח תביגדור ז״ל בדע״ב בשם מוהרש״פ ז״ל דפי׳ בכש״פ זדים הלילוני עד מאוד מתורתך לת נשיתי זכרתי משפטיך לעולם ה׳ ותתנחם זלעפה תחזקני מרשעים עוזבי הורתך. דקשה דבתחי׳ לחר זדים הלילוני עד מאוד מר׳ דהלעבר היה בשבילו שהיו מחרפים לוהו. לחכ״ל זלעפה לחזקני מרשעים עוזבי הורתך דתה תיכפה ליה חם הרשעים עוזבי הה׳ הלא ודאי דהקב״ה יפרע מהם דכל התומר הקב״ה ותתן וכו׳. ופי׳ בהק׳ כנ״ל כל הנעשם תבירו ע״י לין מכעיסין לוהו וכו׳. והרחשונים ז״ל הקשו וכי חם יבוח הרשע ומלעבר לגדיק למה לין הקב״ה נפרע מהרשע ולמה הל׳ מלכד המחילה. לת יעשה ים עון לגדיק בלת עונש של הרשע מלכד המחילה ואם לין תן לגדיק למה מלכד המחילה בשביל הרשע וכי ת״ז עביד קוב״ה דינת בלת דיינת. ותי׳ ב׳ תי׳ דחם זה נ״ב ומומד בלקו כדי שלת יהבד כל המחילה תיהו מעשים לרשע בשביל שליעבר לנ׳ הלת חם זה הל׳ הוא ה״ת הקב״ה פורע ממנו מפני כבוד תורתו דהתורה דילים כלו׳ של הקב״ה כמ״ם כנ׳ בדרכות שחני ט״ם דקוב״ה תבע ביקריה כלו׳ ביקרים דקוב״ה כשלתו מחום דהתו דילים היא׃

ועוד תי׳ המחילה רשע רשה כלו׳ כדי שלת יעשם הל׳ המחילה מבקש לו הקב״ה לרשע מטון לחר שחמת בימו לבין הקב״ה ותבע לוהו מן פורע ממנו ג״כ בשביל מה שליעבר לגדיק. וזהו כה״פ זדים הלילוני עד מאוד שהיו מבזים ומלעיגים לוהו עד מאוד ולת היו מיכירים שהקב״ה יפרע מהם מחום דכל הנעשם תבירו ע״י מלכד המחילה. לז״ל ומתורתך לת נטיתי מחום כבוד שהתו הקב״ה יפרע מהם ולין מזך במחילתי מחום דזכרתי משפטיך מעולם ה׳ ותתנחם דהתו׳ דילים היא. תבל זלעפה לחזקני מרשעים עוזבי תורתך כלו׳ מלוחם הרשעים שהיו לומרים מלבד התורה כלו׳ כבוד התו׳ במקומה מונח תני ליני מבזה התו׳ מלוחם זלעפה לחזקני שתת יהבד במחילה תבל לעולם הכל הוא נוגע בדבר ולז״ל זלעפה לחזקני עכ״ד מוהרש״פ ז״ל. ובזה פי׳ הוא ז״ל כה״פ פי׳ לדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט תורת תלהיו בלבו לת תמעד הסוריו ליפה רשע לגדיק ומבקש להמיתו ה׳ לת יעזבנו בידו ולת ירשיענו בהשפטו. דלכאו׳ לין מובנים כלל רלחונה תחיזה מקום קשמר לת תמעד הסוריו. ועוד הת׳ לת ירשיענו למי קאי לי לגדיק מהיכת תיתי דיבוח לגדיק רע. גם תיבת בהשפטו למאן קאי לי לגדיק כיון שבוח לדיק ותורת תלהיו בלבו כל היום למה יבוח בחשפט. ולי קאי לרשע ס״ג לין לו מובן דלמה לת ירשיעמו בהשפטו כיון שבוח רשע. ובשפי״ה ס״ם דחם כלו׳ ת״ח כיון דתורתו דילים של הקב״ה היא לימו מלכד מחילתו.

לו תמותם רשע רעה ממקו"ח כתי' הכ'. וזה"כ כשפי לדיק יהגה תכמה ופורה תלד"ו בלבו לא המצד תשוריו ממחילתו תלא תדרכה הולך למקום מחילתו ביוצר הדרך. ובזה כשלופה רשע לדיק ומבקש הרשע להמית לדיק בטעמה שתין הקב"ה מעכיב לרשע כדי שלא יתבד הכ' המחילה. בכל זה הקב"ה לא יעזבנו בידו או מקום כבוד המו' או המותה רשע רעה ממ"ח. ולא ירשיעינו לדיק במחילתו בהשפטו לרשע דירשיעינו קתי לדיק ובהשפטו קתי לרשע ע"כ. ואתכי הדל קודם שסיימתי דב"ם כיוונתי לדעתו בזה וגם סיימתי כה"פ קוה אל ה' וכו' וירומתך לרשת ארץ כ"ל ארץ העליונה היינו מחילתו של הקב"ה ואינו נדחה ממחילתו גם שבהכרת רשעים תרחה עכ"ז אינו מתבד המחילה או מקום כבוד המו' או ממ"ח וכו'. ובזה פי' שם כה"פ ואתכי היום ך' ומקום מלך והתבשים החלה קשים ממני יעלם ה' לעשה הרעה כרעתו. כלו' כיון שאני היום ך' ומקום מלך תפש"י שכם קשים ומבזים תופי לא תיכפת לי מקום דיעלם ה' לעשי הרעה כרעתו כלו' ממקים אתר כתי' כב' הכ"ל. וטו"ב שם פי' נכון בזה"כ בשם מוהרי"ח נשתן ז"ל בש"ם בשים המוכר בין על מביכו מוכירין לו עוונותיו. ומו"ח בג' מי שעלה לגדולה מוחלין לו עוונותיו וכו'. ו"ש יעלם ה' וכו' וכ"ת שאני נקרא מוסר דין ומוכירין עוונותי לז"ל ואתכי היום ך' ומקום מלך כלו' שעליתי לגדולה היום ואי"כ יכול אני למסור דיני לשמים שכבר נמחלו עוונותי ואין מקום כזה ע"כ. אתר לפי"ה לעיל יפורש ע"ש בתנד"י נלוי וכו' היינו שגם אם יהיה בתופן שים רשעים שמעבים ומבזים ומקללים תופי עכ"ז אין רצוני שיעכב שום אדם בסיבתי כי"ת ולמקללי נפשי אדוש ונפשי כשפר לכל אדם שיהיו דשים תופי בתין תומר ותי"ד כדי שלא אדחה ממחילתי. אבל כשאהיה נו"מ ולומד בתורת ה' ומשה ו"ש פתח לבי בתורתך ואתרי מיתין מרדוף נפשי הוי לא השתד אם יענשו אתרים בסיבתי שבוד לא אדחה ממחילתי דמה שמעבים ה' לרשעים הוא מקום כבוד המו' דדיליה של הקב"ה הית. ו"ש וכל הקמים עלי לרעה מהרה הפר עלמם וקלקל מחשבותם יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה ופכ"ז לא אירא שמא אדחה ממחילתי והיה שמע"י עשה למען שמך עלי עשה למען תורתך כ"ל דמה שאחה עושה ומעניש הוא מקום כבוד תורתך דשלך כית ותו ליכא דיתוי :

ובזיין כה"פ שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול. דקשה דמסיכת ס"ד שיהיה למו מכשול מד שהשמיעו זה. ופ"ה יובן דבא לאשמעין דאף היכא דהרשע ליער להדיק ונעשה הרשע בעבודו ואתן קי"ל כל הנעשה תבירו ע"י אין מכניסין תוטו בתחילתו של הקב"ה אם הדיק הוא ס"ת ופוסק בתו' ליכא תשש מזה יען דתורה דיליה של הקב"ה היא ומעניש הרשע בעבור כבוד התורה ואינו נדחה הל' ממחילתו וו"ש ס"ר לאוהבי תורתך ואין למו מכשול :

עוך יל"פ בכוונת תפ' הדיק תבד וכו' ואתכי תסד נאספים. בש"ם ה' קו"ם ז"ל דל"ה בכוונת הכתוב שאמרה נפשי כי תסיד אני בש"ם התפ' דהדיק הוא נאפם בעון הדור. והקשו דקא חזיק דדיק ת' נאפם בעו"ד ויש לדיקים שאינם נאספים בעו"ד. והילכו דמי שהוא לדיק שעושה מעשיו בלדק אבל אינו עושה שום יתרון שלא דוקא מה שהוא תורה לכך בשמיד הדין בעולם תופל לזה הכ' שהיה עושה הכל שפ"י הדין ולא היה עושה שום יתרון. אבל בתסיד שהוא עושה תסידות ומהנהג לפנים משו"ד אף מדת הדין בשהיא בעולם נוהגת עמו לפנים משו"ד. וז"ש דהע"ה שאמרה נפשי שלא אהיה נאפם בעון הדור והתי' כי תסיד אני וכיון שאני מהנהג אין אתה יכול לאפסני בעוה"ד ע"כ. וה' מיס קדושים ז"ל הביא"ד וכאב הגם שאו"ל דהתסיד אינו נאפם בעוה"ד היינו שאינו נאפם ולוקה תופו מדה"ד כלאני רצונו. אמנם אם התסיד בשלמו לפי תסידותו עושה ג"כ זה לפנים משו"ד ורולה לילך בעד בפרת הדור ודאי שלוקה תופו כביכיון שזה תפלו ורצונו להחיות עם רב שאר' וגם אם יהיה התופן במקום שלא ימלאו כ"א תסידים שעושים למ"ה ודאי שנאספים ולוקה תופם לכפרה כדי שלא להיות כליה ב"ת כי זהו רצונו של התסיד שלא יתבדו ע"י שאר' ע"ש. ובזי"ו כה"פ הדיק אבד שהלך לב"ש כדי לכפר עה"ד והם אין אים אם על לב שיהיו בהשו' כדי שיהיה סילוקו לכפר וסילוקו נעשה כהבידה ולא נשלמו לדיקים אתדים בדור לשלקם לכפר אף ואתכי תסד נאספים שתשלק התסיד לכפר עה"ד כי זהו רצונו של התסיד שישתלק כדי שלא יתבדו ע"י שאר' וזהו ג"כ מעה"כ אבד תסיד מן האתן והע' מקום ויאר כאדם אין ופשוט :

דרוש ג' להספד

אויתא בתגת דב"ח ז"ל טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו אתרי שמקבל יסורין מנעוריו למה שסופו מת וכן תביריו של ליוב אמרו מה אתם מלר על סיסורין וקורת הגר אלא סובך נא שגאי והיה הלמיתך מלפר ואתריתך ישגא מאוד. ולא עוד אלא שסיסורין שעליך ילילוך מנשים ויכיתוך בג"ע שנאמר ותף הסיתך מפי לר לאב לא מולק אתתיה ונתת שולתתך אלא דתן. אי"ר אתת מקום ר' יוסה אתי"ל תבריו לליוב לעפ"י שהקב"ה הסיח פליך אם השמן להביא עליך יסורין הקב"ה אתן להליך מפי לר. מנשים שפיה לר מלמעלה ואתב מלמטה שגאי רתב לא מולק התתיה. ולא דייק סיסורין שבאו עליך הלילוך מנשים אלא שהכיסוך לגיהם עכ"ל :

יודע ההדס ומפורסם דוח אלו דבמה זקומות אלק הבמוב אוסר נפשי לנעלי יסורין גם בחכמים גם בנביאים נמלא דב"ז וכמ"ש בב"ר פ' מקן ז"ל אתרי הגבר אשר מיסרנו יה אמ"ר אלכסנדרי אין לך אדם בלא יסורין אשרי לאדם סיסורין בחיי-עליו שגא' ומתורתך תלמדנו פ"ש. וכל המפ' אתוז לפר במאמר הזה דהקוסי בו מבואר דמעיקרא קאמר דאין לך אדם בלא יסורין דגר' דליכא דשלא מסיסורין והדר קאמר אשרי מי סיסורין בחיי עליו משמע דליכא דלים ליה יסורין וקשו דבריו להדדי וכל אחד מהם לדרכו פנה. ולדידי אפש"ל שפ"י מש"כ בסו"ם מפעלות לדיקים דהביא בשם מוהר"ם אלשנזי ז"ל שפי' בכו' מ"ם בש"ם אם רולה אדם סיסורין בחיים עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא אלא יחלה בביטול תורה. ד"ל דמה הלשון אומרת סיסורין בחיים עליו הי"ל סיום לו יסורין מהו עליו. או לומרו פשפש ולא אלא קשה הלא אין אדם לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. גם לומרו יחלה בביטול תו' משמע דביטול תו' אין מחשב בכלל חטא מדקאמר פשפש ולא אלא מודעם זאת אתן בון גדול יותר מביטול תו' ופי'. בדרך הלני דהנה כל היסורין לדיך

האדם לקבלם מהכתוב כי מיסורין שעל גופו ממש שמכפלים חיובו מחורה ועבודה ופפ' שכשאלם הגוף נחלשת גם הנשמה ולריך לזה רחמים גדולים וביות הרבה שיגיעו עליו מלרה כזאת. וז"ש אם רואה אדם מיסורין בחיים עלי"ו דייקא פי' על גופו ממש יפפש במעשיו למלוא מעשה טוב שבשבילה יפפל לה' להלילו מלרה הזאת. פפש ולא מלא מעשה טוב כדי להגין עליו ולהלילו. יהלה תפילתו בביטול תורה שיזכרה לבעל תורתו בשביל היסורין הללו ויאמר לפניו רבש"ע אם הביאני ליסורין ותולי הגוף ממש תזי לא אוכל לעבוד עבודתך. מוטב שתרפא לחיי ותעבוד תוכך כרחוי עכ"ל. ובזי"ו אין לך אדם בלא יסורין וכמה מיני יסורין יש לו בממונו או בבניו או בגופו. אבל תמלרו למי מיסורין בחיים עליו דמחחר שבחיים עליו ועי"ז יש בהם ביטול תו' ועבודה אזי הגם שאין ביכו מעשה טוב כדי להגין עליו ולהלילו. עכ"ז מכח שהולה בפילתו שיתרפא כדי ללמוד בתו' הוא מתרפא ממחקבלת תפי'. משא"כ ביסורין אחרים דשל הרוב אין בהם ביטול תו' אם אין לו זכות ומעשה טוב כמה יהלה. והזו שמביא רחיה מהכתוב שאמר אחרי הנשר אשר מיסרנו יה הרייט על גופו ממש דע"ז יוכל להפפלל לה' שיתפלאו כדי ללמוד בתו' וז"ש ומתוכחך תלמדנו דמהקבלה תפי' בשכיל ביטול תו' כגם שאין בידו מעשה טוב די לו זה שבשכיל ביטול תורתו שיתכפלו היסורין מעליו וזה שסיים להשקיט לו מימי רע:

והרב מחוסקים בסוף חקר דעל מה עשה ה' ככה להביא על האדם יסורין קשים ומרים דברי הפפיקה הלכתא בשו"ע הלו מלילות דלב"ח דאוריימא וכ"פ הסור סי"ו וכיון שכן אין הקב"ה מביא על האדם כ"כ יסורין, ואן אמת דאשכ"ל דד"ז דלב"ח דאורי' ליהיה בבן אדם. שים לו דעת כמ"ש התו' ז"ל הביי"ד בשחי"ו ז"ל ד"י וכיון שכן אין מיתה בחם שמביא על האדם יסורין. כאומנם ס' התו' ז"ל יחידאה היא שהרשב"ח ז"ל חלוק עליו כמ"ש הכנה"ג והדרת קושיא לדוכתא. ופי' לזה כ' פי' הח' ממ"ש הסמ"ד ז"ל הביי"ד הכנה"ג דהיכא דהוי ליפוחו ליח ביה משום לב"ת וכיון שכן דיסורין שמביא לאדם הם ליפוח האדם ולזכותו לחיי העוה"ב ליח ביה משום לב"ת. ותי' כ' במ"ם בחוס' שם בסו"ס ה"ת דלגבי מלך ליהיה להתי דיעת דלב"ח דעוקרין על המלכים וכו'. וכיון שכן הקב"ה שהוא מלכו ס"ש לגבי דידיה ליהיה להתי דיעת דלב"ח. והביב ז"ל הביי"ד הסמ"י ז"ל בהב ח"ל ממשה"ק שרחשונים בענין יש"מ לוך בעל ה' דברו ושופ"ח ס"ש וילחו בחיה"ז. מה מקום לחקירה זו דמקרח מלח כחיב וירח חם עוריו ותח עמלנו ותח לחלנו ויוליחנו דחפי' בבהמה לב"ח דאוריימא וכ"ש לפר בת רביס וכו' ותתי לב"ח דחו' ודתי ליה ע"כ. וזה פי' שם כה"פ למה הרעות לפפ הזה דלב"ח דחו' ח"כ מפני מה הנחת עליהם כ"כ לפר ויסורין. ח"ת שרין זה דלב"ח ליהיה בחדם כפ' תו"י ח"כ למה זה שלחתני להוליחם קוה"ז דליכח למימר כמ"ש הביב ז"ל דהוליחם קוה"ז מעשם לב"ח כיון דפ"ל דד"ז ליהיה בחדם. ואין לומר דלעולם דד"ז דלב"ח ליהיה ג"כ בחדם ומעש"ז הוליחם קוה"ז כמ"ש הביב ז"ל. ומה שמביח לחדם לפר ויסורין והרע לפפ הזה ולח חם דלב"ח היינו משום דלגבי מלך ליהיה להתי דיעת דלב"ח כמ"ש החוס' ז"ל. עו"ח מרע"ה ומחו בחתי לדבר בשמך ר"ל שה' מלך ולגבי דידיה מוהר לפער לכל וכו' ומה שרילה להוליחם קוה"ז הוח מעשם לב"ח. מעש"ז הרע לפפ הזה דקחמר פרעה דהוח ג"כ מלך ולית ביה משום לב"ת. ות"ב והגל לח הללח חת עמך כלו' דמה שחתה רולה להוליחם קוה"ז מעשם לב"ח מ' חתה יכול להוליחם דכיון דפרעה הרשע גם הוח מלך ולגביה דידיה מוהר לפער לכל בנ"ח. לזה הביב ואמר דהן אמת דמעשם לב"ח אין יכול להוליחם החומנם מעשם אתר דחיכח קדום ה' והיכח דחיכח ק"ה דמי ב' לחוין ומעש"ז הוליחם כמ"ש הסח"י ז"ל וז"ם וידבר אלה"ים אל משה ויאמר אליו אני ה' דיש קדום ס' בדבר ולכן מוליחם קוה"ז שכ"ד בם' ותרח. וכזי"ו לשעיד כפ"פ אחת דבר אלה"ים שניס זו שמעתי וכו' ר"ל ועל מה שעולת הקב"ה יסורין קשים על האדם ולאחי ים מעשם לב"ת דאו' וזהו דבר אלה"ים דבור קשה ואלה"יס דין ים לזה כ' ס' בדבר יהוה שניס זו שמעתי הא' כי עוז להלה"ים ר"ל שהכח והעוז לו שהוא מלך ליהיה להתי דיעת דלב"ח. והתי' הב' ולך ה' חסד כי אחה תשלם לחיש כמעשהו ר"ל בשעשה זה ליפוחו ולזכותו לעוה"ב כאלו עשק בתו' ומלות וכבנו"ד ליהיה ליסורין דלב"ח ואחרבח חסד יחקרי:

והרב יוסב הולים ז"ל פי' כו' המאמר אין לך אדם בלא יסורין וכו'. בפק' מ"ם מוכר"ס אלעיך ז"ל דקדק ממ"ם רז"ל דיסרחל נחשבו מאחר הקמת המשכן בפ' נגעים. וק' וכי זו תורה וזו שכרה. ות' בשעש שהבר דבזמן שהיתה השכי' עמנו ויהל קדושים היו. הנה כל סיג שומאה שהיתה בקרבם היתה נדחת לתון כי היתה נדחת לבר מהקדושה ע"ד מפני שרי גבורתי לחטי כורחת. וזה ייחב מאמרז"ל שאמרו דלא היו רואים צוחה ע"ש להיות בהם מצורעים. וזה ייחב הרז"ב ז"ל קושיית עלומה וחזקה על סדר נגעים שנסדרו בחוך הפרשה דמחילה בחחיל בנגעי גופו ותח"כ בנגעי בגדים ותח"כ בנגעי בתים. דחיכח הולי"ל דחין בעל הרחמים פוגע בהשוחת חחי' לחנם הלחת הוח דמחחר דלוחם נגעים בחים מכח מה שנדחת השומאה מן הקדושה. ת"כ השדר הוח נכון דמחחילה יולח מגופו וכח על בגדיו ומשם לבים וכבון נשדרה ע"י החופן לרמוז על כך ע"כ. וזה ת"ם דקחמר חין לך חדם בלא יסורין דלח ימנע חו בגופו חו בממונו חו בניהם כחחד. חבל חשריו לחדם יסורין בחים עליו דהיינו גופו בחחי' דמזה עדם. כי קדום הוח לחלד"ו וכביכ שורה עמו דמש"ם בלו בחתי' על גופו כדי לגרם השומאה לבר מהקדושה. וב"ז הביח רחים עלומה ואחר דבר זה מחורחך חנו למדין לחותו שדר הכחוב חחי' נגעי גופו ותח"כ בגדיו ותח"כ בחים לרמוז זה וכדברי הז"ל. וזה פי' מחמרז"ל בפ' חלק ובפ' כוהב דאמרו שם ולח חו"ח לפי' בשפה שעוסקים בנגעים ואהלות פוסקים ממשנתם ואומ"ל דוד הבח על לית איתתו כמה ואני אומ"ל מיתתו בחנק וים לו חלק לעוה"ב אבל המלבין פ"ת בריבים חיל"ת לעוה"ב. וכבר לוותו ביה קמאי בממ"ז דמקו הכו' באומרו ולח חו"ח לפי' שעוסקים בנגעים וכו' דמאי רבותח דמכחח זו ומשמע דע"י שהיו עסוקין בנגעים לח היה להם לומר כלום ואחאי. אמנם יש להקדים עוד מאי דחיכח החם לאמר דוד רבש"ע מחול לי על חוחו עון וכו' אמ"ל קבל עליך יסורין אלי"י ו' חדשים ונעמוד דוד ונסחלקה ממנו שכינה. וכבר כחבנו דיסורין המכופרין קשים ממיתה ומלוכת חשוב כמת. ומעחה ח"ש וז"ח ולח חו"ח לפי' שעוסקים בנגעים היינו שעוסקים בפ' נגעים

נגעים ורוחים בשמי דבמחי' כהב נגעי הנוף וחמ"כ כתב נגעי בגדים ולפי הרחוי הילל בסיפך ומוכר"ל שסידר כך לרמוז ולהורות שלומס הנגעים בחים כדי לדחות הטומחה. למון מפני הקדושה שרולה לדור עם וח"כ מזה מוכח ע"י שבאו על נגעי לרעת בהכפר העון לגמרי והשכינה רולה לשכון בקרבי ולדחות הטומחה למון ס"י הלרעת זו. ולפי"ה הם מרחיבים פיהם ואומרים דוד הבא על ח"ת וכו' ויש לי חלק לעוה"ב דהת הלרעה שקולה כמיתה ויותר. לת כן הם שדברו כה"ר על ולת כאו נגעי לרעת עליהם לכפר כמסו"ל דנגעים בחים על לה"ר. וכיון שהם לת נלפרעו ודאי ה"ה כהוס"ע שחים רחויים להיות השכי' בתוכם כדי לדחות הטומחה חלת הטומחה שוכנת בתוכם והרי הם ממחים לנפש ואיל"ח לעוה"ב עכ"ד. ויש לעמוד בדבריו לחהמ"ר דעת שהדרשה היא כוכה ורחויה לכן הנמרת שם קחמרה בפי' ו' חדשים נלמרע דוד ונכתלקה ממנו השכי'. ולפי דרכו דה"ק חדרכת תיבת מסתברת דכיון שהטומחה נידחת לחון הי"ל לשכי' להיות שורה עמו בקדבו לת להסתלק ממנו ולי':

ועל מ"ם בג' חס רוחה לחדם שיסורין בחים עליו יפשפש במעשיו וכו' פשפש ולת מלת יחלה בביטול הו' שת' חשרי הגבר וכו' ותם חלה ולת מלת בידוע שיסורין ס"ת הן שת' כי לת חשר יההב ה' יוכיח. ופירש"י ז"ל יסורין ס"ת הקב"ה מיסרו בעוה"ז כלי שום עון כדי להרבות שכרו בעוה"ב יותר מכדי זכיותיו. ה' עין יעקב ז"ל הק' דלך יליר בשכל שבקב"ה מייסר ביסורין למי שחין בידו חפת כלל ושכן יסורין ס"ת. וכי הקלור קלרה יד ה' להרבות שכרו בעוה"ב מבלי שיבית עליו יסורין כלל כיון שסיב ל"ג מי הוח שמפכב פ"י יה' מלהרבות שכרו בלי שיבות עליו יסורין ולין מי יחמר לו מה תעשה. וה' יקרת דשכבי ז"ל חי' דלעולם לין יסורין בלי עון ומה שמלינים יסורין בעולב הוח מהמת עונות. ומ"ם רש"י בלת שום עון היינו בלי שום עון דיהיה לכל הוח לחשמה כשם. דכמו שמלך המשית סובל יסורין כמד כל יפר' כן כמיקים חשר בכל דור ודור סובלים יסורין כעד עונות חבשי דורם כמו שמלינו בריבו הק' ור"ח בר"ם וחולחס. ודבר פשוט דוז שמדם חינה נוטנת רק בל"ג שחין בידם עון חשר חעת שחין לריכים יסורין בשביל עלמן חז הוו יסורין דידיה בשביל לכפר על בני דורו. דחם הוח"ם בידו חיזה עון לין יהבן שיקבלו יסורין בשביל חחרים ותם עלמו לת יהקן בחמי' דהוח לריך לכפר בעדו בחמי' ותח"כ בעד כל קבל יפר' חו דוה לת נחמר חלת בל"ג. ולחים כוה בבחים עליו יסורין לכפר עון הדור נקרחים חלו יסורין ס"ת מחחר שחין בידו עון ובחים יסורין עליו לכפר לזולתו לכך נקרחים יסורין ס"ת. ויסורין חלו חינם בחים עליו כת' מדעתו ס"ן ולת חמרו ונפרעים מן החדם מדעתו ושלת מדעתו חלת ביסורין דיהיה לכפר עונותיו. ו"ם כל שהקב"ה חפן בו מדכחו ביסורין היינו יסורין ס"ת לכפר עון הדור שנת' כי תת חשר יההב ה' יוכיח. ולז"ל יכול חפי' לת קבלם מהבה ת"ל חם מסיס חשם נפשו חה חשם לדעת חף יסורין לדעת דחם הוח מפרשה ומקבל עליו לכפר בעד חחרים חז בחים עליו וחשם לחו לחו. ובזה פי' כ' בחר ילחק ז"ל דפ"ו כה"פ בעלמו חשרי הגבר חשר מיסרנו יה ומתו' תלמדנו. בבק' מסו"ל דחדם המסיק בידו ת"ח כדי ללמוד תו' נתן לו שכרו בקב"ה להמחזיק מטלס

ובאו"א לשב"ד יל"פ במ"ם בקידושין דמ"ח חמ"ר חלעזר בר חדוק למה לל' נמטלים (ופירש"י ז"ל ביסורין שבחים עליהם) לחילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומחה (כלו' מעט ממנו) נקלן טיפו ממנו כולו עומד במקום טהרה. כך הקב"ה מביח יסורין על כל בעוה"ז (כדי שיפרע מעט מעט עונות שבידם ונמלחו כולם נקיון) כדי שיהיו עוה"ב. וכ"כ ברשעים שדומין לחילן שעומד כולו במקום טומחה ונופו נוטה למקום טהרה שים להם מעט זכיות נקלן ניפו שנותן להם שכרם בעוה"ז כדי לטורדן ולהורידן לגהינם שהחוטה. וכ' ה' דברי שלום ז"ל בדל"ד דהנה החריז"ל בהב בפ' ובשים שביו כי כשהאדם חוטח הקלי' מכסה חותו ומלכיהו טומחה. וכמלות שעושה והמו' שעוסק בה מוריד שפע ואור מלמעלה. לומנם לחחו בשפע הקלי' חוטפתי כי חמרה חים זה שעשה מלות חלו עבדי הוח ומחנני מלחי הוח ומה שקנה עבד קנה רבו וזה כלהי רלון ה' וזשב"כ ולרשע חמר מלד"ים מה לך לספר חוקי וכו' וכי הקב"ה מוכח הקורח בחו'. לחמת הענין הוח שכל עוד שעומד בחשתו כל לוחס בחו' ובמלות שעושה החדם נהנים מכח הקלי'. שכל כשעה בחשו' שלימה מוליח בולמי מפיו של הקלי' וזהו פי' מעושה שחשוב לוחס בחו' ובמלות שעשה לחיחנם למקומם ע"כ. ופעולה זו של הבירורים נעשה ג"כ ע"י היסורין וז"ם בג' דלמיקים שים להם מעט עונות חינו נהנה הקלי' מכח מ"ש שעושים כ"ח מעט מוסר ונמלח דכל ההו"מ כולו עומד במקום מטהרה הקודם. ומעט מוסר שהוח נופו הוח במקום טומחה שהוח הקלי' ולכן ע"י היסורין שמביח עליהם הם מטהרים הקלי' ומבוררים לוחם ניצוצ"ק שהיו עשוקים בידם. דדינח הכי הוי דנוף כתר העיקר חוזל דחיל"ב לריך לוקה הקב"ה מיד הקלי' לוחו החלק שהכר זכו בו מדינת מכח דמה שקנה עבד ק"ר. ול"ו כיון שעיקרו כולו הוח במקום מטהרה ונופו הוח במקום טומחה דינח הוח דנוף חוזל כתר העיקר ולכך הקב"ה נוטל לוחו חלק מעט הקדושה שים בידם כתר עיקר שים

בידו. ע"י יסורין שמביא על הלדיק בחייו אזי יהיה בידור נילוי"ק הלזו שהם חמ"י הקלי'. וכדאמר רבי להיפך כיון שכולו עומד במקום מיוחד לחומו מיטוח המו"מ שאמר אוכין בו הקלי' בדינה דנוף בתר עיקר אזיל ע"כ. וזהו כו' לחוך ה' כי לחפה כי דע"כ שהבלה עלי יסורין ישוב לחפך ומגחמני דיהיה לי נחמה דיחזרו נילוי"ק למקומם לגל העיקר:

ובזיין כו' המסרה לחברי לחום יעשה זאת דעוסק בתו' ומקיים מלוותיה וזהו וכ"ה יחזיק בה. וכ"ם מלחר דאין לדיק בארץ לחטר יעשה טוב ולא יחטא וע"כ ע"י ס' ס משמש להספד והלוך ביורד מלמעלה ע"י המו"מ שחוטפתו הקלי' ומביאים מהם והו"ל נרמז בזיקין סיהו בשחרים נילוי"ק הח"י. ועי"ח לחברי לחום יוכיחו חלוה' ר"ל דלדיקים דכל המו"מ שלהם עומדים במקום טהרה ומעט מוסר עוזות שים להם שהוא הנוף הוא במקום עומלה שהוא הקלי'. ליכא לחד ביאחרו נילוי"ק הח"י שע"י היסורין שמביא עליהם הם מבחרים הקלי' ומבחרים לוהם הנילוי"ק שהח"י ומולין לוהם לגל העיקר למקום הקדש דנוף בתר עיקר אזיל ואזי כל הספד והלוך היורד מלמעלה יהיה להם ונם יהיה הלאה לעולם בשביל הלדיקים הם שביל ולעזר להמשכת הספד לכל העולם ע"ד מ"ם כל העולם ניזון בשביל חביבה בני:

וזשה"פ יפה נוף משוש כל הארץ הר ליון ירכתי לפון קריה מלך רב. הכו' דהנוף שהוא מיעוט העוזות שים להם להלדיקים שהוא הולך למקום עומלה שהם הקלי' כשהוא מהבחר ע"י היסורין הבחים עליהם ויהיה הנוף אזיל בתר העיקר שנמשך למקום הקודש וזהו יפה נוף אזי ע"י יהיה משוש כל הארץ דבחילעוזות הלדיק יהיה שביל ולעזר להמשכת הספד והלוך לכל העולם. כמו שהיה בזמן שביהמ"ק שהיו מקריבין הקרבנות ע"ג המזבח שהחיתן בלפון שהל יהי הכי בהמשכת הספד לכל העולם כן יהיה ג"כ ע"י הלי. וזהו שהיה הר ליון ירכתי לפון קריה מ"ר לרמוז דשוים הם בהמשכת הספד לעולם:

ועפי"ה לפיל נשם ה' יקרא דשבני ז"ל דכשהלדם הוא ל"ג ובחים עליו יסורין לכפר לשמת בעם אזי חיים בחים היסורין עליו כ"א מדעתו והם נקראים יסורין ס"ת. וכשחיבו ל"ג ובחים היסורין עליו לכפרם עוונותיו אזי בחים היסורין עליו מדעתו ושלא מדעתו. יובן לע"ד כה"פ לרה וינון לחמלה ובשם ה' לקרא לחת ה' מלטה נפשי חנון ה' ולדיק ואלה'ינו מרחם. בפק' עוד מה שרחיתי בס' דרכי חיים בליקומים דל"ה שפי' כה"פ לחי לחמרתי ה' חנני רפחה נפשי כי חטחתי לך. במה שחקר מ"ח פי' נכ"ו דבחד דוכחה לחמרי' דהפילה החולה מקובלה יוסר. וכרי לחמרו בברכות חביבים עליך יסורין לה הם ולה שכרן לחמ"ל רב לי יהך יהב ליה ידיה ולוקמיה וליקום ליהו מנפשיה לין חבוש מחיר עלמו מביא לחטורים. נמלה דמה"ט לה קם ליהו מדנפשיה. ולח"כ מה"ט נופה היכי לחמרי' דחפי' כחולה היא מקובלה יוסר. וכי' דכשהוא יסורין ס"ת שייך לומר לין חבוש דלא חליא בהרהור חשו' החולה. ודייקא הכא שהם יסורין ס"ת דלחמר לא הם ולא שכרם. לחבל כשהם יסורין לכפרה העון החם חפי' החולה הוא המכניא יוסר כיון דשיקבו לא מה שטעקו לחברים עליו ליהו מעלה אם לא הרהר הוא בחשו'. וזהו כה"פ דוד הע"ה מחוך עוונוחיהם סבר מימר דיסוריו נחו לו לכפרם עון והכל הלוי בחפי' החולה ומקובלה יוסר. וזהו כשיסתלין בחים עלי לחי הוא המחפלל ולא פי' זולחי.

וזהו לחי לחמרתי ה' חנני רפחה נפשי. וכ"ט כי השלחתי לך כיון דהיסורין בחו על חטח מוכרח דחפילחי יוסר מקובלה מלחרים ולא שייך לומר דשל לחרים עדיף דלין חדום וכו' עכ"ד:

ובזיין כו' דברי יוסר הכבית שלמר קרלחתי מלרה לי לל ה' ויענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי. דהנה ניודע דמה שעשה הלמר הנדול הזה ליוסר הוא בעון שברח מלפני ה' כמשי"ב וקם יוסר לברוח הרשיעה מלפני ה'. ומ"ש יסורין חלו שבאו לו הם לכפרם עון ולכלה פשע ואזי הפילתו מקובלה יוסר מלחרים ועושה פירות ולימא למימר לין חדום וכו'. וז"ם קרלחתי מלרה לי לי דייקא היינו שבלרה היא נוגעת לעון שלי ולכן בכיצד זה בהפלחי ויענני דבדבר חלוי בי עד דהיכא ברהור העושה מהחולה וזהו שסיים נ"כ בבטן שאול שועתי שמעת קולי. ובזי"ו נ"כ כה"פ ה' חלדי ביעתי חלין ותרפאני וכ"ט לליכא בזה לין חדום וכו' משום דהחולי בא לכפרת עון שלי ועי' שברברתי בהשו' והחפלחי זהו דחכוייח לי. ול"ה ה' העליח מן שאול נפשי ר"ל מנסיוח שנק' שאול חייהני מירדי בור מנסיוח שנק' נ"כ בור שחת ולכן זאת היתה לי להועיל הפילחי יוסר מלחרים:

וזהו כה"פ לרה וינון לחמלה ר"ל כשיבואו עלי יסורין בהסח הדעת כמליחה שהיא בהה בהיסח הדעת דהיסורין בחו לף שלא מדעתי. חו מזה ניכר שהיסורין כמה בחו לכפרה עוונותי. ות"כ כשנשם ה' לקרלת לחת ה' מלטה נפשי חזי חנון ה' ולדיק ואלה'ינו מרחם דחפלחי היא יוסר מקובלה מלחרים דליכא הרהור חשו' וליכא בזה לין חדום וכו' וכ"ל:

וראיתי נם' דרם לחברם ז"ל נפ' חולדות דכביח דברי הנ' דיומח דפ"ו שהיה כי"ם דירם ד' חלוקי כפרה עבר על עשה וכל לינו זו משם עד שמוהלים לו שלח' שובו בנים שובבים. עבר על ל"ה שלין בו לח כרם ולח מיחם ב"ד ועשה חשו' חשו' הולה ויוה"כ מכפר שלח' כי ביום הזה יכפר וכו'. עבר על כריהוה ומיהוה ב"ד ועשה חשו' חשו' ויוה"כ הולין ויסורין ממרקין שלח' ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם. לבל מי שים בידו ח"ם לין בה בחשו' למלוח ולח ביוה"כ לכפר ולח ביסורין למרק חלח כולן הולין ומיהה ממרקת שלח' ונגלה בחזוי ה' לבחוח חם יכופר העון הזה לכם עד חמוחון. וכ"פ הרמב"ם פ"ח מה' חשו'. ובק' דוהו היפך מ"ם ר' חמי בשבת דל"ה לין מיהה בלח חטח ולין יסורין בלח עון דכהיב ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם. הרי דקי"ל לר"ח דיסורין חמירי מן המיחה דהמיחה היא בלה בעבור חטח הקל ובעון החמור מחטח הוא בשבט ביסורין. ובדברי רי"ם משמע כל בחר לימכר דעון מ"ם דחמור מכל העוונות לימו מחכפר ביסורין חלח במיחה דוקח מ"ם. ולי חמי הדל עלה בדעתי לייחב לזה דחני מיני יסורין הם ים שהם פשוטים וקלים וים שהם מבוערין הרבה. וביסורין שהם מבוערין כמו בעניים וביולה הם המורים מן המיחה ועל ביולה בזה הוח דקחמר ר"ח לין יסורין כל"ע וזהו דיוק רלייתו מהפסוק ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם. וריי"ם מדבר ביסורין הנהוגים שהם פשוטים וקלים. ברם מזינת דהרדב"ז ז"ל בחשו' החדשות ה"ב סי' התכ"נ דהק' קושיח זחם וכתב דים מי שחי' כן ודחה חוחו ופירש פי' חחר וז"ל לל החמה על מיחת הלדיקים דחין לדיק בחרן חשר יע"ש ולח יחטח וחשפ"י שהלדיקים חין להם עון מ"ם מחטח ח"ח ליגל וע"כ חין מיחה בל"ח. ולל חחמה על יסורי כל המבטלים לוחם

מה"ת ועצ"מ המעה דלמלה דתים בהו עון לא היו בתים עליהם יסורין שאינם ב"ח וזהו אין יסורין כל"ע כי אין החטא כדאי לגרום יסורין המבטלים את"מ ומהמעה. ולאידך מי שפ' דהכא ביסורין הקשים מן המיתה לייבי ע"ד מברז"ל תלמלה נגדו לתמ"ו היו פלתי לעלמא ולית דסתם יסורין שדברו בהם רז"ל לינם מכוח תזוריות הלה תולתים ושוני ותיתה בניס זכיולה בתלו. ולרידי ניחת דסתם יסורין הוו המבטלים את התרס מה"ת ומעות דהכך יסורין ב"ח מיקרו ולא יסורין סתם עכ"ל. ותפשר דהו' הכדב"ז ז"ל לדתות מי שפ' דהכא מיירי ביסורי מכוח ע"ד מ"ם תלמלה נגדו לחמ"ו וכו'. תבל מודה הוא דביסורי נגעים סם ממירי. ושו"ר דסט"ך ז"ל ד"ב וה' יק"ד דק"ח כ"כ דר"ת מיירי ביסורין מכופרין דנגעים שסם קשים מהמיתה כדמייתי קרא ופדתי וכו' וכמ"ש התוס' ז"ל שם בד"ה אין מיתה בל"ח וכו' והכא מיירי ביסורי נגעים שסם מכופרין כדמייתי קרא ע"ש. ומהמיתה על הדב"ז שלא נתעורר מדברי התוס' ז"ל. שו"ר שהתרה"ש ז"ל בח"ב דפ"ד הרבה להק' ע"ד הרמב"ן ז"ל וכ' דהיותר קשה עליו דתך תשחתים מיתה דקושית זו עלתה הקשו התוס' ז"ל שם בסוגיא על ר' תלעזר ע"ם ובל"ע ע"ש. ובודאי דכוותו היא עמ"ש התוס' בד"ה אין מיתה בל"ח שפרש כו' דבריהם שסם סרגיטו כמה ניס מהקושי בדברי ר"ת דתך יתבן מיתה התמורה קשם התשת הקל והעון התמור בדין הקל זנתנו טעם לפי שהמיתה כבר היא נזרה על התרס לא ימלט ממנה תמשיל התשת גורם להקרבה ובתה על העוגב. תבל יסורין שתינן נזירה הכרתים אין בתין תלה על עון מזיד. וכן פי' דבריהם הב"ח ז"ל בפ' בית המדרש ד"ה וכתב שכן הבין מוהרי"ם ז"ל בדרשותיו ע"ש. ותהמ"י תמוכי סרוחה דמוהרי"ם ז"ל לא פי' כן כלל דבריהם כ"ת דמפרש דבריהם דהם ס"ל דמ"ם ר"ח אין מיתה בל"ת סיינו במיתה שבעית שהיא בזמנה דתילו מיתה של"ב היא תמורה מהיסורין ותך קתמר ר"ת אין מיתה בל"ת ואין יסורין בל"ע. ת"ו דר"ת במיתה שבעית מיירי ע"ז הוא דכתבו התוס' דמתחר שבכר הנזירה נזרה על התרס למות לזה תשת הקל מערערו למות. וזו המיתה שבעית שהיא בזמנה היא קילה ולכן בתה על תשת הקל. משא"כ יסורין תמירי דלא תתו תלה פ"י עון עב"ב בדרשותיו בפ' תוקע דרוש ב' והמידה"ת ז"ל הביא"ד בם"ה רת"ד ס' בראשית בד"ה ע"ב. דבזה ת' המרה"ה ז"ל שם לקושיית הרדב"ז ז"ל בל"ל דבשתמר ר"ת אין מיתה בל"ת ד"ה מיתה שבעית שהיא בזמנה דתי בל"ב הרי מיתה כזו היא יותר ויותר קשה מיסורין היותר קשים ומרים. ומ"ם ריי"ם שטון ת"ה מיתה לריכה לכפר עליו היינו מיתה בל"ב וכמו שכתבית מקרא דבני אלי שנה ונגלה בחזוי ה' לבתות תם יכופר העון הזה לכם עד תמותון וכייט מיתה בל"ב וכמשה"כ זכל מרבית ביתו יתותו תנשים במיתה כזו היא ודתי מיתה קשה יותר ויותר מיסורין ולכן הפובר על ת"ה שהות עון פלילי דינו הות שימות בל"ב וכמו בני אלי. תבל מיתה בזמנה תב"ת היא קלה מיסורין ולכן ר"ת תלה התטא במיתה ויסורין בעון ע"ב. ותיך הב"ח ז"ל השוה ובריו עם דברי מוהרי"ם ז"ל וזכ המרתק ביניהם. וה' נשמ"ת ז"ל דרוש ה' לתשו' הב"ד הב"ח ז"ל והתריך בהם ומהמיתה שלא הפיל עליו כזה וכל"ל. וכפי דברי מוהרי"ם והמרת"ה ז"ל תוד"ל דמיתה ר' דרש תברים ז"ל שם מפל התוס' דהנה הות פי' כו' דבריהם לענין קרוב המיתה קוה"ז ושתפי"ה היא קילה משעם שהיא נזרה על התרס וע"ז תמה עליהם תמה שהיה כי"ם דורש ד' תלוקי כפרה שנר' דתך שהמיתה היא כבר נזרה על התרס מ"מ קירוב המיתה קוה"ז היא עוגם תמור יותר שאת מהיסורין ולכן עון מ"ה שהות תמור ביותר תינו מתכפר ביסורין תלא דוקא במיתה של"ב ע"ש. וכפי דבריהם ליכא קושיא ומהמיתה עליו דליין שם ע"ד מ"ת ז"ל בוג' פעמים בזה ולא נרגש מזה דפ' בכו' דברי התוס' היפך ממ"ש מ"ת ז"ל דלפי"ד מ"ת ז"ל לקו"מ כלל. ומוהרמב"ם ז"ל בקו' תוס' יוה"כ דכ"ע כתב וז"ל וכ"ה מל"מ דאינו מתכפר עון מ"ה עם ביסורין עד שימות והלא סוף תדם למות מי גבר יחיה ולא יראה מות י"ל דהמות שלו יהיה של"ב וכו' ע"ש. ועיין שם' דרכי הים דל"ג שהבין בדברי התוס' כהב"ח ז"ל וביקר"ד ז"ל בדק"ח הבין בכו' דברי ר' תמי שתמר אין מיתה בל"ח היינו מיתה שהיא קו"ז וכו' ע"ש:

והרב מבעות יעקב ז"ל בד"ה מי' לקושיית ריי"ם וז"ל דמתחר דבעון מ"ה שהות ביותר תמור תעו' ויוה"כ ויסורין הולין והמיתה גומרת נמלא דבעת המיתה כבר נתלם כח העון דרק ביטומו ניכר. ובערך מה שהיה קודם אין לקרותו עכשיו חטא כמו שונג ות"ב כשתני תומרים אין מיתה בל"ת הות היה מעיקרא עון נדול ועברו עליו יסורין ועכשיו בח לגדר חטא וזהו דעת ר"ת בתומרו אין מיתה בל"ת דבעת המיתה לא נשתר עליו תלה החטא. וממילא נמצך דאין יסורין בל"ע דבתו עליו יסורין קודם המיתה בחטא זה עלמו בזמן שהיה נקרא עון. דתי לא היה תלה חטא לבד לא היה תם. וכיון דתיתוהב היה מיתה בל"ת עם שאין עליו רוטם עון ממילא ל"ב יש יסורין בלא עון דהת בהא תלייא ולכך ליתותב מתרוייהו עכ"ד:

ובפירה לעיל דיש יסורין קשים ומרים הסם תעיבי כמיתה. יל"פ בדרך רמז מברז"ל ד' תשובים כמת עני ומעורע וסומא ומי שאין לו בנים. כי הנה תיבת עני' מעור"ע סמ"ת בני"ם הם בגמט' תבל"ג וז"ר מברז"ל ע"פ תשלג בגלמון אל תקרי בלמון תלה בגל מות. היינו דשם רמז דהתרבעה שהם עני' מעי"ע סמ"ת בני"ם שהם עולים בגמט' תבל"ג הם בגל מיתת תשובים כמת. גם לשופוט תמשיות שלהם חות כ' מתיבת עני' ותשופוט ל"ר מתיבת בני"ם יעלו בגמט' מ"ת:

וראיתי שם' תבד הגמלים דל"ב שעלה ונסתפק הם מיתת כל' מכפרת תף על עון מ"ה דכולן תולין ומיתה ממרקת ות"ב הגע עלמך שתדם שהיה בידו עון מ"ה ועשה תשו' ועבר עליו יוה"כ וביסר עליו יסורין דכולן תולין תלה דעדיין תסרה לו כמיתה. הם מה נדיק ת' לי תמרי' דמיתת כל' מכפרת ליה והוית כפרה על מה שעדיין תסרה ליה כפרה דהיינו מיתה תו לא. וכתב דמהגיית ליה מיתת הל' לכפר. והביא ראייה לזה מדברי התוס' בפ' מרכין די"ו במ"ם בשם ר"י על הסיא שתמ"ם על ז"ד נעמים בחים וכו' עש"ב. דבפי"ד ז"ל יש לחת טעם למ"ם רז"ל כל המתעלל בספרו של תכם ות"ב רתוי לקוברו בחייו. דיש לדעת מתי הוי מדה כנגד מדה. וע"ה ת"ם דכבר ידוע דמתי דמהני עם דברי מיהרי"ם ז"ל לכפר ה"ד כשמעטער במיתתו ובוכה ומתחבל עליו וחשיב ליה כתלו תלק מנפשו ומעלמותו נסתלק תזי מהני לכפר. ות"ב מתחר דבעון מ"ה התמו' ויוה"כ ויסורין תינם מועילין לכפר כפרה נמורה כ"ת עד שיהיה מיתה של"ב. ותם לריכ שתם כל' שמיתתו טוית כפרה

ליסר׳ וכוב בכל פעידם הל׳ היו מביה לכפר לדבר שלימו מחכפר כ״ל במיהם כגון עון מ״ה. דבשלמת בשאר עוונות יש להם כפרה ע״י תשו׳ ויוה״כ ויסורין ואלו מתקיימים בהמותת עלמו ובשאר מתים. מבמ״כ בעון מ״ה שלריך מיתה לכפר עונו כפרה גמורה לכן כשמת הל׳ מחם ות״כ והוא בוהה ומספיד עליו הוא סולחה דחביב לוחו בעצמו. וע״ז הדין נותן דלמ בים בידו עון מ״ה שלריך מיתה לכפר בחשב כאלו הוא מת בעלמו והוא ליה כפרה בזה ואו ת״ל לו מיתה שלי״ב. כרם המתעלל בהספדו ס״ת ות״ב מאחר דלמ בהפעל במיתתו דלמ חביב ליה בהספדו. ולמ הויא ליה כפרה לעון מ״ה דקרוב הדבר מאוד דבבלים בו בני אדם בעון זה. והנם שהיה בעל תשו׳ ועבר עליו יוה״ב וכאו עליו יסורין עדיין לריך לו מיתה שלי״ב לכפר. ולכן זה המתעלל ראוי לקוברו בחייו ר״ל בתוך ימיו שהיה ראוי למות בהם דהיינו שמת שלי״ב. ויוה״כ ויקר פרעון בפשם וחדל לעשות ויחי עוד בללא לא ירחה השחת. ר״ל מאחר שבתייקר כ״ב בביניו מיתת הל׳ שהוא פדיון בפשם כתשרו״ל דעופל לדיק ת׳ ומכפר על הדור דהו״ל הל׳ פדיון בפשם מי״ז שבתייקר בביניו לסופרו ולבבות עליו דאומר דלמ היה ראוי למות מלמ שעוני נרמה מיסתו ממילא תוך בתשובה ומעט מלחמות עוד ויהו והד לעולם. ועוד כה שלמ יעבדך עוד למות שלי״ב על עון מ״ה שהיה בידו בין שבמיתת הל׳ נתכפר לו עון מ״ה נ״ב ויהו ויחי עוד בללא לא ירחה השחת. ומהו שדייקו כז״ל בדבריהם בתם׳ שבת ואמרו שכל הבובה ומתאבל על ת״ב מוחלים לו ע״ב עוונותיו שעשה. ע״ב עוונותיו דייקא היינו לפי׳ על עון מ״ה מוחלים לו ושוב ת״ל לו סיתות שלי״ב. ואהו שאמרו בזוה״ק פ׳ אחרי כל המלטער על מיתת הל׳ ומוריד דמעות הקב״ה מוחל לו חטאיו ומכריז עליו וסר עונך וחטאתך תכופר. ולמ עו״ה שמובטח שלמ ימותו בניו בחייו ושליהם כתיב ירחה זרע יאריך ימים ע״ב. היינו דגם עון ע״ה דלריך מיתה שלי״ב הוא שמחל לו ומתקיים בו קרית ירחה זרע יאריך ימים :

והרב דרש מברחם ז״ל בפ׳ תרומה דל״ג חקר מאחר שהמותת בשם לוה יכוה וכן מרנוס חטת מוכה. ת״כ אין נפרע הקב״ה מנוף החדש שהוא מדוף ומביא עליו יסורין החמורים מאחר דקיי״ל בפ״ח דיבו בביטורית. והי״ל להקב״ה לנד״ל פרי״ע העון מהממון שהוא ביטורית לא מיסרי הנוף שהוא עידית. זחי׳ שמ״ם בברכות דם״ל תניא ר״ש לומר ואהבת לת ה״ל בכל לבבך ובכ״ן ובכל מאודך הם נאחר בכ״ן למה נאמר בכל מאודך ואם נאמר בכל מאודך למה נאמר בכ״ן אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכ״ן. ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך. זמעתה כל מה שהקב״ה בא ליפרע מהאדם בידון שפ״י מדותיו דאם נפשו חביב עליו מממונו גמלא שהממון ביטורית הוא לו והקב״ה נוהה מהנו ממונו שהוא ביטורית שלו. ואם ממונו חביב עליו מגופו גמלא שגופו הוא ביטורית שלו ולכן נוהה ממנו מגופו. ות״ב רוב הפדיקים הם חביבים עליהם ממונם יותר מגופם וכמ״ש בס״ם חולין ע״פ ויותר יעקב לבדו וכו׳. אז כשהקב״ה חפץ לגבות מהם נוהה מהביטורית שלהם היינו מגופם ולמ ממונם. ברם במיעוט הל׳ שחביב עליהם גופם יותר ממונם אז נוהה ממונם ולמ מגופם. ועין בס׳ מלחמת הקדש ס׳ ואחחנן דפדיקים מילת הכי ואילת הכי ע״ש. וז״ם חביבין עליך יסורין דהיינו בגופו כדי לידע בזה אילו חביב לו גופו או ממונו. והוא דאי חביבין עליו יסורין להיות בגוע ומוכה חלד״ם בגיפו נמלא דלדידיה חביב עליו ממונו ולכן ניח״ל ללקות בגופו ביסורין ולא בממונו וגופו הוי ביטורית לו. זזה הסיב לא הן ולא שכרן מפוס דלדידי חביב עלי גופי יותר מממוני ות״ב הממון הוא הביטורית. ברם דלכ״ם ודה״ק דביו חביבים עליהם ממונם יותר מגופם כדרך רוב הל׳ משו״ה סולחין ודורשין היסורין דחביב עליהם ממונם יותר מגופם כדרך ישתע״ה שחם על פרים קטנים ומה נם שרה״ק היה גלגול יע״ה כידוע. ונמלא לדידהו גופם הוי ביטורית וכיון שכן חביבים עליהם יסורין. וכל זה הוא לדעת כ׳ אחי דאמר אין יסורין בל״ע. ברם לפי מ״ם בברכות דהקב״ה מיסרו בעוה״ז בלא סוס עון כדי להרבות שכרו בעוה״ב ליכא חקירה מעיקרא כיון דלא בלו ביסורין עליהם בהורם נביה עב״ד :

אשר בוי״ו לפ״ד כה״פ אלל לקוחים למות ומביא להרב אם מחסוך כי תאמר הן לא ידעתו זה הלא בוחן לבות הוא יבין ומוכר נפשך הוא ידע ומביא לאדם כפעולו. והן דביא עתה הדקדוקים דבתחי׳ קאמר הלל לקוחים למות ושוב בתב״ד קאמר ליישבה ומביא להרב אם מחסוך. גם מאי קק״ל בשומרו הן לא ידעתו זה מהו חסר הידיעה. גם מה שהביא הלא בוחן לבות הוא יבין מה כוונתו בחשובתו זאת דדבר פשוט הוא זה. גם מ״ם ומביא לאדם כפעולו בכף הדמיון ס״ל פעולו כדבחיב וגמולו ישלם לו. ברם ע״ב יובן דהבו׳ הוא בא לומר דהנה בסוני הדיקים מלאתו רחיתו דים שני חלוקים ביסוריהם זה חזה דים לדיקים שע״י עוונותיהם בא להם היסורין על נופם וזה״ם הם גילולין ממיתה שהיו בא להם היסורין על נופם וזה״ם הכל לקוחים למות. ויש לדיקים דבא להם היסורין על נופם ממש ולא על ממונם ושו״ר הם מניעים עד שעברי מות וז״ם ומביא להרב אם מחסוך. וזה יקשה לך דמאחר דבפ״ח דיבו בביטוריה למה יש לדיקים שנפרע מהם מנופם ויש לדיקים שנפרע מהם מממונם מ״ם אלו מאלו · וז״ל כ״ת הן לא ידעתו זה למה זה הביטי מה נשתנו אלו מאלו. ע״ז מתרץ דהקב״ה הולך שפ״י מדותיו שבה״ל דאם חביב עליו ממונו יותר מגופו כדרך רוב הל׳ נפרע ממנו מגופו שהוא חשוב אללו ביטורית. ואם גופו חביב עליו יותר ממונו נפרע מממונו. ואין מי שיודע להכחין בכ״ז בשוני הדיקים אי״ה חביב עליו ביותר ממונו או גופו כ״ל הקב״ה בוחן לבות וכליות חלד״ם לדיק יודע מעלומות לב. וז״ם הלא בוחן לבות הוא יבין וטוער נפשך הוא ידע ומביא לאדם כפעולו בכף הדמיון היינו שמביא לאדם המעלה שהוא הל׳ כפעולו שהולך שפ״י מדותיו :

ובזי״ן ג״כ כה״פ אחת דבר חלד״ם דבור קשה וחלד״ם דין היינו שמביא על האדם יסורין. אבל שמים זו שמעתי שי מיני יסורין ים על נופו וים על ממונו. כי עוו להלד״ם להביא על האדם שני היסורין יחד בגופו ובממונו כי ים דס״ל דהחותת דין מזיק י״ל דנפרעין ממנו מהעדיה. ברם מחברו ים׳ שהולך שפ״י מדותיו שה״ל וזהו ולך אל ה׳ חסד כי אתה מאלם לאיש פרעון העונות כמעשהו אל ממונו שהוא ביטורית אללו אל מגופו שהוא ביטורית אללו :

באו״א יל״פ כה״פ אחת דבר חלד״ם וכו׳ בהק׳ מ״ם ס׳ מחניח ו״ל בה׳ שבועות ס״ו מי שנשבע לחביבו להיות שותף עמו בחצי אם יכול לומר דעתי היה להיות שותף עמך כ״ו אחר אחלה וכיון

שנשתתף זמן מה ילא ידי שבועתו. ויש לחלק דהא דאמרי׳ כל הנודר כהם לעולם משמע עד שיאמר היום כ״ד במילתא דהויא בשוא״ת אבל בקו״ע אפי׳ יום אחד במשמע. וה׳ קו״י ולענ״ד ז״ל בלב״ח שמה עליו מפסו׳ הרשב״ץ הביא״ד מב״י ז״ל שהמקבל לזון את מביריו לעולם משמע וכמו שאסר ע״ע שהם שלח להכול מן המינים שאסור בו לעולם כדאמרי׳ נודרין להרגים ופרקינן בהומר בלבו היום תלמיד שמחת לעולם משמע. הרי דאפשר דין המקבל לזון מביריו לדין חוסר פירות ולא שנייא ליה דהתם שאני דהוי בשוא״ת והכא בקו״ע ע״כ. ובשה״ק שע״ז מח״ב סי״ג הארכתי בזה ע״ש. וה׳ דרכי תים כדרוש ד׳ פי׳ בזה כה״פ מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה לוהי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם. והוה דהנה נשבעתו בה״ם לשאול מל״ת ולקיים מ״ש. ובשלמת מל״ת לדעת המחל״ת יוכים יכולים להפטר בזמן מועט דשוא״ה לעולם משמע, אבל בקיום מ״ע דבקו״ע ניהנו יכולים להפטר ולומר דשמחת לאו לעולם משמע. לפנים ס׳ המחל״ת דמוייה היא מפסו׳ הרשב״ץ מהמקבל עליו לזון את מביריו. וה״נ כל׳ הקב״ה קיבל עליו לזון ולכלכל וכמה יעודים בקיום המלוה יכול להפטר במדה שהדם מודד לפי מעשהם ובהרהם. ולהה תדים לן קו״ה מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה לוהי כל׳ לפחות יהפשו שיטה המחל״ת בשוא״ת והיינו במל״ת דיראה הוא ממלות ל״ת שיהיה כל הימים ולא ליום א׳ ותו לא. ותע״ג דיכולנו ליפטר דהני דהפשהם בה״י לעולם משמע בשמחת היינו בשוא״ת. ושיה בדין לומר דפטור הני מלזון להכס כיון דס״ל כהמחל״ת. אפי״ה הני פיפם בפשיטות כמ״ם הרשב״ץ למילף מנדרי חיסר דשוא״ת למקבל עליו לזון דהוי בקו״ע. זהו למען ייטב דהוא הטבה מבחוץ להם ולבניהם לעולם כלו׳ להפוס הס״י דשמחת לעולם משמע אפי׳ בקו״ע. וזהו ויליהו ה׳ לעשות א״כ החוקים אפי׳ שהוא ליראה את ה״א דהיינו במל״ה שהוא היראה אפי״ה לעיב לנו כל הימים אפי׳ דהיה לך לומר לחיותינו כהיום הזה והול״ם. וזמ״ם בס״ם הודו לה׳ כי״ם מהו כילח חין הקב״ה עושה חסד עם יפר׳ לא לשנה ולא לשנחיים אלא לעולם. וכן אחה מולא שכתן להם ההו שנק׳ חסד שנא׳ ופורת חסד על לעומה ולא נלקחה מהם אלא ניהנה להם למורשה שנא׳ תורה צוה לנו משה מורשה. וכן כל המכדים שעשה עמהם הם לעולם שנא׳ חסדי ה׳ כי לא המנו הוי כל״ח ע״כ דעפ״ה מוכן מאליו עכ״ה. ולע״ד זהכ״פ יאמרו נא ירחי ה׳ כיל״ח היינו ירחי ה׳ דפוסים הס״י כהמחל״ת בשוא״ת דהיינו במל״ת דוקא דהוא לעולם משמע. משא״כ במ״ע שהיא קו״ע והיה יכול קונ״ה כב״י לפטור ל״ע ולהפוס הס״י מפ״י מדופס. ובש״ז מרוב חסדיו מעיד עמהם כל הימים הנם שהיא בקו״ע. ולזה רחוי להם ליראת ה׳ להודות ולשבח לשמו ית׳ על ככה שהיו הולך עמהם עפ״י מדת״ם וזהו יאמרו נא ירחי ה׳ כיל״ח. וזכ״פ וחסד כ׳ מעולם ועד עולם על ירחיו. כלו׳ שממדה חסדו ית׳ שמתנהג מעו״ע על ירחיו לשומרי בריתו דהיינו מל״ת דוקא שהיו הולך עמהם עפ״י מדתם. וזה נ״כ ירחו את ה׳ קדושיו כי אין מחסור ליראיו דהיו מתנהג עפ״י מדתם שהופסים הס״י כהמחל״ת דשמחת לעולם משמע דוקא במידי דשוא״ת היינו במל״ת. אבל בקו״ע שהיא מ״ע לא. ואל״כ אם הקב״ה הוא מתנהג עמהם עפ״י דרכם מהרחוי הוא דכבל היעודים והמוצות שהם בקו״ע שלא יהו לכם לעולם. אבל בחסדיו המרובים היו נוהג עמהם עפ״י

מדופס כ״ל שהופס הס׳ כס׳ הרשב״ץ ז״ל דנם במידי דהוי בקו״ע כנון במקבל עליו לזון מביריו שמשמ לעולם משמע. וזהו מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת למושיב בך נגד בני אדם :

ובזי״ן כה״פ אחת דבר אלהים אלו׳ים וכו׳. דהנה הוא יתי הבעימנו בהורה בכמה יעודים עוכים ולזון ולכלכל לאומנו בקיום המלוה והדבדים הם בשמחת והם מהפרשים בשני חופיים לו בס׳ במשנ״ת ז״ל דהנם דשמחת לעולם היא ה״ד במידי דהוי בשוא״ת אבל במידי דהוי בקו״ע אפי׳ יום אחד במשמע. לו בס׳ הרשב״ץ ז״ל דאפי׳ במידי דהוי בקו״ע כנון במקבל עליו לזון שמחת לעולם משמע. וז״ל אחת דבר אלהים שדבר הוא יתי יעודים העוכות והמזונות בשמחת שהיים זו שמעתי שהם מהפרשים בשני חופיים לו בהרשב״ץ לו בהמחל״ת ז״ל וכל׳. ולפי הדין מני יתי בס׳ לפשוט עלמו ולומר ק״ל בס׳ המחל״ת ז״ל דמידי דהוי בקו״ע אפי׳ יום ה׳ במשמע. ומל״ם וק״ו היכת דהאדם הולך בס׳ המל״ת דהת שמחת לעולם משמע ה״ד במידי דשוא״ת דהיינו במל״ת משנ״ת בקו״ע שהם מ״ע לת. כודאי הנמוך דהדין נותן שנם הקב״ה יהנהג עמו בעין היעודים עוכות והמזונות עפ״י מדותיו וזהו כי עז לאלהים דמלך הדין מני פשר נפשיה. ועכ״ז מרוב רחמיו וחסדיו מתנהג עם האדם כאלו האדם הוא עושה ומקיים המלות שהם מ״ע שהם בקו״ע והופס הס׳ כהרשב״ץ ז״ל וזהו ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו בלף הדמיון כאלו האדם בעלמו חופס הס׳ כהרשב״ץ ומקיים המ״ע שהם בקו״ע נ״כ :

באו״א יל״פ עפ״י מ״ם מוהרד״ת ז״ל בס׳ ייטב לב בדוש ז׳ להשו׳ דכ״נ בשם הגיו הגאון ז״ל בפי׳ בכו׳ המצה ביומא עבירות שבין אדם למקום יוה״כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה״כ מכפר עד שירלה לח״ח. המ״ר עקיבא אברימס יפר׳ לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אבימס שבמים שנא׳ וזרקתי עליכם וכו׳ ואומר מקוה יפר׳ ה׳ מה מקוה מטהר את המטמאים לף הקב״ה מטהר את יפר׳. בפק׳ מ״ש מובא בלבנות הבי״ד מוהרימ״ט ז״ל בס׳ מזרים דאסיד ח׳ פנע בו עשיר ה׳ נאה ועשה עמו נבלה לבזותו והלך האסיד לביתו ושינך לו להעשיר דורון בלבלה של פירות ושלח לו הניעני מנחה ממלותיך ונמלאתי בזה. וכ׳ הז״ל דיש מדיקים ימלאו בפנקס שלהם מפ״ם אשר לו עשו ואומ״ל אלא הם מאותם אשר דברו עליך לה״ר. ויש רשעים אשר ימלאו בפנקס שלהם עוונות אשר לא עשו ואומ״ל אלא הם אשר הורמו מפנקס הזכות דברת עליו רעה ע״כ. וכ״ז הוא אם המבזה והמחרף את החכם עומד במדרו. אבל אם הלך ונתחרט ופייסו ונתפייס בכי הלי יתיו מפסיד זכיותיו וגם אין מתילין עליו עוונות החכם כיון שכבר נתפייס. והחב״י ז״ל בסי״ג כתב בשם שנתחכם והניח חתלו בהוך חדר מביתו שיוצ שיתכור החדר ההוא לגוי ונתכר גם החתן שלו ולא ידעו מזה לא יפר׳ המוכר ולא בגוי הקונה. ואחה״פ חזר הגוי ומכר החדר עם החתן ליפר׳. ונשאל אם לאחר החתן שהניח בתוכו בלהי ידיעתם והעלה דנאחר החתן ע״ם הטעם. קו״ל מ״ם בנדרים כל הנדרים שהדורי עד שאמרו ממקום פ׳ יהיו מופרים היגם מופרים. תר״ח אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור. תמ״ל הרי הוא אומר איסה יקימנו ואיסה יפירנו אם שבא לכלל הקם בא לכלל הפר וכו׳. ושם בג׳ תמ״ל לר״ת

ומה מקוה שמעלה את הממאין אטומאתן אין מגיל על הטהורין מליממא. אדם שאינו מעלה את הממאין מטומאתן אינו דין שלא יגיל על הטהורין מליממא. ואפ״ק הש״ס דבעלמא דרש׳ ק״ו ומ״ה דא״ק אימא יקימנו. וכ׳ הר״ן ז״ל דטעם מקוה ומדרים הוא דאמי קרא ומפיק מק״ו :

ובבר כתבנו דהל׳ המבוזה נוטל זכיותיו של המבזה והמבזה נוטל עוונותיו של המבזה ואם אח״כ פייסו לל׳ ונתפייס יחזרו כ״א למקומו. אלא דיש לעדד דאם הניע יוה״כ ולא פייסו להל׳ כ״א לאחר יוה״כ ג׳ וג׳ חדשים הינם דעל עיקר החטא שבינה לל׳ אינו מכפר לו גם בחצו׳ כל שלא פייסו. אך עונות שבי״ל שמטילין חותם על המבזה והם עבירות שבין אדם לחבירו שהם מלויים ועומדים אפ״ה אחר יוה״כ שהדל לפייסו ונתפייס אין העונה הנ׳ מוטלין עליו. אלא יהיה דין ממיס כשהניע יוה״כ דלל׳ שהמבזה לא שייך כאן שיכפר לו גם בחצו׳ כיון שאין העונה שלו כח׳ של המבזה. וגם המבזה אינו מכפר לו כל שלא פייס לל׳ שביזהו ודמי לגדון החב״י ז״ל. וא״ב ז״ל דזהו שבאינו עבירות שבין אדם למקום שאין יד בית דינ בחמלא כלל יוה״כ מכפר אבל עבירות שבין אדם לחבירו היינו עונות של זה שהמבזה דמטילים חותם על המבזה והם עבירות שבין אדם למקום וביוה״כ הם מלויים ועומדים שהם אחר יוה״כ שהדל לפייסו הדרי למרייהו קמ״ל מהני׳ דעבירות אלו דביוה״כ אין ביכור של מי הם אין יוה״כ מכפר דלמי שהמבזה אפש״י שהם עונות שלו הרי כמילו חותם מן השמים על המבזה ואינם שלו כדי שיתכפרו. וגם למבזה לא שאחר יוה״כ מהדל לפייסו ומתפיים הרי בעת הכפרה שהוא יוה״כ לא פייבו לא יתכפר לו. ממלא שעונות אלו שאינו בכור של מי הם הינו לחבירו אין יוה״כ מכפר. ורחב״ם מפיק לה מקרא דכהיב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם וזה לא פייסו אין העונות שלו כדי שיתכפרו ואטאתיכם היינו העונות שלו ולא של אחרים. וכ״מ הוק״ל דא״כ נדיק שביזהו אחר ולא פייסו ונלוי וידוע לפני ה׳ שאחר יוה״כ יפייסנו ויחזרו לו העונות יש לדון ק״ו שיתכפר לו כק״ו דר״ח בענין הפרת נדרים דלמה הש הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור. ה״נ הש מתכפר לו עונות שלו לגמרי לא יכפר לו עונות שמהדין לבוא עליו כשפייסנו המבזה אח״כ. לזה בניח רחיים דאין הדבר כן דמברת יוה״כ דינו כמברת מחאים כמבילה דשם ג״כ יש ק״ו וזה ואפי״ה אינו מגיל את המבורים מליממא וה״מ מטוס דגלי קרא כמ״ש הר״ן ז״ל דאתי קרא ומפיק מק״ו. כן מברת העונות ביוה״כ כדין מברת מחאים במקוה דאינו מטהר לעתיד. וז״ש יתכריכם יש׳ לפני מי אתם מטהרין וכו׳ דכהיב וזרקתי עליכם מ״ט. ומברת העונות ביוה״כ היא כמברת מחאין דגלי קרא דאינו מטהר לעתיד. ולפי שמדין יש לבע״ד לחלוק דמדכהיב וזרקתי וכו׳. אין משמע טבילה במקוה כ״א כדין הזאת נוי וכרי בהזאה לא גלי קרא כי היכי דימא אתה קרא ומפיק מק״ו. וז״ש ואומר מקוה יש׳ כ׳ מה מקוה מטהר את הטמאים כך הקב״ה מטהר את יש׳ הרי שמברת יש׳ מעונותיכם הוא כדין מקוה ממש וא״כ אינו דין שיכפר לעתיד על אלו עבירות שבין אדם לחבירו שעתידין לחזור על המבזה כשפייסנו המבזה ח״ד מ״ח ז״ל :

ובנן מוכרח״ם ז״ל הוק״ל ע״ז דלא דמי כלל עבירות דעבירות של המבזה לדין הפרת נדרים ומברת

מקוה לטהורים שלא ימאו דהתם עדיין לא נדרה ועדיין לא נטמא. אבל בכל העונות אינהו וכהבו בם׳ המבזה אלא דאחר שביזהו הורמו מספרו וכתבו בם׳ המבזה וא״כ ביוה״כ דהקב״ה מוחל כל עונות יש׳ נם אלו מוחל מ״ש אם לא יפיים את המבזה ה״ה של המבזה ומכפר לו. ואם יפייסנו ויחזרו למבזה ה״ה מחולים דקמי שמיא גליא אם יפייסנו לאחר יוה״כ אם לא ומ״ש הם נמחלין דיודע של מי הם העונות. ועוד דר״ע פסק בשבת יש׳ עם הקב״ה לאטליותא תשריכם יש׳ מי מטהר אתכם וכו׳ דבר׳ דבא להעדיף טובה של יש׳ יותר מרחב״ע וביינו דאף עבירות כאלו יוה״כ מכפר. ולכן פי׳ תיכו ז״ל בכנגון זה דרחב״ע סובר כדפי׳ מ״ח ז״ל דעבירות כאלו אין יוה״כ מכפר דאין בעליו יודע וילוף לה מקרא כי ביום הזה וכו׳ מכל מטהריכם דביינו דוקא חטאה של י׳ יודעים שהם שלו ולא העתידין לחזור וזהו חטאתיכם בידועים ולא המבופקים. ובא ר״ע לחלוק וסובר דגם עונות כאלו שהב מעידין לחזור על המבזה יוה״כ מכפר כיון דקמי שמיא גליא דאחר יוה״כ הוא מפייסו להמבזה וכנ״ד ל״ד לדין מקוה שאינו מטהר לעתיד. דהכא ביוה״כ מהרם המקוה המטהר הוא הקב״ה והוא יודע העתידות. וז״ם תשריכם יש׳ מי מטהר אתכם שהוא הקב״ה שנא׳ וזרקתי עליכם וכו׳. וכ״מ הרי הושוו למקוה ובמקוה גלי קרא דאינו מטהר לעתיד והב״נ לטהרת יוה״כ בא ליתא דהכא המקוה הוא הקב״ה והוא יודע העתידות ומלי מחיל וז״ם ואומר מקוה יש׳ כ׳ וכיון שכן הוא יודע עתידות שעתיד לפייסו ויחזרו לו והוא מכפר לו עליהם דמידם מוכו לכפר עונות יש׳ ולטהרם מכל וכל. וכ״ע דרים קרא דכהיב לטהר אתכם מכל מטאתיכם היינו לרבות אפי׳ העונות שעתידין לחזור אחר יוה״כ על המבזה. וכ״ע דפי׳ הכתוב ואתר לפני ה׳ מטהרו ולפניו נגלו כל העלומות וביוה״כ יודע דעתיד לפייסו ולחזור עליו עונותיו

והו״ל כאלו הם שלו עכשיו ומכפרם עכ״ד :

נמ״ל דלפי״ד החק״ל וכנו ז״ל קרא דכתיב מכל מטאתיכם היינם מטאתיכם היא מהפרשת שני פי׳ הח׳ מטאתיכם שהם עונות המבורים שהם שלו ממש לגמרי מטהר לא עונות שעתידין לבוא עליו אח״כ כשפייסנו המבזה. ופי׳ הב׳ הוא מטאתיכם נקראים גם העונות העתידין לחזור אליו אחיוה״כ על המבזה דאחר שהוא יודע בעתידות שהם יחזרו לו ממידם מובו יה׳ מטהרם ומכפר אותם ומסיב אותם כאלו עכשיו הם שלו ממש. וז״ם אחת דבר אלו׳ כלו׳ קרא דכתיב מכל מטאתיכם. ובתיבה מטאתיכם יש בה שני פי׳ וזהו שהים זו שמעתי פי׳ הח׳ היא דבוקא מכפר עונותיו המבורים עכשיו שהם שלו לא מה שעתידין לחזור אליו אח״כ. ופי׳ הב׳ דגם העונות שעתידין לחזור לו הוא מכפר דנקראים שלו גם עכשיו מאחר שהוא יש׳ יודע העתידות דעתידין לחזור לו. ומנד מדר״ד ניתנת דים ליתך כפי׳ הח׳ דאינו מכפר עליהם וזהו כי עוו לאלד״ם שהוא דמי למקוה שאינו מטהר לעתיד והיינה אלד״ם רמז למדר״ד. אבל מעידת חסדיו כיון שהוא יודע העתידות דעתידין לחזור לו אינו מדמה אותם למקוה וז״ד כי עוו לאלד״ם נ״כ ר״ל שהוא יה׳ לפניו נגלו כל העלומות לכן אותם כאלו הם עכשיו שלו ממש ומכפר לו עליהם כמו אחר העונות שהם עכשיו אלו שעשה אותם ממדם. וזהו ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו שמכפר על העונות שהם עתידים לחזור אליו כמו העונות שהם עכשיו אלו ממש שעשה אותם ממדם :

והרב לבני שהם שנם נח"י ז"ל בס' משפטים פי' כה"פ לשרי הגבר לשר מיסרנו יה ומשוררך תלמדנו. במה שתלמה הפ"ה לשר לא מכס לבך בני יאמת לבי גם לכי לחיות מילא חכם רומז על חכמתו המתקיימת שילמדו קודמת לחכמתו וזה שחמתו דשבנו חכם וזו חכמתו מתקיימת. וז"ם ר"ל שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם. כי הלומד מבעל יראה שחכמתו מתקיימת לו כתלמיד ההוה זוכר לימודו כי מחמת שרבו יראתו קודמת לין המוזקים שולטים בו לשכוח לימודו. וזהו שנו חכמים בלשון המשנה שיראתן היא קודמת לחכמתן ל"ב ברוך שבחר בהם ובמשנתם שזוכרים לימודם. ובפ"ק דברכות פלוגתא דר' שמעון ור' יוחנן מ"ח כל העוסק בתורה יסורין בדלין ממנו ות"ח מזיקין בדלין ממנו וכל אחד מביא ראייה מפסוק ובני רשף יגביהו עוף ת"ח רשף מזיקין וח"ח רשף זה יסורין. לאמת לא מלאנו ה"מ שהוא מדוכה ביסורין לזי ל"ל רשף ה"ינו מזיקין שבדלין ממנו ול"ב לזי עוב שמ"מ זה ילמוד יען כין שלין מזיקין מלנו ל"ב זוכר לימודו ולין נוכחים שכחה. וז"ם לשרי הגבר לשר מיסרנו יה דלם ים לו יסורין ל"ל מזיקין בדלין ממנו ול"ב מהורהך תלמדנו טוב ללמוד תורה מלנו שהינו שוכח לימודו כשמזיקין בדלין ממנו עכ"ל. דבוי"ו לפ"ד כה"פ כי גר מלוה ותורה לור ודרך חייס דהיינו שהתורה שלו שלמד בה תהיה לור שפרה ורבה מלנו ולינו שוב"ח שהיא לותיות מובך מלא לור שוכר לותה תמיד והיא מלירה בו. היא כשלמד לותה ובשב לו ממי שים לו תוכחת מוסר היינו יסורין שלמד ממנו דמזיקין בדלין ממנו. וזהו ג"ב כו' מלמרים ז"ל שבשך ומשנתך המה ינחמוני ע"ב. וה"ה כמבואר דמחחר שם"ח זה הוא מדוכה ביסורין לזי ל"ל רשף זהו מזיקין שבדלין ממנו וח"ב משנתך זו תורה המה ינחמוני שלינו שוכח לימודו:

או יובן ע"ה ובסק' מ"ם ה' פני יהושע הב"י ה' ביום ישבר ד"ג במחמר ב' סק"ג דמ"ם רשף יסורין הוא משום שהיסורין בלין מן קטרוג שמח"ל ולילי"ם. ובזה בהחסיר משם הילוה"ק המחייה היינו שם ת"ל נשחר בנמע' רש"ף וזהו לין רשף חלא מזיקין שהם המה המזיקין דעלמא. והפוסק בתורה תירה נמע' שמוחם שם שם ת"ל המחייה לותם בניה יסורין בדלין ממנו. וזהו משרש"י יב"ע בשסקו בתורה מוף הפורח עליו מיד נשרף כי מן רש"ף נעשה שר"ף. וזהו מה שבלה יפ"ח לשעה: דוכון חק"פ בהמות מין רש"ף וכן שנ"ר לחשחת. וז"ר הפסוק ותת שנ"ר החשחת דרוס דרס משה והגה שר"ף ע"כ. ובזי"ו שבשך חלו יסורין שהן בלים מן קטרוג פ' ופלונים חזי ומשנתך זו תורה דע"י עסק התורה שהיא בנמע' שמוחם שם שם ת"ל המחייה לותם השה יחמוני היסורין בדלין דרש"ף נעשה שר"ף. ועם החמור לפשר דז"ר שחמ"ל הקב"ה למרע"ה עשה לך שרף וכו' כלו' יען דהמנפה היא מלד קטרוג המזיקין שהם פ' ופלונים בלא שם שת"ל המחייה לותם שם בנמע' רש"ף לזה חמ"ל עשה לך שר"ף שיהפוך לותיות רש"ף לותיות שר"ף שיכניע כוחם. וז"ר בפוך רשעים ואינם ובית לדיקים יעמוד שיהפוך הרשעים שהם הקלי' פ' ופ' הנק' רש"ף לותיות שר"ף ע"י עסק התורה חזי ואינם שמהבטל כוחם ובית לדיקים יעמוד. וז"ר שרשעים המוחלים לותיות רש"ף לותיות פר"ם כמשה"כ וזרימי פר"ם על פניהם פר"ם חגיהם. משח"כ הלדיקים ע"י עסק התו' נעשים רש"ף רשפי חם שלהבת יה היינו שר"ף. גם ע"י עסק התו' מהפכים רש"ף לותיות פש"ר וז"ר מי כהחכם יודע פש"ר דבר שע"י דברי התו' שלומד בה החכם יודע להפך לותיות רשף לותיות פש"ר. גם ע"י עסק התו' שנקרחת שפ"ר כדכתיב הנותן חמרי ספר מלבד שמבטלים כח הקלי' הנ' הנק' רש"ף ומהפכים לותיות רש"ף לותיות שפ"ר גם מושים מיבור וזיווג קבה"ו וז"ר הפסוק שיתן חמרי ספר נפחלי לילה שלותה דנפחלי היא רומז לח"ה כמ"ש בליקוטי תורה פ' וילח ולילה היא רמז למלכות שב רמז דפ"י עסק התו' נעשה יסוד קבה"ו ועין בפי' מהר"ר שהרחבתי הדבור בזה בפי' הפסוי מחבר שמנה לחמו והוא יתן מש"מ נפחלי לילה שלותה שיתן חמרי ספר:

ועם החמו"ל דשלח יע"ח לעשו דורון חק"פ בהמות כמניין רש"ף וכן שני"ר לעזחזל וז"ר ותח שני"ר החטחת וכו'. לפש"ל דזהו שרמז יע"ח במ"ם לחמו כן עשו חחי לים שניר ותכני לים חלק חטחת כמד"ר פ' תולדות כב"ד ס' תולדות יעקב וגו' ל"ל לים שניר גבר שדים כמד"ח ושניר יקראו שם ותכני לים חלק כמד"ח כי חלק ה' עמו ע"כ. ר"ל שעשו רשע והוא לים שני"ר בני' רש"ף כולל כחות הקלי' הנק' רש"ף ותכני לדיק לים חלק כמד"ח כי חלק ה' עמו. וזהו שחומרים במוסף ר"ח מוזב חדש בלין תכין ומולח ר"ח נעלה עליו ושניר עוים נפשה כרלין. היינו דמקוש שנקריב שני"ר שהוא כמנין רש"ף שהוא בח כדי להכניע הקלי' הנק' רש"ף ולכפר הסוחות כמו שחומרים חח"כ ושני"ר לכפר. חנחנו מחלים פני כחל מוזב חדש בלין תכין שימסר לגחלנו ויבנה לנו בית קדשנו ומוזב חדש ויחבטל קרע מן הטולם ותזי שני"ר עוים נעשה ברלון שח"ל לכפרה חלח נעשתה ברלון ובעבודת היהמ"ק נשמח כולנו:

ועם מש"ל דהיסורין הם בחים מלד קטרוג פ' ופ' הנקרחים רש"ף. יובן בפ"פ יסור יסרני יה וכו' פחחו לי שערי לדק וכו' דהנה נודע כי לין לדיק בחרן חטר יעשה טוב ולא יחטא והוח לריך לכפרה ע"י הקרבת קרבן שני"ר חטחת כדי לבטל קטרוג המזיקין הנק' רש"ף וכשבחים יסורין על הלדיק מלד קטרוג המזיקין פו"פ הנק' רש"ף ומקבל חותם בחהבה לכפרת עוונותיו חז טוב לינו נמסר ביד המלוים והמקטרגים וגם ע"י היסורין ממרקין עוונותיו ושוב לינו לריך עוד להקרבת קרבן שניר חטחת כדי לכפר והופך לותיות שני"ר לזכויות שטר"י להכנם בהם להיכל המלך מלכו ס"ע. וז"ם יסור יסרני יה ופי"כ ולמות שהם בחי' החלוים והמקטרגים שוב לח נחנני לח נמסרתי בידיהם. גם לותיות שני"ר יהיו לותיות שטר"י וזהו פחחו לי שער"י לדק חכוח בם חודה יה זה הש"ר לה' לדיקים יבואו בו שהם מקבלים היסורין הבחים עליהם בשמחה ואין בועטין בהם:

דרוש ד' להספד

עוד לחדרוש מענין היסורין במ"ם במד"ר ס' משפטים וז"ל היה היוב עומד ושוח מי יתן ידעתי ואמלחהו לחערכה לפניו משפט. כיון שרחה המלך יושב בבימה סגר למסרוגת והגה מרים מלורעת בשלג.

טרד למעה שגא' לכן לא תביאו אש הקב"ז סימא לדוכוס זה ילמק שגא' ומכפין עיניו מרחוק נתן קמחרקי לאברהם שגא' ידוע תדע כי גר י"ז קרב קיסן על יעקב שגא' והיא לולא ע"ר אמ"ל בבקשה ממך שבור היית שגא' ואף אמנם שניתי אתי מלין מזונתי שב"ל. יהוא אמוה מלוד דגר' דאיוב היה מחרשם על היסורין דלפי דעתו דבאו עליו היסורין שלא כדין דים לו מעוות דאין מהראוי לבוא עליו וכשראה מה שאירע לאמם לדיקים הללו שהכרו מעוותיו ומכרכר לו שאין מדין עמו במה שהיה מחרשם דהיא הוי נגד שברתו זשתקררה דעתו. ועיין בס' עמודיא ו' ובס' יוסב להלים ס' מספרים ובס' שפר אשר אשר ב"ב דרוש ע"ו מה שפי' בו ע"ש. ואשר אני אחזה לי לפרש בס"ד במשרז"ל דהיסורין הן ממרקין עוונותיו ב"ל ק"ו מצו"ע ומה צו"ע שהם אחד מאברין ב"ל עבד יולא בהם לחירות יסורין שהן בכל גופו ב"ל לא כ"ש. זהו דוקא אי דהיי' ק"ו אבל אי לא דהיי' ק"ו א"כ י"ל דהיסורין אינם מועילים לכלום למרק עוונותיו ב"ל. ומודא הטעם אלי דפי' מרע"ה מלשהו מצוה דהיא ק"ו ומה יאר' שלא דבר עמהם רק פעם אחת כהיב בהו לא תגאנו לא תשא אלי עלאכו"ב. דגר' מזה דהיי' ק"ו ומריש הגביהה שברה דלא דהיי' ק"ו דהלה נם בזו דבר ה' ולא נלמוינו לפרוש ודברה בלחיה על שדהם ק"ו ופירש מלשהו ובשבשה ע"ז דהיינה הוי דהיי' ק"ו ונלטרשה ונאמר לה ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם ז' ק"ו לבביכה י"ד יום דנעבשה בזה להורות דהיי' ק"ו נגד שברתה דשברה דלא דהיי' ק"ו. וזהו דבתחילה שבר תיוב דסיסורין שבאו עליו לא הועילו לכלום לכפר עוונותיו דס"ל דלא דהיי' ק"ו מצו"ע ולכן היה מחרשם על היסורין שבאו עליו ואמר מי יתן ידעתי ואמלאהו וכו'. אבל כיון שראה והנה מרים מלרעת כשלג על שדברה בלחיה שדהם קו' ופירש מלשהו אלי הבין דהיינה שהי דהיי' קו' ול"ב היסורין אם מועילים לכפר:

אבן עדיין יש מקום לומר דאף אם"ל דהיי' ק"ו מצו"ע דהיסורין ממרקין עוונותיו ב"ל. מ"מ ק"ו זה אינו ליה פירכא כמ"ש הריב"ץ ז"ל דצו"ע אינו נוהג בע"ע אלא בע"כ ואין נלמוד לבני יאר' מק"ו דע"כ שהרי העבדי אינו יולא בצו"ע ודין לבא מן הדין להיות כגדון דאין לו כמ"ד דאמרי' דין. וה' כרם חמד בפ' קדושים כתב דמזה דאיוב גר היה והביא ה' שער יאשר שם והגר שהי כיאר' גמור ויאר' אינו נוהג דצו"ע עד שנדרוש ק"ו דהיסורין ממרקין דצו"ע אינו נוהג כ"א בע"כ ודין לבא מ"ה להיות כגדון ולכן עוד היה מחרשם אוב על היסורין דאינם מועילים לו לכלום. כיון שראה שסקב"ה שרדו למשה שגא' לכן לא תביאו נסחרה בע"ז והענין הוא במ"ש במד' יקום ויסחרה מרע"ה בסלע אמ"ל הקב"ה למשה היה לך ללמוד ק"ו מהגר שפחת שרה שסלילתי לה אם שבאר בני הגבירה וס"ר שאהוב"ב ואי"ב למה הכית בסלע. ולכאורה קשה מדוע מרע"ה לא למד ק"ו זה. לך י"ל דאיתה גר' קשים גרים ליאר' כשפחת ורש"י ז"ל פי' הטעם משום דגרים אינם מדקדקים במלוות ונעבשים יאר' עליהם מחמת הערבוב וכו' והחום' פי' להיפך דאדרבה הגרים עדיפי דהם מדקדקים יותר מיאר' ונעבשים יאר' ע"י שלא ילמדו ממעשיהם. ואי"ב מה שלא למד מרע"ה ק"ו מהגר הוא משום דס"ל כפי' החום' דגרים עדיפי ואמרי' דיו לבא מ"ה להיות כגדון דדווקא בגר שהיא ניזוק בסלה לה באר משא"כ יאר' ולכן בפה בסלע. ובקב"ה הטעם ע"ז שלא יבנם לארץ דסלבחת הוי דהיי' ק"ו ולא אמרי' דיו לבא מ"ה להיות כגדון. וזהו דאיוב היה סבור דאף דדבר' ק"ו והיסורין ממרקין מק"ו דצו"ע ו"ד בע"כ דנוהג בו דינא דצו"ע בים ודכוותיה אף היסורין ממרקין משא"כ ביאר' דדינא דצו"ע אינו נוהג אין מועילין היסורין לחרק העוונות דדיו לבא מ"ה להיות כגדון. ואיהו דהוי כיאר' גמור היסורין שבאו עליו אינם מועילים לו לכלום ולכן מדין היה קורא תגר על היסורין. וכיון שראה שנין מרע"ה דמרדו הקב"ה ואמ"ל לכן לא תביאו וכו' על מאי דס"ל דדיו לבא מ"ה להיות כגדון והכה הסלע דהטעימו על שברתו זאת דהחמת הוא כמ"ד לא לאחרי' דיו אלא מלד זה נהקרבה דעתו:

ברם מדין אלה על דעתו לומר דאמיקרא אין בידו מון לדאלמרך לבוא עליו יסורין לכפר הטון אלא הוא אים אם ויאר יר"א כמו שהעיד עה"כ כן ולכן הוא קורא תגר ואמר מי יתן ידעתי וכו' וכשראה והביט שנתן קמחרקי לאברהם שגא' ידוע תדע וכו' אז שחק דעתו. והטענן הוא דהנה אלז"ל דג' היו בהומה אלה בלעם ויתרו ואיוב בלעם שימן נהרג יתרו שברח זכו בניו ויושבו בלשכ"ה איוב שעמק נידון ביסורין. ובזאתו במה שעמק הוא משום דשכר דגזירת בין הבתרים דכתיב בה ועופ"ל ת"ם הוא"ו היא להוסיף ולריך להתקיים בהם. אמיהם יחד טו"ע ולכן שחק דמסכים הוא בעלם בלעם ולזה בחו עליו היסורין אלא כן החמת. ואוח לפי דעתו דהחמת אמו ולילה עליו עין בזה ואלא כדין בחו עליו היסורין והיה מהרשם ואומר מי יתן ידעתי וכו' עד שראה שנתן קמחרקי לאברהם נמה דעתו. ובזה דוחק דמה שנגזרה גזירה זו על בין הבתרים כי גר י"ז בחל"ל ועופ"ל ת"ם הוא משום שאמר לאחרים במה לדע כי אירשנה דהוי כמשרשר לאחר מידושין של הקב"ה וכמו שכן מבואר בהמשך הפסוק. ברם יהוא ת"ם הכסל"ח ז"ל ועיקרו מהרמב"ן ז"ל דמ"ם לאחרים במה לדע כי אירשנה כוונתו היה דכשר שמא יעבו הכנענים הבו' ואינו מהראוי לאחר מידושין ית' דס"ל דהמצו' היה מועילה לב"ל ולאיימו מקין דכתיב ויה נע ונד תהיה בארץ וכשמצה תמצו' קועילה לו דנתכפר לו מחלה דכתיב ויטב בארץ מוב. והיינו דשכר דאחי דכתיב נע ונד הוא"ו היא להוסיף בחרבי אימתו וע"י התצו' נתקיים בו דוקא נד ולזה אחא"ס במה לדע כי אירשנה דשכר שמא יעבו הכנענים תצו' והיא מועילה לבם. ולזה אמ"ל הקב"ה יהוא הדע דהוא"ו היא לחלק ומ"ם לקין נע ונד היא פי' אז זה אז והתצו' שתצה לא הועילה לכלום דהתצו' היכה מועילה לב"ל וממילא מ"ם הוא במה לדע כו"ל מהרשם אחר מדוחיו יה' דהתצו' אי"מ להכנענים ורחוי הוא לעוכם ולכן גזר עליו יהוא לדע כי גר י"ז וכו' דנמשך מזה דנם גזירה זו של כי גר י"ז בחל"ל ועופ"ל ת"ם הוי הוא"ו לחלק אז עבדות אז עינוי והמלריים שרלו לקיים שהיה כיאר' עופ"ל הוי אלא כדין. ואיוב שחק בחומה אלה בלעם דגרי דמסכים בזה דהוא"ו היא להוסיף ואמרתי בפי עופ"ל רחוי הוא לעוכם ולכן בחו עליו היסורין לכפר. וזהו כשראה שנתן קמחרקי לאברהם שגא' ידוע תדע וכו' אז שחק מדברתו ואמר ואף שניתי וכו':

שוב נהרשם מלד אחר דאף דנימא דים בידו מון ופ"כ בחו עליו היסורין לכפר. מ"מ סבר דמאחר שהוא אים אם ויאר יר"א וסמ"ר ופ"כ נתן לו סק"ה בשוה"ז מסבר עופ"ב כדכתיב בסמיכות ספסו אים אם ויאר וכו' ויהי מקנהו ז' אלפי לאן וג'

תלפי גמליס וס"ק למד בקר וס"ק לתמוה ועבודה רבה
ויהי היום הטוב גדול מב"ק. שכ"ל כ"כ עוסר וכבוד
וגכסים ובנים פנים בדעתו וסבר דהוי מסוס דסכר
מלוה בס"ע ליכא, וע"ז, הן כהיום שבתו עליו יסורין
מכופרין כתלו בממונו ובבניו ובנופו ולא נשתר בידו
כלום מכל הטובות שהיו בידו אזי היה קורא תגר ע"ז
דהיה מהרהר שחק ביסורין עליו היסורין לכפר לה
יהיו יסורין קשים ומכופרין כתלו שלא יהיה נשתר לו
שום טובה תלא יהיה נשתר לו כלל מה מטובות שהי"ב
כיון דסכר מלוה בס"ע ליכא. תכן כיון שרתה
שהקב"ה סימת לדוכום זה ילחק שת' ומכהין עיניו
מרתום אזי נחה דעתו. והטעין הוא דהנה ז"ל חמרו
דמאי דכהו עיניו של ילחק הוא מסוס דהלין בסכינה
וכתב לקט" טרך סכינה בסם ה' לפנם פעמ ז"ל דטעם
שחסור להלין בסכי' מסוס דלטע"ל יהיה סכ"ז לללדיקים
שיהיו נהגים מזיו השכי' לכן בה"ע חסור דסכ"מ בהע"ל.
ועיין נ"כ סם ערך ילחק לו"נ מ"ם סב וכס' יוס"ח
ס' מספטים. וזהו כיון שרתה שסימת הקב"ה לדוכום
זה ילחק דנתבדר לו מזה דסכר מליה בהע"ל אזי
נתקררה דעתו והבין דהטובות המרובים שהי"ל מקודש
המה לרעשה לו כדי להפילו ח"כ מחינרת רמה
לבירת עמיקתא וירגיש בהיסורין יותר ולא היו בסבל
סכר מלוותיו כי סכ"מ בהע"ל:

ברם עדיין נכנס בספק דשמת החמת הוא דסכ"מ
בה"ע ליכא ומאי דכהו עיניו של ילחק לאו
מסוס ה"ם דהלין בסכי' כדי שיוכיח מזה דסכ"מ
בהע"ל. אלא ה"ם דכהו עיניו הוא מסוס כמ"ש
במד"ר דכהו עיניו ס"ל כדי שיבוא יעקב וימול הברכות
וכתב ה' זר"ב ז"ל מסוס דיסנה לסכירה מחמילה
וס"ם וס"מ בה"ע ליכא בפי"ד היוס"ח ז"ל ס' מספטים
ועיין נ"כ בס' תולדות ילחק תשכמי ז"ל ס' ויעלח מ"ם
בסם מוהר"ם חלשיך ז"ל ובמ"ם הוא ז"ל עש"ב. תכן
כיון שרתה שקרב קישן של יעקב שת' והוא טולע
על ידכו שתקרבה דעתו. והטעין הוא דתז"ל שהמלאך
שנתפנם עם יעקב הוא היה ערו של עשו שבא
לערער על הברכות שלקחם במקום עשו דכל הברכות
הם שייכים לעוה"ז ויעקב ליתו מן הדין שיקחם כי
בעוה"ז אין לו בה כלום כי"ה שכתו הוא בעוה"ב
דסכ"מ בהע"ל ולכן גבר המלאך על יעקב כדכתיב
והוא טולע ע"כ. ועיין שם בס' יוס"ח ובס' תולדות
ילחק מ"ם בזה. וזהו כיון שרתה שקרב קישן של יעקב
שת' והוא טולע ע"כ אזי תמ"ל בנקשה ממך שכור
קיימי שת' ואף תמכם שניתי תת' תלין משוגתי:

ובפסיקתא רבתי ליתת נסמת ליסרת וז"ל תמ"ל
הקב"ה לליוב למה תהה קורא תגר
על היסורין שמת נדיל תחה מיליר כפי על מלוה תחת
שבטל נזרתי שליו וע"כ תולדותיו מיהה ולא קרא תגר
עלי תגר. כלום גדול תחה מילחק על שהכב תת
עשו כהיתי עיניו. כלום גדול תהה ממשה ע"ה שתמר
שמעו לא המורים וכו' נזרתי עליו שלא יכנס לארן.
כלום גדול תהה מהכרן שלא חלקתי שבוד לשום ברים
כיולא בו ובניו נכנסו וילאו שרופים ע"כ. ומתמר זה
הוא מופלא דתיך יהתיב ממה שלא קרתו הגר דשמת לתלו
הלאו תגר שהוא נ"כ לא יקרא הגר דשמת לתלו
ים להם עון ואין להם להשיב וכדין נעשתו מסו"ה
לא קרתו תגר תבל תיהו תפשר לדעתו דים לו פהחון
פה ומקום להתרעם על היסורין שלו ולכן קרא תגר.
וים לפרש במ"ם לעיל מסרז"ל דנ' היו בחומה עלה
וכו' וחיוב שסהק ניהון ביסורין דזהו העון שלו שבתו
עליו היסורין. ותבשומת שלו היא שכן כתיב הן כל

תלה יפעל תל פעמים שלש עם גבר שאין הקב"ה
מעניש לאדם תלא תחר נ' עונות כדכתיב על שלשה
פשעי יסר' ועל תרבעה לא תשיבנו. וכיון שהוא חיים
חס ויסר יר"ח וסמ"ר וליכא בידו כ"א עון זה והוא
בתחר היתך הקב"ה העניבו עליו ושלח עליו יסורין
בתלו ולכן היה קורא תגר. ע"ז השיבו הקב"ה שמת
גדול תחה מיליר כפי על מלוה תחת שבטל נזרתי
עליו וע"כ תולדותיו מיהה ולא קרא תגר גם תחה כן
אין לך לקרות תגר. וכ"ת דמתה"ר אין רחייה
דתדרבה היא הנותנת דמתחר שהוא יליר כפיו ים' תפי'
על מלוה רחשוה רחוי הוא לעונש. משל"ל לנבי
תחר שהוא יליר לשה מחומר קורן ע"ד משה"כ הן
בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי אין לו לעגם כ"א
עד תחר נ' עונות וא"כ כיון שהוא אין בידו כ"א
עון תחד לכן רחוי הוא לקרוא תגר. עז"א כלום גדול
תחה מילחק על שהכב תת עשו כהיתי עיניו הרי
שגם הוא יליר תשה ושל עון תחד שהכב תת עשו כהיתי
עיניו ולא קרא תגר גם תחה כן אין לך לקרוא תגר.
וכ"ת דגם מילחק אין רחיה דילחק יש עליו מלד תחר
נ"כ שהוא היה גלגול תדה"ר שגרם מיהה לעולם
כמ"ש הלק" ערך ילחק בשם הילקוט וכ"כ הארי"ל
דילחק הוא בח לתקן עון תדה"ר של ס"ד שגרם מיהה
לעולם וכן ילחק נמט' הרג וע"י העקדה הוא בח
לתקן זה וכיון שלא נעקד תח"כ נהכהו עיניו דתשיבה
כמיהה כמ"ש שימת משוב כמת. וגם עון תחר נ"כ
יש בידו שהלין בשכינה כמ"ש רז"ל ולכן לא קרא
הגר. משל"כ לגבי דידיה דאין בידו כ"א עון תחד
רחוי הוא לקרוא תגר. עז"א כלום גדול תחה ממשה
ע"י שתמר שמעו נא המורים נזרתי עליו שלא יכנס
לארן הרי שגם שהוא תחד־נזרתי עליו שלא יכנס
לא"י ולא קרא הגר גם תהה כמוהו אין לך לקרוא
הגר. וכ"ת דגם ממשה אין רחיה ממה שלא קרא
תגר דהרי יש כמה סיבות ופעמים על שנזר עליו
שלא יכנס לארן דאיתא במד' דתמ"ל הקב"ה דיש
בידו ו' עונות וכו' ע"ש ועיין נ"כ בלק" ערך משה
דכתב בשם כמפ' כמה פעמים על שלא נכנס לא"י
ע"ש. לז"א כלום גדול תהה מאהרן וכו' ובניו נכנסו
וילאו שרופים. ול"כ גם תהה אין לך לקרוא תגר.
וגרמז ג"כ בדבריו שלו דהנה הן טוב כתב והביא"ד
הלק" ערך אהרן דיש לו פי' על מה שעשה את
הטגל ליסר' משום דיסר' הי"ל מחשבה בשעת מ"ת
לפע"ז שת' ויפהוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו והקב"ה
סתנים על המחשבה. והתומות לא היו יודעים מזה
והיה מלול ה' בדבר לפיכך עשה להם את הטגל. וכ'
הלק" דזה נסתר דאיתא בתשרי דמס' ר"ה ה' ה' שמי
מדוה הם אלי כ' קודם שיחטא האדם ואלי ה' לאחר
שיחטא. והקשה דקודם שיחטא מה צריך למידת
הרחמים ואי' בתי' שהי' דאתפ"י שים לו במחשבה
לעבוד ע"ז ומחשבת ע"ז הקב"ה מלרפה למעשה
דכתיב למטן הפוש את בני"ם בלבם לעפ"י היו
מעניטו על המחשבה אל"כ עשה המעשה. וכך פי'
הקב"ה מלרף מחשבה למעשה כשעשה המעשה. דכפי
אי' זה אין לההרן אי' בעשיית העגל ע"ש. דגמלא
לפי"ז דאהרן סבר דהקב"ה מעניש על המחשבה לכן
נכנסו בניו וילאו שרופים דכתב הלק" ערך נ"ח
דנו"ח נעשתו על שהרהרו אחי ימותו שני זקנים
הללו וז"ד אם הקב"ה מעניש על המחשבה ע"כ. וכ'
יד משה ז"ל כתב דמוכח מדברי הש"ם דגדב אמ"ל
דאניהות אחי ימותו וכו' ואניהות לא הסיב דבר ולמה
אם אניהות כ"כ ואי' בשם המפ' משום דשחק ולא

מיתה לביהוא ומדלא מיתה משמע דגי"ל כדברי נדב ולכן נענש על המחשבה. ובזה פי' כו' המד' ז"ל מחרי מות שני בני אהרן הה"ד לוקח יחרד לבי ויהר ממקומו מ"כ ופיין במקו"א שהכוונה זה בתרוכיה. נמלא לפי סברת אהרן דהקב"ה מעניש על המחשבה לכן נענשו בניו גם על המחשבה. וזהו שבח הקב"ה וחמ"ל לחיוב כלום גדול לחה מאהרן וכו' ובניו נכנסו וילחו שריפים לומר דגם לחה מלבד דשוקה עלה של בלעם שמק ולא מיתה כך' דגי"ל בהניח עלה ומחשבתו לרעה היתה. עוד בה פעם לחברת חטת במחשבה כמ"ש רז"ל ע"פ בכל זאת לא חטת לחיוב בשפתיו ל"ב בשפתיו לא חטת לבבו בלבו חטת. וא"כ שהוא חטת במחשבה פעם ושתיים אין לך לקרות חגר :

הלצה לת"ח בחור וצדיק

אותא בחיבה רבתי וז"ל מניו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר ממלה תוכחות חסר שתים. שבמשנה תורה. ומחודרן בהמ"ק. דבתוכחות כתיב והפלה ה' את מכותיו. ובחרבן בהמ"ק כתיב והרד פלאים. לכל בסילוקן ג"ל כתיב לכן כה אמר ה' הגי יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא. וכ"ל למה. ואחדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר מ"כ :

קול תומר קרא בינון ותמה. קיים והגה וכי תאניב יתניה וערבה כל שמחה. לני"ר בקול זמקה נדולה ויקרתו קרחה. בכי נפי תמרוקים מניד מלרי"ם. נהרי מחלי על היתומים. נוח בכרוכי"ת לספוד לנר"ה לי"ר הלירי"ם. וחיליס תניבי וקיטח תחביר הספדה יקרת. בלב נשבר ונדכה מיני כינרה. לי בעים תימה קרת ותי בעים תימת סברת. כוליה מלחת דלי חלח דלוחת. עברה וזעם ונרה כולהו בחדת מחחת. נשר בת רבים לעוברים ולשבים כי נקנסה מיחה. כל העם מקנה חלו בני חדם ג'ירחין. שחוג יחתנו כפירים במקום גילה הגידה לינון רנחלין.

כי כוחלך לין נזר הקדם נבר דחיל חמלין :

כול בדמה נשמע שוחע ומשמיע. כיוס משת במדבר קל זיע. כחים מלחמות חציר קי"ה ותקיע. ונמס כל לב ורפו כל ידים. וכל ברכים תלכנה מים. וחלחלה בכל מתנים. קרחו למקוננות וחבואנה. ומשיגה קולן ותבכינה. לחת לומרה וכולם עוטה קל קרנת. נעותי נמת וילולי כי נעשה יד ה' בדוקן שבפין. ומחמד כל עין היה לחין. חל הלקח לרון החלד"ם דבר הסמוי מן העין. וי לחזילת וי לחביליה נרוח לבבי הרחיבו. וכל בית ישרחל יבכו חת השריפה נס כי תרבו. על השבי ועל החלקות ל"ר חדם סמיבו :

קול נדול ותבי נמקה נדולה. כי נפקד ממנו חיש מחוד נעלה. לחור רבנן בכפילת. מה לעגה ומה לומר. הנה לבלוס מר לי מר. כמה קשה סילוקן ג"ל ובמוריס תרווייהו לרימוחת זה חולי רע ומר. על דת ודתי קח בכינת הכי"ח ומחניכת. על ההריס חשת בכי ונהי ועל נחות מדבר קינה. וחבל כבנות יענה. הן הרחלם לעקו חולה טובני בעמק הבכ"ח. מערכה מול מערכה. שם יחנו מנילת חיכה. וקרת זה חל זה בקול יללה יללו יליל וגעותי קיטים והגה. הסר המלנפח והרס העטרה לח קטרי חני. כי הלך השכים. יפד בפרשת דרכים. בין היזמי והיני :

קול דברים בקולות נשברים. חוכלי לחם העלבים חז ירדו לנ'מריס. חים חת רעהו טולף ונ'ועד מהר נ'מריס. על חשר פרן ה' יפרן. וחיד

יעלה מן החרן. ויעבור והנה חינטו וילך חל חרן. הן בעודנו רך בשניס. טבע בינן מטולה מיס הזדונים. מרפו חרי נשכו חשרשר לפי מיעוט השניס. שרת דמועת רדף חבחריה. וירדוף להחריו כחשר ירדוף הקורת. עילוה לבי קברי. בפתע פחלוס בת חידו. חון לזמנו וחון למקומו מלח שחול נגדו. והמס כעם תמודו :

קול הקריה רומה מזו מלי דקמן. הלי נברשנת דהבנת. ינע בעשר חלבעותיו וכלך בל'ערות חימן. ומשיס לילות כימים תורתו חומנותו ובה יהגה בחכמה ובתבונה ובדעת משכיל להימן. ולילה כיום יעיר למעוד מל משמרתו. ביודעו ומכירו קחמינת כל שחני זכלי בחמירתו. שלם הוח ושלימה משכנו. יפה חף נעים מתהלך בחוחו ויהי כחורח רעבן. חוהב התורה ולומדיה דחיל ומוקיר רבנן. ליהו יופיה נורבת מרבנן. ש"ח מ"ל ש"ך נפיק מקיים מ"ל דחבות. כמה מעלות טובות. לין לי בחר לחלפים וכבבות. דמסיק בחורייתה הדירת והני לו לחשה ויחהבה. וינידה ויערבה. נבור במלחמתה של תורה כפהודיה ופרחיה :

קול ושיברו עמו. ותחל רות ה' לפעמו. בשנוהו חת מעמו. ושילת חת בעיר"ו ובישר בתישבת למרחת. לבשרת ותטופרת ותחתת רוחתת. תוריח דלית ליה תסווהת. ניקב הלב לבית חללו. וכל הניף לת פלם ויהי לך יוח ילת דמים בדמים מלטמק ורט לו. ומכחב לבו לטוק ילפק להשמיע במרוס קולו. תנוני מנוני חחס ריעי כי יד ה' נגעה בי. תמירת סבנחת כי הדם הוח הנפש חס לבי בקרבי. היס מכלוב כמכלוב. ההפך עלי בלהוה תסך משחיר החורי הדרי ויוי. לין תרופה למחלתי עוי עוי. לוי מה היה לי חת לוי:

קול זעקה לוטק כמה נפש ברהת ובזיע. חבל על דחבדין מנרע נרים. עם הומיר הניע. כל כי הלי רחחת כחלה מבוהלת. לימה חסיכה טופלה. ולבי בוער כחש חוכלת. קרחן לי מרה כי המר שדי לי. חבלים פלו לי. לליכם חיים לקרת וקולי. לכו לח הנברים וסובבו בעיר בשווקים. חולי יהיה מרופה למכהי למען הקיס. כי לין מעלור לה' להושיע מעפר מקיס. ויהי כשומעם פחדו ורנזו. עברו ושבי מעפר לשעך ותם כל חילם בזוז. שם נקבלו ברופלי חליל נבהלו נחפזו :

קול חרדה והוכח במכחוב על משכבו לך בשר בנפשו דמו. במקום שמרה וכבד הלויים בו ניקב הלב וניחקו מורסי לבבו מיבב שריטו ומיבב כרמו. חולחים רעים וגלחמים המק בשרו ודבק עלם חל עלמו. לח היו ימים מועטים. עד שפגעה מדה"ד הקשה ועשה ה' שפטים. ולחמרי לה מט"ס. חוו כמה נפים חיליה דהתי נברת. נשחתו יללה בעהרים. בוידוי וחרטה ברחת וזיע לנגד לשרת. לחדהכי והכי נשל פחקת מרקיעת. ו"ו דשלוס קשיעת. מה לך פה לך לך חל חרן חרן לח זרופה. מיילוהו לבי קברי עלה חרן מתחת כוחיל ולחדתי לידתי. וגפשו עליו החבל יומי וירחי. ברחם הומיות הקרת בפחתי :

קול מוד לבד דוי בקול מר לומקים. חנחה שוברה הנלחמים והנלחקים. הקרובים והרחוקים. כל עמה נלחנים יחד לבבם. חם תוקד בקרבם. בבכי יבוחו בפיהם ובלבבם. הן עם לחור נזרו. הביטו חליו וגח'רו. ירבו עלבונם לחר מהרו. חיכה היתה הרפה הנדולה הזחת בימינו. על זה היה דוה לבנו. על חלה חשכו מיניו. דורות לחרונים שנותיהם

מועטות. מי שקרח הרבה ושנה הרבה ושימש ת"ח הרבה. ימות בשיבה מועטות. רואי הוא לכפיים המעוות:

קול יללורך ומנחתה כלירחה ולירות. כל העם מקלה תלה מפה ותלה מפה כולם לרוחות. בבכי יבואו תחכלות מרוחות. כלו בדמעות תן דמע לפי חשבון לפי' מוכח מורד דמעות. ויפוללו הרבי עד שחו גבעות. מקול זעקות וזועות. כל המורד דמעות על לחם כשר נהרות תיתן. לת נלרכה תלת להעמדה הרי זה בכי יתן. מוספין בהלכתן. תחד הרוחה ותחד השומע יחד ישתו קולם. שם ימנו מקטנם ועד נדולם. הן לדיק בחרן ישולם. שרו חכימייה למהוי כספדניית. יוללים בלי"ר ומשכים בלי"ר תחניה וחניה. כי פרן ה' פרן על פני פרן בנקור למו תין ימין

כד רגיז רעית:

קול כמולה שמעתי לער בחשה מנהמת כיונה ותומרת. תמריה ממררת. וקינה היא מדברת. תוי מה היה לי. נפלה עטרת ראשי נספך לתכל מחולי. תבליס נפלו לי. תשפוך לתרן מרמת, תוי שהחרבת תת ביתי. תכר נלחי ותוללתי טוב מותי. קלני מרתשי קלני מזרועי נתקו מורשי לבכי. שולם תסך בעדי תם לבי בקרבי. תין לי מנחם משיב נפשי על זה היה דוה לבי. שהו מי למרר בבכי. על ההרים תשת נהי ובכי. תשחה בכל לילה מטתי בשרש תלין בכי:

קול לו קול תליו ותפן ותחמר. עיני ניגרה ולת תדמה בתרות בתרות תמר. סנה לשלום מר לי מר. תנה כלך דודי. הדרי ושובי. הן תני נשתרתי לבדי. תין לי משען ומשענה שכולה וגלמודה. נשה נם נדה. כמה קשה מכת פרידה. תין תיש מת תלת לתשתו. מי ימן וסייתי תליפתו. ס"ת שמת תין לנו תמורתו. נספנו תלי ליבי תחת שולת התגלנלו. ועלמותי יתחזמו רעד ורנזו וחלו. ותשכו הרוחות כלו בדמעות עיני כלו:

קול מוסקים הכנים בניו והכנות בנותיו מטפחות ומענות. מספד כתנים ותכל כבנות. והמה בוכים שתים עשרה שיעות. בבכי יבואו ויעבירו קול תחניה וחניה. לוטקים כמר נפש ביי"ת ביי"ת. תנה הלכת ותנה פנים תל תרן מפליה. תל מה שזשתו נמשתו. כום התרעלה השקיתנו. שחה לעפר נפשנו. יסומים סיעו ותין תך נפלה עטרת ראשנו. תהה ה' תלד"ים הכרע הכרעתנו. שבת משוש לבנו נספך לתכל מחולנו. טפשפינו יזלו נהרי נתלי עוד כל ימי. ולשוננו מצנה קיטים והנה וכי תל נפי מרומי.

כי תם קרחה תשתפך חמימי:

קול נהי נשמע נפי בכי תמרורים. בתרוזות ושברים. לובשים שחורים ומתעטפים שחורים. מי יתן ראשנו מים ועיניי מקור דמעה. ונבכה יומם ולילה כנחל דמעה. תהיית תת"ל תחל מחלה ונטעה. תמרנו בללו נחיה. שמות יחמת בטו בחופתנו. ולת ידענו כי תסר יבואנו התעיף עיניך בו ותינצו. תוי לבניס שנלו תצל שולתן תביתם. פורש תין להם. תשר ילת לפניהם ותשר יכת לפניהם. עשה ה' תשר זמם בלע תמרתו בחפו ובחרונו. מה נענה ומה נתמר ניטל רוב המדבר ונשונו. ויחרב מעיינו:

קול סערה תחי"ם בהספדת ותחיות מעטת ומטפחות ל"ירים יל"ורו. ירבו עלבונם תחר מהרו. ולת שהו תים עדיו עליו ויהתללו ועלמותם כמיקד ניתרו. נוחי ככרוכית תחניה ותניה. תוי מה היה. כי נפקד ממנו תים הבנים. ומתם כל לב ורפו כל ידים. ותלחלה כבל מהניס. זה תומר בכו וזה תומר בכו פ"ז בכי יותן. בין ליוקות ובין ליתן. כי מנרעות נתן. ווי לתוילה ווי לתבילה מי נתן למשיסה. לן יהות למבכי לן יהות למספד על ספיים ניסת. היום ההוא יהי תתך יום מהומה ומבוסה:

קול ענות נבורה לבטח בשפתים. דבר נבורות בשבח המניע לכתפיים. תחד מן הרמתיים. נבון לחם וחכם תרשים. ידיו רב לו מחדש תידושים. זך וישר פעולו קדם קדשים. תפתרת בתורים ידיו רב לו. זך וישר פעלו. לדק יקרתהו לרגלו: כל ימי לבתו הולך במישרים. ופיו יהנה פקודי ה' ישרים. מהדרים מן המהדרים. שלם בכל מדות טובות שמנו תכמים. לת פסיק נרסת מפומיה על התורים ועל התומים. דין הוה הדר מע' התכם השלם כולל כל תיטורין המדוכה ביסורין הנפשר בק"ם כמהר"ר פ' נ"ע תים לדיק תמים. תכת נפשו לדורה בלרור החיים בשרן נן תלד"ים מה טוב ומה נעים. לחזות בנועם ה' תביר הרועים. שם לדיקים וחסידים תנעים תכמים וידועים:

קול קם וק'ול לשון בשלומו ההרה. במשלם השניע יעריך תפלה ויחנה. לפני תבת רחמנת. ורחמים למבני עם לחננה. בשד שתרית הנמלטה התתים הנתהבים והנעימים. רודפי נדק מחזיקי כל בדק התנשים התלה שלמים. והמה תכמים מחוכמים. למען יחיו ימים רבים יסיבו וישמחו. יחיו דנן ויפרחו. ישבעו ענוים וישמחו. וכנו יתיכה לרב תחת משכנת דין סוח הדר בקדש נהדר הן נביר המשנו"ח מלאך רפתל יהיה בעזרו. ושמרו כרועה עדרו. והיה תדיכו. יתיר ויזסיר כלבנת הספיר. לת יסולה בכתם לופיר. זרעו יהיה נכון לפניו תינביא שניח ועפיה שפיר:

קול למקח למקח זו תפלה בשר בניו ובנותיו ימים יתריכו שניס יתריכו יבלו בטוב ימיהם. תבי יתומים ינדלם וינשתם תור טונה להם. ככוכבי השמים וכסיליהם. ובשר ביתו זו לשתו רבה תשעלות והתהלות מנחת תבלים היא יגחתם מחבלם. יחד כולם ישתו ברכה מחת ה' תלד"י עולם. ולת ישמע עוד זוד ושבר בגבולם. ודבר שהיה בכלל בשר כל הקרב הקרב מיני מינ"י לת ידעתי תכנה. זרעם נכון לפניהם כשפר התרן וכחול היה תשר לת יתנה. והוא יהן מעדני. ויהת רעות תלפני לור שוכן מעונה. דלת תיחוו עו כהתי סיתת. לת מינה ולת תקלתה בת דינת בשל דינת. ולת יוסיפו לרתפה עוד לבטח יבצלו. בשמחה ובשירים ישמחו ויעלצו. ותת תלד"י ישרתל יעריכו:

קול קובל בנופייה קדישת סדין מטרת זהב כולה. ליסרים נחוה סהלה. תשר בתו לנמול תשר רב תסדת תטוחות תן תן לה. לדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם. ווי בתמודים ותשוקיהם. מה עלמו רתשיהם. ותתוכם כעין התשמל הנניריה הרמים תבחר עממיה כל נדולי. ולעילת תן כל ברכתת כשר הוי עולה. סלקה והן מורין דנהירין לסו שבילי. תפלת תתכמים השלמים כוללי תהלות ישרתל הדיינים תמלויים מהדרין תן המהדרין: סרבנים המופסקים מלתים זיו ומפיקים נדולים לדיקים הרי הם בההרין. כעלם השמים וכספיריס הן מזהירין. יפת רעות יחד כולם בכל תשר יפנו ישכילו ויללימו ולת למוקי. זרעם נכון לפניהם תכן עוזי בשוקי. נמולי מחלב עתיקי:

קול ריגה מרנני כוליה עלמת תבהרתי לתמר. מי שמך לתים לי"ר וסופר זיל נמור. לת עליך המלחמה לנמור. נברת דלת ידע מתי קתמרי רבנן. מה לך פה לנבד דברים כתול שויה רבנן. פוק תתני לבית תמרותי בכדי לת תטרחינן. ותת תשיב ידעתי ערכי על פתוח שבעדכין. קל שבקליס

הכל

הכל הכלים. תבק דרכים. רקן ותכן. לך תמנם סהכרח לא יעזבם ולא יעזוב כי הכתוב קבעו על מובה. לי משום יקרת דמי יל"ו ולי משום יקרת דשכבי כי הוא ליום ע"כ למרחי תקימה נא ותסובבה. תלקטה נא בת'ומרים מפי סופרים ומפי ספרים במדבר ערבה. למעבד ליה ניים נפשא לנפש המתוסר הלזה הולך ביושרו. לעלות ולירחות תל הקדם פרימה הן פרם עליו תורו. לי לזתם ברשות קא נמינת במטותת מניכרו לא תמייכו עילווחי כל תדם לינו חייב תלת כשיעורו וזה החל כעזר לורי וגואלי : ::

דרוש ה' להספד

ידוע הדבר ומפורסם הענין מהעורך להדס שיעשנם בכבוי וכהספד ולהוריד דמעות נהרי נחלי בסילוקן של כחורים לגודל הלער המניע בסילוקן בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ומתו דקוק הנפש ירמיה במגילות קינות וקאמר קרת עלי מועד לשבור בחורי. ולכאורה יל"ד בפסו"ז דלמה בסילוקן ס"ב לא הזכיר תיבת ה' כמו שהזכיר מקודם במיתת הל' דקאמר סילה תבירי ה' בקרבי וגם בסוף בהזכרת תורבן בימ"ק גם דרך ה' לבתולת בת יהודה ותילו במיתת הבחורים קאמר קרת עלי מועד לס"ב ולא הזכיר תיבת ה' ים לנו לדעת למה השינוי הזה. ותפשר לומר ע"ד מדרז"ל דאין הקב"ה מיחד שמו על הרשע כמו על הטובה דכתיב ויקרת לילה"ם לאור יום ולחשך קרת לילה. ולכן גם הכת במיתת הל' ובחוב"ה הנם כי קשים הם לפניו ים' ורמים הם מ"ת מינם הם קשים כ"ב כמו מיתת הבחורים דמיתת הבחורים היה קשה לפניו ים' ורשה עד מאוד ביפר שתת. ולכן להודיענו זה במיתה הל' ובחוב"ה נזכר בהם שם ה' גם כי הם קשים. משא"כ במיתת הבחורים שהיה קשה לפניו ורשה עד מאוד לא נזכר שם ה' ע"ד מ"ש דאינו מיחד שמו על הרשע. ומאחר שהיה קשה לפניו לכן היה מיתתם מכפרת על הדור כמו מיתת הל' וחוב"ה דכמו דבחוב"ה ע"י שפך חמתו על הפלים ובאנשים נתכפרו עוונותיהם של יפר' כמדרז"ל ע"פ תלה פקודי המשכן משכן העדות שנתמשכן ב"פ בעיונותיהם של יפר' העדות עדות הוא להם שמחל עונם ע"י התורבן וכמדרז"ל בפסוק הם עונך בת ציון דע"י התורבן נמלו יפר' תפופסין שלהם. כיולא בו בני סילוקן ס"ב הקב"ה מכפר עונות הדור בעבורם ולכן הזכיר הפסוק מיתת הבחורים עם חוב"ה להורות כמו שזה כפר כך זה מכפר דהוקשו להדדי. וזהו דבעל המאמר במד' תיבת קאמר עוס"פ ויל קרת עלי מועד לשבור בחורי מלינו בסילוקן ס"ב קשה לפני הקב"ה כחוב"ה שלת' נת דרך ה' לבתולת בי כך קרת עלי מיעד לשבור בחורי ע"כ. דיל"ד דמהיכא תיסק לדעתין דלת היה קשה עד דהולרך ללמדנו זה מהיקש דגת דרך ה'. ולהומנם בעל המאמר סוק"ל הטיעי הזה בפסוק דבמיתת הבחורים לא קאמר שיבר ה' בחורי ובשאר הזכיר תיבת ה'. והיה עולה על הדעת לומר דלענייעותא היא דבשביל שלא היו הבחורים חשובים לפני המקום ומבוזים הם בעיניו ולא תיכפת ליה במיתתם לכן לא הזכיר שמו שניהם דתינו מזכיר שמו עליהם לבוד רעתם. ולא משום דקשה מיתתם לפניו לא הזכיר שמו. לכן נת בעל המאמר ללמדנו דלא כן התת תלת מדרבת הוא לתידך גיסת דמרוב שהיה קשה מיתתם עד מאוד לפניו לא הזכיר שמו עליהם. והזכירם הכתוב עם חוב"ה לתשמיענו לענין הכפרה לומר דכמו בחוב"ה נעשה כפרה ליפר' ע"י שהוא קשה לפניו חורבנו כן מיתת הבחורים שקשה הת"ל לפניו מכפרים על הדור :

או יל"פ הדתיון דקאמר קשה לפני הקב"ה כחוב"ה.

דהנה לכאורה יל"ד בקרת דכתיב קרת עלי מועד לשבור בחורי דהול"ל ושיבר בחורי כמו שנאמר סילה כל תבירי גת דרך ולמה זה קאמר לשבור בחורי דהוה לשון להבת. גם מאי דשנה ואמר קרת עלי מועד כאלו היה מדבר שמקודם עשותו זה. הדבר הוה סודיע וגתן זמן לעשות המעשה ברע הזה ולנו לדעת מה כוונתו בזה. ברם יובן דנודע ומלתנו רליונו דכשהולה הת"ל ים' לעשות ולקיים תיזה גזירה רעה ב"מ והיה קשה לפניו על רוב שהיה קשה הוא מודיע מקודם בכמה זמן שהוא רולה לעשותה לשמת יתזרו ויזהרו תכפי הדיר מעשות מעשים רעים ותהבטל הגזירה רעה כהיה כי תפן הוא בבטולה. וכשתיגה הגזירה תהיה קשה כ"ב לפניו תיגו מודיע בה מקודם, וכמו שכן רתינו בזמן התבול דכתיב להביא המבול ולהחריב תת העולם שהיה גזירה קשה מאד מקודם כמה שנים הודיע לנת בזה כדי שיודיע תת בני דורו ויזהרים תולי יחזרו בהם ותהבטל הגזירה שתינו תפן בהשחתת העולם. וכן תתה מולת בענין שריפת נו"ת שהם בחורים וילתו שרופים שהיה גזירה קשה לפניו הודיע ורמז זה למרע"ה וכמ"ש במ"ר. כשנשרפו נו"ת תמ"ל מרע"ה לתהרן תהרן תמי בסיני נתמר לי שתני שפיד לקדם תת הבים הזה ובתדם נדול תני מקדשו שנת' בקרובי תקדש. ואייבי. שכוד שמת תו בי תו כך הבים הזה מתקדש עכשיו תני רוחה שני ביניך גדולים ממני וממך כיון שנשמע תהרן שכניו ירתי שמים הם שתק וקבל שכר על שתיקתו וכו' ע"כ. הרי דמשום שהיה גזירה קשה לפניו ים' מקודם שרלה לקיימה הודיע ורמזה למרע"ה בסיני. והגזירה שלהם היתה כדי לכפר טון וכמ"ש כ' זר"ב ח"ב ס' שמיני דבתשת השגל פנמו תת השור של מעלה והול"ל בתדם המזיק שור של הקדם דלדעת ר' מקיבת מייב לשלם נו"ם בשיטת דוקת ומתמת כן נהתייבו לשלם מן היותר נדול שביהשל וזשלמ"ל הקב"ה למרע"ה בתדם נדול תני מקדשו היינו מן העידים. וזמ"ם מרע"ה שכור היית שיהקדם תו בי תו בך ר"ל דיתקיים בהם שפם הגדולים שביפר'. עכשיו תני רוחה שפם גדולים ממני וממך ובתשבו למיטב יהבר מינן ולכך הקב"ה נפרע מפם דוקת זמ"ד ע"ם. וכן ג"ב בגזירת תורבן בימ"ק מקודם זמן כמה שנים סודיע בזה לנביתיו כמו שתפורש בפסוקים כדי שיודיעום ליפר' תולי יחזרו בהם ותהבטל הגזירה רעה שהיה כי קשה היה מתוד. וגם נרמז זה בזמן תהרן הכהן כמ"ם הלק"י ע' תורבן עמ"ם רז"ל בזת"ם יבוא תהרן תל הקדם שרמז לו הקב"ה שביהמ"ק יעמוד מיי שנים כמנין בזת"ם ע"ם. וכ' המ"ך ז"ל דרע"ה דרכיס הקשו דלמה זה הרתה לו להתרן שביהמ"ק יעמוד מי"ם. ויית"ל לתז"ל דכיון דהזכיר מקודם מיתה בתורי תמר ט"ת על הקרבים וליום ט"ו להתרן תל יבוא בכל עם ותל יתום הת תם יבוא יתום שלת בזמנו. והדע שהיה קשה עד מתוד מיתה לדיקים עד שלת הגיע זמנם ליפטר ממם כתביהמ"ק שלת יעמוד תלת מ"י שנה ומן הרתוי היה שיעמוד מ"ב כדי שלסוף ושנשתם יתרב. תך בעיונת יפר' רוחה תני דוקת בזת"ם יהיה קיים ובודתי דבר"ז קשה הוא בעיני שיתרב קדם ומנו. כמו כן קשה

בעיני מיתת לדיקים כחורים ק"ז ולזה סמך ואל ימות לבושתם יבוא להרן ע"כ. נמלא דכל שהיא גזירה רעה וקשה לפניו ית' קודם עשותה בזמן כמה הוא מודיע לומה. ולכן במיתת בחורי חמד נו"ח וחורבן ביהמ"ק מקודם זמן הודיע ע"י שחמ"ז הוא רולה לקיים הגזירה רעה ההיא. וזהו מש"כ קרא על מועד לשבור בחורי ר"ל דמקודם זמן כמה הוא מודיע שחמ"ז רולה לסלקן. ולזה בא בעל המאמר ע"פ זה ותאר מליצו שסילוקן ב"ב קשה לפניו וכו' ר"ל חדש נקט קרא לשבור בחורי בלשון להבא להורות דמודיע דב"ז מקודם עשות הרעה הזאת ימן דמליצו דסילוקן ב"ב קשה לפניו כחוב"ה דכמו שכחוב"ה כיון שקשה לפניו הודיע ע"ז מקודם לולי יחזרו בהם ולא יחרב. כן גבי מיתת הכחורים כיון דקשה לפניו מודיע ע"ז מקודם לולי יחזרו בהם ומתבטל הגזירה. ולכן קחמר קרא על מועד לשבור בחורי וסמיך ליה גת דרך ה' לכחולת ב"י לומר דשניהם יחד הם קשים לפניו

ומודיע בהם מקודם עשות לומם :

והרב מוהרחל"ם ז"ל פי' כו' המחמר במ"ם בכחיבות דפ"ה חמר רב חנחה שוברת חלי גופו ב"ח שנת' ותחת כ"ח החנת בשברון מחנים וכמרירות תחנת. וריו"ח חמר כל גופו ב"ח שנת' והיה כי יחמרו חלין ע"מ חחת נחנת ותמרת חל שמועה כי בחה וגמס כל לב ורפו כל ידים וכחתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים, וריו"ח הת כחיב בשברון מחנים הק' דכי מחחלה מחנים קא מחחלת. ורב נמי הת כחיב וגמס כל לב וכו'. שחי שמועה דביהמ"ק החקיפת מוכח. חשר בזה פי' המפ' מ"ם במד' חיכה ע"פ שמעו כי נחנחה חני ר' יהושע פשר קרא בחברן חת מולא בשמה שמע חברן הוכרחו שני כבוד ונחקבלו כל יש' לסופרו חמרו משה חכל ותלעזר חכל מי לא יחחכל מה כחיב חמן ויגמע בכעסי חלך ערד וכחיב ויולחם ביש' ויגש ממנו שבי ע"כ. וילי"ד דהת ניחת דמפני שנסחלקו שני כבוד שמע הכעסי וכת משום דקודם סילוקן לא הוה מלי לבוח עליהן שהיה כעון למהסה ולמספוד ולמגן עליהם ולא היה יכול לבוח להכנס בחיליהן בשב בעון. חבל טעם שחשר חשר משה חבל וכו' דמשמע שחם לא היו מחחבלין לא היה בא עליהן למלחמה לא ידעט למה ומה טוילה החבלות עד שבא עליהן הכעסי. ומפי"ה מבואר דהכעסי חלו לא היו חבלים נחנחים ונלחקים משום דידע בנפשיה שחינו יכול להלחם עמהם שהם גבורים וחזקים ויש"ל עושה חיל. חבל כשרחה שנחקבלו כל יש' לסופרו וכולם נהחבלו עליו ויחגחו בכ"י וידחב"ו לרוב בא הכעסי להלחם בם יען דלריו"ח חנחה שוברת כ"ב ב"ח ולרב לפחות מ"ב חשב כדחמרו כי כל יכול להם כי רבות חנחותם ולא מלו לפגוו וכ"ל מ"מ בכ"י :

ולע"ד בז"ו כו' פשט הכחוב שמעו כי נחנחה חני ליו מנחם לי כל חויבי שמעו רעתי שבו. וילי"ד דכנר' דמ"ם שמעו רעתי שבו הם דברים כחלו הם כפולים דהם נכללים במ"ם מקודם. וחו נר' דבשביל דשמעו כי נחנחה ליו מנחם לה ויש לדעת מה חלוי זב"ז. גם מ"ם כל חויבי מיכת כל היא ימירה. כרם מ"ה יוכן דמחחר דחנחה שוברת כ"ב ב"ח לריו"ח ולפחות מ"ב לם' רב לכן מקודם שנחנחה הגם שבאו לרוח עליהם עכ"ז יוכלו המנחמים לנחמם ויש להם מנוחה כיון ש"ם הם גבורים וחזקים החויבים ליגש בחיש להלחם עמהם מפחדם מהם שלא יפלו לפניהם במלחמה מחמת גבורחם של יש'. חבל עכשיו דנחנחו והחנחה שוברת כ"ב לו לפחות מ"ב לוי לא בשחר להם נחמה בזה דחפי' החויבים החלשים יוכלו להלחם עמהם ולהפילם :

והנה המום' ז"ל שם בד"ה שחני ביהמ"ק הקשו וז"ל וח"ת והא קחי קרא דומחה ב"ה גבי ביהמ"ק כחיב וי"ל דהחוא קרא קודם למורבן כחיב וכן היה לומר הנביא ליש' שהיה נחנה על שמועת ביהמ"ק שעחיד לחרב ולזו וגם כל לב מחוך החנחה שהיה חמר המורבן על שמועת ביה"מ ע"כ. וה' ביאה לעשים ז"ל שם דכפי"ד המוס' קשה דחכחי לרב מכ"ל דסחם חנחה שוברת מ"ב דמשמע בכל חנחה שיהיה לחיזה ענין דלי מהחי קרא דהחנה בשברון מחנים. ליכא למידמי דחפי' חיה על שמועה שעחיד ליחרב מ"מ כיון שהיא על שמועת ביהמ"ק חקיפת מוכח חפי' קוה"ח לשבור חב"ג ולחחה"ח לכל הנוף חבל חנחה על ענין חחר ליכא שוברת חפי' חב"ג ע"כ. וה' חשר סנחליב דע"ב כחב ע"ז דלי"כ קושית משום דפלוגחייהו דרב וריו"ח הוא לגרוס דעלמא לחחר בוח הרע דקודם בוח הרע ליכא פושלת כלל. מלבד חוכה"מ דגם קודם פועל לשבור חב"ג. והיינו שסולליס ע"מ לחנה נחנו שחנו רולים דבר חדש שקודם בוח הרע חפעול החנחה ולא שמעו שברון מחנים רק לחחר בוח הרע. וחמ"ל לנביא שיחמר להם רחו זה חדש דשמועת ביה"מ חקיפת דכבוח הגלה שוברת כה"ג הפך שחר גרוס שחחר מעשה ליון שוברת רק חב"ג. ומשו"ה סלקינן דרגח שגם קודם מעשה שובר חב"ג כשחר גרוס לחחר מעשה. ונמלא דרב גמיר שחר גרוס דעלמא לחחר מעשה מוכה"ע קודם מעשה כפדרגות והיינו משום דביה"מ חקיף מוכח. חלא דריו"ח לא מחלק בכבי ושובר דמדמינן כל חנחה לביה"מ ולא חמרי' שחני הגם דחקיף חלא כי היכי דחשכחן בשמועה ביה"מ וגמס כ"ל לחחר בוח הרע ה"ג לשחר גרוס דעלמא. ושכן מלא למוהרחל"ם ז"ל שכ"כ וכוח דהוק"ל להז"ל דכפי"ד המוס' המחלקים ליו חנחה שקודם בוח הרע לחנחה שחח"כ ל"ב קשה דלא ניח ליה רב לחלק דמוכה"מ חקיף חלא היל"ל דשחני קרא דוגמס כ"ל דמיירי לחחר מעשה. ולכן כ' הז"ל דל"ל דכי קחמר רב חנחה שוברת ח"ב ב"ח היינו לפסק שחחר מעשה ומייחי רחויה מוחחה ב"ח החנת בשברון מחנים דחשכחן ביה שניהה דחה"ב חפי' קודם מעשה משום דחקיפת מוכח יתו"ב. חשר עפי"ד הל"ל יל"פ לע"ד כ"ש נשקד שול פשטי בידו יסחרנו עלו על לוחי הכשיל כחי נחנני ה' בידי לח חוכל קום. דקשה דכחחי' קחמר הכשיל כחי כשלון דוקח ושוב קחמר לח חוכל קום וזהו דנרים סחרחי' ניגהו. כרס עפי"ה דכחוב"ם חפי' קודם מעשה חים ביה שניהה דחה"ב משום דחקיף ולחחר מעשה בטוח הלרה שוברת כה"ב יוכן כ"פ וזהו נשקד שול פשטי בידו סיינו בימי החורבן כשנשקד שול פשטי בידו והיה עדיין קודם מעשה ונהיתה בשמועה שעחיד ליחרב וזהו יסחרנו שלו של לוחי בחוקה העם הכשיל כחי ר"ל שניהה דחה"ב חפי' קודם מעשה נעשה חידוש זה דשניהת חה"ב יען דחקיף מוכח. וחח"כ כשנחני ה' בידי ר"ל לחחר מעשה מוכה"ם חז נעשה לי שניהת כה"ב ולא חוכל קום וכ"ל :

דכפי"ה פי' מוהרחל"ם ז"ל כו' מחמרס ז"ל קרא שלי מועד לשבור בחורי מכחן שסילוקן ב"ב קשה כחוכה"ם דכחיב גם דרך וכו' דהרחיה הוא מדשנה מיחת בחורים קודם מעשה דכחיב לשבור בחורי לגת דרך ה' דהיינו שחר לרוח לחחר מעשה

ולא מלינו קודם מעשה שכרון מתנים רק בחובה"ע שמע' שעקולה מיתת בחורים לחובה"מ ע"כ. והחס"ב ז"ל שם פי' כו' השוחת מיתת הבחורים לחובה"מ דעדע דשפך הקב"ה חמתו על העלים והחנגים כדי שלא להשחית שם יסר'. וכן מלינו במיתת הבחורים ביסרים בלבותם שהם נהפשים על עין הדור כשרוחה הקב"ה שם עומק בדור ועשל בחור מעשה שטוב שבהם ומכפר על עומק הדור. ולכך קשה לפניו יח' דער' מ"ו כעול בחיקו יח' דאם יסר' חטאו בהמ"ק מה חטא. וכ"כ במיתת בחורים אם יסר' חטאו הבחורים מה חטאו שהם נהפשים על עומק. ולכן קשה לפניו יח' בחובה"מ תמם ע"כ:

ולעיד יל"פ דמיון מיתת בחורים לחובה"מ ולכאורה קשה מהא דתרו"ל בילקוט ח"ל מלינו בסילוקן ס"ן קשה לפני מ"ם והיה העולם יומר מק' חוכחות ומחוב"ה דאלו בחוכחות כתיב והפלת ה' אם מכותיו ובחובה"מ כתיב ותרד פלאים. אבל בסילוקן ס"ן כתיב בניי יוסף להפליא אם השם הזה הפלא ופלא וכ"כ למה ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו נסחתר ע"כ. דאיך בסילוקן ס"ן קאמר דקשה לפניו יומר מחובה"מ ובסילוקן ס"ב קאמר דקשה לפניו בחובה"מ. ומהרהוי הוה דמיתת הבחורים תהיה קשה לפניו יומר ויומר מחובה"מ כמו שכ"כ לרו"ל דהפלינו במיתת הבחורים דקשה היא מד מאוד. והתומם יובן במ"ם מ"ד כמוהרמ"ב ז"ל בס' דברי מרדכי בדרוש דבר מה בכו' מהרז"ל הנ"ל מלינו בסילוקן ס"ן וכו' ופי' מה שמ' הרי"פ ז"ל לסחירת ב' המאמרים דבמק"ח אמרו דפמירת הל' היא כדי לכפר על הדור ובמק"ח אמרו דפמירתו היא כדי שלא יהיה בהשה בפמירה לבוא. דלהב דשה פמירת הל' היו תהיה לא לחת משמ' בתיות דאם בחולי מחוך מחוך בספידו יבוא לא ה' ויאמרו אם בחרוש וכו' תמשך לרלן מיתת הל' ומכפרת על עוטת הדור כיון שחזרו בתשו'. ואם לא שבו בתשו' אז הוסיפה היא כדי שלא יהיה בהשה. ושזהו שה"פ הל' אבד כאבידה ממש שלא עשה פירות במיתתו ס"שובו בתשו'. ואין היס שם על לב כי מפני הרשה בתמידה לבוא בעשים הסיפה הל'. ולכן היו הלדיקים מצוים לאמר אחים לי בהספדתי שהיו חפלים להתנגלל זכות ע"י שיבוא הדור בתשו' כי זה יהיומו במיהתם תרז"ל. וזה פי' כו' במאמר דהיה נודע דחובה"מ היה כדי לכפר על הדור. וכשאין ביהמ"ק עומד לדיק א' ומכפר עליהם כמשרז"ל במד' ע"פ אלה פקודי המשכן משכן העדות וכו' ופ"ז הק' לדעת כיון דהיהם שקולין הן לכפר על עון הדור אין כ"כ למה בסילוקן ס"ל הרשה הפלאים. ופ"ז בזה החשו' דהא לא דמיא דשהי חובה"מ דשכ"פ כפר על יסר' בלהו שם ספק. אבל סילוקן ס"ן היו בהחלט שמכפר רק אם יתעוררו וישובו אל ה' משבירות שבידם אז מכפר. ואם לא ישובו הוי מיתת הל' כאבידה זו שאין נמצא בגלה ממנה. וח"ם לפי שלפעמים אבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו מסתתר כאבידה זו שאין בה הגלה. ואדרבה מיהתם תורה על הרשה התמידה לבוא ב"מ כל שאין שבים בתשו' ולכן קשה סילוקן ס"ן לפניו יומר מחובה"מ שהם עכ"פ הכפרה היתה בהחלט. ולכן שבחובה רבתן בהם לבעל המאמר הלזה על חילוק גלה זה שהוא מרגלים מלד עלמו וגם שמעורר לדור לשוב בתשו'. ואמרו לו יהוי הדין נברח ברוך פומיה וכו' ע"ש:

וכבר מודעת זאת מדרך המולם דהנם דמיתת הל' היא קשה בעיניהם מ"מ יאחע בכמה פעמים שאינם מהפעלים ומלטערים כ"כ במיתתו לחזור בתשו' לסיבה כי הוא כבר זקן בא בימים ואומרים סוף לדם למות. ולכן המלא ימלא במיתת הל' דלא הוא מיתתם כלי כפרה על הדור אלא כדי שלא ירהו ברעה ומיתתם הוא כאבידה זו שאין ממנה הגלה כיון שלא נתעוררו הנם לבוא בתשו' ואדרבה היא הורלה על הרעה העתידה לבוא ב"מ. משא"כ במיתת ליזה בחור ובפרט אם הוא רך וטוב כ"ע נמס לבם והיה למיס ורמוקים נעשו קרובים מלטערים הרבה עליו ומתפעלים ומתעוררים לשוב בתשו' ומתך ממיתתו הגלה שהנם מתעוררים בתשו' ובהכרח הוא מיתתו כפרה על הדור. ואוי ממם מיתת הבחורים כחובה"מ דאכ"פ יכפר בלי שום ספק. ולכן בסילוקן ס"ל קאמר דקשה לפני הקב"ה יותר מחובה"מ יען דלפעמים היו בהחלט שאכפר מיתתם רק היכא דנתעוררו הדור לשוב בתשו' ואם לאו הוי מיתתם כאבידה וכו'. אבל בסילוקן ס"כ שדרך העולם שהם מתפעלים במיתתם ומתעוררים הדור לשוב בתשו' דנאבר לבם בקרבם ורואים שאין למות החמתה. מ"כ הוי מיתתם בהחלט לגד שאכפר כמו בחובה"מ שהיתה הכפרה בהחלט. ולכן בעל המאמר הקשן יחד דומה בדומה וקאמר מלינו בסילוקן ס"ב קשה לפניו בחובה"מ דכתיב גם דרך ה' כך קרא עלי מועד וכו':

ובזי"ן כו' מסרה מוסרך נ'. לימן מוסרך כי יפקד מוסרך הנה מצמני הארן יהיה מוסרך. כלו' כשהאיש הוא בחזקתו בחוקתו ובטורתו וזהו לימן מוסרך לשון חוזק ועוזות הדור נרמו דבעודו בלימו קרלו רבו לדי לכפר וזהו כי יפקד מוסרך חזי בודאי הנמור בלי ספק דמיתתו הוי כלי כפרה וזוכים הדור ס"י והוא יהיה במיתתו לפלוה במעלות מליונות ולכן הנה מצמני הארן בעליזה יהיה מוסרך:

וזהו שהנביא מזהיר ליסר' ואומר קרעו לבבכם ולא בגדיכם. ר"ל כשיהרס פמירת לדיק וחכם דלריך לקרוע עליו כמשרז"ל הכל בקרועין הכל קורעים עליו וכו'. לא תהיה הקריעה בבגד דוקא בלתי ההעוררות תשו' ואזי תהיה מיתתו כאבידה ס"ד משה"כ הלדיק אבד ואין לים שם על לב. אלא קרעו לבבכם שתתעוררו ותקרעו לבבכם לשוב בתשו' כדי שתהיה מיתתו כפרה ולא כאבידה ח"ו:

וביהוש' דברכות פ"ב אימת קד דמך כל. אבין חייל עתל ר' זירא ואפשר עלוי מתוקה שנת הפובד אם מעט ואם הרבה יאכל. למה היה ר' אבין דומה לאלך שכיר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד מתכבד במלאכתו יותר מדאי. מה עשה האלך נפלו והיה מטייל ממו לעת ערב בתו הפועלים ליתן להם שכרם ונתן לו שכרו שתהם מפלס. והיו הפועלים מהרעתים אמרו ינעמו כל היום וזה לא יעב אלא ב' שעות ונתן לו שכרו עתתו מפלס. אמ"ל האלך יעב זה בב' שעות מה שלא יעשתם אתם כל היום. כך יעב ר' אבין בכ"ש שזה מה שאין הלמיד והיה יכול ללמוד בל' שזה עכ"ל. וה' אספקלריה המאירה ז"ל אמר אמ"ח בזה דאם לאה אינב כ"כ בזמן מובב כ"כ מכ"ם אם יהיה ויהקיים יותר בודאי יתכבד ביותר וא"כ אמאי אפלקו קודם ומנו וכי שייך לומר בשלוה וכמ"ש ד'. ותירן הלדיק בתור כזה נוטלו בעבור הדור ואילה אם לדיק כזה מוכה לו מתכירותו שהיה עושה אם היה מי ומוהן לו שכירותו מפלס כאלו עשה פעולתו שבכל ים לדיק זה מרעותם רלו הניחו בעולם כשאר הלדיקים היה מתכבד ברבה עד אין קן והיה שכרו עין לא ראתה. ולא די שלוקח

שכרו משלם כחילו מיה ועשה כל השנים חלה גם זוהן
לו שכרו עבור זה שסילקו קו"ז בעבור הדור ע"כ.
וה' קול יעקב ז"ל נדל"נ הק' ע"ד הירוש' הנ"ל דל"ל
טעמא דיגע ר' לבין וכו'. שהרי יכול למעון חלולי
שסלקתני היימי עוזה וכמ"ש בהגהומת פ' תצא ל"ב
תנחום ממוקה שנת העובד וכו' הא היכו מדבר
חלה בבעלי חורה ובלדיקים. כיולד לדם שכל שנוהיו
ל' שנה ויגע בחו' וכמעט ומת בל' שנה ולדם לחמר
מיה פ' שנה ויגע בחו' וכמעט עד שמת. לחה לומר
הואיל ולא יגע הרחשון חלה ל' שנה וזה יגע פ'
שנה שהקב"ה מרבה שכר לזה יותר מזה. לא כן הוא
חלה זוין הם וזהו לם מעט ולם הרבה יחלל שיכול
ל' שנה לומר חלולי שסלקתני היימי מרבה חו'
ומלות ומע"ם ע"כ. שכי שמלמר ההגהומת סומר
לדברי הירוש'. ומו שיכי קלמר דבמעטה חלולי שסלקתני
טובל שכרו משלם כאן שמוים הא לחמר' פ' העובר
דע"ו דלם הלכו חמרים ולא מלחו הבוחה פוטלים
ומלחו שדה לחה נוהן שכרם משלם לכל חילו דומה
הכא מעון להבא ריקם ופי' דש"י ז"ל חילו דומה
וכו' וטובל בפוטל בטל ע"כ. ומ' פו"ל דהתגהומת
והירוש' הם פלגי בפלוגתא דרבה ור' יוסף בפ'
מי שלחזו דע"ד בההוח נברת דלמר לחריסיה כ"ם
דלו חלם ולכלי רבעה ולח דלי חרבעה ולכול חילחת
לסוף לחת מטרח. לחר רבה הא לא חנסריך ור'
יוסף לחר הא לא דלה. והמום' הקשו דבפ' החומנים
לחר רבה הלי מלן דלניך חנורי ולחת מטרח בסידה
דפועלים. ומ' דשלי לדים מפועל דבלרים דוקא
לחמר' דטובל שכרו משלם דהוי כשוחף דלי לחניסת
בסיה לרבעה לא הוה שקיל מידי. היינך כי לא חנטריך
לא פקשה מנלח דידיה ע"כ. ות"כ י"ל דבסיה דירוש'
שסלה הדבר ביניעה ס"ל דדומה עבודת בחדם בעיה"ז
לפועל ואין שכרו חלא לפי טרחו לכן הולרך טעם
דיגע ר' לבין דלולי ביגע היו טולה בדין שכרו משלם.
והחנהומת ס"ל דדין בחדם כדין לדים מלחר שנחת
בחדם קלובין לפניו ית' כי כלא נבח לחוש שלי לבין.
משו"ה דיהו כלרים טובל שדה לשנה לו שנחים
ויש לו חלק בקרקע. ס"ל בחדם היש ביה טרטי
טרח ביחוי קלובים והו שיש לו חלק בקיום העולם
דשוחף הוא להקב"ה בטעשה שמים וחרן בקיומן כמשנ"ל
ות"כ חטע"י שלא טרח ויגע טובל שכרו משלם דומיא
דלדים כלמור עכ"ל:

ובזה פי' ס' יוסב לחלוים ז"ל כפ"ם בלל לקוחים
למות ומעים להרג לם מחשוך כי מלמר
קן לא ידענו זה בלא חוכן לבוח הוא יבין ונולר נפשך
הוא ידע ומשיב לחדם כפעולו. דילד' חומרו הלל
לקוחים למות דבמלי לייכי לם נחמייבו מימה כדין
לוך לפשר להלילם ולם לא נהמייבו כדין פשיטא דבמוד
והלל קלי. ועוד מלי סק"ל בלומרו כי מלמר קן
לא ידענו זה דמהו חסר ידיעה. ועוד מה זה שהשיב
בלא חוכן לבוח הוא יבין פשיטא שהוא ית' מבין
שהוא מקור החכמה וכבינה לבל חלו לריכין להבין
ומלי נפק"ל מיניה בידיעתו ית'. ומ"ם ומשיב לחדם
כפעולו הול"ל פעולו כדכתיב ונמולו ישלם לו. ופי'
שפ"ה דהכי' הוא לם הדבר נחחייב כלייה ת"ו ולקוחים
למות הלל חומם ע"י שחהה טובל לדיק שבהם קו"ז.
וכ"ם הן לא ידענו זה שלוך מסלק הלדיק קו"ז ומונעו
מהריות וחפ"ש לו עליו חרשומת בלומרו חלולי שסלקתני
היימי מרוים ביותר וכמ"ש בהנהומת ות"כ הא ק"ל
דלין מבין לחדם שלא מדעתו. לזה פשיט הלא תוכן
לבוח הוא יבין ונולר נפשך הוא ידע דבין דלפניו

שכרו משלם כחילו מיה ועשה כל השנים חלה גם זוהן
לו שכרו עבור זה שסילקו קו"ז בעבור הדור ע"כ.
וה' קול יעקב ז"ל נדל"נ הק' ע"ד הירוש' הנ"ל דל"ל
טעמא דיגע ר' לבין וכו'. שהרי יכול למעון חלולי
שסלקתני היימי עוזה וכמ"ש בהגהומת פ' תצא ל"ב
תנחום ממוקה שנת העובד וכו' הא היכו מדבר
חלה בבעלי חורה ובלדיקים. כיולד לדם שכל שנוהיו
ל' שנה ויגע בחו' וכמעט ומת בל' שנה ולדם לחמר
מיה פ' שנה ויגע בחו' וכמעט עד שמת. לחה לומר
הואיל ולא יגע הרחשון חלה ל' שנה וזה יגע פ'
שנה שהקב"ה מרבה שכר לזה יותר מזה. לא כן הוא
חלה זוין הם וזהו לם מעט ולם הרבה יחלל שיכול
ל' שנה לומר חלולי שסלקתני היימי מרבה חו'
ומלות ומע"ם ע"כ. שכי שמלמר ההגהומת סומר
לדברי הירוש'. ומו שיכי קלמר דבמעטה חלולי שסלקתני
טובל שכרו משלם כאן שמוים הא לחמר' פ' העובר
דע"ו דלם הלכו חמרים ולא מלחו הבוחה פוטלים
ומלחו שדה לחה נוהן שכרם משלם לכל חילו דומה
הכא מעון להבא ריקם ופי' דש"י ז"ל חילו דומה
וכו' וטובל בפוטל בטל ע"כ. ומ' פו"ל דהתגהומת
והירוש' הם פלגי בפלוגתא דרבה ור' יוסף בפ'
מי שלחזו דע"ד בההוח נברת דלמר לחריסיה כ"ם
דלו חלם ולכלי רבעה ולח דלי חרבעה ולכול חילחת
לסוף לחת מטרח. לחר רבה הא לא חנסריך ור'
יוסף לחר הא לא דלה. והמום' הקשו דבפ' החומנים
לחר רבה הלי מלן דלניך חנורי ולחת מטרח בסידה
דפועלים. ומ' דשלי לדים מפועל דבלרים דוקא
לחמר' דטובל שכרו משלם דהוי כשוחף דלי לחניסת
בסיה לרבעה לא הוה שקיל מידי. היינך כי לא חנסריך
לא פקשה מנלח דידיה ע"כ. ות"כ י"ל דבסיה דירוש'
שסלה הדבר ביניעה ס"ל דדומה עבודת בחדם בעיה"ז
לפועל ואין שכרו חלא לפי טרחו לכן הולרך טעם
דיגע ר' לבין דלולי ביגע היו טולה בדין שכרו משלם.
והחנהומת ס"ל דדין בחדם כדין לדים מלחר שנחת
בחדם קלובין לפניו ית' כי כלא נבח לחוש שלי לבין.
משו"ה דיהו כלרים טובל שדה לשנה לו שנחים
ויש לו חלק בקרקע. ס"ל בחדם היש ביה טרטי
טרח ביחוי קלובים והו שיש לו חלק בקיום העולם
דשוחף הוא להקב"ה בטעשה שמים וחרן בקיומן כמשנ"ל
ות"כ חטע"י שלא טרח ויגע טובל שכרו משלם דומיא
דלדים כלמור עכ"ל:

ובזה פי' ס' יוסב לחלוים ז"ל כפ"ם בלל לקוחים
למות ומעים להרג לם מחשוך כי מלמר
קן לא ידענו זה בלא חוכן לבוח הוא יבין ונולר נפשך
הוא ידע ומשיב לחדם כפעולו. דילד' חומרו הלל
לקוחים למות דבמלי לייכי לם נחמייבו מימה כדין
לוך לפשר להלילם ולם לא נהמייבו כדין פשיטא דבמוד
והלל קלי. ועוד מלי סק"ל בלומרו כי מלמר קן
לא ידענו זה דמהו חסר ידיעה. ועוד מה זה שהשיב
בלא חוכן לבוח הוא יבין ונולר נפשך הוא ידע ומשיב
לחדם כפעולו. דילד' חומרו הלל לקוחים למות
ומעים להרג לם מחשוך כי מלמר קן לא ידענו זה
דמהו חסר ידיעה. ועוד מה זה שהשיב בלא חוכן
לבוח הוא יבין ונולר נפשך הוא ידע ומשיב לחדם
כפעולו. דילד' חומרו הלל לקוחים למות ומעים
להרג לם מחשוך כי מלמר קן לא ידענו זה דמהו
חסר ידיעה. ועוד מה זה שהשיב בלא חוכן לבוח
הוא יבין ונולר נפשך הוא ידע ומשיב לחדם כפעולו.

תמ"כ ועשה ה' ככה שהקדים כ"ם כדי להחמיר בנזקו ולא מני למעוטי מגח תבירת הכר. כן ה"ג בסילוקן ס"ב ומדיקים הגם דסוף תרם למות תמ"ז וחוי כמו מגח תבירת הכר ואין לכם לדוד להחמיר במיתתו עכ"ז מלחר דחם לא היה מסלקו עמה הוה קלי טפי פורתא ולחנמו גרמו לסילוקו עכשיו מפחיתים במיתתו כמו תורכ"ה שעל כן הקדים כ"ם כדי להחמיר בנזקו:

באו"א ילפ במ"ם ה' חם הבנים בפ' ולחת בכה"פ בירמיה כ"ב וקדשתי עליך משחיתים איש וכליו וכרתו מבחר חרזך והפילו על החם. ועכרו גויים רבים על העיר הזחת ואמרו על מה עשה ה' ככה לעיר הגדולה הזחת ואמרו על חשר עזבו חת ברית ה"א וישתחוו לחלהים חחרים ויעבדום. חל תבכו למת ואל תנודו לו וכו'. דקשה סמיכות הפסו' לינס מוכיח. ופי' במ"ם בג' חמר רב דקלח דשפין קבח לסוד למקלייה וכו' ואמר רבינח חם היה מעולה בדמים מוכר. והרחבונים שואלים הלכו דכפי מה שפסק הרמב"ם דהחורם בניין דרך השמחה עובר משום ב"ח ל"ב מדוע בלעם ה' ולח ממל חת כל נחוה יעקב והחריב בניין דת"ו קטבר חב"ם. וי"ל דוח ז"ל במדרש"ל דחם לח היה שופך דמחו על העלים ועל החבנים לח היה נשחר ח"ו מטונחיהם של ישרחל ברין ופלים ל"ב הו"ל כמ"ם בש"ם דחם היה מעולה בדמים מוכר לקולמו מפני ריוח שבו כן ה"ג מפני ריוח שנמשך ע"י שהורם הבניין מוכר. וה' בים כמלך בדש"ל מקל במיתת כל לבזה מתים קו"ז דהח קטבר חב"ם ופי' כעין זה ים"ם. וז"ל וקדשתי עליך משחיתים לשון ושמנת שחזתן עליך משחיתים חים וכליו וכל דבר הפסור משום כ"ם ותוחו לח תבכות תדרכת וכרתו תרזך והפילו על החם וכל כי הח לינת משום כ"ת. ועכרו גויים רבים על העיר הזחת והמה ירחו ואמרו על מה עשה ה' ככה לעיר הג' הזחת בעשות חוהב תרבה ושממה דתינת כזה ליסורת דב"ם. והם יחמרו בחי' החטור דמפני ריוח מוהר לעבור חב"ם וזהו ואמרו על חשר עזבו חת ברית ה"א וישתחוו לחלהים חחרים ויעבדו ויחוויש הם בכל ישחר מהם שריד ופלים ובמה שעשך חמתו על העלים והחבנים נילולו הם ונשחר להם פלימה וככה"ג מוהר דהוי כמ"ם בג' דחם היה מעולה בדמים מוהר. וממע"ז מעמו חני חומר לכם כשהרגו מיתת חדם חחד דשיך ביה ליסור ב"ח דכתיב במנחר ימיו חל תבכו למת ולח תנודו לו דייקח ר"ל דלח חשיד ח"ו קוב"ה לעבור הליסור ב"ה במיתתו. חלח כדי שתשורכו ותשוכו בחשו' שלימה ויהיה לכם קיום בחופן שחין לכם לבכות חל המת ולהלטער עליו חל שמח מודעו בחינו וילדק ליסור ב"ח בו דלח שכי הוח. חלח בכו ככה עליכם ועל עלמיכם שפשדתם חתם מרגליות ותב"ם זחת. כי מלדו חין שום קושי משום ליסור ב"ם כי לוקח נפשות חכם ואין מקום להחממר עליו חלח חל' חל' לדוד לחבד עכ"ד וז"ל:

ולפי"ד ז"ל חפש"ל דזהו שדימו רז"ל סילוקן ס"ב לחורכ"ה דכמו דכחורכ"ה קשה לפני המקום להחריבו ולשורפו משום דחיכת ליסורת דב"ם ועכ"ז קשבר ליסור ב"ם מפני ריוח הנמשך מחורבנו כדי שיהיה להם שחרים ופליטה כחרן. כן ה"ג בחיתתם ב"ב חפ"ג דהוה מהקושי דחיכת ליסורת דב"ם עכ"ז עובר ח"ו ליסור זה מפני ריוח הנמשך בחיתתו כדי שיתעוררו הם לשוב בחשו' שלימה ויהיה לסס קיום בחרן:

ועיניך תרחינה דמה שפי' ה' חם הבנים ז"ל בפסוק ירמיה הם מחפשים ומדוייקים יותר בפסוק החו' כפ' נלבים וז"ח גפרים ומלח שריפה כל חרלה וכו' ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לחרן הזחת דחיכת לחח דליסורת דב"ח. ובחה הקו' ואמרה על חשר עזבו חת ברית ה' חלדי' חבותם וכו' וילכו ויעבדו חלהים חחרים וכו' ויחר חף ה' בחרן ההיח להביח עליה כל הקללה שבה דייקח ולח עליהם כדי להיות להם שחרית יפליטה ולכן עבר ח"ו לחיסורת דב"ח כדי שילולו הם מהמיתה ויהיו נולים דוקח דהו"ל כמ"ם בג' דחם היה מעולה בדמים מוכר. וז"ם ויהיה ה' מעל חרמשם וכו' דיהיו נולים דוקח. ועי"ז והיה כי יבואו עליך כל הדברים החלה וכו' ושבת עד כי"ח ושמעת בקולו וכו' ושב ה"ח חת שבותך ורחמך ושב וקבלך מכל העמים וכו':

והנה ים מחמר חחר לרז"ל שדימו מיתתם ב"ן למורכ"ה וז"ל קשה מיתתן ב"ן לפני הקב"ה כמורכ"ה וכו' והבי"ז ה' כיפור החיים ז"ל בפ' חוקת ודקדק בו רמה דמוה ים מיתת הל' למורכ"ה שיהיו שניהם שוים בעין קיום הלו. גם מ"ם כמורכ"ה ולח חמרו כחלו תרב ביה"מ בימיו כמ"ם גבי מיתה חשתו של חדם וכחן נמי הילל כשמה הל' כחלו תרב ביה"מ כחומו יום. ופי' במ"ם מוהר"ם יפה ז"ל בפ"ק דסוטה בירוש' וזהו קילור לשוטו דבים שנוי שנוטה ליפול בשעת מהסמיכה שסמיכוטו בעץ מחקיים. חבל לבנוטה מחדש לחחרי נופלו לרך שמל ושוטת גדול וכו' ומשמ"ז חמרו ג"ד מזכירין עוונותיו ס"ח וכו' שחפש"י שהעין לח יספיק להביח עליו הרעה מ"מ כשבכר בהם יחנקר פנקסו ובשעת מהעון יספיק לבלחי עבור מעליו הרעה. ומכחן תשובה גילתה לחר שהפליגו רז"ל בפשעי ישר' לחבר על ידם נחרב ביה"מ מד שחמרו לח חרבה ירוש' מד שעבדו ז' כתי מ"ן ועוד שכפרו בכל התו' מה זה שעכשיו שחנו נקיים מכל זה חין ביה"מ נכנה בימיו. שהחשובה בזמן קיומו בשעת הזכיות היה מספיק לקיימו ולולי הפלגת הסבירות לח היה נחרב כי ה' חוהבו ומפן בקיומו. חבל עכשיו שהוח תרב כדי לבטלו מחדש לריך לקיים כל הסבירות לגמרי וזכיות מרובות. ומה נחמר מחמר דניחל שחמר כי בחטחינו ובעונות חבותינו ירוש' ועמך לחרפה שייחס השונג לדוכו והזדונות לחבות לומר שהחבות שעל ידם נחרב ביה"מ לולי היחס זדונות לח היה נחרב. חבל חנו בשונג בלבד יספיק להעמיד הדבר בחורבנו. וזהו ממש כו' מדרש"ל קשה מיתתם ב"ן לפני הקב"ה כחורכ"ה דקדקו לומר כחורכ"ה דהיינו כהיום שהוח תרב ואין כח בידינו לבטלו חטפי' שחין חנו עושים ס"ו מעשה חבותינו. מ"מ כיון שבעונות חבותינו נחרב לריך כח גדול וזכיות רבות כדי שיחזור לימינו ובחמת קל כ"ד יספיק שלח יבנה כמו כן הוח ממש מיתתן ב"ן דכיון שנגזרה מיתת על חדה"כ מכחן ואילך בחמת קל כ"ד יספיק בימותו סדוקים. חבל חם המיתה לח היתה מוכנת ומזומנת מחדש"כ לח היה כח בחטחים ב"ן כדי להמית עכ"ד וז"ל:

ונלע"ד שזהו שבחחילת הפסוק חמר חדני ככל לדקותיך יש נח לחך ומתוך מעירך ירוש' כר קדשך כי בחטחינו וכו' ריש לומר שחנו מתחנגים ומתפללים שחעשה עמנו ככל לדקותיך בחסד ורחמים יש נח לחך ומתוך מעירך ירוש' הר קדשך וה"ת שחנו שואלים שחעשה עמנו ככל לדקותיך מדד החסד והרחמים יען כי בחטחינו וכו' וזהו דבר רחוק שנהיה נקיים לחחנו גם מהחטחים לכן לחמרו שואלים ומבקשים ממך שחעשה ככל לדקותיך יש נח לחך מעירך ירוש' סך:

ועפי"ה יובן למ"ד כה"פ מי נתן למשיסה יעקב וישרחל לבזוזים הלח ה' זו חטחנו לו ולח

מבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בקולו. והדקדוק מבואר במ"ב שמעו לו הוא מדבר על עלמס ובמה שאמר ולא מבו ולא שמעו הוא מדבר על אחרים. גם במדבר בעמס קאמר מעלימו היינו סוגג ובמדבר על אחרים קאמר לא מבו ולא שמעו הוא עון חמור במיד במרד ובמעל. גם מ"ם למסיסה יעקב ויסר' לבוזיס היינו כך ולמה הכפל בשינוי לשון. כרס ע"ב יובן ובהק' עוד דכשיראל עושים רס"מ נקראים בשם יסר' וכשאינם עושים רס"מ מכנים בשם יעקב. וזהו דקא ממעה דבין כשהם בבחי' יסר' יעקב לאינם עושים רס"מ אלין בידם עושה ממורות נעבדים דכל המעים שוה דהיה מן הראוי דשכינה שלין בידינו עושה חמורות ע"ז וכפירה בהו' שלמו נקיים מזה שיהיה בית"מ נבנה בימינו ולא נהיה בגלות מחמת ידי חוב"ע לבוז בז ולשלול שלל. פ"ז מתרץ דהן לממ שלמי נקיים מבעושה החמורות שהיו בימי חבוחינו. מ"מ כיון שבעושה החמורות שלהם נחרב הבית לריך כח גדול וזכיות מרובות והיה נקיים מכל חטא לשהיה נבנה בימינו לאחר לאחינו. וז"ם הלא כ' ז חטאנו לו שלאחינו חוטאים ובחטא קל כ"ל יספיק לשלא יבנה. ולחבוחינו שהם גרמו להחרב יען שהיה בידם עושה חמורות שלא חבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בחורתו היינו במיד ובמרד ובמעל. ולפשר שזהו בעלמו שנאמרון לחוחו חינוק שהיה חבוש בבית האסורים

בכרך נדול של רומי לר' יהושע ב"ם וכו' :

ובפי שלמו"ל דסילוק המלוך בקל"ם בחור עודנו בחיבו קרלתו רבו חימו עגרא מעדכו ונתן לו שכרו משלם פי' כ' הון רב בם' לאחרי כי' המסרה מובאך ג' בחמו"ל ע"ה כל"ל. היינו דבגם דהוח עודנו בחוקף במרומו וזכו לחיין מובחו לשון חוזק שנודע בחיבו כי יפקד מובחו שנסתלק מבחו' לח יעלה על לבו לומר שנגרע מעדכו לח כן הוח חלח קנה מעמני החרן בסליונים יהיה מובאך. עוד פי' שם בחו"ח בם"ם מוהר"י חדרבי ז"ל דיהוע מ"ם בחכם בנדר בחכלית כי היח היומו מעלים הפעולות ומנבילן. כי מיד שהפיעל בשינ החכלית ומכוין בפעולתו מיד נח מהנועתו ושובח מפעולתו. וזה כי בחדם בחוכל למלחות נפשו כי ירעב כיון שמלח בחווחו וכנים לחכליתו חפסק מחווחו וגם חם ישימו לפניו לחכול לח יקחהו - שהשנח החכלית נוחן נבול לפעולה. גם נודע שהכלית ילידת החדם בעולם חינה חלח להעלים נפשו שנח' ויער כ"ח חת החדם עפר מ"ה ויפח בחפיו נשמ"ח דהוו שני הפכים. ויש לו בחירה והכנה לכחן ולכחן חבל ויהי החדם לנפש חיה כלו' הויית החדם לח היה חלח שיהיה לנפש חיה ולעולם וקיימת שזהו הכלית הוייתו ויצירתו. וכיון שהחדם הנליט חת נפשו והשינ שלימותו בהכרח חיד חיהה עומדת בלידו דכיון שהושנ דרך החכלית הוח להנביל הפעולה ולנוח מהחטועה. וכמז לזה שנודע יוס"ב שהיתה בבנדי לבן שהם היות חותם הבנדים חרנים ממש והיו רחויים להשתמש בהם פעמים רבים מ"מ לח היו משהמשים בהם כלל וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בה' בהמ"ק בנדי לבן וכו' חיד הם ענינים במקום שיפעתו לוהם שנח' והניחם שם. כן נ"ב הנה כל ח' וח' מיסרי הוח כהן לה' שנח' ותהם תהיו לי ממלכת כהנים וחייב כל חדם לשרת לה' בבנדי לבן שלח ילך חחר חומרו שהם הבנדים הנוחים חלח שילבש חידות טובות שהם בנדי לבן במ"ה לעולם יהיו בנדיך לבניס. שחהיה שלם במידות שהם מכוונים לבנדים. ומן ע"ר חל יחסר שיהיו מעשיך מחירים לעולם כשמן. וכיון שהכין עלמו לכך הרי בח- חד חכליתו ומנדל ההכלית הוח להיות סוף ונבול לפעולותיו וחלוי הוח לינגו כמו בנדי לבן של כה"נ ביוה"כ. וכיון שכן והיה כל הנשוך מקורות המיתה ורחה חותו ומי שחדבקה היח סוכחה נמורה. שבח עד חכליהו עכ"ד ז"ל. ושזהו כו' המכרה לינן מושבך ר"ל בשחרחה בשחינן מושבו בפתע פחוס כי יפקד מושבו וקרבו ימי הרעה ומימתו היתה במיתה חטופה כי מיד מת. ינן רחוי להלמעד מזה שחדרבח זה הוח כי' כי הנה משמני החרן יהיה מושבך דזהו חות ומופת שבניע עד הכליהו והשינ שלימותו ומיד נניזה בעי כמו בנדי לבן של כה"נ ביו"כ ע"כ. ובזי"ו לע"ד כה"פ חל הבכו למת וחל תנודו לו בכו בכה להולך וכו' כי הנה הבר"י פימוסי ז"ל דס"ח פי' בשם המפ' דחל תבכו למת יותר מהשיעור נ' לבכי וז' להספד. לך ורק בכו בכיה כפולה להולך וכו' ר"ל למי שהיה הולך על רגליו בדיח לילם החפיק עיכך בו וחינהו כי לח ישוב וכו' דהיינו הליכה בלתי מזרה היום כחן והיום בקבר ע"כ ע"ב. ועדיין קשה מ"ב כי לח ישוב עוד ורחה להה חרן מולדתו דמהו זה נהינה טעם. כרס עם החמו"ל יובן דמחחר דמי שמת פתחום הוח חות ומופת שהניע עד הכליהו והשינ שלימותו וממילח מוכח שהוח חדם כשר כיון שכן כשחירע מקרה רע ומר כזה מהלוך הוח לבכות ולהוריד דמעות עליו ביחר שהה כמשרז"ל כל הבוכה ומוריד דמעות על ח"ב הקב"ה סופרן ומיחין בבית נגזיו וכו'. ובמחולם כזה לח הוה כמו שנבלו רז"ל נ' לבכי וכו'. וזש"ה חל תבכו למה וכו' ר"ל יותר מכשיעור וכו' רק בכו בכה בכיה כפולה להולך ר"ל למי שהיה הולך על רגליו וכו'. ימן הפ' כי לח ישוב עוד וכו' ר"ל דממה שהיתה מיחתו פתחומים והוח מוחזק בכשרות ח"כ זכו הוכחה דבח עד מכליהו והשינ שלימותו והוח חד"כ שהיתו לריך למוזר עוד שממנו בנלנול להשינ שלימותו כי כבר השינ שלימותו בנלנול זה בפעם הזחה ובח עד קילו. וזהו כי לח ישוב עוד ורחה חת חרן מולדתו ר"ל שלח ילמרך לשוב בנלנול עוד. ולחיים חשר חלה לו רחויה הבכיה עליו כפולה ומכופלת כדי שהדמעות יבולו בחשב החפוד כמשרז"ל הקב"ה סופרן וכו' :

קול שופח עמך בית ישראל להה ה' חלד"ים הכרית הכרמתנו. מד ממי חלד"ים זממתנו פרלחנו. הביחה ורחה מניינו ולחלנו. עד חימח נלמער וניחל בנלות כחל הזה. זה רומה וזה מרדה ויעל חל נוזה. ורחה כי עמך הנוי הנדול הזה דל ורזה. ורלח מבח לין כל דרכה. והנה עבדיך מוכים בח בידח הח במוערח. חמחי לח מיים מר לרוחקח דליכורח. עליך המלחכה לנמור. בכעו ובמעו מניה דמר. ליעדר לן מר. קומה ה' בחפך ונקום נקמח דם עבדיך. יסוב ממלו ברחמיו. ויענגו מהר קדשו. להושיע משופטי נפשו :

קול מרועח השמחה בח יבח בדנה. משיח לפי חומי כי בח עם לחנגה. לרומם חת בית חלד"יו ולהחזיר הטעדה ליושנה. יימי וממיני. חלף חלפין ישמשונים. והוח יהן מעדני. ותסף נמדי ישרחל בזרועו יקבץ טלחיס נס בחור נס בחולה. חל המנוחה ושל הנחלה. לין היח דורש ה'ן לה. חז יסיר ישרחל חת הסירה. ס'רים יס'זרו סיר וקול זמרה. בנהירו וסכלחנו וחכמה יחירה. ושס נקריב המידים כסדרן ומוספין כהלכתן. לוים בדוכנם וישרחל במעמדם וכהנים בעבודתם. ולכל בני ישרחל היה חור במושבותם :

בעגלא ובזמן קריב אכי"ר : ר' חנניא וכו'.

דרוש ו' להספד

איתא בג' מ"ק פ"מ ו"ל ת"ר תלמוד לומר מריס בנשיקה מהו כתיב הכא ונתת שם מריס וכתיב התם וימת שם משה עפ"י ה'. ת"ר ימי למה נסמכה מיתת מריס לפרה תלמוד לומר לך מה פ"ה מכפרת לף מיתתן ש"ך מכפרת ת"ר תלמוד למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה מה ב"כ מכפרין לף מיתתן ש"ך מכפרת ע"כ:

יראה **הלמד** **וידין** **הקלגב** **תם** **לשר** **חכמים** **הגידו** בדברי הג' כ"ל ריש כל מרחי"ן בס' ש"ך ז"ל בדר"מ שדקדק במ"ש רח"מ למה נסמכה מיתת מריס וכו' דמדקאמר למה נסמכה מכלל דיותר טוב היה שלא להסמיך זל"ז ול"ל למה, ופי' דהכא מריס בנשיקה מתה עפ"י ה' מנ"ם דשם שם וכל"ל. ורז"ל ווש"ק חמרו דשמומתה תינה בתה למה תלה למי שמת ע"י מלא"ה לף כן למי שמת עפ"י ה' בנשיקה. ולכן כתב ה' תן טוב דמשו"ה תחר שמשו בענל ונעזרה מיתה ע"י מ"ה לזה ה' לשמוה פ"ת לשכר שמת מת. תמנס קודם העגל שהמיתה בנשיקה עפ"י ה' לת הולרך לפ"ת כיון שהשומתה לת היתה פרה למה. וזהו שהוק"ל דתחר שמריס בנשיקה מתה והרתיה שכ"ב ותמת שם מריס וכהיב התם וימת שם משה עפ"י ה' ולפיכך בנ"ם דשם שם. ת"ל למה נסמכה מיתת מריס לפ"ת דמדנסמכה זל"ז נר' שתפר פרה לריך לשכר השמת מת ותפי' שיהיה המת כמריס וכיולת בה. וזה תינו דהת זיל בתר טעמת פרה למה בתה ול"ל לשכר תת השמת המונע במת וכיינו ודתי למי שמת ע"י מ"ה תו מטמת למי שנונע בו. תמנס מריס וכיולת בה תין מטמתין כיון שמתו בנשיקה ת"ל למה נסמך מיתת מריס לפ"ת. וע"ז הירן ללמד שמיתתה מכפרת ולת שלריך פ"ת לשכר כשונע בה. ומה מתוק מדבש לפי"ז לשון במתמר המוקדם ת"ר תלמוד לף מריס בנשיקה מתה וכו' ת"ר תתי למה נסמכה מיתת מריס לפ"ת וכו' ות"ר תלמוד למה נסמך מיתת אהרן לב"כ וכו' דל"ת תמתי הפסיק ממרת זו של רח"מ בתוך מימרות ר' תלמוד והכניס רח"מ בין הדבקים. כתמנס תחר שאמר ר' תלמוד לף מריס בנשיקה מתה בנ"ם מטו"ה מסדר הג' הניח כה דרח"מ שכפי התמור ודתי ק' למה נסמך מיתת מריס לפ"ת תלמוד תחר שהפרה בתה למכר תחב נוגע ובודתי שבמיתת מריס וכיולת בה לת שייך כה דכה תר"ת דבנשיקה מתה. ומדסמך גר' שלריך לשכר פרה למכר מי שנגע במריס וזה תינו, ע"ז תי' דלטולם תי"ל ומפש הסמיכות ללמד דמה ש"ת מכפרת לף מיתת נשים לדקניות מכפרת:

וזה דובר מריס כתב דלכאורה יל"ד דתמתי נייד כל תחד מהתמורתים הנ"ל מסברת דתברים וילף ילפותת תחריהי. ופי' דמדברי ס' זקב שבת ל"ל גר' דהיכת דהלריך מת בשביל תיזה תשת לשכר תשת תו לת הוה מיתתו כפרה. ומדברי מוהרתל"ת ז"ל בדרשות גר' דלף כי בתשתו מת לפי"ה מיתת הל' הוי מזבח כפרה כמו שהלריך בדקנ"ז ע"ש. ת"ל וזו דר' תמי ס"ל דדוקת כשהפטירה הל' היה כמו פטירת מריס דלת היתה בה בשביל עון לשכר תשת תזי תמרי' מיתת הל' הויא כפרה. תבל היכת דפטירת הל' היה בשביל עון מה לת הוי מזבח כפרה. ור"ת ס"ל דהנס דמיתת הל' היה בשביל עון מה לפי"ה מיתתו הויא מזבח כפרה ותמטו"ל יליף מסמיכות מיתת אהרן לב"כ דלף דמיתת אהרן הויא בשביל עבירה דכתיב יען לת האמנתם בי וכו' וכמ"ש לף משה ואהרן בשמלתם מתו ולפי"ה מיתתם מכפרת ע"כ. ולדידי לפמ"ל

דר' תלמוד תיה ליה הרתי הסמיכות הנ"ל וסמיכות מיתה מריס לפ"ת היל לומר דלתו דוקת מיתה לנשים לדיקים היל שמכפרת תבל מיתה נשים לדקניות תינה מכפרת לת כן הוה תלה לף מיתה נשים לדקניות מכפרת ורתיה. לזה שדנסמכה מיתת מריס לפ"ת דמזה מוכח לף מיתה נשים לדקניות היל מכפרת כמו הלנשים הלדיקים. ומיתת הלנשים הל' שמכפרת כבר תמרו רז"ל זה במקו"ת שאמ"ל הקב"ה למשה תני טיטל לדיק תחד ומכפר על הדור וכמ"ש במד"ר. וכן במ"ש הקב"ה לאהע"ה תלכי מנן לך ממך תני מעמיד מניטים וכו'. וסמיכות פשניה של מיתת אהרן לב"כ היל בתה לומר דלת תימת דפטירת הל' היל מכפרת דוקת בשפטירתו לה היתה בה בשביל עון אשר חטת תזי מיתתו הויל מזבח כפרה. תבל היכת דפטירתו היל בשביל עון מה לת הוי מזבח כפרה ע"ז בתה הסמיכות ג"כ של מיתת אהרן לב"כ לומר לף דפטירת הל' היתה בה נדמוד עבירה היל מכפרת וכמ"ל. דבזה יובן לפ"ד כפ"פ סמוכים לעד לטולם עטויים בתמה ויסר פדוה שלת לעמו. כלו' תרי הסמכיות הכתובים בסוכה מיתת מריס לפ"ת ומיתת אהרן לב"כ הרוויהו לריכי ללמד כל תחד בת ללמד לימוד-תדש ושניהם למדים התחד בת ללמד דלף מיתת נשים לדקניות מכפרת כלנשים והתחד בת ללמד דלף דתיכת במיתת הל' תיזה מדמוד עבירה היל מכפרת. וז"ם סמוכים לשון רמז לשתי הסמיכות הכתובים בתו' הנ"ל הם לעד לטולם דמיתת הל' מכפרת גם בזמן שלין בהמ"ק וכמ"ש במד' שאמ"ל הקב"ה למשה כשתמצן מיתת בזמן שביהמ"ק בזמן שלין ביהמ"ק מה קרת עליהם תמ"ל תני נוטל לדיק תחד ומכפר על הדור. ושתי הסמיכות הנ"ל הם לתמיים ותרווייהו לריכי וזהו עטויים בתמה ויסר דהתחד בת ללמד מיתת נשים לדקניות מכפרת והתחד בת ללמד דגם כי תיכת נדמוד עבירה במיתת הל' היל מכפרת וזהו פדוה שלת לעמו בתיזה תופן שיהיה דגם מיתת נשים וגם שיהיה במיתת הל' תיזה נדמוד עבירה יהיה להם לעמ"ו יסר' דוקת פדיון במיתתו שמכפרת:

או יל"פ מתי דנתלקו ר' תלמוד ורח"מ שכל תחד מכם נייד מלימוד מביכו ויליף דמיתתם ש"ך דמכפרת ממקו"ת. דיוקן עפ"י מ"ם היערו"ד ז"ל הוב"ד בס' יס הכנים כפ' ויסב דע"ג דים ב' בתינות מבני תדם פועלי תון. ים בל"ת שנעשם רע בגון נוסף ובודתי זולל וסובת תים תעונים וכדומה עלול לתחווה. וים תדם עלול למוכם כי בשלומו מבשו טוב רק בהתחברו לרשע בתברת רשעים ופושעים נפתה לתריסם וילך סובב בדרך לבו. ותדם כזה בשומו תל לבו כי ירתה תכמים ימומו וכנתילו שם טוב להם ולבניהם תחריהם. ולשומה זה רשעים תשר במחנך מעשיהם ספו המו כרשע והם משוללים מכל טוב ממתה זה יסור מדרו כרשה להכרתק מהרשעים ולההדבק בטובים. תך כי שלמומו הוא רע קשה לו שיוסיל כל התמור. וזה פי' כו' מרז"ל למה נסמכה מיתת מריס לפ"ת ליל מה פ"ת מכפרת לף מיתתם ש"ך מכפרת. כלו' דהנה עיקר מיהת הל' דמכפר היינו על עבירות שעושה האדם מכח שלמד מתתרים שנתחבר עמהם וכיוי דומית דפ"ת דהיתה בתה לכפר דוקת על מי שנעשת בתתר שגגת במת תבל בשומתה היולתת מגופו כגון זב ומצורע וקברי תינה מטהרת לפר פרה. כך מיהת הל' מה שמטהר ומכפר ה"ד בלופ"ז בטומתו ורשעתו מטום שגגת ונתדבק במת סיינו הרשע כי רשעים בתייסם קרויים מתים. תבל בטומתה היולתת מגופו מגד שבעו ה' יכפר בעדו ולריך תשו' גדולה תיש בתטתו וכו'.

וכזה פי' התה"כ ז"ל אם כה"פ כולנו כאחד תעינו תיט לדרכו פניהו וכו' עכ"ב :

דבוין לע"ד כה"פ בפ' נלבים פן יש בכם איש או תאמר אשר לבבו פונה היום מעם ה' וכו' פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה. והיה בשומעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלה וכו' ומחה ה' את שמו וכו' והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישר'. וכן הדקדוקים בפ' אלו הראשונה במ"ם פן יש בכם איש או תאמר לבבו פונה וכו' פן יש בכם שורש פורה ראש דכפל הדברים למה היה די במ"ם בהתלה. גם מ"ם לבבו פונה מיותר לבבו יתר דהיל"ל אשר פונה היום וכו'. גם במ"ם והיה בשמעו את"ד האלה והתברך בלבבו היינו יתוייב מזה שבשומעו את"ד האלה יתברך בלבבו לאמר שלום יהי'. גם מ"ם בשומעו ולא קאמר כלומר. גם מ"ם ורבצה בו כל האלה וכו' היה מילתא דפשיטא דהרשע בעוון יחות. גם במ"ם והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל כל"ד מהו ההבדלה שיבדילו משאר שבטי ישר' דכל השאר משתנה מאחרים ומהו השינוי שיהיה בו. כרש עפ"י ח"ם ובהק' עוד מזרז"ל ע"פ גם כל תולי וכל מכה אשר לא כתוב זו מיתת לדיקים. וז"ם פן יש בכם איש או אשה אשר לבבו פונה היום ולענה לומר שמוכח הוא שאפשר לאחריתם כי"ת מעלמו שורשו רע. והיה בשמעו לאזן שבעה את דברי האלה הזאת אשר לא כתובה רק היה מפי השמועה מה שאו"ל גם כל תולי וכל מכה אשר לא כתוב זו מיתת לדיקים. והתברך בלבבו לאמר שלום יהי"ל שמיתת כל' היא מכפרת על העוונות ולכן כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה כדמתרגם ההרגוס לאוספי זדונות על שלוחת להוסיף על חטאתו פשע. דבדעתו מיתת כל' היא מכפרת עליו כמו שמכפרת על שאר חטאים. ז"ל אין איש כזה לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא בעלמו להתקשט ממנו ולא שבקייה ליה מיתת כל' כמו דמהגייה לשאר חגבים אלא ורבצה בו כל האלה ומחה ה' את שמו וכו' והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישר' דנשאר בשבטי ישר' שאינם בשעת מיתת עלמותם כ"א מתמת התחברותם עם אחריש אז מוטילה להם מיתת כל' לכפר עליהם כיון שאין לבם נוטה לרעה כ"כ. משא"כ באיש כזה דמעלמו נוטה לבו לרעה לא מהגייה מיתת כל' לכפר עליו כ"א הוא בשעת מיתת :

ולעומת זה שאר המפ' ז"ל לא חילקו בזה גר' דס"ל דלא שנא דמיתת כל' מכפרת בין למי שמלד התחברותו לרשעים הוא מרשיע וכין למי שמלד עצמו הוא שלוח להרשיע והוא רע מעלליו על כל מיתת כל' מכפרת עליהם. ויש פנים הגראים לזה ממה שמזרז"ל ע"פ אלה פקודי המשכן משכן העדות שחמ"ל הקב"ה למשה שעתיד ביהמ"ק להתמשכן בשוטרים של ישר' כ"פ לכפר עליהם וחמ"ל מרע"ה רבש"ע תינח בזמן שביהמ"ק בזמן שאין ביהמ"ק מה תהא עליהם אמ"ל אני נוטל לדיק אחד ומכפר עליהם. דגר' מזה דכמו שביהמ"ק הוא מכפר על הכל אלא שנא בין מי שאין מעשו רע למי שמעשו רע. כן מיתת כל' מכפרת על הכל ולא שנא זה מזה דהמיון שוה בכל ואין הקש למחלה ובלבד שיהיה להם התעוררות לשוב בתשובה במיתת כל' אז היא מכפרת על הכל ביחד :

מעתה נוכל לומר דזהו מאי דאיכא פלוגתא בין כ' אמי זר' אלעזר דרח"ם ז"ל דמיתת כל' מכפרת אינה כ"א על אחד שמעשו הוא טוב ואינו מרשיע אלא בהתחברותו עם אחריש אבל אז מיתת כל' מכפרת על שניהם. משא"כ אם שהוא מעשו רע ונוטה לאחוות העבירות ומומחה יותה מנופו אינה כזה אין מיתת כל' מכפרת עליו. ולכן למד שמיתת כל' מכפרת ממאי דנסמכה מיתת מרים לפ"ה לומר דכמו דאפר פרה אינה מעכרת כ"א לאי שנטמא מאחר הנוגע בהם ולא מעכרת לאי שהטומאה יולאת מנופו כמו זב ומזורע. כן ג"כ מיתת כל' אינה מכפרת אלא לאי שעשה רשע אלא התחברות ועם אחריש אבל אי מיתת כל' מכפרת ממאי דנסמכה מיתת מרים לפ"ה ולמד עלמו הוא עוד ואינה מכפרת לאי שמעשו הוא רע והטומאה היא יולאה מנופו. ע"ז בא כ' אלעזר לאחוק וס"ל דמיתת כל' היא מכפרת על הכל בין על אי שמעשו טוב ובין על אי שמעשו הוא רע. ולכן נייד מהלימוד שלמד ר"מ מסמיכות מיתת מרים לפ"ה ולמד ממקו"א ממה שנסמכה מיתת אהרן לכ"כ דכמו שהתם בכ"כ הם מכפרים על הכל לית ע"ד פ' ומעיל ע"ד פ' וכו' ולא שנא כעודש. כן ג"כ מיתת כל' היא מכפרת על הכל ולא שנא :

והנה נודע מאי דמיתת כל' דמכפרת על סדור הוא מטעם מרכות דהוא נתפס בעוונם ומיתתו מכפרת ומיין שם' דרכי אים ד' יו"ד. דמזה מוכח דדוקא על דבר דאיתנהו בכלל ערבות מיתת כל' מכפרת אבל על דבר דליתנהו בכלל ערבות אין מיתת כל' מכפרת. כגון על עכין לה"ר מיתת כל' אינ"כ. שכן אמרו בג' מרכין דמ"ז דלה"ר ליה בית דין מרכות דלא תשכחן דאיעמום אחריש עליו יעו"ש. והרב דברי שלמה ז"ל בפ' חקת כ"ש לזה יען דכל עלמו של ערבים הלוה דנתפסים אחריש מפני המרכות אינו אלא היכא דיכול למחות בידו מי שעושה רעה. ואם אינו יכול למחות או שמיחה ולא נשמע או אין ליה שום עונש דפקע חיוב הערבות. ומפמ"ז בלה"ר דאין בידו למחות שהרי עיקר מספרי להה"ר הוא בעין שלא יוכנס בשפה תלקות פוך ומרמה בפיו שלום ידבר. כעין שפי' המפ' הני קראי הוא מחשוב לשונך כתער מלומם עושה רמיה אהבת רע מעוב שקר מדבר לדק שלה. שנראה דברים מוכים ונכוחים למראה העין אך לומנם מלוכזבים מוב ירע ואהב אהבת הרע מקעוב וחדבר לדק שמחותו לדק יצא שקר יעו"ש. בחופן שמספרי להה"ר מרחים מוחה ואחחיה חעמוד הבהרת. וכיון שכן מי זה שיוכל למחות בידי מספרי לה"ר ימה יוכח הוכח והלא יעכה לו תלילה לי לספר להה"ר כ"א כחינת דברי לעוכה היו כפשעו והמוכיח אחד לאו כאחוני ליצא יחיב לידע ולהודיע כי כוונחו לרעה. היחה אחר עושה אלה הוא בעוו יחות וכל ישר' נקיים דבכל כה"ג פקע חוכח המרכות. וזה פי' אם כה"פ מלשני בסחר רעהו אומו אלמיח נפה עינים ודחב לבב אומו לא אוכל דקאה מיבת אומו אך למוחר דבדידיה קא מצטער. ועוד אומרו בסחר דחשמע דוקא המלשין בסחר ליחי אבל המלשין בגלוי לא יומח אחחה. ועפ"ה יובן דהכי' אם דבר להה"ר בלשון נקיה ונסחר הרע בחוך דבריו הטוב אז הוא בעוו יחות ולית מרכות. אמנם אם שפחיו ברור מלמו רע רע יאמר לעיני השמע והזקנים לא מיחו בידו הם ג"כ נענשים כפי הפשע

הכ"ל. וז"ם מלשני רעהו כספר כל' נספר לומו דוקא לגמרי ולא יעגע שום חדם בסיבתו. וכן לומו לא לוכל לומו דייקא וכדדכיון ליה כפרכין שם. אבל בגלוי מי שחיטו מוחה נ"כ עגוע יעגע ע"ש :

ובזיין לע"ד כה"פ דוכרי שלום עם רעיהם ורעה בלבבם מן להם כפעלם וכרוע מעלליהם כמעשה ידיהם מן להם השב גמולם לסם. והדקדוקים מבותרים וכפרט במ"ם מן להם כפעלם השב גמולם להם קשה דודאי הוא דלהם משלם ולאפוקי ממאן מחת. אלא דאפי"ה יוכן דקדק קלי על מספרי לה"ר בשפת חלקות כל' נקיה מרמים תומה ומחתיה מרמה כפיו שלום ידבר ומחתיה תשמוד השברת דחים כזה אין מי שיוכל למחות בו דיוכל למשון דח"ו אין כוונתי לרעה וכל כה"ג פקעה השרבוה ממני. וזהו דוכרי שלום עם רעיהם ורעה בלבבם לאנשים כאלו מין להם כפעלם להם דייקא השב גמולם להי"ם דאנשים כאלו אינם בכלל ערבוה :

ומ"ד מע' הרב כמוהר"י שנתיבי ז"ל בכ"י פי' כה"פ יכרת ה' כל שפתי חלקות וכו' תשר תמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי חדון לנו. דנודע דאפי' נ"ג אין לבם כשוה שהם זכאים בדינם משום דאפשר שהם יתפשו כשון אחרים מפני השרבוה כדכתיב וכשלו איש בחטיו איש בשון חטיו. וז"ם יכרת ה' וכו' דהשתא ה"א וידע דבעלי לה"ר כשידעו זאת דבלה"ר ליכא ערבוה שוב לא יקבלו תוכחת מאחר כי יאמרו לו להמוכיח מה לי ולך כא מיקר שהוכחת בסיבת הערבוה. וא"כ בזה ליכא ערבוה אין להם להוכיח חומם ועי"ז שהו בשתים פיהם ולשונם תיהלך בארץ ואין שחום לשונם בלה"ר לזה קיללם דהש"י יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו דדיקא עליהו אשר אמרו זה ולימים בערבות. וא"כ מי אדון לנו שיהיה תוכיח חומו הא אין לו כזה עליהו תוכחת ע"כ :

בא"א יל"פ כה"פ אל המשכני עם רשעים ועם פועלי און דוכרי שלום עם רעיהם ורעה בלבבם מן להם כפעלם וכרוע מעלליהם כמעשה ידיהם מן להם השב גמולם להם. בהק' מ"ם בם' כריח יעקב פחוסי ז"ל בשם קול יהודה ליקוטי גאונים בשם גאון ז"ל בענין מחשבה רעה אין הקב"ה מכ"ל. דהיינו דומיא דב' שבילין דאמרו בפסחים ד"י דאם כאו לשחול שניהם בב"ח עמאין ובזה אא"ז שהורין יפו"ם. וכ"כ הא דאיתו מלרפה דייקו כשון לרשע בפ"ע ולמיק בפ"ע משא"כ כשון שניהם בב"ח בשם שון לשון על המחש"ם כך ון לרשע על המחש"ר דלא ליהוי כקרחי דסחרן. ובזה פי' משא"כ לו יהיו כל שלי יער לפני ה' כי בא כי בא לשפוט אם הארץ ואחז"ל שלי סיער הללו רשעי יער' הדומין ליער שאין בו פירות. וז"ש לו יהיו כל שלי יער רשעי יער' כמה שבא הרי זמני כי בא כי בא לשפוט הארץ ולא יהוש יחד עם הלדיקים עכ"ל. ובזה פי' הוא ז"ל כה"פ על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדה לדיקים לשון כיחד. וע"פ שהרי יודע ה' דרך לדיקים לשון עליהם לשוש על המחש"ם. ודא הכרא שדרך רשעים מאבד שידון גם על המחש"ר כי היכי דלא ליהוי כחרחי דסחרן. ומשו"ה כל אד ואד לשודיא קלי כי היכי שלא להעניש לרשע על המחש"ר ע"כ. בזי"ו כה"פ אל המשכני עם רשעים ועם פ"א דוכרי שלום עם רעיהם ורעה בלבבם שלא תשוניני יחד כדי שלא תסיה דן גם על המחש"ר אלא תסיה דן לחוש לבדם ודן להם כפעלם וכרוע מעלליהם כמעשה ידיהם

כן להם דוקא ולא סהיה דן על המחש"ר. וכהא דמחש"ט מלטרפה למעשה יוכן כה"פ מי יתן והיה לבב"ם זה להם ליראה חוחי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעולם. כלו' מי יתן והיה שיהיה להם מחש"ם וזהו לבב"ם זה להם ליראה חוחי כל הימים דמחש"ם זו שבלבב"ם אני מל"ל למען ייטב להם ולבניהם לעולם :

והבר"י ז"ל שם הק' על חילוק הגו"ל והאריך וכתב דמשכח"ל המלאת הרב בחו"ח דהיינו אלא ידון ליסר' שם חוב"ש בידוד משום דקי"ל דבישר' מחש"ר אינו מל"ל ולנבי חוב"ש מל"ל ומשו"ה לא יהוש יחד דממ"נ יעניש שניהם על המחש"ר או לא יעניש שניהם. וזהו כה"פ מלמו אז יהגנו וכו' דה"ק אז יהגנו כל עלי יער הללו רשעי יער' כמה כי בא כי בא הרי זמני לשפוט האדן רשעי חוב"ש לחיד ורשעי יער' לחיד. אע"ג דאלו ואלו רשעים ניהו דאז ע"י אלא יהוש יחד ג"ם דלא יעניש לרשעי יער' על מחש"ר שעשו על"ה:

ועפי"ד יוכן כה"פ הוא ה' אלה"יו בכל האדן ומשפטיו. דנודע דשם הוי"ה הוא רחמים ואלה"ים הוא דין והיינו דכשהוא דן ליסר' מהנהג עמהם בשם הוי"ה ואינו מעניש חוהם על מחש"ר דאינו מל"ל וכשהוא דן לחוב"ש מהנהג עמהם בשם אלה"ים דן דמעניש חוהם גם על מחש"ר שלהם דמל"ל וזהו כשדן לרשעי יער' לבדם ולרשעי חוב"ש לבדם. משא"כ אם כא לדונם יחד רשעי יער' ורשעי חוב"ש אז שם הוי"ה שהוא רחמים נהפך לדין לשם אלה"ים שיהיה מעניש לרשעי יער' על המחש"ר כמו רשעי חוב"ש דמחש"ר מל"ל. וזהו הוא ס' אלה"יו דהוי"ה רחמים נהפך לאלה"ים דין דמעניש לרשעי יער' גם על המחש"ר זהו כשיהיה בכל האדן מדפיו שבא לדון כל יושבי האדן רשעי יער' עם רשעי חוב"ש יחד. אבל כשדן לכל אחר לבדו אז מהנהג עם יער' בשם הוי"ה רחמים שאינו מעניש על המחש"ר ולחוב"ש בשם אלה"ים דן שמעניש על המחש"ר :

או יוכן בחופ"ז זכרו בפלחוהיו אשר עשה וכו' זרע יער' עבדו בני יעקב בחיריו הוא ה' אלה"יו בכל האדן משפטיו. כלו' שהקב"ה ברוב רחמיו וחכדיו עם יער' אינו דן רשעי יער' עם רשעי חוב"ש יחד דאז היה דן אח הכל על המחש"ר. אלא דן אח רשעי יער' לבדם ומהנהג עמהם כמדה"ר שם הוי"ה שאינו מעניש על המחש"ר ורשעי חוב"ש לבדם ומהנהג עמהם כמדה"ד שם אלה"ים להעניש גם על המחש"ר. וזהו זכרו בפלחוהיו וכו' זרע יער' עבדו בני יעקב בחיריו דן חוחם לבדם כמדה"ר הוא שם הוי"ה. וכשם אלה"יו שהוא דין בכל האדן משפטיו לשחר חוב"ש.

וז"ר בפסוק דן עם לבדד יבכן ובנויים לא יחשב :

אשובה לרחשונות דשם בב' ערכין אמרו לחד מ"ד סיפר לה"ר אין לו תקנה שכבר כתבו דוד המע"ה אשרי יכרת ה' כל שפתי חלקות וכו' ולחד מ"ד סיפר לה"ר י"ל תקנה דיעסוק בתו'. וכן בילקוט אמרו תום ותיים ביד לשון סיפר לה"ר תוה עסק בתו' תיים ע"ם. דבזה פי' שע"ר אדוני תבן זעיק"ל כו' מ"ם בב' ברכות ת"ר גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לבניס יותר מן האנשים אשרי בניס שאנוטה בנות כופיחות קומנה שמענה קולי האזינה אמרתי אמ"ל רב לר"ח הבי בב' במאי זכיין אמ"ל כשהנוי לבנייהו ובשקרוי בבריהו ובטרן לבבריהו עד דאתו מבי רבנן מי לא שלנן בהדייהו פ"ב. ואין להאריך בדקדוקים כ"ש בהאי דקאמר הבי בב' במאי זכיין והלא כל מ"ם שלא הוי"ה הן חיבות בהם ובם בכל מל"ח הם חיבות בהם כאנשים ומאי קק"ל במאי זכיין. ברם פ"ה יוכן

ובפ"ק עוד מסכת"ל בפ"ב קידושין עשרה קבין שיחה ירדו לעולם ע' נעלו נשים ואחד כל העולם. וה"כ מהתמ' הני נשי דהכריזוה הן בשיחה בטילה ברוב דברים לית יחדל. פשט מלבר דבריס תשוריס לה"ר וכיולת. ומילי דלה"ר הין לו הקנה כ"ש לאחד מ"ד פ"י עסק התו' והנשים ליתנהו בעסק התו'. לזה בשתמר גדולה הבטחה וכו' שהל רב לר"ת הני נשי בתתי זכיין להקן עון סיפור לה"ר דמן הסתם הוא מלוי לגלם דבעלמא התנשים שספרו לה"ר ליתנהו בהקנתא בלימוד התו' בתתי זכיין להקן עון הלה"ר. ע"ז השיב לו כתקרויי בניהו ובתתעוי נבריהו ונטרן לנבריהו וכו' מי ל"פ בהדייהו והו"ל כתלו הס בעלמס למדו בהו ובזה ניתקן עון סיפור לה"ר שלהן ע"כ:

באו"א יל"פ בפ"ק דקידושין די"ז עבד עברי שהלה ג' ועבד ג' לין חייב להשלים. והקשה הריטב"ח ז"ל מתי שנת עבד מפועל דתתרי' בתליתי' דהם לת עבד כ"ח חלי היום דלין לו שכר כ"ח חלי היום כסיעור מה שעבד. ובעבד תתרי' דהפי' לת עבד הלה חלי זמנו נחשב לו. ותי' דשלתי עבד דמוסכר הוא למלתכה הרבה כלי קטנה. תבל פועל הוא מוסכר למלתכה מיוחדת ומסו"ה הס נתנס בחלי היום והלת השלים תוקה לין לו הלה שכר חלי היום שעבד. מסת"כ העבד דהוא מסועבד לכל מלתכה בעה"ב תו תף הס נתנס בחלי ימיו נוטל שכר כתלו עבד כל ימיו. וכהנו המפ' ז"ל דלפי"ד הריטב"ח ז"ל הנ"ל הלדיקים המסופבדים לכל המלות מלתכת ה' תשר ליוצו דינת הוא דתס נתנסו יקחו שכרס משלס דומיא דעבד. ובזה פי' ה' תתר יוסף בדקל"ה כה"פ ולוינו ה"ל לעשות תס כל המוקים התלה לירתה תת ה"ת למוד לנו כל הימים לתיותיהו כהיום הזה. ולדקה תביס לנו כי נשמור לעשות תת כל המלוה הזתה וכו' ע"כ. עי"כ שם הרתב"ם ז"ל ה' דבעבד מיירי בשתלה ג' ותת"כ עבד ג' דכיון דתתר תוליו קבלו בעה"ב למלתכתו ולת תמ"ל לנהוה מה שתלה מסתמת מתל לו. תבל בפועל שהתולי היה בסוף זמנו תין הוכתה שמתל לו. וכ' נשם ר"ת ז"ל דבעבד תיירי בקבל כל שכרו דשם נתן לו התדון לת יתלים ותס לת נתן יתלים. ושכתבו המפ' ז"ל דכפי"ד הרת"ם יולת שתס נתנס בתחלת ימיו הרתשונים ולת סגל מלוה ומע"ם וזקוקותו עשה ים לו דין עבד דתין מוכין לו שכרו. תבל לפי מילוק מוהר"ם ז"ל הנ"ל התדם שלת קבל שכרו דהת שכר מלות בהע"ל דין פועל ים לו ותפי' נתנס בתחלת ימיו חייב להשלים. וגם כתבו דלתי' הריטב"ת יולת ג"כ מילוק בין תשם לתים דתשם תינם חייבת כ"ת במלוה עשה שלת הז"ג ים לה דין פועל. ולכן תס נתנסה בתלי ימיה תין נוחנים לה תלת כפי מה שעשתה כדין פועל דכיון דהוא מוסכר למלתכה מיוחדת מנכין לה מה שלת עשתה. תבל התים שהוא חייב בכל ההר"ג מלות ים לו דין עבד דתין חייב להשלים ולכן תס נתנס ולת עשה מלות ומע"ם נוחנין לו שכר כעושה מלות. תלת דעכ"ז תין נגרע כלום לנשים מהתנשים כיון דהן פלגן בהדייהו ום להס חלק במה שעשה הבעל והבנים ע"כ. ובזי"ו דקתמר גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים וכו' שנת' נשים שתנוה וכו' ופ"ז המה רב ותמ"ל לר"ת הני נשי בתתי זכיין מתחר דהנשים דינס כפועל דתינס חייבים כ"ת במלות עשה שלה"ג הו דינס כפועל דהפי' נתנס בתחילה חייבת להשלים מתחר דהוו כמוסכרים למלתכה מיוחדת דמנכין להס מה שלת עשו. ומסת"כ התנשים דתייבים בכל התרי"ג מלות ים להס דין עבד דתין חייב להשלים וה"ת התנשים בודתי שהס עדיפי מהנשים והיתך קתמר גדולה הבטחה וכו'. וע"ז תי' בתקרויי בניהו ובתתעוי נבריהו וכו' מי לת פלגן בהדייהו ולכן הוו עדיפי דהפי' שלת קיימו המלות בפועל ולת מרתי בהו בטלים שכרס:

עוד יל"פ כו' הני נ"ד בתתי דקי"ל לעשה תבר דה"ה כתבר ומיקרה ממ"ם כר"פ שבועה העדום דביתהו דר"ה הו"ל דינת קשיה דכ"ן תתר היכי תיעביד ליקוס מקמה מסתמען שעתים דבע"ד לת ליקוס מקמה לעשה תבר ה"ה כתבר תמ"ל לשמעיה לת ותפרע עלי בר תווזת ושדי עילותי ויקוס. ופריך וקתמר תר מתלוקת בשעת מסת ומתן תבל בשעת נמ"ד דברי הכל בע"ד בשעידה והדיניס ביניהס. ותי' דיקיב כמתן דסיים מסתניה ופירש"י ז"ל דניתהו דר"ה משמת ר"ה. ובהנו התום' תע"נ דהיה יכול להוסיבה כדתתר בסמיך דשבה דכ"ת עדיף וה"נ עשה דכ"ה שניהס עשה תבר. ליכת למימר שלת דלה להוסיבה שלת לסתוס שעתה בעל דינה. ול' שמת לין בעשה תבר לתתר מיהה עשה דכ"ת עדיף עכ"ל. וכ' מוהרש"ת ז"ל דיש מקשים להי' שלת דלה להוסיבה שלת לסתוס שעתה בע"ד תכתי תמתי לת הוסיבה ויושיב נמי בע"ד כדתמרו בהנהו עובדי דלקמן. ותי' דהנהו עובדי מלינן לתוקומי בהתילת דין ולכך הניתו בקושייתס מהיתי דתמרי' לקמן דשבה דכ"ת עדיף דתירי בעדים דדומיא דנמ"ד. תבל מהנהו עובדי דלקמן דהוסיבו ה"ת מלינן לתוקומי שניר בהתילת דין ע"כ"ד. וה' יסועות יעקב שכסו"ס זרע יעקב נדי"נ הנין בדברי התום' דס"ל בתי' הת' כבוד תשם תבר דתוריתת הוא תפי' לתתר מיתה בשלה. ולתי' בב' נמי בעבל דתוריתת ותתר מותו דהנין. והק' עליהס מהניה דכתובות פ' המשת דליוה ניה"ק לבניו הזהרו בכבוד תמכס והקשו עלה תמו דתו' היא ומשנו תשם תב הוא. ופריך תשם תב נמי דתו' היא ומשנו כ"מ מתיים תבל לתת"ם לת. ולפי"ז הק' מ"ל דתשם תבר דתו' השתת תשם תב נופה לה אי לתו דתייבר קרת לת הוה שמעי' לה. וכ"ם כברת הוא כיון דתשהו כנופו דמי ומדתזכר עליה עלה נמי תזכר. ל"ב תמתי תלטריך קרת לתשם תב מתזברה דתב נפקת. ולתי קמת דכתום' דס"ל דהפי' לתת"ם דתבר דתו' היא מ"ל הת כיון דתשם תב נופה לת הוי לתת"ם תפי' מדרבנן דתי הויית דר' תמתי הולרך ר' לעזוס ע"ז וכי כל מילי דר' כולרך לעזוס תוסס עליהס. וה"כ מנין הרגליס לומר דתשם תבר כתבר דתו' וכניס בל"ע. ותמה ע"כ הפוס' שלת כזכירו דין זה דתשם תבר כתבר לעזס דין ולת בעזס מקוס ע"ם. ומתריה דתתרין ה"ה כמוהרי"י עניבי' ז"ל בכיה"ק כיע דמ"ם דתשם תב לתת"ם ליכת תפי' מדר' תין זה מוכתס וניין ע"ד תרד"ר תוס שלי"ז ומוהרתל"ת ז"ל בפ' יכרו דכתבו דמדר' מימייב. ועוה"ק עליו לפי הכנתו בדברי התום' בתי' הת' דשם תבר כתבר תפי' לתת"ם הוי דתו'. ה"כ תמתי הוכרת ר' לעזוס לבניו שיזהרו בכבוד תשתו הת תשם תבר היא והויא דתו' תפי' תתר מיתה בשלה וזו היא קושית עלומה. והוא ז"ל פי' דברי התום' בתי' קמת דין בתי בשלה כין תתר מיתתו דרבנן. ולתי הכ' לתת"ם חיישת בשלמת. וזכן מפורש בדברי הרת"ם ועל הכיוב הוא מעתיק דברי התום' בסתס וכו' והתריך כזה וכיים וכתב הן תמת דמדברי הר"ן נר' דשם תבר כתבר בתי בשלה דס"ל דשתו היא. תפשר לדתום דבריו ולפרשו דרבנן וכתמור. ומ"מ תפי' נימת דתתום' ס"ל דשם תבר כתבר דתו' ולתי' קמת לת לתתר מותו ל"ק קושיית פ' יסועות יעקב הנ"ל מתשם תב. דשם תבר כיון דפלגן בהדייהו בתוריתת

דידיה הויא לה ליקי גופה מבר ושון בשיעוריהן ומקרא דידיה נפקא. לכל נבי תשם אב אי לאו רבויא לא הוה שמעינן מסברא וכיון שכל מיוחה מסוס כבודו דאב כמ"ם הכתב"ם. כשמת - תבינו שקע מיניה כבודה כיון שאין תבינו מי עד שיהיה לו. ת"ל בכבודה. לכל תשם אבר תעפ"י שמת בעלה בבר זכתה היא בחלי בוהנו עד יום מותה זמ"ד ז"ל עפ"ב :

ולפי"ד ז"ל יובן לע"ד בו' פסוקי תשם אל דשלמה הע"ה משבח לתשם אל דזוכה לכמה מעלות טובות ותהייל מכללה קאמר דזוכה להיות הבעל מ"ת וזהו עודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ כמה מ"ת כמ"ם והדרת פנ"ז זה שקוה תכמה. ותיתן במד' ס' פקודי ע"פ עז והדר לבושה ותשחק ליום תחרון דכשעת סילוקן מ"ן מרתה להם הקב"ה מתן שכרם ומשמחה תמר ן' עזתי יקר בעיני ס' המותה לתסידיו תימתי מודיע ס' לצדיקים היקר המסוקן להם כמוך למיתתן שע' המותה לתסידיו תותה שעה הם רוחים ושוחקין לפיכך ותשחק ליום תחרון ע"כ. הרי משה"כ ותשחק ליום תחרון הוא ליום המיתה. וזהו בשבח דמשבח לתשם אל דזוכה לבעל מ"ת וזוכה לכבוד לתשם אבר ה"ה בתבר וזה הכבוד יהיה קיים עמה אף לתחר מיתת בעלה עד יום התחרון של מיתתה וזהו עז והדר לבושה ותשחק ליום תחרון דלושת כסדר וכבוד זה דהויא ליקי גופת אבר ותייבים בכבודה עד יום מיתתה אף לתחר מיתת בעלה דהויא כתלו ליקי ממש עסקה בתורה ומקרא דידיה נפיק שתייבים בכבודה וז"ם פיה פתחה בתכמה ותורת אבר על לשונה דתשיב ממש כתלו ליקי פיה פתחה בתכמה וכו' מתחר דפלגה בתורה דבעלה ודבניה. וז"ם קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה דמתחר דזכתה לכבוד זה בחייו נשתר עמה גם לתחיית עד יום מיתתה. רבות בנות עשו חיל ותת דזוכה להיות בעלה מ"ת ובניה עליה כל כוללה וכו"ל. נמלת דתשם מ"ת זוכה לכל הכבוד הזה אף דלת פרתה בעסק התו' ולא למדה היא בתו' עכ"ז היא זוכה מגד בעלה ובניה שנתרתו בעסק התו' :

ועפי"ה יובן כו' הנ' שתמרה גדולה הבשתה שבבתיהן הקב"ה לנשים נבי בתעלה שזכו שבעליהם מ"ת זוכים לכבוד גדול אף שלא עתרו ולמדו בתו' יותר מן התנשים הם בעליהם מה"ת שתיבם זוכים ומניעים לכבוד אלא ע"י תורתם בעסק ולימוד בתו'. והנשים זוכים נ"כ בלא תורה אף לתחר מיתת בעליהם כבודם במקומם מונח ויש שסוברים דכבודם הר מדתו'. ומביא לתייב מהפסוק שע' נשים שתנשוא בנות בומתות קומנה שמעת קולי התזינה תמרתי. דמן שמזה הפסוק שמביא לתייב ממט יש מקום ומעלה על הדעת לומר דמד שיהיו אלל בעליהם בשהם עוסקים בתו' ושומעים מהם ד"ת אז הוה זוכים לכל הכבוד הזה דיש לד לפרש כפ"פ שתמר קומנה שמעת קולי התזינה תמרתי דהיינו כשהומעים ד"ת כשלומדים תותה בעליהם. משה"כ כשתינם יושבים ממהם ושומעים ד"ת מפיהם תינם זוכים להכבוד הזה. וידוע דהת"ח שבבבל הם הולכים לא"י כדי ללמוד תו' מהת"ח שבא"י וכמ"ש בג' הלין והא להו ושיין בפירש"י שם ע"ז. ות"כ על הרוב נבי הת"ח שבבבל תינם מצויים עם בעליהם לשמוע ד"ת מפיהם. ורב ור"ח הם מבבל ע"ז שתל רב לר"ח הבי נבי ר"ל נבי ת"ח שבבבל שעל הרוב הם תינם מצוים ויושבים עם בעליהם יחד ותינם שומעים ד"ת מפי בעליהם בתלי זכיין לכל הכבוד הזה. ע"ז הסיב לו בתקרוי לבנייהו ופסקן לנבנייהו עד דתחו מבי מדרשא היינו עד דתחו מלימודם מי לא פלגן בהדייהו. דגם הם בתלי דנטרן לנבנייהו וכו' זוכים לכל הכבוד הזה דתשם מבר קהבר כיון דזוכים בתלי תורתם והוי כתלו היא ממש עסקה בתו' והיא לתחר מיתת בעלה תייבים בכבודה כמותו :